

Γ. Π. ΚΟΥΡΝΟΥΤΟΥ - Ι. Γ. ΔΡΙΒΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

· Αριθ. έγκρ. 51.592

· Αποφάσεως 15.6.50

ΣΤ
ΣΤ
19--?]

ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Α. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
Ψηφιοποιηθήκε από τον οικοτοπο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γ. Π. ΚΟΥΡΝΟΥΤΟΥ — Ι. Γ. ΔΡΙΒΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

(Αριθ. έγκρ. ἀποφ. 51592/5/6/50)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α. Ε.
38 — ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΛ — 38

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐνδος τῶν συγγραφέων καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'.—Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Πρόδολογος.—Τὸ ἀπέραντο Ἐλληνικὸ Κράτος ποὺ τὸ εἶχαν δημιουργήσει στὸν 4^ο π.Χ. αἰῶνα οἱ κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅπερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ ἰδρυτοῦ τον ἔχωρίσθη σὲ πολλὰ κομμάτια.

Τὰ κομμάτια αὐτά, ἥσαν τὰ *Κράτη τῶν Διαδόχων*. Καὶ τὰ Κράτη αὐτὰ ὅπως διεσπάσθησαν, ἀρχισαν μὲ τὸν καιρὸν νὰ πέφτουν σὲ παρακμή. Κι ἔτσι, ἀπὸ τὴν παλιὰ Αὐτοκρατορικὴ δύναμι δὲν ἔμεινε ἐπειτα ἀπὸ λίγο παρὰ μονάχα δὲ Ἐλληνικὸς πολιτισμὸς διασκορπισμένος στὰ πέρατα τοῦ τότε γνωστοῦ Κόσμου.

Καμμιὰ ὅμως ἴσχυρὴ δύναμις δὲν ὑπῆρχε πιά, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ κατευθύνῃ τὶς τύχες τοῦ Κόσμου αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔλειψε ἡ Ἐλληνικὴ Κομμοκρατορία.

Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι τοῦ Κόσμου, παρουσιάζεται ἡ Ρώμη.

Η Ρώμη γίνεται Αὐτοκρατορία.—Η Ρώμη ἦταν μιὰ πόλις κοντὰ στὸν Τίβερι ποταμὸ στὴν κεντρικὴ Ἰταλία, κτισμένη ἀπὸ δυὸ ἀδέλφια τὸν *Ρωμύλο* καὶ τὸν *Ρέμο*, ποὺ ἥσαν παιδιά — ὅπως λέει ἡ Μυθολογία — τοῦ θεοῦ *Ἀρεως*.

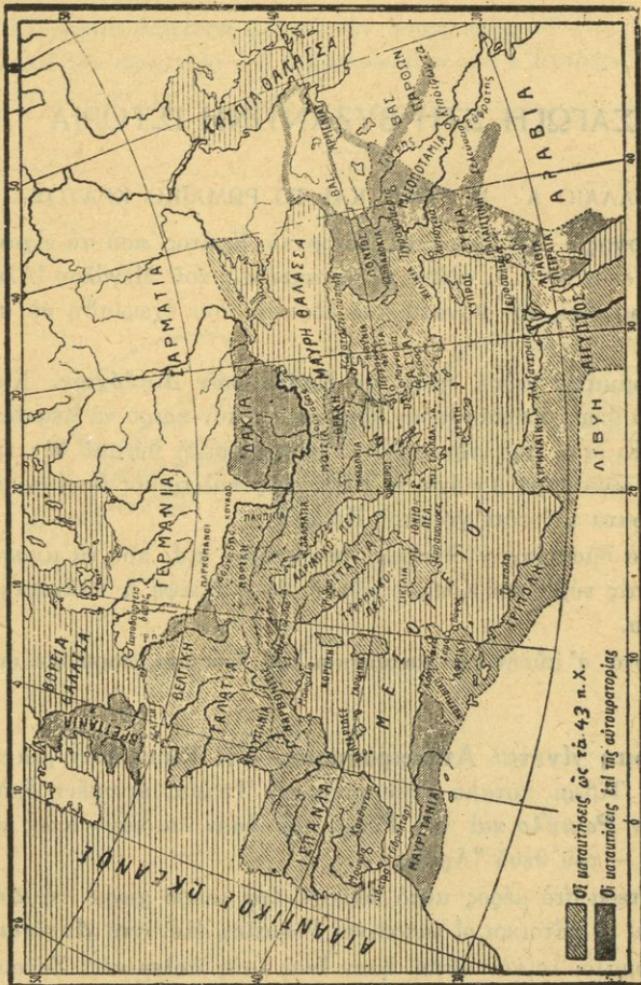
Παλιότερα στὸ μέρος αὐτὸν ὑπῆρχε ἔνα μικρὸ χωριὸ τὸ *Λάτιο*. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ κάτοικοι, οἱ κατοπινοὶ Ρωμαῖοι, ἐλέγοντο *Λατῖνοι*.

Οἱ Ρωμαῖοι λοιπὸν αὐτοὶ ἥσαν ἔνας λαὸς πολεμικός. Ζοῦσαν μὲ στρατιωτικὴ πειθαρχία καὶ δὲν εἶχαν φυσικὰ κανέναν πολιτισμό. Εἶχαν δῆμος σὰν λαὸς μιὰ δύναμιν ἀκαταμάχητη, ποὺ μποροῦσε νὰ κάμη τὰ πιὸ ἥρωϊκὰ κατορθώματα. Ὅταν λοιπὸν σκεφθοῦμε σὲ ποιὰ διάσπασι ενδιέσκετο τότε δὲ Κόσμος δλόκηρος, θὰ καταλάβωμε ἀμέσως ποιὰ ἴστορικὴ σημασία μποροῦσε νὰ ἔχῃ ἡ πρωτόγονη αὐτὴ γενναιότητα τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἡ σημασία αὐτῆς, ἀρχισε νὰ δείχνεται ἀμέσως.

Σὲ λίγα χρόνια οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκησαν καὶ ὑπεδούλωσαν τοὺς λαοὺς

τῆς Ἱταλίας κι ἔγιναν ἡνα Κράτος ἀρκετὰ ἰσχυρό. Μὲ βάσι ἔπειτα τὴν Ἱταλία, ἐκνηφίεσαν δλες τὶς χῶρες στὴ Δύσι.

Κατότιν ἀνοίχτηκαν πρὸς τὴν Μεσόγειο καὶ ὑπεδούλωσαν τὴν Ἐλ-

*Η Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία.

λάδα, τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ Δυτικὴν Ἀσία φθάνοντας ὡς τὸν Εὐφράτη ποταμό.

Ίδρουσαν ἔτσι, μέσα σὲ σχετικὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα, μιὰν ἀπέραντη Αὐτοκρατορία ἐπάνω σ' δλόκληρη τὴν Οἰκουμένη.

Αὐτὸ εἶναι τὸ περίφημο **Ρωμαϊκὸ Κράτος**, ποὺ γιὰ συντομία λέγεται καὶ ἀπλῶς **Ρώμη**.

Ἐρωτήσεις.—1. Ποία ἦταν ἡ κατάστασις τοῦ Κόσμου ὃστερα ὅποι
τὴν παρακμὴν τῶν Κρατῶν τῶν Διαδόχων; 2. Πῶς πρωτοπαρονυμίες
ταῖς στήν Ἰστορίᾳ ἡ Ρώμη; 3. Πῶς καὶ γιατί ἔγινε ἡ Ρώμη Κοσμοκρα-
τορία; 4. Ποιὲς οἱ πρῶτες κατακτήσεις τῶν Ρωμαίων;

2. Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Τὴν Ἐλλάδα ἀφχισαν νὰ τὴν ὑπόδουλώνουν οἱ Ρωμαῖοι στὰ 148
π.Χ. Τότε ἐπῆραν τὴν Μακεδονία. Δυὸς χρόνια ἀργότερα, ἐπῆραν καὶ
τὴν ὑπόλοιπην Ἐλλάδα καὶ τὴν ἔκαμαν ὀλόκληρην Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν,
μὲ τὸ δῆνομα **Ἀχαΐα**.

Ἡ Μεγάλη Ἐλληνικὴ Αὐτοκρατορία ἔσβησε τότε δριστικὰ πιά. Ἡ
κατάκτησις αὐτὴν ὑπῆρξε γιὰ τοὺς Ρωμαίους σπουδαία.

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν, ὅπως εἴπαμε, ἔνας λαὸς πολεμικός. Ζοῦσαν, γιὰ
νὰ πολεμοῦν, καὶ πολεμοῦσαν, γιὰ νὰ ζῆσουν. Οἱ ὑπόδουλοι λαοὶ κου-
βαλοῦσαν στοὺς νικήτες, τοῦ κύρου τὰ καλά.

Κι αὐτοὶ δὲν ἐλογάριαζαν τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ πῶς νὰ ἀποκτοῦν
πιὸ πολλοὺς ὑποδούλους. Ὅσο πιὸ πολλοὶ οἱ ὑπόδουλοι, τόσο πιὸ πολλὰ
καὶ τὰ καλά.

Αὐτὸς δῆμος τὸ πρᾶγμα, πάντα κάποτε κάπου σταματᾶ. Καὶ μὲ τοὺς
Ρωμαίους λοιπόν, ἔτσι ἔγινε. Κάπου σταμάτησαν.

Καί, μόλις ἔπαιναν νὰ θεωροῦν μοναδική τους ἀπασχόλησι τὸν
πόλεμο, ἀφχισε τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν
τὴν εἰρηνικὴν ζωή. Ἀνοιξε ἡ δρεξίς τους, νὰ γνωρίσουν καὶ αὐτοὶ οἱ
βάρβαροι, τὸν πολιτισμό.

Ποιὸν πολιτισμὸς δῆμος ἔπειρε νὰ μάθουν, ἀπὸ ποῦ νὰ τὸν πάρουν
καὶ ποιὸς νὰ τοὺς τὸν διδάξῃ; Αὐτοὶ εἶχαν καταστρέψει τὰ πάντα.

Στὶς ἀγάνητήσεις αὐτὲς τοῦ Κοσμοκράτορα λαοῦ, ἀπάντησε ἀμέσως
ὁ Ἐλληνισμός. Μπορεῖ ἡ Αὐτοκρατορία ἡ Ἐλληνικὴ νὰ είχε σβήσει,
δῆμος ὁ πολιτισμὸς ποὺ ἐδημιούργησε αὐτὴν ἡ Αὐτοκρατορία ὑπῆρχε.
Καὶ τὸν προσέφερε λοιπὸν ὁ Ἐλληνισμὸς τὸν πολιτισμό του, στὴ Ρώμη.

Ἐμαθε στοὺς Ρωμαίους τὸ ἀλφάριθμό του, τοὺς ἐδίδαξε πολλὰ πρά-
γματα γιὰ τὴν θρησκεία, γιὰ τὴν ποίησι, γιὰ τὴν φιλοσοφία, γιὰ τὶς τέ-
χνες καὶ γιὰ χίλια ἄλλα, ποὺ αὐτοὶ δὲν ἤξεραν.

Καί, ὅπως οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Ἐλλάδα, ἔτσι καὶ ὁ Ἐλλη-
νισμὸς κατέκτησε σιγὰ-σιγὰ τὴν ψυχὴν τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι ἀφχι-
σαν νὰ θαυμάζουν τοὺς Ἐλλήνες καὶ νὰ τοὺς μιμοῦνται. Ἰδουσαν
σχολεῖα στὴ Ρώμη, ὅπου ἀπὸ Ἐλλήνες δασκάλους ἐμάθαιναν τὰ Ἐλλη-
νικὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες, κι ἐπήγαιναν μάλιστα καὶ γιὰ εὐρύτερες
σπουδὲς στὶς σχολὲς τῶν Ἀθηνῶν.

Οι νικημένοι ἐνίκησαν ἔτοι τοὺς νικητές, δπως εἴπε ἔπειτα δ Ρωμαῖος ποιητὴς Ὁράτιος.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πότε ἔσβησε δριστικὰ ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία; 2. Ποία ἦταν ἡ πνευματικὴ κατάστασις τῶν Ρωμαίων προτοῦ νὰ πάρουν τὴν Ἑλλάδα; 3. Πῶς καὶ γιατὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐδέχθησαν τὴν ἐπιδρασι τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ; 4. Ποιὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς;

3. Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων.— Ὁ καινούργιος πολιτισμὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ τῆς Ρώμης μὲ τὴν Ἑλλάδα, δ Ρωμαϊκὸς πολιτισμός, ἦταν μιὰ δημιουργία κυρίως **μιμητική**.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔμιμηθηκαν τοὺς Ἑλληνες. Τὸ πρότυπο δμως, ἔμεινε ἀξεπέραστο. Γιατὶ ποτὲ δ Ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν ἔφθασε τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἀρμονικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀντίθετα μάλιστα, κάποια ψεγάδια ποὺ μπορεῖ νὰ παρουσίαζε δ Ελληνικὸς πολιτισμός, μεγάλωσαν μέσα στὴ Ρωμαϊκὴν αὐτὴ δημιουργία. Ἔνα τέτοιο, ἦταν τὸ ζήτημα τὸ θρησκευτικό.

Οἱ Ἑλληνες ἐπίστευαν σὲ πολλοὺς θεούς, καὶ ἐπίστευαν σ' αὐτοὺς δίχως φανατισμὸς καὶ μυστικισμό. Ὄταν δ Ἑλληνισμὸς ἔξαπλώθηκε στὴν Ἀσία, συνάντησε ἐκεῖ πλῆθος ἄλλων θρησκειῶν κι ἐπιφεάστηκε ἀπὸ αὐτές. Αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα, μεταδόθηκε ἔπειτα πιὸ ἔντονα στὴ Ρώμη.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐπίστευαν καὶ αὐτοὶ σὲ πολλοὺς θεούς. Τοὺς θεούς τους αὐτούς, μόλις ἥλθαν σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς ἔκαμαν πιὸ πολὺ ἀνθρώπινους καὶ πολιτισμένους, δπως ἔγιναν καὶ οἱ Ἰδιοι. Καὶ δταν ἀργότερα ἔγιναν Κοσμοκράτορες, εἰδαν δπως καὶ οἱ Ἑλληνες, τὸ ζήτημα τῶν θρησκειῶν μὲ μάτι ἀμφιβολίας.

Εἶναι ἀραγε ἀληθινὴ ἡ θρησκεία μας, ἐσκέφθηκαν, ἡ ἀληθινὸς εἶναι κάποιος ἄλλος θεὸς ποὺ δὲν τὸν ξέρουμε;

Ἡ ἀμφιβολία προάγει τὴν ἐπιστήμη, ἀλλὰ καταστρέφει τὴν πίστι. Καὶ ἡ θρησκευτικὴ πίστις τῆς Ρώμης ἀρχισε ἔτσι νὰ κλονίζεται.

Σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ στιγμή, παρουσιάσθηκε σὰν ἀπάντησι στὶς ἀμφιβολίες, ἡ Διδασκαλία τοῦ **Ἰησοῦ Χριστοῦ**.

Ἡ Χριστιανικὴ Διδασκαλία.— Οἱ διάφοροι λαοὶ ποὺ ὑπεδουλώθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἔπεσαν σὲ μεγάλη ἡθικὴ καὶ οἰκονομικὴ παρακμῇ. Ἡ Ρώμη ἦταν στόμα ἀχόρταστο. Καὶ οἱ λαοὶ αὐτοὶ, ἔπεσε νὰ κουβαλοῦν τὰ πάντα σ' αὐτὸ τὸ στόμα δουλεύοντας νύχτα - μέρα.

“Η φορολογία ήταν ἀβάσταχτη. Και ή ἀπαθλίωσις τῶν ὑποδούλων εἶχε φθάσει στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι. Οἱ πλούσιοι καὶ ή ὑπαλλήλαι τῆς Ρώμης ἔξεμεταλλεύοντο καὶ ἔξαθλίωναν τὸν φτωχὸν λαόν. Καμμιὰ συγκίνησις, καμμιὰ δικαιοσύνη στὴ γῆ.

“Ἐνας σοφὸς ἴστορικὸς λέει : ‘*Ἡ παρακμὴ τῶν κρατῶν φέρει ἀκμὴν τῶν θρησκειῶν*.’ Ετσι λοιπὸν συνέβη καὶ τότε μὲν αὐτὴν τὴν κατάστασι.

“Η ἐποχὴ ήταν κατάλληλη γιὰ τὴν ἐπικράτησιν μιᾶς θρησκείας ἀλληθινῆς, ποὺ νὰ δίνῃ ἀπάντησι στὰ δεινὰ τῶν ἀνθρώπων.

Χωρὶς λοιπὸν ἡ Ρώμη νὰ τὸ πάρη εἴδηση, ξεπήδητε τότε σὲ κάποια γωνιὰ τῆς Ἀνατολῆς μιὰ θρησκεία μὲ τὸ θεόμὸν κήρυγμα τῆς ἀγάπης. Ἐνας ἀσημος ἄνθρωπος —δπως τὸν νόμισαν—γυρίζοντας ἀπὸ χωρὶὸν σὲ χωρὶὸν ἐδίδασκε πῶς, τὸ πιὸ μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ πῶς, οἱ ἄνθρωποι δλοι εἰναι Ἰδιοι· οὐκ ἔνι *Ιουδαῖος* οὐδὲ *Ἐλλην*, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος . . . πάντες γάρ γάρ ὑμεῖς εἰς ἔστε . . .

Καὶ ἔλεγε ἀκόμη αὐτὸς «δ παράξενος δάσκαλος» πῶς, πέρα ἀπὸ τὴν ζωὴν, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον ὑπάρχει, ἡ Ἀληθινὴ Δικαιοσύνη. Ἐκεῖ θὰ βροῦν τὸ δίκιο του τους, δσοι τὸ χάνονταν ἐδῶ σ' αὐτὸν τὸν Κόσμο. Γιατὶ ἔκει, ὑπίρχει *ἔνας θεός* ἀλληθινὸς ποὺ ἀπονέμει τὴν Δικαιοσύνη.

“Ετσι περίπου πρωτοφανερώθηκε δ *Χριστιανισμός*.

‘**Ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ.**—Οἱ χιλιοβασανισμένοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, σὰν ἄκουσαν πῶς οἱ ἄνθρωποι δὲν διαφέρουν καθόλου μεταξὺ τους καὶ πῶς μετὰ τὸν θάνατον ὑπάρχει ἡ Δικαιοσύνη, ἀνακουφίστηκαν. “Ωστε λοιπόν, οἱ κακοὶ κυρίαρχοι τους θὰ ἔτιμωροῦντο μιὰ μέρα, καὶ οἱ δυστυχεῖς θὰ εὑρίσκαν πέρα ἀπὸ τὸν θάνατο τὴν χαρὰ ποὺ τους ἔστέρησε ἡ ζωὴ! Αὐτὸν ήταν ἔνα βάλσαμο, ποὺ ἐλάττωνε τους πόνους τῆς καθημερινῆς δυστυχίας.

Θερμοὶ κήρυκες αὐτῆς τῆς διδασκαλίας, οἱ μαθηταὶ τοῦ *Διδασκάλου* οἱ **Ἀπόστολοι**, διεσάλπισαν στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὸ θεῖο κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ: “Ἄγαπατε ἀλλήλους. Καὶ οἱ πιστοὶ ἐγίνοντο ὅλοι καὶ πιὸ πολλοί.

Σὲ κάθε μέρος ποὺ περνοῦσαν οἱ **Ἀπόστολοι** συγκροτοῦσαν ὅμαδες πιστῶν, ποὺ τις ὠνόμαζαν **Ἐκκλησίες**.

“Ἐκκλησία λοιπὸν λεγόταν στὴν ἀρχή, μιὰ ὅμαδα πιστῶν Χριστιανῶν. Καὶ τὰ μέλη τῆς κάθε ὅμαδας, ἥσαν **ἀδελφοί** μεταξὺ τους. Εἶχαν κοινὴ τὴν περιουσία τους, ἔτρωγαν μαζὶ στὸ Ἰδιο συσσίτιο, ζοῦσαν ἀγαπημένοι κι ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ γοήγορο ἔξαπλωμα τῆς θρησκείας τους.

Ἐφρόντιζαν ἀκόμη νὰ ἐλαφρώνονταν τὴ δυστιχία τῶν συνανθρώπων τους. Βοηθούσαν τις χῆρες καὶ τὰ δραγμά, ἔδιναν τροφές καὶ ἐνδύματα στοὺς δυστυχεῖς, ἐξαγόραζαν αἰχμαλώτους.

Καταλαβαίνομε λοιπόν, πῶς μιὰ τέτοια θρησκεία βροῆκε ἀμέσως ἀνταριστή στις ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, καὶ γιατὶ μέσα σὲ λίγον καιρὸν διαδόθηκε σ' ὅλον τὸν Κόσμο.

***Ἐρωτήσεις.**— 1. Ποία ἦταν ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων; 2. Ποία ἦταν ἡ θρησκευτικὴ ἐπίδρασις τῆς Ἑλλάδος στὴ θρησκεία τῶν Ρωμαίων; 3. Πῶς ἀρχισε νὰ κλονίζεται ἡ πίστις τῶν Ρωμαίων στὴ θρησκεία τους; 4. Πῶς πρωτοφανερώθηκε ὁ Χριστιανισμός; 5. Ποία κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασις ὑπῆρχε τότε; 6. Τί ἐδίδασκε ὁ Χριστός; 7. Γιατὶ ἐδέχθηκαν οἱ ἀνθρώποι ἀμέσως τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ; 8. Τί ἦσαν οἱ Ἐκκλησίες τῶν Χριστιανῶν; 9. Πῶς ζοῦσαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί;

***Ο Ἀπόστολος Παῦλος.**— Ἀνάμεσα στοὺς πρώτους ἀλλὰ καὶ τοὺς πιὸ μεγάλους κήρυκες τῆς νέας θρησκείας, ἔχωρίζει ἡ μορφὴ τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, ὅπως λεγόταν, τοῦ Παύλου.

Ἐβραϊος τὴν καταγωγὴν, εἶχε γεννηθῆ στὴν Ταρσὸ τῆς Κιλικίας. Φανατικὸς πιστὸς τῆς θρησκείας τοῦ δικοῦ του λαοῦ, μισοῦσε θανάσιμα τοὺς διαδούς τῆς Νέας Διδασκαλίας, ποὺ ἐρχόταν νὰ καταλύσῃ τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων.

Καὶ τοὺς κατέτρεχε τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Παῦλος, μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν μάλιστα μόρφωσι ποὺ εἶχε ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ οητορικὴν του ἴκανότητα.

Βρισκόταν στὸ δρόμο πρὸς τὴ Δαμασκὸ μιὰ μέρα, ὅπου πήγαινε ἔκεινῶντας ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ καταδιώξῃ καὶ ἐκεῖ τοὺς Χριστιατούς. Θεῖο φῶς τὸν περιέλουσε γιὰ μιὰ στιγμὴ σὰ σύννεφο καὶ μιὰ φωνὴ ἀπὸ ψηλὰ τοῦ φώναξε «Σαούλ, Σαούλ γιατὶ μὲ καταδιώκεις; Δὲν ἔρεις πὼς εἰμαι ὁ ἀληθινὸς Θεός;»

Ο Παῦλος, ποὺ τὸ δνομά του ἀκριβῶς ἦταν Σαούλ, ἐτυφλώθη. Σὰν ἦλθε υστερα στὴ Δαμασκό, ἔνας γέρος Χριστιανὸς ὁ Ἄνανιας, σύμφωνα μὲ θεϊκὴν ἐντολὴ τὸν ἐδέχθηκε, τὸν ἐθεοράπευσε, τὸν ἐδίδαξε τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὸν ἐβάπτισε. Καὶ ἔγινε ἔτσι ὁ Παῦλος Χριστιανός.

*Ηταν μιὰ μεγάλη κατάκτησις ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ φωτισμὸς αὐτὸς τοῦ Παύλου. Γιατὶ, τις μεγάλες του ἴκανότητες τις διέθεσε ἀμέσως γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ.

*Αρχισε νὰ ταξιδεύῃ. Πρῶτα στὴν Κύπρο, στὴν Ἀντιόχεια, στὸ Ἰκόνιο, στὴ Σελεύκεια. *Υστερα στὴ Συρία, στὴν Κιλικία. Κατόπιν στὴν Τροία, στοὺς Φιλίππους (κοντὰ στὴ σημερινὴ Καβάλλα), στὴ Θεσσαλο-

νίκη, στὴ Βέρροια. Κι ἐδίδασκε καὶ ἔπειθε μὲ τὴ διδαχὴ του τὰ πλήθη.

Κάποτε ἦλθε καὶ στὴν Ἀθῆνα. Στὸ κέντρο αὐτὸ τῆς Εἰδωλολατρίας περιπατῶντας, εἶδε μιὰ μέρα ἀνάμεσα στὰ χίλια δυὸ ἀγάλματα τῶν θεῶν στοὺς δόποίους πίστευαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἔνα βωμὸν ἀφιερωμένο, καθὼς ἔγραφε, «Τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ». Ἀνέβηκε τότε στὸν **Ἀρειο Πάγο**, δηλ. στὸν λόφο ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν Ἀκρόπολι, καὶ ἐκεῖ, μπροστὰ σὲ πυκνότατο ἀκροατήριο, μίλησε στοὺς Ἀθηναίους μὲ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸν «ἄγνωστο Θεό» τους.

«Ἄντὸν τὸν ἄγνωστο Θεὸν ἦλθα, τοὺς εἶπε, νὰ σᾶς τὸν γνωρίσω». Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔμειναν ἀσυγκίνητοι. Πολὺ λίγοι πίστεψαν στὴ Νέα Διδασκαλία. Ἀλλὰ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς λίγους ἦταν καὶ ἔνας πολὺ ἄξιος καὶ σημαντικὸς Ἀθηναῖος, ὁ **Ἀρεοπαγίης Διονύσιος**, καὶ μαζὶ του μιὰ γυναικία, ποὺ τὴν λέγανε **Δάμαρι**.

«Ο Διονύσιος ἔγινε ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν, καὶ εἶναι σήμερα ὁ πολιοῦχος τῆς Πρωτεύουσας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπίσκοπος κάθε **Ἐκκλησίας**, λεγόταν ὁ ἀντιπρόσωπος ποὺ ἀφηναν οἱ **Απόστολοι**, ἔνα εἶδος προέδρου, θὰ λέγαμε σήμερα, τῆς Χριστιανικῆς ὅμιδας.

Ἄπὸ τὴν Ἀθῆνα ὁ Παῦλος πῆγε στὴν Κόρινθο κι ὑστερα στὴ Μικρασία καὶ στὰ **Ιεροσόλυμα**. Ἐκεῖ, οἱ **Ἐβραῖοι** τὸν κατηγόρησαν ὡς ἐπαναστάτη, καὶ οἱ **Ρωμαῖοι** τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν κράτησαν δυὸ χρόνια στὶς φυλακὲς τῆς Ρώμης.

«Οταν βγῆκε ἀπ' τὴν φυλακὴν ὁ Παῦλος ἔκανάρχισε τὴ διδασκαλία του. Οἱ καὶ οἱ ὅμως δὲν ἤσαν ὅπως πρίν. Στὸν θρόνο τῆς Αὐτοκρατορίας ἦταν καθισμένος ὁ σκληρὸς **Νέρων**, φοβερὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν.

«Ο Παῦλος συνελήφθη τότε μαζὶ μὲ ἄλλους Χριστιανοὺς καὶ ἀφοῦ βασανίστηκε μαρτυρικὰ πέθανε στὰ 67 μ. Χ.

Εἶχε ἀρχίσει πιά, ἡ μεγάλη σύγκρουσις τῆς Αὐτοκρατορίας μὲ τὴν καινούργια θρησκεία.

Ἐρωτήσεις. — 1. Ποιὸς ἦταν ὁ **Απόστολος Παῦλος**; 2. Πῶς ἔγινε **Χριστιανός**; 3. Τί ἔκαμε δταν ἔγινε **Χριστιανός**; 4. Πῶς διαδόθηκε στὴν Ἀθῆνα ὁ **Χριστιανισμός**; 5. Ποιοί, οἱ πρῶτοι **Ἀθηναῖοι Χριστιανοί**; 6. Πῶς καὶ πότε πέθανε ὁ **Απόστολος Παῦλος**;

Σύγκρουσις τῆς Ρώμης μὲ τὸν Χριστιανισμό. — «Οταν πρωταφανερώθηκε ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ρώμη δὲν εἶχε κανένα λόγο ν' ἀνησυχήσῃ. Μιὰ παγκόσμια Αὐτοκρατορία ποτὲ δὲ φοβᾶται φυσικά, ἔνα μικρὸ θρησκευτικὸ κίνημα.

Αὐτό, τὸ φοβήθηκαν μόνον ἐκεῖνοι ποὺ ἐθίγοντο ἀπ' εὐθείας. Κι

αὐτοί, ἡσαν οἱ Ἰουδαῖοι. Οἱ Ἰουδαῖοι, ποὺ εἶδαν τὴν διδασκαλία τοῦ Θεανθρώπου σὰν ἔνα καταλυτή τῆς δικῆς τους θρησκείας.

Διέβαλαν τότε τὸν Χριστὸν ὡς ἐπαναστάτη κατὰ τῆς Ρώμης, καὶ ἐκείνη δίχως πολλές διατυπώσεις ἔδωκε τὴν ἐντολὴν γὰρ σταυρῷθηκε ὁ Χριστός.

Γιὰ τὴν ὑπερήφανη Αὐτοκρατορία, ἡ καταδίκη αὐτὴ δὲν ἦταν παρὰ ἔνα δίχως σημασία ἐπεισόδιο, ἀπ' αὐτὰ ποὺ συνέβαιναν καθημερινὰ σ' ὅλες τις γωνίες τῆς δικαιοδοσίας της. Τὸ πρᾶγμα ὅμως, δὲν ἦταν καθόλου τόσο ἀπλό. Ἔπειδή, ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦταν ἡ καταδίκη, ἀλλ' ἀντίθετα τὸ σύνθημα γιὰ τὴν παγκόσμια ἑξάπλωσι τῆς διδασκαλίας του.

Σὲ λίγα χρόνια τὸ θρησκευτικὸ κίνημα τῶν Χριστιανῶν μὲ τὴν ἀκατάβλητη δραστηριότητα τῶν Ἀποστόλων καὶ τὸν φανατισμὸ τῶν πρώτων του διαδῶν, ἔγινε κίνημα καθολικὸ σ' διλόκληρη τὴν ἀπέραντη Αὐτοκρατορία.

Ἡ Ρώμη κατάλαβε τότε, πὼς ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία τῶν Χριστιανῶν δὲν ἔθιγε ἀπλῶς τὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ ἦταν μιὰ ἥθικη ἐπανάστασις, ἔνας συναγερμὸς ψυχῶν καὶ σωμάτων ἐναντίον τῆς ἰδικῆς της δυνάμεως. Μιὰ ἐπανάστασις ποὺ θὰ κατέλυε, ἀν ἀφηνόταν ἐλεύθερη, καὶ αὐτὸ τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος.

Πῶς ὅμως ἔθιγε τὴ Ρώμη ὁ Χριστιανισμός; Ἡ Νέα Θρησκεία δημιουργῶντας δικούς της πιστούς, ἀφαιροῦσε φυσικὰ πιστοὺς ἀπὸ τὴ θρησκεία τῶν Ρωμαίων. Τὰ συμφέροντα λοιπὸν τὸν ἀρχαίων ναῶν καὶ τῶν ιερέων ἐβλάπτοντο πολύ.

Ἐβλάπτοντο ἀκόμη καὶ τοῦ ἐπισήμου Κράτους τὰ συμφέροντα, ὅχι μόνον τῶν Ἰδιωτῶν Ρωμαίων, ὅπως λ. χ. τῶν ἀνδριαντοποιῶν κλπ.

Πολλοὶ Χριστιανοὶ ἀπέφευγαν νὰ στρατεύωνται.

Οἱ δοῦλοι ἐπίσης, ἐπαναν νὰ αἰσθάνωνται τὸ βάρος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, γιατὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν προστάτευε, καὶ ἄλλα πολλά.

Καὶ τὸ κυριώτερο ἦταν, τὸ διτὶ οἱ Χριστιανοὶ δὲν παρεδέχοντο πὼς ὁ Αὐτοκράτορας ἦταν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ στὴ Γῆ, καὶ δὲν εἶχαν καθόλου διάθεσι νὰ τὸν λατρεύουν ὅπως οἱ Ρωμαῖοι.

Ἡ σύγκρουσις, ὅπως ἦταν ἐπόμενο ὕστερο ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἀρχισε.

Οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν.— Στὴν ἀρχὴ βέβαια οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν δὲν εἶχαν γενικὸν χαρακτῆρα. Ἡσαν περιωρισμένοι. Ἔγιναν ἀπὸ διάφορα ἀτομα ἢ ἀπὸ ὅμαδες ἀτόμων, ὅπως λ. χ. Ρωμαίων ὑπαλλήλων καὶ ἄλλων, ποὺ τὰ συμφέροντά τους ἐβλάπτοντο ἀπὸ τὴ Νέα Θρησκεία.

“Ο πρῶτος μεγάλος καὶ γενικός κάπως διωγμὸς ἔγινε στὰ χρόνια τοῦ Νέρωνα. “Ο μισότρελλος αὐτὸς Αὐτοκράτορας ἔπασχε ἀπὸ καλλιτεχνικὴ μανία. Κάποια μέρα θέλησε νὰ ἰδῇ, πῶς θὰ ἥταν ἡ Τροία ὅταν καιγόταν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες. ”Εβαλε λοιπὸν ἀνθρώπους του καὶ ἀναψαν τὴν Ρώμη, κι αὐτὸς ἔβλεπε τὸ θέαμα τῆς πυρκαϊᾶς.

“Ο λαὸς κάτι ὑποψιάστηκε καὶ ἥταν ἔτοιμος νὰ ἐπαναστατήσῃ. Τότε δὲ Νέρων διέδωσε, πῶς τὴν φωτιὰ τὴν ἔβαλαν οἱ Χριστιανοί. Καὶ δὲ διωγμὸς ἐναντίον τους ἔσπασε. Οἱ Χριστιανοί ὑπέφεραν φοβερὰ βασινιστήρια.

“Αλλὰ καὶ αὐτὸς δὲ διωγμὸς δὲν ἥταν δὲ χειρότερος. Πιὸ ἀργότερα, στὰ χρόνια τοῦ **Δεκίου** καὶ ὑστερα, ἔγιναν σκληρότεροι καὶ φοβερότεροι διωγμοί.

Οἱ Χριστιανοί ἐβασανίζοντο μὲ τὰ πιὸ περίεργα βασανιστήρια. Τοὺς ἔριχναν νὰ παλαίψουν μὲ λιοντάρια, τοὺς ἄλειφαν μὲ πίσσα καὶ τοὺς ἔβαζαν φωτιὰ γιὰ νὰ φωτίζωνται οἱ δρόμοι καὶ οἱ κῆποι, τοὺς ἔκαναν τὰ πάνδεινα.

“Ο ἔνας διωγμὸς ὑστερα ἀπὸ τὸν ἄλλο. ”Ο σκληρότερος ἀπὸ δὲλους ἔγινε στὰ χρόνια τοῦ Διοκλητιανοῦ. Τότε μαρτύρησαν χιλιάδες ψυχές.

Οἱ διωγμοὶ δῆμος αὐτοὶ εἶχαν τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα. ”Αντὶ νὰ σβήσουν, ἔγιγάντωσαν τὴν Νέα Θρησκεία. ”Εδειξαν στὸν Κόσμο, πῶς ἡ πίστις καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια τῶν Χριστιανῶν δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ τίποτε. Γι’ αὐτὸ καὶ οἱ Χριστιανοί, ἐμαρτυροῦσαν χωρὶς νὰ δειλιάζουν.

”Αντίθετα μάλιστα ἔνιωθαν ὑπερηφάνεια, ὅταν μποροῦσαν νὰ προσφέρουν τὴν ζωὴν τους γιὰ τὴν πίστιν τους. ”Ηξεραν ἀκόμη, πῶς οἱ διμόδοξοί τους, οἱ «ἄδελφοί», θὰ ἐφρόντιζαν γιὰ τὶς οἰκογένειές τους. Καὶ ἐπροχωροῦσαν πρὸς τὸ δρόμο τοῦ μαρτυρίου των χωρὶς δισταγμού.

Οἱ διωγμοὶ ἔτσι, ἔξυψωσαν τὴν ἀρετὴν τῶν Χριστιανῶν καὶ συνέτελεσαν ὥστε νὰ διαδοθῇ γρηγορώτερα ἡ Νέα Θρησκεία.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποία ἥταν ἡ στάσις τῆς Ρώμης ἀπέναντι τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας στὴν ἀρχή; 2. Γιατὶ καὶ πῶς ἀρχισε νὰ ἀλλάζῃ; 3. Πῶς ἐβλάπιστο τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ; 4. Τί ἥσαν οἱ διωγμοὶ καὶ πῶς πρωτοάρχισαν; 5. Ποιὸς ἥταν δὲ πρῶτος γενικὸς διωγμὸς καὶ πῶς ἔγινε; 6. Πότε ἔγιναν οἱ μεγαλύτεροι διωγμοί; 7. Ποιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν διωγμῶν καὶ γιατί;

Ο Μέγας Κωνσταντῖνος.— ”Όλα δσα ἔκανε ἡ Ρώμη κατὰ τῶν Χριστιανῶν δὲν ἔδειχναν τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ ὅτι ἡ μεγάλη κοσμοκρατορία τῆς ἀρχίζε πιὰ νὰ χάνῃ τὴν σταθερότητά της, τὴν ἴσορροπία

της. Ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία εἶχε μπῆ προγματικὰ στὴν περίοδο τῆς παρακμῆς.

Στὸν τρίτον αἰῶνα μ.Χ. ἡ Ρώμη βρίσκεται μέσα σ' ἕνα τρομερὸν οἰκονομικὸν ἀδιέξοδο καὶ σ' ἕνα πολιτικὸν χάος. Οἱ μεγάλες ἐπιδρομὲς τῶν γερμανικῶν λαῶν πρὸς τὴν Δύσιν, εἶναι μιὰ ἀπὸ τις πολλὲς αἰτίες αὐτῆς τῆς ἀκαταστασίας τῆς Ρώμης.

Ἐπειτα, καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀναστάτωσις καταστρέφει ἐσωτερικὰ τὴν Αὐτοκρατορία. Οἱ Αὐτοκράτορες ἀνεβοκατεβαίνουν μὲν ἐπαναστάσεις ἀδιάκοπες. Σ' ἕνα διάστημα ἐνενήντα χρόνων, ἀνέβηκαν στὸν Ρωμαϊκὸν θρόνον πενήντα περίπου Αὐτοκράτορες.

Καὶ τὸ χάος μεγαλώνει. Καὶ οἱ ἐπαναστάσεις διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλην. Καὶ ἡ παρακμὴ γίνεται βεβαία.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνα, ἀνέβηκε στὸν θρόνον Αὐτοκράτορας ὁ **Διοκλητιανὸς** μὲ τὴν ὑποστήριξι τοῦ στρατοῦ. Αὐτός, προτίμησε νὰ κατοικῇ στὴ Νικομήδεια καὶ ὅχι στὴ Ρώμη. Εἶναι ὁ πρῶτος Αὐτοκράτορας ποὺ προτιμᾶ τὴν Ἀνατολήν.

Αὐτὸς ἀργότερα πῆρε καὶ ἄλλους τρεῖς συνάρχοντες, **Καίσαρες**, δπως τοὺς ὀνόμασε. Τὰ χρόνια ἥσαν δύσκολα καὶ ἔπρεπε στὶς διάφορες περιοχὲς νὰ ὑπάρχουν διοικηταὶ μὲ δικαιοδοσία αὐτοκρατορικῆ.

Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς Καίσαρες ἦταν καὶ ὁ **Κωνστάντιος** ὁ **Χλωρὸς** ἀπὸ τὴν Ναΐσσο, δηλ. τὴν Νίκη τῆς σημερινῆς Σερβίας. Αὐτὸς ἦταν Καίσαρ τῆς **Γαλατίας**, δηλ. τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Βρεττανίας.

Υἱὸς αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίου καὶ τῆς Ἐλένης, τῆς ἔπειτα **ἀγίας Ἐλένης**, ἦταν ὁ **Κωνσταντῖνος** ὁ **Μέγας**, ποὺ γεννήθηκε στὴ Ναΐσσο στὸ 274.

Ο Κωνσταντῖνος εἶχε μόρφωσι χριστιανική, γιατὶ ἡ μητέρα του ἦταν Χριστιανή. Ἐνωρὶς μπῆκε στὸν στρατὸ καὶ ἔγινε ἀξιωματικός. Ὅτηρετοῦσε στὴν Ἀνατολικὴ ἐπαρχία τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ἦταν πολὺ ἀγαπητὸς στὸν στρατὸ του, γιατὶ εἶχε πολλὲς στρατιωτικὲς ἀρετές.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πῶς ἐξῆγετε τὴν σάσι τῆς Ρώμης κατὰ τῶν Χριστιανῶν; 2. Ποιὰ εἶναι τὰ αἴτια ποὺ δημιουργοῦν τὴν παρακμὴν τῆς Ρώμης; 3. Πῶς ἐχωρίσθη τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος ἐπὶ Διοκλητιανοῦ; 4. Ποιὸς καὶ τί ἦταν ὁ Κωνσταντῖος ὁ Χλωρὸς; 5. Πότε γεννήθηκε, καὶ πῶς μεγάλωσε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος;

Ο Μέγας Κωνσταντῖνος. Αὐτοκράτορας.— Ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος βρισκόταν στὴν Ἀνατολὴν ὑπηρετῶντας στὸν στρατὸ τοῦ Αὐτο-

κράτορα **Γαλέριου**, ἔμαθε πώς ὁ πατέρας του ἀσθένησε. Ζήτησε ἀμέσως ἄδεια ἀπὸ τὸν Γαλέριον κι ἐσπευσε στὴ Δύσι.

Σὲ λίγους μῆνες ὅμως ὁ Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς πέθανε. Καὶ ὁ στρατὸς τότε, ἀνέβασε στὸν θρόνο του τὸν ἄξιον υἱόν του Κωνσταντῖνο, στὰ 306 μ. Χ.

Οἱ συνάρχοντες ἀν καὶ δυσαρεστήθηκαν στὴν ἀρχή, ὅμως ἀνεγγώρισαν ἐπειτα τὸν Κωνσταντῖνο. Τὸν ἵδιο καιρὸν μάλιστα στὴ Ρώμη, ἀνεκηρύχθη ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαὸν Αὐτοκράτορας, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ **Μαξιμιανοῦ** ὁ **Μαξέντιος**, ποὺ τὴν ἀδελφή του **Φαύστα** ἐνυμφεύθη ὁ Κωνσταντῖνος.

Στὴν Ἀνατολὴ ἐπίσης, ὁ Γαλέριος ἀνεγγώρισε ὃς συνάρχοντα τὸν **Λικίνιο**. Ἐπειτα καὶ ὁ στρατηγὸς **Μαξιμῖνος** ἀνεκηρύχθη ἀπὸ τὸν στρατὸ του Αὐτοκράτορας.

Ἐτσι, ἐδημιουργήθη μιὰ **πολυαρχία** ποὺ ἦταν φυσικὰ πολὺ κακὴ γιὰ τὸ Κράτος.

Καθένας ἀπὸ τοὺς συνάρχοντες ἔβλεπε βέβαια τὰ ἐλαττώματα αὐτῆς τῆς πολυαρχίας, ἀλλὰ κανεὶς τους δὲν ἔλεγε νὰ ὑποχωρήσῃ ὑπὲρ τοῦ ἄλλου. Ἀντίθετα μάλιστα, ὅλοι τους ἐσκέπτοντο ποιὸς νὰ φάγῃ τὸν ἄλλο.

Κάποιες τέτοιες σκέψεις τοῦ Μαξιμιανοῦ κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου, ὑπῆρχαν αἰτία μιᾶς σκληρῆς μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν διαμάχης.

Ο Κωνσταντῖνος δίχως βραδύτητα ἔξεστιράτευσε κατὰ τοῦ πεθεροῦ του. Συγκρούσθηκε μαζί του, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἐπιασε αἰχμάλωτο.

Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια ὁ Κωνσταντῖνος ἔκαμε ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Μαξέντιου, ἀφοῦ συνεννοήθηκε μὲ τὸν Λικίνιο νὰ ἐπιτεθῇ κι αὐτὸς κατὰ τοῦ Μαξιμίνου.

Ο Κωνσταντῖνος ἐνίκησε τὸν Μαξέντιο, καὶ μπῆκε θριαμβευτὴς στὴ Ρώμη. Καὶ τὴν νίκη του αὐτὴ τὴν χρωστᾶ στὸν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν.

Γιατί, ἐνῶ προχωροῦσε πρὸς τὶς Ἀλπεις γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν στρατὸ τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ἦταν κατασύλλογισμένος βλέποντας πὼς ὁ δικός του ὁ στρατὸς ἦταν λίγος, εἶδε στὸν οὐρανὸν ἕνα θαυμαστὸ δραμα : ἕνα φωτεινὸ σημεῖο σὲ σχῆμα σταυροῦ, καὶ μιὰ ἐπιγραφὴ ποὺ ἔλεγε, «**Ἐν τούτῳ νίκη**».

Πῆρε ἀμέσως θάρρος. Ἐκαμε σημαῖες μὲ τὰ σύμβολα αὐτὰ κι ἐπροχώρησε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ Χριστιανοὶ ποὺ εἶδαν αὐτὴ τὴ μεταστροφὴ τοῦ Αὐτοκράτορα, ἐνθουσιάστηκαν. Ἐπολέμησαν γενναῖα κι ἐνίκησαν τὸν ἐχθρό.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐδέχθηκαν μὲν ἐνθουσιασμὸ τὸν Κωνσταντῖνο καὶ

εκτισαν πρὸς τιμὴν του τὸ θρηιαμβικὸ τόξο, ποὺ σώζεται ὥς τὰ σήμερα.

***Ἐρωτήσεις.**— 1. Πῶς ἔγινε ὁ Κωνσταντῖνος Αὐτοκράτορας καὶ πότε; 2. Ποιοὶ ἦσαν τότε συνάρχοντες μὲ τὸν Κωνσταντῖνο; 3. Πῶς ἐπολιτεύθη μὲ τοὺς συνάρχοντές του αὐτὸν ὁ Κωνσταντῖνος; 4. Ποιὸ ἦταν τὸ δράμα τοῦ Κωνσταντίνου; 5. Τί ἔκαμε μετὰ τὸ δράμα καὶ τί ἐπέτυχε ὁ Κωνσταντῖνος;

Ἡ Μονοκρατορία τοῦ Κωνσταντίνου. Μετὰ τὴν ἐπιτυχία του αὐτὴ τὴν θρηιαμβευτικήν, ὁ Κωνσταντῖνος ἔγινε φίλος τῶν Χριστιανῶν, ἐπειδὴ σ' αὐτὸν κυρίως χωστοῦσε τὸ κατόρθωμά του.

Γιὸς αὐτὸς λένε, πὼς ἔνα χρόνο ἀργότερα, δῆλ. στὰ 313, συναντήθηκε στὸ Μιλᾶνο μὲ τὸν Λικίνιο, στὸν ὅποιο ἔδωκε μάλιστα σύζυγο τὴν ἀδελφήν του **Κωνσταντίλα**, καὶ πὼς ἔξεδωκε, ἀφοῦ συμφώνησε καὶ μὲ αὐτὸν, τὸ **Διάταγμα περὶ Ἀνεξιθρησκείας**. Δῆλ. οἱ πολῖται ἔμεναν ἐλεύθεροι πιὰ νὰ πιστεύουν σὲ ὅποιον θεὸν ἡθελε ὁ καθένας.

“Υστερα ἀπὸ λίγον καιρὸν, ὁ Λικίνιος ἔνικησε τὸν Μαξιμῆνο καὶ ἔμεινε μόνος Αὐτοκράτορας στὴν Ἀνατολή. Καὶ ἀρχισε τότε νὰ σκέπτεται, πὼς καλὸ θὰ ἦταν νὰ είχε στὰ χέρια του καὶ τὸ Δυτικὸ Κράτος.

“Ο Κωνσταντῖνος ἐπληροφορήθη τοὺς σκοποὺς τοῦ Λικίνιου καὶ πρὸινος τὸν προλάβη, ἔξεστρατεύεσε πρὸς τὴν Ἀνατολή.

Στὴ Βαλκανικὴ συνάντησε τὸν στρατὸ τοῦ Λικίνιου. Συγκρούσθηκε μαζί του καὶ ἐκέρδισε δυὸ μεγάλες νίκες, στὴν **Πανούσα** καὶ στὴ **Θράκη**. Ο Λικίνιος τότε ἔζήτησε εἰρήνη, καὶ ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ τὴν ἔδωκε.

Δέκα χρόνια δύμως ἀργότερα, ἡ σύγκρουσις ἐπανελήφθη. Ο Κωνσταντῖνος ἔαναζοθε στὰ 324 στὴ Θράκη καὶ ἐκτύπησε τὸν στρατὸ τοῦ Λικίνιου στὴν **Ἀδριανούπολι**. Ο Λικίνιος ἔνικήθηκε καὶ ὑπεχώρησε.

“Ο νίδιος τοῦ Κωνσταντίνου ὁ **Κρίσπος** κατέστρεψε στὸν Ἑλλήσποντο τὸν στόλο τοῦ Λικίνιου. Λίγο ἀργότερα, στὴ Χρυσούπολι ὁ Κωνσταντῖνος ἔνικησε τελειωτικὰ τὸν ἔχθρο, τὸν συνέλαβε αἰχμάλωτο καὶ ἐπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸν τὸν ἔθανάτωσε.

“Ο Κωνσταντῖνος εἶχε καταστῆ ἔτσι, ὁ μόνος Αὐτοκράτορας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Καί, ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πολιτικὴν ἔνότητα τοῦ Κράτους, ἀπεφάσισε νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἔνότητα σ' αὐτό. Μὲ διάταγμά του λοιπόν, καθώρισε τὸν Χριστιανισμὸν ὥς ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Κράτους.

“Απὸ τὸ 326 μάλιστα, τοποθετεῖ καὶ στὸ λάβαρον του τὸ σύμπλεγμα **X** καὶ **P** (δῆλ. Χριστός).

“Ο Χριστιανισμὸς ὑστερα ἀπὸ τριῶν αἰώνων ἀγῶνες καὶ θυσίες ἀνυπολόγιστες, εἶχε νικήσει καὶ εἶχε ἐπιβληθῆ.

“**Ἐρωτήσεις.**— 1. Τί ἔκαμε δὲ Κωνσταντῖνος ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν Μαξέντιο; 2 Τί ἦταν τὸ Διάταγμα τοῦ Μιλάνου. 3. Πῶς καὶ γιατί ἀρχισεν ἡ ἔχθρα Κωνσταντίνου καὶ Λικίνιου; 4. Ποῦ ἔγιναν καὶ πότε οἱ πρῶτες συγχρούσεις; 5. Ποῦ κατενικήθη δὲ Λικίνιος καὶ τί ἀπέγινε; 6. Τί ἔκαμε δὲ Κωνσταντῖνος, δταν ἔγινε Μονοχράτορας;

Θρησκευτικὲς ἔριδες. Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.—“Ο Κωνσταντῖνος δχι μόνον ἀνεγνώρισε τὸν Χριστιανισμό, ἀλλὰ προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ διαλύῃ καὶ κάθε διασπαστικὴν ἔριδα ποὺ δημιουργόταν ἀνάμεσα στοὺς πιστοὺς τῆς Νέας Θρησκείας.

“Η Ἐλευθερία, ἔδωκε στοὺς πιστοὺς τὴν εὐχέρεια νὰ συζητοῦν πιά, καὶ νὰ ἐρευνοῦν τὴν πίστι τους. Καὶ φυσικὸ ἦταν, μὲ τὶς συζητήσεις νὰ δημιουργοῦνται διάφορες ἔριδες πάνω στὰ πολύπλοκα θεολογικὰ προβλήματα,

Αὗτὸν τὸν καιρὸν μάλιστα, ἔνας πρεσβύτερος στὴν Ἀλεξάνδρεια ὑπεστήριζε μὰ θεωρία σύμφωνα μὲ τὴν δποία δ Χριστὸς εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, **κτίσμα.** Αὕτος λεγόταν **Ἀρειος.** Καὶ ὑπῆρξαν πολλοὶ ποὺ παρεδέχθηκαν τὴν θεωρία αὐτὴ τοῦ Ἀρείου.

“Ετσι ἀρχισε νὰ δημιουργῆται ἔνα σχίσμα ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανούς. Καὶ τοῦ σχίσματος αὐτοῦ συνέπειες ἦσαν, ἀρκετὲς ταραχὲς σὲ διάφορα μέρη.

“Ο Κωνσταντῖνος τότε συνεκάλεσε στὴ **Νίκαια τῆς Βιθυνίας** στὰ 325 μ.Χ. δλους τοὺς ἐπισκόπους γιὰ νὰ συσκεφθοῦν καὶ νὰ ἀποφασίσουν πάνω στὸ ζῆτημα ποὺ δημιουργοῦσε δ Ἀρειανισμός.

“Η συνέλευσις αὐτή, ὠνομάσθη **Πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.**

“Ο Κωνσταντῖνος ἔδειξε πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ Σύνοδον αὐτή, στὴν δποία μάλιστα καὶ προήδρευσε δ Ἰδιος.

Οι **Πατέρες**, δηλ. οἱ ἐπίσκοποι τῆς Συνόδου, κατεδίκασαν τὴν διδασκαλία τοῦ Ἀρείου. Παρεδέχθηκαν δλοι, σύμφωνα μὲ τὶς γνῶμες ποὺ ἀνεπτύχθηκαν ἐκεῖ, πὼς ἡ θεωρία τοῦ Ἀρειανισμοῦ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴ σωστὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι αἰρεσίς. Καὶ διετύπωσαν τότε μὲ λίγα λόγια, ποία εἶναι ἡ ἀληθινὴ διδασκαλία τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, στὴν δποία πρέπει νὰ πιστεύῃ κάθε Χριστιανός.

Συνέταξαν τότε τὸ **σύμβολο τῆς Πίστεως**, δηλ. τὸ **Πιστεύω** τοῦ Χριστιανοῦ, ὃς τὸ ἔβδομο ἀρχόντο του.

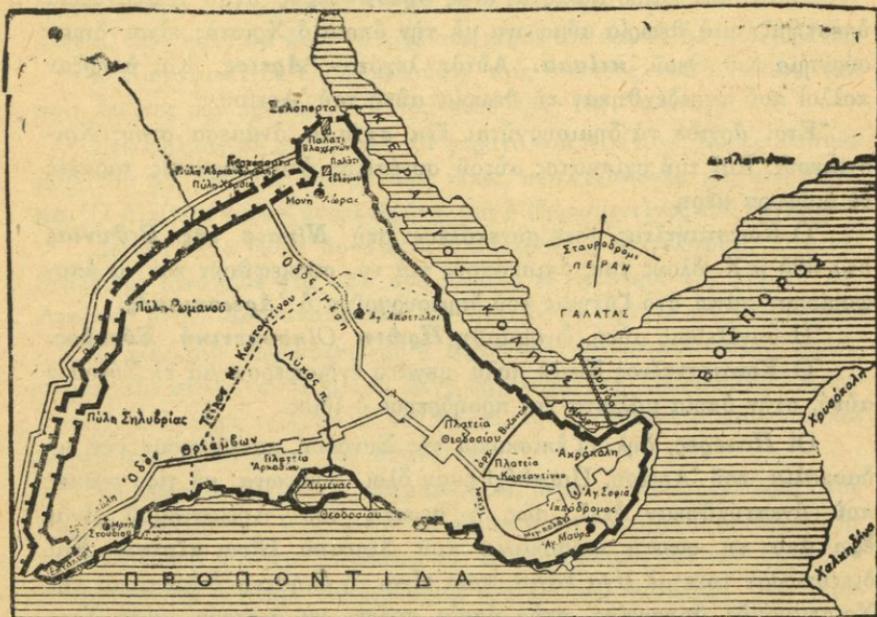
Στή Σύνοδον αυτή ἀνεδείχθησαν γιὰ τὶς πολλές τους ἀρετές, ὁ ἄγιος Ἀθανάσιος, ποὺ ἦταν ἀκόμη διάκονος τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ ἄγιος Σπυρίδων. Καὶ οἱ δυὸς πολέμησαν μὲ μεγάλο φαντασμὸν τὴν αἶρετι τοῦ Ἀρείου.

Ἡ Σύνοδος αυτὴ ἔκανόν τισε καὶ διάφορα ἅλλα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα καὶ διελιθή μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ξανασυνέλθῃ ὅταν παρουσιασθῇ κανένα σπουδαῖο ζῆτημα.

Ο Κωνσταντῖνος ἔβαλε ἔτσι τὶς βάσεις τῆς καθολικῆς διοικητικῆς λειτουργίας τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

Ἐρωτήσεις.—1. Πῶς ἔδειξε τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν ὁ Κωνσταντῖνος; 2. Ποία ἦταν ἡ ἐξέλιξις τοῦ Χριστιανισμοῦ μετὰ τὴν ἀναγνώσιν του. 3. Ποιὸς ἦταν ὁ Ἀρείος καὶ τί ἐδίδασκε; 4. Πότε καὶ ποῦ συνεκλήθη ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος; 5. Ποιὸ τὸ ἔργο της καὶ ποιὲς οἱ ἀποφάσεις τῆς;

Ἡ Νέα Πρωτεύουσα.—Ἄφοῦ ἐπέτυχε ὁ Κωνσταντῖνος τὴν διοικητικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐνότητα ἐφάνηκε πλέον καθαρὰ πῶς

Τὸ Κράτος αὐτὸν βασιζόταν κατὰ κύριο λόγο στὶς νέες ἀντιλήψεις,

ποὺ ἐκπροσωποῦσε τὸ Χριστιανικὸ κίνημα. Καὶ ἡταν ἔνο πρὸς τὶς κατεστραμμένες πιὰ βάσεις, ποὺ εἶχαν στηρίξει ὡς τὶς μέρες του τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορία.

Τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἕαυτό του ἀπὸ τὴν φυδοά, πρέπει νὰ ἀνανεωθῇ. Αὐτὴ ἡταν ἡ βασικὴ ἀντίληψις τοῦ Κωνσταντίνου καὶ αὐτὴ ψυθμίζει τὴν κάθε του ἐνέργεια.

Γιὰ νὰ ἀπαλλαγῆ μάλιστα ὅσο γίνεται πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τῆς κληρονομίας τῆς Ρωμαιοκρατίας, ἀπεφάσισε νὰ ἀλλάξῃ ἀκόμη καὶ Πρωτεύουσα τοῦ Κράτους του.

Ἐπρεπε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ρώμη, ποὺ ἡταν τὸ κέντρο τῶν παλιῶν πεποιθήσεων καὶ τῆς ἀντιδραστικότητος. Ἐπρεπε νὰ ἐγκατασταθῇ κάπου ἄλλοῦ. Ἐκεῖ, ποὺ εἶναι πιὸ πολλοὶ οἱ καινούργιοι ἀνθρώποι. Ποῦ ἄλλοῦ, παφὰ στὴν Ἀνατολή.

Γιατὶ τὸ Χριστιανικὸ φῶς, προῆλθε «ἔξ Ἀνατολῶν». «Ἀνατολὴ Ἀνατολῶν» ἡταν δὲ Χριστιανισμός. Ἐκεῖ λοιπὸν ἐπρεπε νὰ εἶναι καὶ ἡ ἔδρα τοῦ Νέου Κράτους.

Καὶ ὑπῆρχε καὶ ἔνας ἄλλος, ἀκόμη πιὸ σοβαρὸς λόγος. Ἐπρεπε τὸ Νέο Κράτος νὰ ἔξασφαλισθῇ καὶ ἔξωτερικά. Στὰ χρόνια αὐτά, διάφοροι βάρβαροι λαοὶ κτυποῦσαν τὸ Κράτος, καὶ τὰ κτυπήματά τους ἐστρέφοντο κυρίως πρὸς τὰ Ἀνατολικὰ του σύνορα.

Ἐπρεπε λοιπόν, νὰ εἶναι πιὸ συνεχῆς ἡ παρουσία τοῦ Κράτους πρὸς αὐτὰ τὰ μέρη. Ἐπρεπε ἡ Πρωτεύουσα, ἡ καρδιὰ τοῦ Κράτους, νὰ ἀλλάξῃ θέση, νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ ἔκει. Καὶ ἡ τοποθεσία ενρέθη:

Στὸ σημεῖο ποὺ ἡ Ἀνατολὴ ἔγγιζει πρὸς τὴν Δύσιν, ἐκεῖ ποὺ ἡ Ἀσία φιλιώνεται μὲ τὴν Εὐρώπη. Στὸ κλειδὶ τῶν δύο ἡπείρων, στὸ παλιὸ **Βυζάντιο**. Σημεῖο γεωγραφικὸ σημαντικότατο ἀπὸ οἰκονομικῆς, στρατηγικῆς καὶ πολιτικῆς πλευρᾶς.

Ἐκτισε λοιπὸν ἐκεῖ μιὰν ἐντελῶς καινούργια πόλι: Τὴν **Νέα Ρώμη**. Καί, στὶς 11 Μαΐου τοῦ 330 μ. Χ. ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς Νέας αὐτῆς Πρωτεύουσας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ποὺ ἀργότερα ὠνομάσθη **Κωνσταντινούπολις**.

Ἡ Νέα Πρωτεύουσα σὲ λίγα χρόνια πῆρε μιὰ λάμψι πρωτοφανῆ στὸν τότε γνωστὸ Κόσμο. Ἐδικαίωσε ἀπόλυτα τὴν ἀπόφασι τοῦ Κωνσταντίνου. Μαζὶ μὲ τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος, εἶχε μὲ τὴν Ἰδρυσι τῆς Νέας Πρωτεύουσας σωθῆ καὶ δὲ Ἑλληνισμὸς ποὺ τὸ κέντρο, ὃπου διασωζόταν ἀκόμη, ἦσαν τὰ μέρη αὐτά.

Τὸ Νέο Κράτος εἶχε πάρει τὸ δρόμο τῶν καινούργιων πεπρωμένων του. Ὁ Κωνσταντίνος εἶχε γίνει πραγματικὰ **Μέγας**. Δὲν χρειάζοταν πιὰ τίποτε ἄλλο. Καὶ τὸ τέλος, ἔφθασε εἰρηνικό.

Στὶς 21 Μαΐου 337. Βρισκόταν τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὴ Νικομήδεια, ἀρρωστος βαρειά. Ἐκάλεσε τὸν ἐπίσκοπο **Ἐνσέβιο** κι ἐβαπτίσθη. Ἡταν ἦ τελευταία πρᾶξις ποὺ τοῦ ἔμενε νὰ κάμη, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ καὶ τυπικά, ἐκεῖνο στὸ δποῖο πίστεψε στὴ ζωή του καὶ μὲ τὸ δποῖον ἔμεγαλούγγησε: τὴν πίστι του στὴ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ.

Ο νεκρός του μετεφέρθη στὴν Πόλι του κι ἐτάφη μὲ τιμὲς στὸ ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Ἡ Ἐκκλησία τοποθέτησε τὴν μνήμη τοῦ μεγάλου της ὑποστηρικτῆ ἀνάμεσα στὸν Ἀποστόλου. Τὸν ὄνόμασε **Ισαπόστολο**.

Καὶ ἡ Ἰστορία τοῦ ἔδωκε τὴν προσωνυμία τοῦ **Μεγάλου**, γιατὶ τέτοιος πραγματικὰ ὑπῆρξε ὁ Κωνσταντῖνος.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιὲς οἱ σκέψεις τοῦ **Μ. Κωνσταντίνου** γιὰ τὴ διάσωσι τοῦ **Ρωμαϊκοῦ Κράτους**; 2. Τί ἔκαμε γιὰ νὰ τὶς πραγματοποιήσῃ; 3. Ποῦ ὕστισε τὴν **Νέα Πρωτεύονσα** ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ γιατὶ ἐκεῖ; 4. Τί ἐπέτυχε μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς Πρωτεύονσας; 5. Πότε ἔγινε ἡ μεταφορὰ στὴ νέα Πρωτεύονσα; 6. Πότε πέθανε ὁ Κωνσταντῖνος; 7. Ποιὸ τὸ ἔργο του σὲ γερικὲς γραμμές, καὶ ποία δικαίωσι βρῆκε τὸ ἔργο του αὐτό;

Οι Διάδοχοι.— Εἶχε μιὰ μεγάλη ἀτυχία τὸ ἔργο του Κωνσταντίνου. Τὴν ἀτυχία νὰ πέσῃ, μετὰ τὸν θάνατό του, τὸ Κράτος σὲ χέρια ἀνίκανα.

Αὐτοὶ ποὺ διαδέχθηκαν τὸν μεγάλο Αὐτοκράτορα, ὑπῆρξαν ἄνθρωποι μὲ ἀδύνατο καρακτῆρα καὶ ἔνοι πρὸς τὴ μεγάλη πνοὴ ποὺ εἶχε ἐμφυσήσει ὁ Κωνσταντῖνος στὸ Νέο Ρωμαϊκὸ Κράτος. Καὶ ἡ κατάπτωσις ἀρχισε ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατο ἐκείνου.

Τὸ Κράτος ἔχωρίσθη πάλι σὲ πολλὰ μικρότερα. Ἡ μιὰ βάσις τῆς δημιουργίας τοῦ Κωνσταντίνου γκρεμίστηκε ἀμέσως. Κι ὕστερα, ἀκολούθησαν οἱ ἄλλες.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς διαδόχους ἐσκέφθη: Ἡ θρησκεία δίχως ἄλλο φταίει, γιὰ νὰ πηγαίνουν τὰ πράγματα τοῦ Κράτους μου τόσο ἀνάποδα. Ἄς ἀλλάξουμε λοιπὸν τὴ θρησκεία. Ἄς ξαναστήσουμε τὰ Ελδῶλα στὶς παλιές τους θέσεις. Καὶ ἄς βάλουμε στὶς κρατικὲς θέσεις τοὺς πιστοὺς τῶν Ελδῶλων.

Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ γυρίσῃ πίσω τὸ ποτάμι τῆς **Ιστορίας**; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐσκέφθη νὰ τὰ βάλῃ μὲ τὸν **Ἀληθινὸ Θεό**; Εἶναι ὁ **Ιουλιανός, ὁ Παραβάτης**, ὅπως τὸν ὄνόμασε ἀργότερα ἡ **Ιστορία**.

"Ανθρωπος μὲ καλές σπουδές καὶ μὲ χριστιανικὴν ἀνατροφὴν στὰ νεανικά του χρόνια. Ἀγάπησε μὲ πάθος τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ποὺ τὸν ἐσπούδασε στὴν Ἀθήνα μαζὶ μὲ τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν καὶ τὸν Μέγα Βασίλειο, κι ἐσκέφθη νὰ τὸν ξαναζωντανέψῃ, παρ' ὅλο ποὺ δὲ πολιτισμὸς αὐτὸς εἶχε πιὰ δριστικὰ πεθάνει.

Ἡ πολιτικὴ του φυσικὰ προκαλεῖ ἀναστατώσεις. Καὶ οἱ ἀναστατώσεις αὐτὲς τοῦ μεγαλώνουν τὸν φανατισμό. Καὶ αὐτά, σὲ δρες ποὺ ἀπειροὶ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ ἀπειλοῦν τὸ Κράτος.

Οἱ Πέρσαι κτυποῦν ἀπ' τὴν Ἀνατολή. Καὶ δὲ Ἰουλιανὸς ἀναγκάζεται στὸ τέλος νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τους. Ἐχει δὲ τὰ ἐλαττώματα γιὰ νὰ ἀποτύχῃ, μὲ ὅλο ποὺ εἶναι γενναῖος πολεμιστής.

Σὲ μιὰ στιγμὴ τῆς μάχης, γίνεται ἀπορόβλεπτα ἔνας πανικός. Ὁ Αὐτοκράτορας μένει μόνος μπροστὰ στὸν ἐχθρό. Καὶ κάποιο βέλος, δίνει τὴ λύσι.

Ἀπὸ ποὺ ἤλθε τὸ βέλος αὐτό; Ἀγγωστο. Ὁ Εἰδωλολάτρης Αὐτοκράτορας ἦταν δὲ μόνη στιγμὴ ποὺ συνάντησε τὴν πραγματικότητα. Στιγμὴ δύμως μοιραία. Κατάλαβε τότε τὴν Ἀλήθεια, καὶ τὴν διεκήρυξε μὲ τὶς τελευταῖς του λέξεις: «*Νενίκηηάς με Ναζωραῖε*» ἐφώναξε, καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἔπνιξε τὴ φωνή, στὰ 363.

Οἱ Ἰουλιανὸς δὲν εἶχε κάμει τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἀφήσῃ μιὰ μορφὴ στὴν Ἰστορία ἀξέχαστη: τὸν Παραβάτη.

***Ερωτήσεις.—1. Τί ἔγινε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κωνσταντίνου; 2. Ποιὸς ἦταν δὲ Ἰουλιανός; 3. Πῶς ἐξηγεῖτε τὴν στάσι τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπέναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ; 4. Πῶς πέθανε δὲ Ἰουλιανός; 5. Μπορεῖτε νὰ χαρακτηρίσετε τὴν Ἰστορικὴ μορφὴ του;**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' — ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Οἱ ἐχθροὶ ποὺ πιέζουν τὸ Κράτος δὲν εἶναι μονάχα οἱ Πέρσες. Εἶναι πολλοί, καὶ κτυποῦν ἀπὸ πολλὲς μεριές. Εἶναι οἱ βάρβαροι λαοί, ποὺ ἀπ' τὰ βάθη τῆς Ἀσίας ἔκεινωνται ἔχεινονται κατὰ τοὺς αἰῶνες αὐτοὺς πρὸς τὴν Εὐρώπη. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους λαοὺς εἶναι οἱ *Βησιγότθοι*.

Αὗτοὶ λοιπὸν οἱ Βησιγότθοι, πέρασαν τὸν Δούναβι καὶ κατέβηκαν πρὸς τὴ Θρακή, καταστρέφοντας καὶ ἀρπάζοντας δὲ τι συναντοῦσαν.

Βρισκόμαστε στὰ χρόνια, ποὺ Αὐτοκράτορας στὴν Ἀνατολὴ ἦταν δὲ *Οὐάλης* καὶ στὴ Δύσι τὸ *Γρατιανός*.

Καὶ οἱ δύο ἔσπευσαν τότε νὰ συγκρατήσουν τὸ κακό. Ὁ Οὐάλης δύμως προτοῦ νὰ φθάσῃ δὲ συνάρχοντάς του κτυπήθηκε μὲ τὸν ἐχθρό.

Τὸ πτύπημα ἡταν γι³ αὐτὸν θανατηφόρο. Ἐνικῆθηκε κι ἐκάηκε ζωντανὸς σὲ κάποια ἀποθήκη ποὺ εἶχε κρυψθῆ, κοντὰ στὴν Ἀδριανούπολι, στὰ 378.

Οἱ Γρατιανὸς ἔφθασε ἀργά. Κάλεσε ἀμέσως ἔνα γενναῖο στρατηγὸν ἀπὸ τὴν Ἰβηρία, τὸν Θεοδόσιο, ποὺ λίγο πρὶν εἶχε κερδίσει μεγάλες νίκες πολεμῶντας μὲ ἄλλους βαρβάρους τοὺς Σαρμάτες, καὶ τὸν ἔκαμε συνάρχοντα στὰ 379, δίνοντάς του τὴν Διοίκησι τῆς Ἀνατολῆς.

Νέος, μόλις 33 χρονῶν, ὁ Θεοδόσιος ἦλθε στὴν Πόλι σὲ μιὰ πολὺ δύσκολη στιγμή. Οἱ Βησιγότθοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τῆς ἐπιτεθοῦν. Δὲν ἔμεινε δῆμος ἀργός. Ἐκτύπησε ἀμέσως τοὺς ἔχθρούς. Τοὺς ἐνίκησε, κι ὕστερα, μὲ συνθήκη τοὺς ἔκαμε ὑπηκόους του καὶ τοὺς ἔβιαλε νὰ κατοικήσουν σὲ κάποια γωνιὰ τοῦ Κράτους του.

Τὸ ὥδιο ἔκαμε σὲ λίγο καὶ μὲ τὸν Πέρδεσ. Καὶ τὰ πράγματα τοῦ Κράτους του ἡσύχασαν ἀπὸ τὸν ἔξωτερον ἔχθρούς.

Ἄλλὰ δὲν ἡταν μόνον αὐτό. Τὸ Κράτος κυριολεκτικὰ βρισκόταν σὲ διάλυση. Καὶ ὁ Θεοδόσιος, φιλοδοξεῖ νὰ γίνη ἄξιος κληρονόμος τοῦ Κωνσταντίνου.

Πρέπει λοιπόν, νὰ συγκροτήσῃ πάλι τὸ Κράτος στὴν κατάστασι ποὺ ἡταν στὶς μέρες τοῦ Μεγάλου ἔκεινου Αὐτοκράτορα. Πρέπει γι³ αὐτό, νὰ ἀποκαταστήσῃ πρῶτα τὴν θρησκευτικὴν ἐνότητα.

Μὲ ἔνα του νόμο, ξαναφέρει ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Κράτους τὴν Χριστιανική. Κι ἀμέσως ὕστερα, στὰ 381 καλεῖ στὴν Κωνσταντινούπολι τὴν **Δεύτερη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο**.

Γιατί, στὰ χρόνια ἔκεινα κάποιος καινούργιος αἰρετικὸς ὁ **Μακεδόνιος**, εἶχε ταραχῆι μὲ τὴ διδαχὴ του τὴν Χριστιανικὴν Οἰκογένεια. Τὸ Ἀγιο Πνεῦμα, ἔλεγε, δὲν εἶναι τόσο τέλειο, δοῦ ὁ Θεὸς κι ὁ Χριστός.

Πάνω ἀπὸ 150 ἀντιπρόσωποι συγκεντρώθηκαν, καὶ μὲ ἀπόφασί τους κατεδίκασαν τὴν καινούργια αἵρεσι. Καὶ συμπλήρωσαν ἐπίσης τὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως», ποὺ ὅς τότε εἶχε μονάχα ἔπτα ἀριθμό. Στὴ Σύνοδον αὐτὴ διακρίθηκε ὁ **Γερηγόριος δὲ Ναζιαζηνός**.

Σὰν πῆρε τέλος ἡ Σύνοδος καὶ ἡσύχασαν ἀναμεταξὺ τους οἱ Χριστιανοί, ὁ Θεοδόσιος περιώρισε τὴν ἀσυνδοσία τῶν ἐθνικῶν ιερέων ποὺ τὴν εἶχε προκαλέσει ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουλιανοῦ. Καὶ προχωρῶντας μάλιστα ὕστερα πιὸ πολύ, ἀρχισέ κάθε λογῆς περιορισμοὺς εἰς βάρος τῶν Ειδωλολατρῶν, ὥσπου στὸ τέλος ἀπηγόρευσε ὀλότελα τὴν παλιὰ λατρεία.

Αὐτό, φυσικὰ ἐδημιούργησε ταραχές καὶ καταστροφές στὰ ἀρχαῖα καλλιτεχνήματα, Ἰδίως στὴν Αἴγυπτο. Τότε κατεστράφη ἔκει καὶ τὸ περίφημο **Σαραπεῖον**, δὲ Ναὸς τοῦ θεοῦ **Σαράπιδος**.

“Η Εἰδωλολατρία, φυσικὰ δὲν ὑπεχώρησε τόσο εὔκολα. Εἶχε καὶ αὐτὴ τοὺς ἀνθρώπους τῆς, ποὺ ἔκαμαν ἐπαναστάσεις: μιὰ μὲ τὸν **Μάξιμο**, ποὺ ἐκήρυξε τὸν ἔαυτόν του Αὐτοκράτορα στὴ Δύσι σκοτώνοντας τὸ Γρατιανό, καὶ μιὰ μὲ τὸν καθηγητὴ τῆς ορθοδικῆς **Ἐνδιένιο**.

“Ο γενναῖος Θεοδόσιος ὅμως, ἡταν χέρι δυνατό. Ἐξεστράτευσε στὴ Δύσι καὶ ἔξωντωσε τοὺς ἐπαναστάτες.

Μετὰ τὸ 394, παύουν πιὰ ὁριστικὰ οἱ πόλεμοι τῶν Εἰδωλολατρῶν. Ἡ θρησκεία, ἡ μιὰ καὶ ἡ ἀλληθινὴ γιὰ τὸ Κράτος, εἶναι ἡ Χριστιανική. Καὶ ἡ Ἔκκλησία τῆς θρησκείας αὐτῆς, παίρνει στὰ χέρια της τὴν πρωτοβουλία στὴ ζωὴ τοῦ νέου Κράτους.

“Ο Χριστιανισμὸς γίνεται κατάστασις καὶ κυβερνᾶ τὸν Κόσμο υπεύθυνα.

“Ο Θεοδόσιος στὰ 395 πέθανε καὶ ἡ Ἰστορία τὸν ὀνόμασε καὶ αὐτόν, ὅπως καὶ τὸν Κωνσταντῖνο, Μεγάλο.

Καὶ ἡταν πολὺ σωστό, γιατὶ μὲ τὶς πράξεις τοῦ Θεοδοσίου ὥλοκληρώθηκε ἡ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία καινούργιου Κράτους καὶ καινούργιας ζωῆς.

Ἐρωτήσεις. 1. Πῶς ἀνεβαίνει στὸν θρόνο δ Θεοδόσιος; 2. Πῶς ἀντιμετωπίζει τὰ πολεμικὰ ζητήματα ποὺ βρίσκει; 3. Πῶς ἀνιμετωπίζει τὰ θρησκευτικὰ προβλήματα τοῦ Κράτους του; 4. Πῶς καὶ πότε ἔγινε ἡ Δεύτερη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος; 5. Πῶς φέρθηκε στοὺς Εἰδωλολάτρες δ Θεοδόσιος; 6. Ποία ἡ στάσις τῶν Εἰδωλολατρῶν στὴν πολεμικὴ τοῦ Θεοδοσίου; 7. Ποιὸ τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἀντιδικίας; 8. Πῶς ἄφησε τὸ Κράτος του δ Θεοδόσιος; 9. Ποία ἡ Ἰστορικὴ μορφὴ τοῦ Θεοδοσίου;

Τέλος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.—Τὸ στιβαρὸ χέρι ἐνὸς Θεοδοσίου μποροῦσε φυσικὰ καὶ μὲ ὅλες τὶς τεράστιες δυσκολίες, νὰ κρατήσῃ ἀκόμη ἐνωμένο τὸ ἀπέραντο Ρωμαϊκὸ Κράτος κάτω ἀπὸ ἕνα αὐτοκρατορικὸ σκῆπτρο. Ὁταν ὅμως δ Θεοδόσιος πέθανε, ποιὸς ἡταν ἴκανὸς νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸ τὸ δύσκολο ἔργο; Οἱ διάδοχοί του; Δυστυχῶς δὲν ἦσαν σὲ θέσι.

Πρὶν νὰ πεθάνῃ, δ Θεοδόσιος ἔχωρισε δ ἵδιος τὸ Κράτος του σὲ δύο τμῆματα. Καὶ ἔδωκε τὸ ἕνα, τὸ Δυτικὸ στὸν υἱό του Ὁνώριο, καὶ τὸ ἄλλο, τὸ Ἀνατολικὸ στὸν ἄλλον του υἱὸ τὸν Ἀρκάδιο.

Δίπλα στοὺς δυὸ Αὐτοκράτορες ποὺ ἦσαν ἀκόμη ἀνήλικοι, δ πρῶτος ἡταν μόλις 11 χρονῶν καὶ δ δεύτερος 18, δ Θεοδόσιος ἔβαλε ἴκανοὺς πολιτικοὺς γιὰ συμβιούλους.

Τὰ χρόνια ὅμως ἤσαν πολὺ δύσκολα. Οἱ βάροβαροι εἶχαν πλημμυρίσει τὴν Εὐρώπην. Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν μυρμηκιὰ τῶν κινδύνων χρειαζόταν νοῦς καὶ δύναμις. Καὶ τέτοια δὲν ὑπῆρχαν.

"Ετσι τὸ Δυτικὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος, ὥστεος ἀπὸ 80 χρόνια ἐγονάτισε στὶς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων καὶ ἔπεσε στὰ χέρια τους στὰ 476.

Τὸ Ἀνατολικὸ ἔμεινε μόνο του πιά, καὶ βασισμένο στὶς καινούργιες δυνάμεις ποὺ εἶχε βρεῖ στὰ μέρη τὰ δικά του, μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὸ κῦμα τῶν ἔχθρῶν καὶ νὰ ζήσῃ περισσότερο ἀπὸ χίλια ὅληρα χρόνια.

Οἱ καινούργιες δυνάμεις ποὺ ζοῦν καὶ ποὺ κινοῦν τὴν ζωὴ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, εἶναι ὁ Ἐλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμός. Ἀλλὰ τὸ Κράτος αὐτὸ δὲν εἶναι πιὰ Ρωμαϊκό. Εἶναι τὸ Ἐληνοχριστιανικὸ Κράτος ποὺ λέγεται **Βυζαντινός**.

"Απὸ τὴν χρονιὰ ποὺ πέθανε ὁ Θεοδόσιος στὰ 395 ἀρχίζει νὰ ζῆ τὸ νέο αὐτὸ Κράτος, τὸ **Βυζαντινό**.

Ἐρωτήσεις. — 1. Πῶς ἐχωρίσθη τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο; 2. Πῶς διενεμήθη μετὰ τὸν θάνατό του; 3. Πῶς καὶ ὡς πότε διετηρήθη τὸ κάθε τμῆμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους; 4. Πῶς διαμορφώθηκε τὸ Ἀνατολικὸ Κράτος; 5. Γιατί τὸ Ἀνατολικὸ ἔζησε τόσους αἰώνες;

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

395 - 641 Μ. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.— Ο ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

‘Η ἀρχὴ τῆς Μεταβολῆς.— Τὸ Βυζαντινὸ Κράτος ὅταν ἀρχίζει τὴν ίστορία του, δηλ. στὰ 395 μ.Χ., ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλοὺς καὶ διάφορους λαούς, ὅπως καὶ τὸ Δυτικὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος.

‘Ανάμεσα ὅμως σ’ αὐτοὺς τοὺς λαούς του, τὴ μεγαλύτερῃ δύναμι παρουσιάζει ὁ **Ἐλληνικός**. Γιατὶ παρὰ τὴ Ρωμαϊκὴ κατάκτησι, ἢ ‘Ανατολὴ πεισματικὰ κράτησε τὸν Ἐλληνικὸ τρόπο ζωῆς, ὅπως τὸν σφράγισε στὴν περιοχὴ τῆς ἢ περίοδος τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

‘Ἡ γλῶσσα τῆς, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς, ἢ συνείδησίς της γενικά, μιλοῦσαν ἀκόμη γιὰ τὰ χρόνια τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἐλληνικῆς περιόδου. ‘Απ’ αὐτὴν πῆρε τὰ πρῶτα καὶ τὰ μεγαλύτερα πολιτιστικὰ στοιχεῖα καὶ αὐτὴν ἥθελε νὰ θυμάται καὶ νὰ γνωρίζῃ, τὴν Ἐλλάδα.

‘Ανόθευτος σχεδὸν ἐντελῶς ὁ Ἐλληνισμός, κατοικεῖ διλόγυνα στὸ Αἴγαον, στὶς ἀκτὲς τῆς Μεσογείου, στὸν Εὔξεινο.

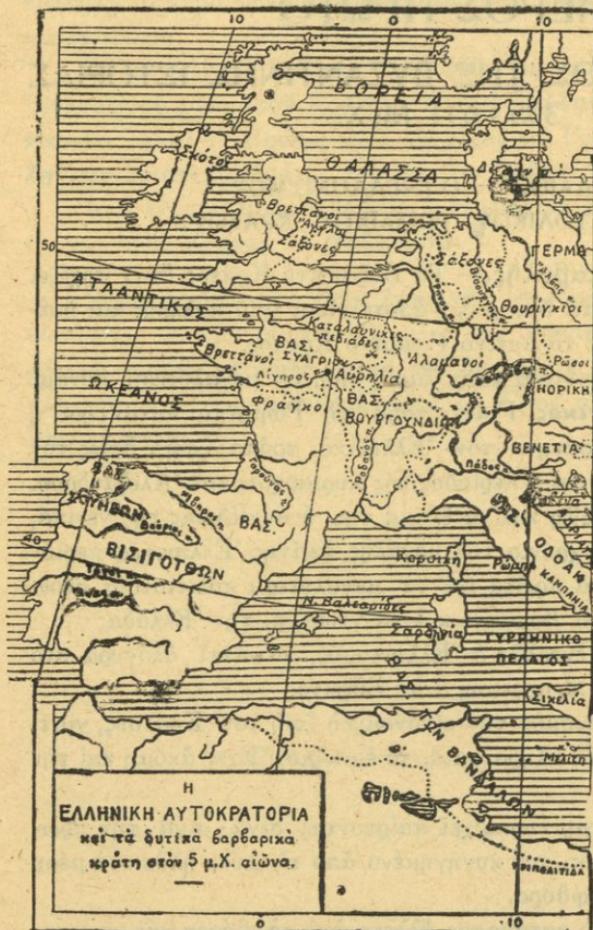
Καὶ κινεῖ ὁ Ἐλληνισμὸς τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ Κράτους, γιατὶ ἔχει στὰ χέρια του παλιὰ κληρονομιά, τὸ ἐμπόριο. ‘Εχει ἀκόμη καὶ τὴν πνευματικὴ ἡγεσία.

Γι’ αὐτὸ καὶ σὲ λίγο, κυριαρχεῖ παίροντας σιγὰ - σιγὰ τὴν πρωτοβουλία στὸ Νέο Κράτος, ποὺ κυνηγημένο ἀπὸ τὴ Δύσι ἥλθε στὰ μέρη του γιὰ ν’ ἀποφύγῃ τὴ φθορά.

‘Ο ‘Ἐλληνισμός, ποὺ κατάκοπος ἄλλοτε ἀπὸ τὸ βάρος τῆς κυριαρχίας ἔπεισε τόσο εὔκολα στὸ πρῶτο κτύπημα τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ἥταν τώρα ξανανιωμένος. Ξεκουράστηκε κάτω ἀπὸ τὴν ἀποραξία στὴν δοπία τὸν εἶχε καταδικάσει ἡ σκλαβιά του, καὶ ἥταν ἔτοιμος πιὰ γιὰ καινούργια δημιουργία. ‘Αγκάλιασε λοιπὸν ἀμέσως τὸν ξένο ποὺ ἥλθε στὰ μέρη του, καὶ τοῦ πρόσφερε τὴ ζεστασιὰ τῆς δικῆς του δυνάμεως.

"Ετσι τὸ Ἀνατολικὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος, τὸ Βυζαντινὸ Κράτος ἔγινε σιγά - σιγά, Ἐλληνικό.

'Ερωτήσεις.—Ποία ἦταν ἡ ἐθνολογικὴ σύστασις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους; 2. Πῶς καὶ γιατὶ ἦταν ἐπικρατέστερο τὸ Ἐλληνικὸ στοιχεῖο; 3. Πῶς μπόρεσε νὰ ἐπιβληθῇ ὁ Ἐλληνισμὸς στὸ Νέο Κράτος; 4. Μπορεῖτε νὰ ἀναπτύξετε τὶς δυνατότητες ποὺ παρουσίαζε τότε ὁ Ἐλληνισμός;

"Η Ἐλληνικὴ Αὐτοκρατορία καὶ τὸ Δυτικὸ Κράτος κατὰ τὸ 5ο αἰώνα.

ληνικὴ γλῶσσα, ἀφοῦ μάλιστα τὴν σπουδάζαν καὶ τὰ σχολεῖα τους. "Οταν λοιπὸν τὸ Κράτος ἐγκατεστάθη σὲ μιὰ Ἐλληνόγλωσση καθαρὰ

Οἱ Ἐξελίξεις.—Καὶ δὲν ἔγινε μόνο οὐσιαστικὰ Ἐλληνικὸ τὸ Νέο Κράτος. "Αρχισε νὰ παίρνη καὶ τυπικὴμορφὴ Ἐλληνικὴ.

Σ' αὐτό, δὲν ἔβοήθησαν μόνον οἱ τοπικὲς Ἐλληνικὲς δυνάμεις. Ἐβοήθησε καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς Φιλελληνισμός, ποὺ εἶχε δημιουργηθῆ ἀπὸ παλιότερα. Γιατὶ αὐτός, εἶχε προπαρασκευάσει τὶς ψυχὲς καὶ τῶν Ρωμαίων ἀκόμη νὰ δεχθοῦν τὴν μεταβολὴν ἀδιαμαρτύρησητα, σὰν κάτι τὸ φυσικό.

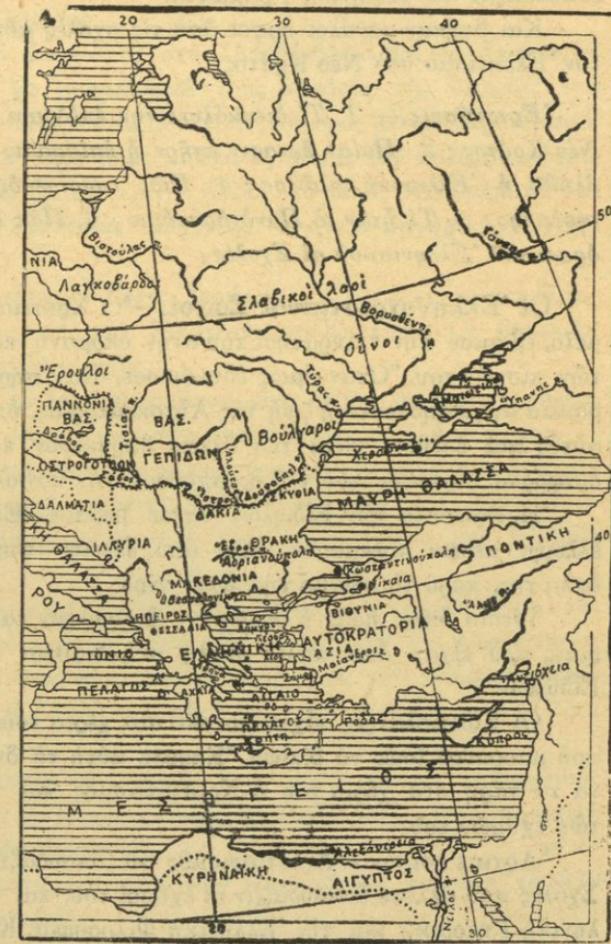
Οἱ Ρωμαῖοι λ. χ. εἶχαν μεγάλη ἀγάπη στὴν Ἐλ-

περιοχή, ποὺ οἱ κάτοικοι τῆς ἀγνοοῦσαν τὴν λατινικὴ γλῶσσα, φυσικὸν ἡταν νὰ δεχθῇ μὲ εὐκολία τὴν γλῶσσα τῆς περιοχῆς αὐτῆς γιὰ ἐπίσημη κρατική.

"Η μεταβολή, ὅχι μόνο δὲν δυσαρεστοῦσε, ἀλλὰ ἀντίθετα ἀνταποκρινόταν σὲ μιὰν ἀνάγκη καὶ ἔδινε καὶ τὴν ἑντύπωσι μιᾶς πολιτικῆς ἀνόδου. "Ετσι καὶ ἔγινε.

"Οταν στὰ 408 ὁ Αὐτοκράτορας **Θεοδόσιος ὁ Μικρὸς** πῆρε γυναικα του Ἑλληνίδα, τὴν κόρην ἐνὸς Ἀθηναίου φιλοσόφου, τὴν **Εὐδόνια**, τὸ παλάτι ἄρχισε νὰ μιλάῃ πιὰ Ἑλληνικὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔγινε ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ Κράτους.

Λίγο πρόιν, στὰ 397, εἶχε ἐπιτραπῆ στὰ δικαστήρια νὰ ἐκδίδουν τις ἀποφάσεις τους σὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἀργότερα πάλι, γράφονται σὲ Ἑλληνικὴ γλῶσ-

"Ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία καὶ τὸ Δυτικὸ Κράτος κατὰ τὸν 5ο αἰώνα.

σα οἱ διαδῆκες. Τὰ πρακτικὰ τῶν Συνόδων, καὶ αὐτὰ τὸ Ἰδιο.

"Ἡ διάσπασις δὲ αὐτὴ στὴν Ρωμαϊκὴ παράδοσι, δὲν σταματᾶ μόνο στὴ γλῶσσα. Εἰσχωρεῖ καὶ σὲ δλες τις ἐκδηλώσεις τοῦ Κράτους.

"Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Θεοδόσιου ἡ **Πουλκερία**, ποὺ πολὺ ἀγαποῦσε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἑλληνικὴ παιδεία, ἐμερίμνησε καὶ ἐκτίσθηκε στὴν Πόλι

μιὰ μεγάλη Σχολή, ὅπου σοφοὶ διδάσκαλοι ἐδίδασκαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν. Ἡ Σχολὴ αὐτὴ ὠνομάσθη **Πανδιδακτήριο**.

Σὰν τὸ Πανδιδακτήριο ὑπῆρχαν καὶ ἄλλες σχολές σὲ διάφορα μέρη, ὅπως στὴν Ἀθήνα, στὴν Ἀλεξανδρεῖα. Σ' αὐτὲς πήγαιναν κι ἐσπούδαζαν τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα.

Καὶ βγῆκαν μεγάλοι σοφοὶ ἀπὸ τις σχολές αὐτές, ποὺ ἐδυνάμωσαν τὸν Ἑλληνισμὸν στὸ Νέο Κράτος.

Ἐρωτήσεις.— 1. Τί διευκόλυνε τὴν ἐπίδρασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ Νέο Κράτος; 2. Ποίαν ἔκτασιν ἔπηρε ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς; 3. Πῶς ἐπεβλήθη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα; 4. Πῶς πρωτεκδηλώθηκε ἡ ἐπικράτησις τῆς; 5. Τί ἦταν τὸ Πανδιδακτήριο; 6. Πῶς διευκόλυναν τὴν ἐπίδρασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ Σχολές;

Οι Ἑλληνοχροιστιανοὶ Σοφοί.— Ὁ Χριστιανισμός, ὃς ἔνα σημεῖο, ἐβάσισε τὴν ἐπικράτησί του στὴν ὑπομονὴν καὶ στὴν ἐγκαρτέρηση τῶν πιστῶν του. Ὅταν δημιούργησε ἐδυνάμωσε, ὅταν πῆρε αὐτὸς τὴν πρωτοβουλίαν στὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῆς Αὐτοκρατορίας, ὑποχρεώθηκε νὰ κάμη αὐτὸς πιὰ ἐπίθεσι κατὰ τῶν ἄλλων θρησκειῶν καθὼς καὶ κατὰ τῶν διαφόρων αἰχέσεων ποὺ τοῦ διασπούσαν τὴν καθολικὴν του ἐπικράτησι.

Ἡ θρησκεία τῶν Εἰδώλων ἔπεισε βέβαια. Ἐπεισε δημιούργησε ὅχι ἀπὸ ἔλλειψι μέσων πολεμικῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ἔλλειψι ψυχικῆς δυνάμεως. Τὰ δπλα τῆς, παρὰ τὸ πέσιμό τῆς, ἥσαν γερά.

Τέτοια δπλα, ἥσαν ἡ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ρητορική, ποὺ εἶχαν ἀπὸ παλιὰ δοθῆ στὴ διάθεσι τῆς θρησκείας τῶν Εἰδώλων.

Οἱ Εἰδωλολάτρες εἶχαν λοιπὸν στὰ χέρια τους ἀκόμη, μιὰ δύναμι ποὺ μποροῦσε ἵσως νὰ βλάψῃ. Ἐπρεπε αὐτὴ τὴ δύναμι, αὐτὰ τὰ δπλα νὰ τὰ πάρῃ στὰ χέρια του δ Χριστιανισμὸς καὶ νὰ τὰ στρέψῃ κατὰ τῶν ἔχθρῶν του.

Ἄρχισε λοιπὸν δ Χριστιανισμὸς νὰ σπουδάζῃ. Νὰ σπουδάζῃ στὶς Σχολές ποὺ ἄλλοτε ἐσπούδαζαν οἱ ἔχθροι του, καὶ νὰ μαθαίνῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ρητορικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν. Καὶ ἀρχισε ἔπειτα νὰ προσαρμόζῃ στὶς δικές του ἐπιδιώξεις τὰ μέσα αὐτά. Ὅπως δην ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ὀφελοῦντο βιβλίων, ἔγραφε ἔνας ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἔπειτα, πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς νέους.

Οἱ σπουδεὶς λοιπὸν αὐτὲς ἀνέδειξαν τοὺς **Μεγάλους Πατέρες τῆς Εκκλησίας**. Καὶ τέτοιοι ἥσαν δ Ἀθανάσιος δ Μέγας, δ Γρηγόριος δ Θεολόγος, δ Βασίλειος δ Μέγας, δ Ἰωάννης δ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι.

⁹Ο Ἀθανάσιος δέ Μέγας μᾶς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὴν Πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. ¹⁰Η ἴσχυρή του διάνοια καὶ ἡ μεγάλη μόρφωσίς του τοῦ ἔδωκαν τότε τὴν δυνατότητα νὰ κατακεραυνώσῃ κυριολεκτικὰ τὸν αἱρετικὸν ¹¹Ἀρειο, καὶ νὰ διασαφηνίσῃ στοὺς Συνοδικοὺς τὰ μεγάλα μυστικὰ τῆς Χριστιανικῆς ¹²Αλήθειας.

¹³Ἐγινε ἀργότερα ἐπίσκοπος στὴν ¹⁴Ἀλεξανδρεια καὶ δὲν ἔπαισε μὲ τὴ διδασκαλία του νὰ καταπολεμᾶ τὸν δπαδὸν τῆς θεωρίας τοῦ ¹⁵Ἀρείου. ¹⁶Η ζωὴ του ὑπῆρξε ἔνας ἀδιάκοπος πόλεμος μὲ τὸν ¹⁷Ἀρειανισμό.

¹⁸Υπέφερε φυσικὰ κι ὁ Ἰδιος πολλὰ ἔξ αἰτίας τοῦ πολέμου αὐτοῦ, γιατὶ καὶ στὴν ἔξορία ἀκόμη ἐπῆγε, ἀλλὰ στὸ τέλος κατάφερε νὰ δροθομήσῃ τὸν λόγον τῆς Θείας ¹⁹Ἀληθείας. ²⁰Ἐγινε δὲ πατὴρ τῆς ²¹Ορθοδοξίας.

Οἱ ἄλλοι τρεῖς, εἶναι οἱ **Τρεῖς Ιεράρχαι**. Εἶναι ἔκεινοι, ποὺ ἐλάμπουν μὲ τὴν σοφία τους τὴν Χριστιανικὴν ²²Ἐκκλησία. Οἱ θεμελιωταὶ τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας.

Καὶ τῶν τριῶν τὸ ἔργο εἶναι βασισμένο στὴν ²³Ελληνικὴ σοφία, ποὺ τὴν σπουδάσαν στὶς Σχολὲς τῶν ²⁴Ἀθηνῶν καὶ τῆς ²⁵Ἀντιόχειας.

²⁶Η μόρφωσίς τους καὶ ὁ ἀσκητικός τους χαρακτήρας, τὸν ἐπέβαλε στὴ συνείδησι τῶν συγχρόνων τους καὶ μπόρεσαν ἔτσι νὰ δημιουργήσουν ἔργο ἀπὸ τὸ δποῖο πάντοτε οἱ αἰῶνες ἀντλοῦσαν καὶ ἀντλοῦν ἀκόμη διδάγματα.

²⁷Ἐπολέμησαν μὲ μαχητικότητα ἀκατάβλητη τὰ ἐλαττώματα τῆς κοινωνίας, χωρὶς νὰ δειλιάζουν οὕτε δταν ἐπόρκειτο νὰ κατακρίνουν βασιλεῖς. Τὸ θάρρος τους αὐτὸ καὶ ἡ πίστις τους τοὺς ἐδημιούργησαν φυσικὰ πολλὰ λυπηρά. ²⁸Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀντιμετώπισαν μὲ τὴν ἵδια ψυχοριαμία.

²⁹Ἐκτύπησαν ἀλύπτητα τὴν ἀδικία. Τοὺς τρεῖς αὐτοὺς μελιζόρύτους ποταμοὺς τῆς σοφίας ἡ ³⁰Ἐκκλησία τὸν κατέταξε μαζί, στὴν πιὸ καλὴ θέσι τοῦ πανθέου τῶν ἀγίων της.

³¹Ο **Βασιλεὺος** καταγόταν ἀπὸ τὴν Καππαδοκία καὶ ἀπὸ τὸ 370 ἔγινε ἐπίσκοπος Καισαρείας.

³²Ἡταν νοῦς δργανωτικός. Εἰσήγαγε τὸν μοναχικὸ βίο καὶ τὸν ἐπροπολίησε ὥστε νὰ γίνη ἡρεμώτερος. ³³Ιδρυσε φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ὅπως λ.χ. τὴν **Βασιλειάδα**, ποὺ ἦταν τὸ πρῶτο μεγάλο δρφανοτροφεῖο, καὶ ἄλλα πολλά.

³⁴Ο **Γρηγόριος**, ἀπὸ τὴν Καππαδοκία καὶ αὐτός, ἦταν νίδις τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ναζιανζοῦ. Δὲν εἶχε τὰ δργανωτικὰ προτερήματα τοῦ Βασιλείου, ἀλλὰ εἶχε πλούσια ποιητικὴ ψυχή. Εἶναι ἔνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους τεχνίτες τῆς ³⁵Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως.

“Ο Ἡιώνης γεννήθηκε στὴν Ἀντιόχεια κι ἐσπούδασε ἐκεῖ στὴ Σχολὴ τοῦ μεγάλου σοφοῦ τῆς ἐποχῆς του Διβανίου.

“Η οητορική του δύναμις και ἡ ἥθική του ἀκεραιότητα τὸν ἀνέβασαν στὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως στὰ 398. Ἀπὸ τὸν θρόνον του αὐτὸν ἐπολέμησε σκληρὰ τὴν διαφυροὰ ποὺ ὑπῆρχε στὴν ἀριστοκρατία τῆς Πρωτεύουσας.

“Ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἥθικὴν ἀνύψωσι τοῦ ἀνθρώπου και ἔπεσε γι’ αὐτὴν. Στὰ 404 ἐνῶ μετεφέρετο στὸν τόπο τῆς ἔξορίας, ὅπου τὸν ἔστελνε ἡ Αὐτοκρατορικὴ διαφυροά, πέθανε στὸ δρόμο.

“Ἐρωτήσεις.— 1. Πῶς ἀρχισε ἡ σχέσις τοῦ Χριστιανισμοῦ μὲ τὸν Ἐλληνισμό; 2. Ποιοὶ ἦσαν οἱ μεγάλοι σοφοὶ ποὺ ἐνωσαν τὸν Χριστιανισμὸν μὲ τὸν Ἐλληνισμό; 3. Ποία ἦταν ἡ ζωὴ τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὸν κυριώτερον; 4. Πῶς βλέπουμε τὴν ἥθικὴν μορφὴν τοῦ Χρυσοστόμου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'.—ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ (527 - 565)

“Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο τὸν Μικρό, ὁ θρόνος τοῦ Βυζαντίου ἔπεσε σὲ χέρια ἀνίκανα. Ἀνεβοκατέβηκαν διάφοροι Αὐτοκράτορες, ποὺ κανεῖς τους δὲν μπόρεσε νὰ προσφέρῃ σχεδὸν τίποτα ἀξιόλογο στὸ Κράτος.

Αὐτὸν ἦταν μιὰ εὐκαιρία γιὰ τοὺς διάφορους βαρβάρους, ποὺ κατοικοῦσαν γύρω ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, νὰ ἀρχίσουν τὶς ἐπιδρομές τους. Πιὸ σκληροὶ ἀπ’ ὅλους αὐτοὺς ἦσαν οἱ Βούλγαροι. Κατέβαιναν πρὸς τὸν Δούναβι και ἔκαναν φοβερὲς καταστροφές.

Οἱ καιροὶ ζητοῦσαν πιὰ προστασία ἀπὸ ἕνα χέρι στιβαρό. Και τὸ χέρι αὐτὸν παρουσιάσθηκε. Ἡταν ὁ Αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός, ποὺ ἀνέβηκε στὸ θρόνο στὰ 527.

“Ἐνας ἄνθρωπος σαράντα πέντε χρονῶν, μὲ ἀνάστημα μέτριο, καλοδεμένος και κοκκινωπός, ποὺ ἔτρωγε ἐλάχιστα κι ἐργαζόταν ἀκαταπόνητα. Ὁ ἀκοίμητος, ὅπως τὸν ἔλεγαν, ἔπειδὴ δὲν ἔκοιμόταν σχεδὸν καθόλου. Αὐτός, εἶναι ὁ Ἰουστινιανὸς σὰν ἄνθρωπος. Ὁ Ἰουστινιανός, ποὺ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἰσχυρὲς μορφὲς μέσα στὴ μακρόχρονη και πολυκύμαντη Ἰστορίᾳ τοῦ Βυζαντίου.

Σὰν Αὐτοκράτορας ἐκίνησε τὴν πολιτικὴ του ἐπάνω στὴν ἔξης βάσι: “Ἐνα Κράτος, μιὰ Νομοθεσία, μιὰ Ἐκκλησία.

Τὰ προσόντα τὰ προσωπικά του τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ κινηθῇ γιὰ τὴν πραγματοποίησι τῶν σκοπῶν του αὐτῶν. Ἡ μεγάλη ἀντοχὴ του και ἡ ἐργατικότητά του. Ἡ συγκεντρωτικὴ του δύναμις παρακολουθοῦσε και τὰ πιὸ δευτερεύοντα ζητήματα τοῦ Κράτους του μὲ μεγάλη

ἐνημερότητα. Ἡ ἴκανότητά του νὰ τοποθετῇ τὸν κατάλληλον ἄνθρωπο στὴν κατάλληλη θέσι, ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν μεγάλων πολιτικῶν. Γι' αὐτὸ καὶ βρῆκε τοὺς πιὸ ἴκανους στρατηγοὺς καὶ τοὺς πῆρε δίπλα του, τὸν **Βελισσάριο** καὶ τὸν **Ναρσῆ**, ἢ τοὺς πιὸ μεγάλους νομομαθεῖς ὅπως τὸν **Τριβωνιανὸ** καὶ ἄλλους.

Ἐνας ἱστορικὸς εἶπε: ἡ βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ περίοδος τῶν μεγάλων δυνατῶν καὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων. Καὶ δὲν ἀστόχησε λέγοντάς το.

Καὶ ἔνα ἄλλο ἀκόμη πρόσων: ἡ ἐκλογὴ τῆς πιὸ ἴκανῆς συζύγου. Αὐτὴ ἦταν ἡ **Θεοδώρα**. Μιὰ κόρη ἐνὸς ἀρκτορόφου, ἄγνωστη καὶ ἀσημή, ποὺ μέσα της ὅμως φώλιαζαν ἴκανότητες σπουδαῖες.

Ο Ἰουστινιανὸς μὲ τὸ διαπεραστικὸ του μάτι τὴν ἀνεκάλυψε καὶ τὴν πῆρε γυναῖκα του, καὶ ὥστερα τὴν ἀνέβασε μαζί του στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου. Τὴν ἔκαμε βασίλισσα. Καὶ τῆς εἶχε μεγάλη ἀφοσίωσι, γιατὶ οἱ συμβούλες της καὶ ὁ χαρακτήρας της ἦσαν πολύτιμα γιὰ τὴν πολιτικὴ ἐπιδίωξι τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τὴν συμβολὴ τῆς Θεοδώρας στὴν πολιτικὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μᾶς τὴν φανερώνει χαρακτηριστικὰ τὸ θάρρος της κατὰ τὴν **Σιάσι τοῦ Νίκα**.

Ἐρωτήσεις.—1. Τί ἔγινε στὸ Βυζάντιο ὥστερα ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο τὸν Μικρὸ; 2. Σὲ ποία σιγμὴ παρουσιάζεται ὁ Ἰουστινιαγός; 3. Ποιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς προσωπικότητός του; 4. Ποία ἡ βάσις τῆς πολιτικῆς του; 5. Τί ὑπῆρξε γιὰ τὸν Ἰουστινιανὸ ἡ Θεόδωρα; 6. Ποιὸς ἦταν ὁ χαρακτήρας της;

Ο Ἰουστινιανός.

(Απὸ μωσαϊκὸ δου αἰῶνος ποὺ σώζεται στὴ Ραβέννα).

Ἡ στάσις τοῦ Νίκα.—⁹Απὸ τὴν παλιὰ ἐποχή, ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς παλιᾶς Ρώμης εἶχε ἔλθει καὶ στὸ Βυζάντιο τὸ ἔθιμο τῶν Ἰπποδρομιῶν, ποὺ οἱ κάτοικοι τῆς Πρωτεύουσας τὶς παρακολουθοῦσαν μὲ ζωηρὸ πάντα ἐνδιαφέρον.

Ἐχωφύζοντο μάλιστα καὶ σὲ κόμματα, ἐπειδὴ ἄλλοι ἐπιθυμοῦσαν καὶ ὑπεστήριζαν αὐτοὺς τοὺς ἵππεῖς, ἄλλοι ἄλλους. Καὶ τὰ κόμματα αὐτά, ἔφεραν τὰ δνόματα τῶν διαφόρων χρωμάτων ποὺ εἶχαν τὰ ἐνδύματα τῶν ἵππεων: Πράσινοι, Βένετοι (δηλ. Γαλάζιοι), Λευκοὶ κ.λ.π.

Αὐτὰ δῆμος τὰ ἀθλητικὰ κόμματα σιγὰ - σιγὰ πῆραν καὶ πολιτικὸ χαρακτῆρα. Ἡ πολιτικὴ μπαίνει βέβαια παντοῦ πολὺ εὔκολα. Οἱ δῆμοι, ὅπως ἐλέγοντο οἱ φίλαθλοι τοῦ Ἰπποδρόμου, ἐζητωκραύγαζαν τὸν Αὐτοκράτορα ὅταν ἐρχόταν στὸν Ἰππόδρομο. Πολλὲς φορὲς δῆμος, ὅταν ἥσαν δυσαρεστημένοι, καὶ τὸν ἀπεδοκίμαζαν. Ἔτσι δὲ Ἰππόδρομος ἔγινε σιγὰ - σιγὰ πολιτικὸς στίβος.

Στὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρχαν δυὸ κόμματα, **Πράσινοι** καὶ **Βένετοι**. Τὰ δυὸ κόμματα γογγίορα γίνονται δυὸ παρατάξεις. Καὶ οἱ δυὸ παρατάξεις, εὔκολα μεταβάλλονται σὲ δυὸ στρατόπεδα. Καὶ ἡ σύγκρουσις γίνεται ἐπειτα ἀκόμη πιὸ εὔκολα. Ἔτσι καὶ τότε.

Οἱ Πράσινοι ἐκτυπήθηκαν στὸν Ἰππόδρομο μὲ τοὺς Βένετους. Οἱ πρῶτοι ἐζητοῦσαν νὰ διώξῃ δὲ Αὐτοκράτορας κάποιους ὑπουργούς του, οἱ ἄλλοι δὲν τὸ ἥθελαν. Οἱ ταραχὲς πῆραν ἕκτασι ἀμέσως. Καὶ ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε τότε τὸν στρατὸ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξι.

Οἱ ἀντίπαλοι δῆμοι ὅταν εἰδαν τὸν στρατό, ἐνώθηκαν καὶ φωνάζοντας «**Νίκα!**» «**Νίκα!**» ἐκτύπησαν τὸν στρατό. Καὶ ἀρχισε μιὰ ἐπανάστασις.

· Ο στρατὸς ἦταν λίγος, οἱ ἐπαναστάτες, πολλοὶ καὶ φανατισμένοι. Ο κίνδυνος ἦταν μεγάλος. Ἐβαλαν μάλιστα φωτιὰ οἱ ἐπαναστάτες σὲ διάφορα κτίρια. Ἡ Ἀγια - Σοφιὰ ποὺ εἶχε κτισθῆ ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο Β' ἐκάρηκε. Κινδύνεψαν νὰ καοῦν καὶ τὰ ἀνάκτορα.

· Ο Ἰουστινιανὸς μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο κακὸ ψιλοβήθηκε. Κι ἐσκέφθη νὰ φύγῃ. Στὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμῇ, ἡ Θεοδώρα ἔδωκε τὴν λύση.

Σηκώθηκε ἀπότομα καὶ μίλησε ἀποφασιστικὰ στὸν Αὐτοκράτορα. Τὸν καλύτερο θάνατο ποὺ μπορεῖ νὰ βρῷ ἔνας βασιλιάς, τοῦ εἶπε, εἶναι νὰ πεθάνῃ σὰν βασιλιάς καὶ δχεὶ σὰν ἔξοριστος.

· Ο Ἰουστινιανὸς συνῆλθε. Δὲν χρειαζόταν τίποτε ἄλλο. Διέταξε ἀμέσως τὸν στρατηγὸ του Βελισσάριο μὲ κάθε τρόπο νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασι. Ἡ διαταγὴ ἦταν ἀνελέητη. Καὶ δὲ Βελισσάριος ὤρμησε κατὰ τῶν ἐπιναστατῶν.

[°] Η ἀπόφασις τοῦ Αὐτοκράτορα μπῆκε στὴν ψυχὴ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀπ' αὐτὴν στὶς ψυχὲς τῶν στρατιωτῶν. Καὶ ἡ ἐπανάστασις πνίγηκε στὸ αἷμα.

[°] Η Θεοδώρα εἶχε σώσει τὸν Αὐτοκράτορα.

Ἐρωτήσεις. — 1. Τί ἦταν ὁ Ἰππόδρομος; 2. Πῶς ἐσκηματίσθη καν τὰ πολιτικὰ κόμματα τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων; 3. Πῶς ἀρχισε καὶ τί ἦταν ἡ Στάσις τοῦ Νίκα; 4. Τί ἐξέλιξε εἶχε; 5. Ποία ἡ στάσις τοῦ Αὐτοκράτορα καὶ τί ἀπέγινε τελικά; 6. Ποιὸς ἐσωσε τὴν κατάστασι; 7. Χαρακτηρίσετε τὴν στάσι τῆς Θεοδώρας.

Πολεμικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὴν κατάστασι ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ Βυζάντιο ὅταν πρωτοφανερώνεται ὁ Ἰουστινιανός, τὴν ἔρδουμε. Τὸ Κράτος ἐσωτερικά, μισοδιαλυμένο καὶ ἐξωτερικά, στὰ χέρια τῶν διαφόρων βαρβάρων, ποὺ τὸ κατέστρεφαν μὲ τὶς καθημερινὲς ἐπιδρομές τους.

Ο Ἰουστινιανὸς πρώτη δουλειὰ ποὺ εἶχε νὰ κάμη, ἦταν νὰ τακτοποίησῃ κάπως τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασι. [°] Επρεπε πρῶτα, νὰ μπορῇ τὸ Κράτος νὰ σταθῇ στὰ πόδια του, καὶ ὑστερα νὰ σκεφθῇ τοὺς πολέμους κατὰ τῶν ἔχθρῶν του. Καὶ ἔτσι πραγματικὰ ἔκαμε.

Ἐστεργέωσε μιὰν ἐσωτερικὴν πειθαρχίαν καὶ ὑστερα ἔβαλε σὲ πρᾶξι τὸ σχέδιό του γιὰ μεγάλωμα τῆς κυριαρχίας του. Καὶ εἶχε μεγάλο σχέδιο ὁ Ἰουστινιανὸς γιὰ τὸ μεγάλωμα αὐτὸ τοῦ Κράτους του.

Τὸν ἑταπείνωντε — καθὼς εἶπαν — ἡ σκέψις, πὼς τὰ ὅρια τοῦ δικοῦ του Κράτους ἥσαν πολὺ στενώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε τὸ Κράτος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἢ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου.

Αρχισε λοιπὸν νὰ ἀπλώνεται κι αὐτὸς ὅπως καὶ οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι προκάτοχοί του.

Εἶχε δυὸ γενναίους καὶ ἀκαταμάχητους στρατηγούς, ποὺ ἥσαν δημιουργήματα τῆς δικῆς του ἐποχῆς: τὸν Βελισσάριο καὶ τὸν Ναρσῆ. Τοὺς ἐκινητοποίησε.

Επρεπε νὰ συντρίψουν τοὺς ἔχθροὺς τοῦ Βυζαντίου. Πρῶτος καὶ φοβερώτερος, οἱ **Πέρσες**. Στὰ χρόνια αὐτὰ εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἔχουν μιὰ παλιὰ συνθήκη εἰρήνης, ποὺ εἶχαν κάμει μὲ τὸ Βυζάντιο, κι ἐκτυπῶσαν τὶς ἀνατολικὲς κῶφες.

Ο Βελισσάριος ἐπρεπε νὰ τοὺς θυμίσῃ τὴ δύναμι τοῦ Βυζαντίου. [°] Ακολούθησαν δυὸ μεγάλοι Περσικοὶ πόλεμοι μὲ τοὺς ὅποιους τελικὰ τὸ Βυζάντιο ἐτακτοποίησε τὰ Ἀνατολικά του σύνορα.

Ἐνας ἄλλος φοβερὸς ἔχθρος ἥσαν οἱ **Βάνδαλοι**. Αγριος γερμανικὸς λαὸς ποὺ κατοικοῦσε στὰ Βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, κοντὰ

στὴν παλιὰ Καρχηδόνα (στὴν Τυνησία). Ἐλήστευε τὶς νότιες ἐπαρχίες τοῦ Βυζαντίου κι ἐτρομοκρατοῦσε τὴν Μεσόγειο. Στὰ 467 μάλιστα είχαν κάμει μιὰ φοβερὴ κατάστροφὴ στὸν Βυζαντινὸν στόλο ποὺ εἶχε σταλῆ τότε νὰ τοὺς πολεμήσῃ. Ἀφοῦ εἰρήνευσε μὲ τοὺς Πέρσες δ Ἰουστινιανὸς ἐσκέψθη νὰ ἔξοφλήσῃ τοὺς λογαριασμούς του καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ληστρικὸ κράτος. Ὁ **Βελισσάριος** καὶ πάλι ἔτοιμος.

Ἐκστρατεύει, κάνει ἀπόβασι στὴν Τυνησία, κτυπᾶ τοὺς Βανδάλους καὶ τὸν βασιλιά τους **Γελίμερο** στὴν σημερινὴ Τύνιδα, καὶ σὲ λίγο μπαίνει νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος στὴν Καρχηδόνα.

Προχωρεῖ καὶ κατακτᾶ ὅλη τὴν παλιὰ Ρωμαϊκὴν Ἀφρική. Διαλύει τὸ Κράτος τῶν Βανδάλων, συλλαμβάνει αἰχμάλωτο τὸν Γελίμερο καὶ τὸν φέρνει στὰ 533 στὴν Κωνσταντινούπολι. Ὁ θριαμβός του στὸν

Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία στὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἴππόδρομο, ὃπου τὸν ἐδέχθηκε ὁ Αὐτοκράτορας, ἔμεινε ἀλησμόνητος. Τὸ Γερμανικὸν κράτος τῶν Βανδάλων ἔσβησε πιὰ ἀπὸ τὴν Ἰστορικὴ ζωή.

Ὑπῆρχε δῆμος καὶ ἔνας ἄλλος τρίτος, φοβερὸς κι αὐτὸς ἔχθρος τοῦ Βυζαντίου. Οἱ **Οστρογότθοι**. Γερμανικὸς λαὸς πολεμικὸς ποὺ εἶχε καταλάβει τὴν Ἰταλία. Ἡ κατάκτησις τῆς Ἀφρικῆς ἔκαμε τὸν Ἰουστινιανὸν νὰ σκεφθῇ πὼς ἀπὸ τὴν Τύνιδα στὴν Ἰταλία τὸ πήδημα ἦταν εὔκολο. Ἡ παλιὰ Ρώμη ἔτσι, θὰ ἤταν στὰ χέρια του.

Στὰ 535 λοιπόν, ὁ Βελισσάριος ἔλαβε διαταγὴν νὰ κάμη τὴν ἐπιχείρησι. Σ' ἔνα χρόνο μέσα, ἡ Ρώμη εἶχε γίνει Βυζαντινή. Σὲ δυὸς ἀκόμη χρόνια, καὶ τὸ Ρίμινι ('Αριμίνιον τότε). Καὶ σὲ ἄλλα δύο, ὁ βασιλιὰς τῶν Ὀστρογότθων μεταφερόταν αἰχμάλωτος στὴν Κωνσταντινούπολι.

Τὸν πόλεμο τὸν συνέχισε ἔπειτα ὁ ἄλλος γενναῖος στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ **Ναρσῆς**. Αὐτός, ἐκτύπησε τοὺς Ὀστρογότθους, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχαν καὶ πάλι ἔσθαιρούσθει καὶ εἶχαν τοποθετήσει νέο βασιλιά.

Σὲ μιὰ σκληρὴ μάχη στὰ **Ἀπέννινα**, ἐκέρδισε ἔνδοξη νίκη. Ἀνάμεσα στοὺς ἀμέτρητους νεκρούς, καὶ ὁ νέος βασιλιὰς τῶν Ὀστρογότθων. Ὁ ἔχθρος τοῦ Βυζαντίου ἐχάθηκε πιὰ γιὰ πάντα.

Εἶχε κοστίσει βέβαια μεγάλες θυσίες καὶ σκληροὺς ἀγῶνες ἥτις ἐπιχείρησις στὴν Ἰταλία, ἄλλὰ τελικὰ τὸ Βυζάντιο, μὲ τὶς μεγάλες νίκες του, ἔγινε ἐκεῖνο ποὺ εἶχε ὀνειρευθῆ ὁ Ἰουστινιανός.

Ο Ναρσῆς ἔμεινε στὴν Ἰταλία Ἀντιβασιλεύς, μὲ ἔδρα τὴν Ραβέννα. Πιὸ ὕστερα, τὸ Κράτος, μὲ κάποιαν εὐκαιρία ποὺ βρέθηκε, ἀπλώθηκε καὶ στὴν Ἰσπανία.

Ο Ἰουστινιανὸς εἶχε τότε στὰ χέρια του ὅ,τι κανένας ἄλλος Αὐτοκράτορας.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιοὶ ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι ἔχθροι τοῦ Βυζαντίου στὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ; 2. Τί σχέδιο εἶχε ὁ Ἰουστινιανὸς γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ τὸν πολιτικὴ; 3. Σὲ ποιὸν βασίστηκε γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ; 4. Πῶς ἔγινε καὶ πᾶς ἐτελείωσε ὁ πόλεμος μὲ τὸν Πέρσες; 5. Ποιοὶ ἦσαν οἱ ἔχθροι τοῦ Βυζαντίου στὰ Νότια καὶ τί ἔγινε μ' αὐτοὺς; 6. Πῶς ἀπλώθηκε, ὡς ποὺ καὶ πότε τὸ Βυζάντιο πρὸς τὰ Δυτικά;

Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.— "Ενα Κράτος εἶναι μεγάλο, ὅχι ἀν ἔχη μονάχα μεγάλην ἐκτασὶ γεωγραφική, ἄλλα ἀν ἔχη καὶ μεγάλη δύναμι πολιτιστική. Αν καὶ τὸ ἐσωτερικό του εἶναι ὅχι σὰν τοὺς τάφους, ἄλλὰ δυνατὸ καὶ πολιτισμένο.

Τὸ Κράτος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦταν ἔνα πραγματικὰ μεγάλο Κράτος. Γιατὶ δὲν ἦσαν μόνο οἱ στρατιωτικές του κατακτήσεις ποὺ τὸ μεγάλωναν. Ἡσαν καὶ οἱ ἐσωτερικές του κατακτήσεις. Τὰ πολιτιστικά του δημιουργήματα. Εἶναι καὶ τὰ εἰρηνικὰ ἔργα, ποὺ ἀπαθανάτισαν τὸν Ἰουστινιανό. Καὶ αὐτά, εἶναι μεγάλα ἄλλα καὶ πολλά.

α'. **Η Νομοθεσία.** "Ενα ἀπ' αὐτά, ἡ **Νομοθεσία**. Απὸ τὸν τρίτο μ. Χ. αἰῶνα, κέντρο τῶν σπουδῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου δὲν εἶναι πιὰ ἡ Δύσις ἄλλα ἡ Ἀνατολή. Ἐκεῖ, ὑπάρχει ἡ περίφημη Σχολὴ τῆς

Βυρυτοῦ, τὸ Παιδευτήριο τῶν Νέων, ὅπως τὴν ὀνόμασαν, καὶ ἐκεῖ ἀργότερα, στὴν Κωνσταντινούπολι μεγαλώνει ἡ σπουδὴ τῆς Νομικῆς ἐπιστήμης στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μαγναύρας.

Στὴ Δύσι οἱ ἐπιδρομὲς τῶν βαρβάρων, σβήνουν σιγὰ - σιγὰ καὶ τὰ νομικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ λαοῦ.

Τὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο στὴν Ἀνατολὴ ὅμως, παθαίνει ὅ, τι καὶ τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος ὅταν ἔφερται σ' αὐτήν: Ἐξελληνίζεται. Γίνεται Ἐλληνορρωμαϊκὸν Δίκαιον.

Ἄλλὰ ὁ Ἐλληνορρωμαϊκὸς πολιτισμός, ὅπως εἴπαμε πιὸ πάνω, ἐδέχθηκε ἔπειτα τὴν ἐπίδρασι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἔγινε μὲ τὸν καιρὸν Ἐλληνοχριστιανισμός. Τὸ ὄδιο γίνεται καὶ μὲ τὸ Δίκαιο.

Αὐτό, ζῆ μέσα σ' ἔνα Κράτος ποὺ εἶναι Χριστιανικὸ πιά. Καὶ δι Χριστιανισμός, ὅπως ξέρουμε, είχε νέες ἀντιλήψεις γιὰ τὴ Δικαιοσύνη. Δὲν ἐδίδασκε ὅτι δὲν ὑπάρχει δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, δὲν ὑπάρχει ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό, ἀλλὰ δῆλοι εἶμαστε οἵσοι; Πῶς νὰ συμβιβασθῇ, μ' αὐτήν τὴν πίστη ἡ παλιὰ Ρωμαϊκὴ ἀντιληψίς;

Εἶχε δημιουργηθῆ λοιπὸν μιὰ κατάστασις φοβερὴ στὰ ζητήματα τῆς ἀπονομῆς τῆς Δικαιοσύνης, ὅταν ἔπαιρνε στὰ χέρια του τὴν ἔξουσία δι Ιουστινιανός. Καὶ ἦταν ἀπόλυτη ἀνάγκη, νὰ κάμη μιὰ γενναία νομοθετικὴ μεταρρύθμισι. Νὰ προσαρμόσῃ δηλ. τὸν Νόμο στὴ Νέα ζωή. Καὶ τὸ ἔκαμε.

Εἶχε δίπλα του ἔναν μεγάλο νομομαθῆ, τὸν Ἐλληνα Τριβωνιανό. Τοῦ ἔδωκε τὴν ἐντολὴ καὶ τὴν πρωτοβουλία. Καὶ αὐτός, συγκροτῶντας μιὰν ἐπιτροπὴν ἀπὸ πολλοὺς σοφοὺς νομικούς, ἐκαδικοποίησε τοὺς Νόμους. Ἐκαμε τὸν γνωστὸν Ιουστινιανέιον Κώδικα, ποὺ περιεῖχε δλούς τοὺς Ρωμαϊκοὺς Νόμους. Ἐπειτα ἔκαμε τοὺς Πανδέκτας, δηλ. μιὰ συλλογὴ ἀπὸ γνῶμες τῶν διαιρόντων σοφῶν νομομαθῶν, καὶ ἔπειτα τὶς ἔκαμε Εἰσηγήσεις, δηλ. ἔνα εἰδος εἰσαγωγῆς στὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο.

Ολα αὐτὰ γραμμένα στὴν Ἐλληνική, γιὰ νὰ τὰ καταλαβαίνουν οἱ πιὸ πολλοί, είχαν γίνει σύμφωνα μὲ τὸ καινούργιο πνεῦμα ποὺ ἐπικρατοῦσε γιὰ τὴ Δικαιοσύνη.

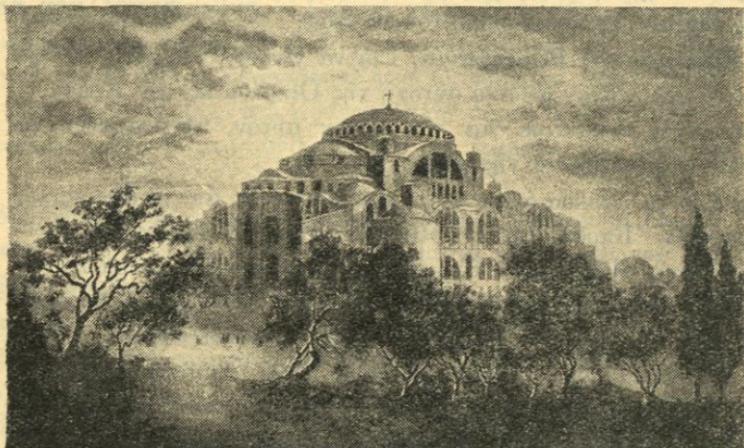
Ἡ Νομοθεσία αὐτή, ἔγινε ὕστερα ἡ βάσις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαίου ποὺ ἰσχύει καὶ σήμερα.

β'. Τὰ Κιτσματα. Μεγάλη ἦταν ἀκόμη ἡ συμβολὴ τοῦ Ιουστινιανοῦ στὰ ζητήματα τῆς Τέχνης. Γιατὶ δι φιλότεχνος αὐτὸς Αὐτοκράτορας ἐφιλοδόξησε, νὰ δημιουργήσῃ ἡ Τέχνη, νέον ουδέτερον στὴν ἐποχή του. Καὶ τὸ ἔπειτυχε.

Μὲ τὴν ἰκανότητα ποὺ εἶχε νὰ διαλέγη τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τοῦ

έχοειάζοντο, βρῆκε καὶ τεχνίτες ἐπιδέξιους, στοὺς δποίους ἀνέθεσε
αὐτή του τὴν ἐπιδίωξιν.

"Υστερα ἀπὸ τὴν Στάσι τοῦ Νίκαι, ἀνέθεσε σὲ δυὸ Μιχασιᾶτες Ἐλ-
ληνες μηχανικοὺς τὸν Ἀνθέμιο καὶ τὸν Ἰσίδωρο, νὰ ἔστατίσουν ἀλλὰ

"Η Ἀγιά - Σοφιά ὥπως πρωτοτίσθηκε.

πολὺ πιὸ ὠραῖον τὸν ναὸ τῆς Ἀγια - Σοφιᾶς ποὺ εἶχε καῇ. Καὶ ἐκεῖνοι,
ἀρχισαν.

"Ο Ἰδιος δ Ἰουστινιανὸς παρακολουθοῦσε καθημερινὰ τὰ σχέδια
καὶ τὴν ἐκτέλεσι.

Μέσα σὲ πέντε χρόνια, στήθηκε τὸ πιὸ μεγαλοπρεπέστερο μνημεῖο
τῆς Χριστιανοσύνης.

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 537 ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια του. "Ηταν τόσο
ῳδαῖο! "Ο Ἰουστινιανὸς, γεμάτος χαρά. Νενίκηκά σε, Σολομών, ἐφώ-
ναξε ἀπὸ ἐνθουσιασμό.

Τὸ ὠδαῖο Χριστιανικὸ οἰκοδόμημα ἐτοιμάσθηκε, γιὰ νὰ γίνῃ ἀργότερα
ἡ Κιβωτὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ συνδέθηκε στὸ μεταξὺ μὲ τὰ
πιὸ σπουδαῖα ἴστορικὰ γεγονότα τοῦ Βιζαντίου.

Καὶ ἦταν τὸ μνημεῖο αὐτό, ἐκεῖνο μὲ τὸ δποίο πρωτοάρχισε δ Βυ-
ζαντινὸς καλλιτεχνικὸς ωυθμός. Καὶ ὑπῆρξε τὸ πρότυπο κάθε ἀρχιτεκτο-
νικῆς δημιουργίας, ὡσπου νὰ φανῇ, πολὺ ἀργότερα δημος, δ Γοτθικὸς
ρυθμός. "Ο Ἰουστινιανὸς εἶχε δώσει τὴν ἀπάντησι καὶ στὶς ἀπατήσεις
τῆς Τέχνης. "Ηταν δημιουργὸς τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχιτεκτονικῆς.

Καὶ τὸ κτίσμα του αὐτὸ δὲν ἦταν βέβαια τὸ μοναδικό. Τὸ ἀκο-

λούθησαν ἄλλα πολλά. Ὁ σύγχρονος Ἰστορικὸς δὲ **Προκόπιος**, τὰ περιγράφει σὲ ἔνα δλόκληρο εἰδίκῳ βιβλίῳ του.

Καὶ τὰ κτίσματα αὐτά, στήνονται σ' ὅλες τὶς γωνίες τῆς Αὐτοκρατορίας: Πτωχοκομεῖα, γέφυρες, δεξαμενές. Ὅταν ακούφιζον τὸν λαὸν καὶ τοῦ ἀνεβάζον τὸ πολιτιστικό του ἐπίπεδο.

γ'. **Ἐμπόριο καὶ Βιομηχανία.** Γιὰ νὰ γίνουν δλα αὐτὰ τὰ δημιουργήματα χρειαζόταν φυσικὰ ἀντοχὴ τῆς Οἰκονομίας τοῦ Κράτους. Ὅτι Ἰουστινιανὸς ἐφόρτισε γιὰ τὸν λόγον αὐτόν, νὰ ἀναπτύξῃ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία τῆς χώρας του.

Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα εἴδη ποὺ εἰσαγόταν ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό, ἦταν τὸ **μετάξι**. Ἐπρεπε λοιπόν, στὸ εἴδος αὐτὸν νὰ δημιουργήσῃ ἐγχώρια παραγωγὴ. Πῶς ὅμως; Τὸ μετάξι τὸ καλλιεργοῦσε μονοπωλιακὰ ἡ Κίνα. Μόνο στὴ χώραν αὐτὴ ἦταν γνωστὸς δὲ τρόπος τῆς καλλιεργείας του. Καὶ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ Κίνα τὸν κρατοῦσε μυστικό.

Δυὸς καλόγηροι λοιπὸν στάλθηκαν στὴν Κίνα. Ἐμαθαν κρυφὰ τὸν τρόπο, καὶ βάζοντας μέσα στὰ καλαμένια μπαστούνια τους μεταξοκόληκες, χωρὶς οἱ Κινέζοι νὰ τὸ καταλάβουν, ἔφεραν στὴν Κωνσταντινούπολι τὸ μυστικό.

Γρήγορα ἐδημιουργήθηκε μιὰ μεγάλη βιομηχανικὴ δραστηριότητα στὸ Βυζάντιο. Παντοῦ ὅπου ποὺν ὑπῆρχαν κέντρα κατεργασίας τοῦ μεταξιοῦ, γίνονται τώρα κέντρα μεταξοκωληκοτροφίας. Ἡ κυρίως Ἑλλὰς φυτεύεται μὲ μουριές, ποὺ ἥταν ἡ κύρια τροφὴ τῶν μεταξοκωλήκων. Ἡ Πελοπόννησος παίρνει τὸ ὄνομα Μωρέας, ἀπὸ τὶς πολλὲς μουριές.

Σὲ λίγο διάστημα, τὸ μετάξι γίνεται τὸ κυριώτερο εἴδος ποὺ παράγει ἡ χώρα. Τὰ μεταξωτὰ τοῦ Βυζαντίου γεμίζουν τὶς ἀγορὲς τῆς Εὐρώπης. Καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους γίνονται τεράστια.

Καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς δημιουργεῖ μὲ αὐτά. Δημιουργεῖ συνεχῶς, ὃς τὰ 565 ποὺ πεθαίνει.

Κοντὰ 40 χρόνια βασιλιάς τοῦ πιὸ μεγάλου Κράτους τῶν καιρῶν του, γίνεται δημιουργὸς τῆς πιὸ δοξασμένης περιόδου τῆς Ἰστορίας τοῦ Βυζαντίου.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποία ἥταν ἡ κατάστασις τῆς ἀπονομῆς τοῦ Δικαίου, ὥσπου νὰ γίνηται Αὐτοκράτορας ὁ Ἰουστινιανός; 2. Τί ἔκαμε δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς γιὰ νὰ μεταβάλῃ αὐτὴν τὴν κατάστασι; 3. Τί μεταβολὴ οὐσιαστικὴ ἔκαμε στὴ Δικαιοσύνη; 4. Ποιὸ ἥταν τὸ Νομοθετικὸ ἔργο τοῦ Ἰουστινιανοῦ; 5. Ποία λύσις ἔδωκε στὰ προβλήματα τῆς Τέχνης; 6. Πῶς τὴν ἔδωκε; 7. Ποία κτίσματα ἐδημιουργήσεις δὲ ὁ Ἰουστινιανός;

8. Πῶς ἀνέπτυξε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους; 9. Πότε, πῶς καὶ ἀπὸ ποὺ ἤλθε στὸ Βυζάντιο ἡ καλλιέργεια τοῦ μεταξοσκώληκος; 10. Ποιὰ μεταβολὴ ἔφερε στὴν Οἰκονομία τοῦ Κράτους ἡ παραγωγὴ τοῦ μεταξοῦ;

Μετὰ τὸν Ἰουστινιανό.— Γιὰ νὰ κάμη δλην αὐτὴ τὴν τεράστια δημιουργία στὴν ἐποχή του ὁ Ἰουστινιανὸς τέτοιαν ποὺ νὰ μείνη δονομαστὴ μὲς στοὺς αἰῶνες, ἐσπατάλησε φυσικὰ χρήματα πάρα πολλά. Διέθεσε δλους τοὺς πόρους τοῦ Κράτους στὴν προσπάθειά του αὐτῆς. "Οταν λοιπὸν πέθανε στὰ 565, ἄφησε τὰ ταμεῖα του ἐντελῶς ἀδειανά.

Οἱ διάδοχοί του ἔτσι, κληρονόμησαν μιὰ πολὺ δυσάρεστη οἰκονομικὴ κατάστασι. Αὐτὴν τὴν κατάστασι ἔπρεπε νὰ τὴν διορθώσουν. Οἱ τρεῖς πρῶτοι, προσπάθησαν νὰ τὸ κάμουν αὐτό.

"Η πρόοδος στὸ Βυζάντιο ὅσο πήγαινε πιὰ καὶ μεγάλωνε, καὶ ἡ δόξα τοῦ μεγάλου Κράτους ἔπλωθηκε σ' δλη τὴν Οἰκουμένη. Τὸ Βυζάντιο λάμπει.

Οἱ βάρβαροι στέκουν θαμπωμένοι μπροστὰ στὰ μυθικά, ὅπως τὰ φαντάζονται, πλούτη του. Τοὺς τραφᾶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ ἔκει. Καὶ δὲν κρατιοῦνται φυσικὰ καθόλου. "Ορμοῦν. "Ο, τι ἀρπάξουν. Κυρίως ἀπ' τὰ μέρη τοῦ Δουνάβεως.

"Ο Ἰουστινιανός, ὅταν ζοῦσε, εἶχε ἀλλοῦ τὴν προσοχή του. Δὲν τὸν τράβηξαν οἱ ἀνησυχίες πρὸς τὴν Βαλκανική. Κι ὅμως, φοβεροὶ ἔχθροὶ φυτρώνουν ἔκει στὶς μέρες του. Οἱ **Σλάβοι** ἢ **Σκλαβηνοί**, ὅπως τοὺς ἔλεγαν τέτε. Οἱ Σλάβοι, ποὺ ὥς τὶς δικές μας μέρες θὰ παραμείνουν οἱ μεγάλοι ἔχθροι τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, γιατὶ εἶναι ἔνας λαὸς ποὺ μπορεῖ κάθε τόσο νὰ ἀνανεώνῃ μέσα του τὴν βαρβαρότητα.

Στὰ χρόνια λοιπὸν τῶν διαδόχων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, αὐτοὶ οἱ βάρβαροι μαζὶ καὶ μὲ ἀλλόν, τοὺς **Ἀβάρους**, μπαίνουν στὶς ἐπαρχίες τοῦ Βυζαντίου καὶ τὶς ληστεύουν. Προχωροῦν μάλιστα κι ὥς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Πρωτεύουσα.

Κι αὐτό, σὲ ὧδες ποὺ καὶ οἱ **Δογγοβάρδοι** στὴν Ἰταλία ἐπαναστατοῦν καὶ παίρνουν τὴν χώρα στὰ χέρια τους. Κοντὰ σ' αὐτοὺς, οἱ Πέρσες ἔναντινοῦνται.

Τὸ Βυζάντιο ταράζεται. "Ο στρατὸς ἐπαναστατεῖ καὶ ἀνεβάζει Αὔτοκράτορα τὸν στρατηγὸν **Φωκᾶ**, σκοτώνοντας τὸν Αὔτοκράτορα **Μανῳκίο**. Εἶναι ὅμως κακὸς Αὔτοκράτορας ὁ Φωκᾶς. Εἶναι τύραννος. Καὶ τὸ κακὸ μεγαλώνει.

Τὸ Βυζάντιο βρίσκεται στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. "Ο Θεὸς ὅμως, σώζει τὸ Κράτος. "Ο στρατὸς ἐπαναστατεῖ ἔναντι καὶ φέρνει στὸν θρόνο τὸν

νιὸν τοῦ Ἐξάρχου (δηλ. Διοικητοῦ) τῆς Βορείου Αφρικῆς, τὸν γενναῖον Ἡράκλειο.

Ἐρωτήσεις.— 1. Σὲ ποία οἰκονομικὴ κατάστασι ἄφηπε ὁ Ἰουστινιανὸς τὸ Κράτος του καὶ γιατί; 2. Τί ἔκαμαν οἱ διάδοχοί του; 3. Ποία ἦταν ἡ δόξα τοῦ Βυζαντίου στὰ χρόνια αὐτὰ καὶ τί προκαλοῦσε; 4. Ποιοὶ λαοὶ ἐπιβούλευονται τὸ Βυζάντιο καὶ τί κάνουν; 5. Τί γίνεται μὲ τὸν Αὐτοκρατορικὸν θρόνον ποὺν ἀπ' τὸν Ἡράκλειο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'. ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (610—641)

Στὰ 610 λοιπόν, ὁ Ἡράκλειος ἀνεβαίνει στὸν ἔνδοξο θρόνο τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τὸ Κράτος γύρω του, σὲ διάλυσι. Τὰ οἰκονομικά, κατεστραμμένα.

Ο Ἡράκλειος.

Ἡ πειθαρχία στὸν λαὸν καὶ στὸν στρατό, ἀνύπαρκτη. Οἱ ἔχθροι, μπροστὰ στὶς πύλες τῆς Πρωτεύουσας.

Εἶναι γενναῖος ὁ Ἡράκλειος, καὶ τὸ ἔχει δεῖξει ἀρκετὲς φορὲς ὡς τὴν ὥρα ποὺ γίνεται βασιλιάς. Τὰ πράγματα ὅμως εἶναι πολὺ δύσκολα. Παντοῦ ἀνάγκες, παντοῦ ἔχθροι, παντοῦ κτυπήματα.

Τὰ Περσικά.— Οἱ Πέρσες ἔχουν πιὰ ἀποθραυσυνθῆ. Πῆραν τὴν Συρία, τὴν Παλαιστίνη, τὴν Ἀντιόχεια καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ μποῦν καὶ στὴν Αἴγυπτο. Ληστεύονταν τὰ πάντα. Ως καὶ τὸν Τίμιο Σταυρό, τὸ Τίμιο Ξύλο, τὸ παίρνουν καὶ αὐτό.

Καὶ ἔχουν ἀκόμη προχωρήσει στὴ Μικρασία, καὶ ἔχουν φθάσει στὴ Χαλκηδόνα ἔξω ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολι. Πῶς θὰ κρατηθῇ τὸ κῦμα; Ὁ Ἡράκλειος βρίσκεται χωρὶς στρατό. Πῶς νὰ τὸν δημιουργήσῃ; Τὰ ταμεῖα, ἀδειανά. Καὶ οἱ ἔχθροι προχωροῦν. Ἡ Αἴγυπτος πέφτει. Οἱ Ἀβαροὶ ἐπίσης, κάνουν φοβερὲς καταστροφὲς στὸ Κράτος.

Ο Ἡράκλειος βρίσκεται σὲ ἀπελπισία. Καλύτερα νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ πάη στὴν Ἀφρική του. Ἡ ὥρα εἶναι κρίσιμη. Ἄλλὰ ἡ λύσις ἔρχεται ἀπ' τὸν Θεό. Τὴν φέρνει ὁ Πατριάρχης. Ὁ Πατριάρχης Σέργιος. Ἔγώ, τοῦ λέει τοῦ Αὐτοκράτορα, θὰ σοῦ δώσω χρήματα. Πρόέπει νὰ σταθῆς. Κι ὁ Ἡράκλειος ὅρκίζεται.

Τὰ ἀμύθητα πλούτη τῆς Ἐκκλησίας, τὰ χρυσαφικά, λειώγουν σὲ

λίγο καὶ γίνονται χρήματα, δπλα, ψωμί. Γίνονται στρατός. Γίνονται ἵππικό.

Ἐχουν περάσει δώδεκα χρόνια στὸν θρόνο. Εἶναι πιὰ καιρός. Πρέπει οἱ ἔχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ ἐτόλμησαν νὰ βεβηλώσουν τὸ Τίμιο Ξύλο, νὰ συντριβοῦν. Ὁ Ἡράκλειος πρέπει νὰ δώσῃ στὸν ἔχθρο σκληρὸ μάθημα.

Στὶς 5 Ἀπριλίου τοῦ 622 πηγαίνει στὴν Ἀγια - Σοφιά. Γονατίζει, προσεύχεται. Πρέπει νὰ νικήσῃ. Ὁ Σέργιος εὐλογεῖ τὰ δπλα καὶ συνοδεύει τὸν Αὐτοκράτορα ὃς τὸ λιμάνι.

Κι δ στόλος τὸν φέρνει στὴν Βιθυνία. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 623 ὑστερα ἀπὸ μιὰ συνεχῆ ἐκστρατεία, φθάνει στὴν Ἀρμενία. Οἱ Πέρσες φοβοῦνται τὴν κύκλωσι, καὶ ὑποχωροῦν κι αὐτοὶ στὴν Ἀρμενία.

Στὰ 624 ὁ Ἡράκλειος μπαίνει στὴν Ἀτροπατηνὴ Μηδία τῆς Περσίας. Ὁ βασιλιὰς τῶν Περσῶν ὁ Χοσρόης ἐκινδύνευσε νὰ πιαστῇ. Ἡ Νίκη τῶν Χριστιανῶν εἶναι μεγάλη.

Ο ἡρωϊσμὸς τοῦ Ἡρακλείου ἔχει σώσει τὴν Πόλι. Καὶ τὴν Νίκη αὐτὴ τὴν ἀκολουθοῦν ἄλλες πολλές. Οἱ Πέρσες συντρίβονται.

Ἐρωτήσεις. — 1. Πότε ἀνέλαβε τὴν ἔξουσία ὁ Ἡράκλειος; 2. Ποία ἦ ἐσωτερικὴ καὶ ἦ ἐξωτερικὴ κατάστασις τοῦ Βυζαντίου; 3. Ποιοὶ ἔχθροὶ ἀπειλοῦσαν τὸ Βυζάντιο; 4. Ποὺ ενδόσκοντο καὶ τί ἔκαναν τότε οἱ Πέρσες; 5. Πῶς καὶ πότε ἔλυσε τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημά του ὁ Ἡράκλειος; 6. Πῶς καὶ πότε ἀρχισε τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Πέρσες; 7. Ποὺ ἐνίκησε ὁ Ἡράκλειος, πότε καὶ πῶς, τοὺς Πέρσες;

Οἱ Ἀβαροὶ πολιορκοῦν τὴν Πόλι.—Ο πονηρὸς ὅμως βασιλιὰς τῶν Περσῶν δὲν παραδίνει τὰ δπλα. Ἐπιμένει. Ἐρχεται κρυφὰ σὲ συνεννόησι μὲ ἄλλους βαφάρους, τοὺς Ἀβάρους.

Κι αὐτοὶ, ἐνῶ ὁ Ἡράκλειος πολεμᾶ στὴν Ἀνατολή, πλησιάζουν τὴν Πόλι. Στρατὸς Περσικὸς περνᾶ πρὸς τὴν Πόλι νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πολιορκία. Ἡ Πρωτεύουσα βρίσκεται τότε σὲ δύσκολη θέσι. Κλεισμένη ἀπὸ ἔηρὰ καὶ ἀπὸ θάλασσα καὶ μὲ τὸν Αὐτοκράτορά της μακριά.

Ὑπάρχουν ὅμως δυὸ ἀνδρες σπουδαιοὶ ποὺ μποροῦν νὰ κρατήσουν τὴ λύσσα τοῦ ἔχθροῦ: ὁ Πατριάρχης Σέργιος καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς Βανος. Τοὺς είλει ἀφήσει στὴ θέσι του ὃς Ἀντιβασιλεῖς ὁ Ἡράκλειος σὰν ἔψυγε.

Μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου στὴν ἀγκαλιά, γυρίζει στὶς ἐπάλξεις ὁ γενναῖος Σέργιος καὶ δίνει θάρρος στοὺς μαχητάς.

Οἱ ἔχθροὶ στὶς 26 Ιουλίου τοῦ 626 κτυποῦν συνδυασμένα τὴν Πόλι. Ὁ λαὸς ἀντιστέκεται. Καὶ κτυποῦν οἱ ἔχθροί, καὶ οἱ γενναῖοι

ὑπερασπισταὶ στέκουν ἀκλόνητοι. Ὅτιος δὲ τοὺς ἡμέας τὴν Θεοτόκου δίνει βοήθεια στοὺς Χριστιανούς. Ὁ λόγος δὲ ἀρχηγὸς τῶν Ἀβάρων τὴν εἶδε, καθὼς λένε, πάνω στὰ τείχη.

Στὶς 7 Αὐγούστου δὲ πολιορκία ἐλύγισε. Ὅτιος τῶν Βυζαντινῶν ἐβύθισε τὰ μονόξυλα τοῦ ἔχθροῦ. Ὅτιος Κεράτιος ἐβάφηκε μὲ αἷμα. Οἱ Πέρσες τρομοκρατήθηκαν καὶ ὅπισθικώρησαν. Καὶ οἱ Ἀβάροι, τὸ λόγο.

Ἡ Θεοτόκος εἶχε σώσει τὴν Κιβωτὸν τῆς Χριστιανοσύνης, τὴν Πόλην. Καὶ δὲ λαὸς συγκινημένος γιὰ τὸ θαῦμα, ἔσπασε σ' εὐχαριστήρια δέησι πρὸς τὴν Προστάτιαν του. Μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν γενναῖον Πατριάρχη του ἤλθε στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, ποὺ ἔκει κοντά ἔγινε δὲ ναυμαχία.

Οἱ θριαὶ μπροστὰ στὴν ἄγια εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἔψαλαν τὸν Ἀκάθιστον Υμνον τὴν Ὑπέρωμαχο στρατηγὸν τους ποὺ τοὺς ἔσωσε. Εἶναι δὲ ὁ ὑμνος αὐτός, οἱ Χαιρετισμοί, ποὺ ψάλλονται ὡς σήμερα κάθε Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, σύνθεσι ἐκείνων τῶν κρισίμων στιγμῶν καὶ ἔχει συνταχθῆ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Σέργιου, καθὼς λένε.

Ἐρωτήσεις.—1. Πῶς οἱ Ἀβάροι ἀπεφάσισαν νὰ πολιορκήσουν τὴν Πόλη; 2. Τί ἔσωσε καὶ πῶς τοὺς Βυζαντινούς; 3. Πῶς ἀρχισε ῥίκη τῶν πολιορκούμενων; 4. Τί ἔκαμε δὲ λαὸς ὑστερα ἀπὸ τὴν Νίκη; 5. Τί εἶναι δὲ Ἀκάθιστος ὑμνος; 6. Πῶς ἔγινε καὶ πῶς γίνεται σήμερα δταν ψάλλεται;

Ἡ καταστροφὴ τῶν Περσῶν.—Οἱ Ἡράκλειοι σ' αὐτὸν τὸ μεταξὺ πολεμοῦσε τοὺς Πέρσες στὴ χώρα τους.

Σὰν ἔμαθε τὴν πολιορκία τῆς Βασιλεύουσας, ἔστειλε μερικὸ στρατὸν νὰ βοηθήσῃ τοὺς πολιορκούμενους κι αὐτὸς συνέχισε τὴ δουλειά του.

Ἡξερε πῶς ἔκει βρισκόταν ἔνας Σέργιος, ἵκανὸς νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησι ποὺ ἔπειρε στὸν ἔχθρο, χρησιμοποιῶντας τὸ μεγαλύτερο ὅπλο τῆς Αὐτοκρατορίας, ποὺ αὐτὸς κρατοῦσε στὰ χέρια του καὶ ποὺ αὐτὸς ἦξερε καλύτερα ἀπὸ τὸν καθένα νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ: Τὴν πίστι τῶν Χριστιανῶν.

Χαῖρε διὸ ἡστέρας ἔγείρονται τρόπαια, χαῖρε διὸ ἡστέρας οἱ ἔχθροι καταπίπτονται.

Καὶ εἶχε ἀπόλυτο δίκιο νὰ σκέπτεται ἔτσι.

Οἱ Ἡράκλειοι στὰ 627 ἐποιούρκησε τὴν Τιφλίδα καὶ τὴν ἐκουσίευσε. Υστερα πῆρε κατὰ πόδι τὸν Χοσρόη. Περνᾶ τὸν Ἀράξη ποταμό, περνᾶ τὴν ἐπαρχία τοῦ Ἀραράτ καὶ φθάνει στὴ Νινευή. Ἐκεί κτυπτά τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς νικᾷ.

Τὸν Ἱανουάριο τοῦ 628 μπαίνει στὴν Δασταγέεδη.⁹ Έκεῖ, ἥσαν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Χοσρόη. Λάφυρα ἀνεκτίμητα, πλούτισαν τὰ χέρια τῶν ενναίων Βυζαντινῶν στρατιωτῶν.

¹⁰ Ανάμεσά τους, καὶ 300 σημαῖες Βυζαντινές, ποὺ τὶς εἶχαν ἀπὸ ταλιότερες ἐποχὲς μὲ νῖκες κερδίσει οἱ Πέρσες. Χιλιάδες Χριστιανοί, αὐχμάλωτοι τῶν Περσῶν ποὺ εἶχαν ἔκει συγκεντρωθῆ, ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸν νικητὴν Ἡράκλειο.

Οἱ Πέρσες σὰν ἔπαθαν αὐτὲς τὶς συφορές, ξεσηκώθηκαν κατὰ τοῦ Χοσρόη τὸν ἐσκότωσαν καὶ ἔκαμαν βασιλιά τους τὸν Σιρόη, ποὺ ζήτησε ἀμέσως εἰρήνη ἀπὸ τὸν Ἡράκλειο.¹¹ Οἱ Αὐτοκράτορας μὲ χαρὰ ἔστειλε τὴν εἰδῆσι στὴν Κωνσταντινούπολι.

¹² Εγίνε συμφωνία. Οἱ Σιρόης ἐδέχθηκε νὰ δώσῃ πίσω ὅλους τοὺς αὐχμαλώτους, ἀνάμεσα στοὺς ὅποιους ἦταν καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ζαχαρίας, ποὺ τὸν εἶχαν συλλάβει στὰ 614. Νὰ δώσῃ ἀκόμη τὸ Τίμιο Ξύλο καὶ νὰ ἀνιγγωρίσῃ τὰ σύνορα τοῦ 591 ἀνάμεσα τῶν δυὸς Κρατῶν.

¹³ Υστερα ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συμφωνίας ὁ Ἡράκλειος ξαναγύρισε στὴν Πόλι, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 629. Τὰ πλήθη τὸν ὑποδέχθηκαν μὲ ἀφάνταστον ἐνθουσιασμό.¹⁴ Οἱ Πατριάρχης μὲ τοὺς πιστοὺς ὑπηκόους τῆς Αὐτοκρατορίας, τὸν προϋπάντησαν.

Καὶ μπῆκαν ὅλοι μαζὶ στὴν Πόλι. Μπροστὰ ἀπὸ ὅλους ὁ Τίμιος Σταυρός, πίσω ὁ βασιλιὰς σὲ ἄզμα πολυτελέστατο ποὺ τὸ ἔσερον ἐλέφαντες καὶ πιὸ πίσω ἀκολουθοῦσε ὁ στρατός. Οἱ δοξασμένοι στρατός, ποὺ ἔφερον τὴν Νίκη ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς.

Πῆγαν στὴν Ἁγια - Σοφιὰ κι ἔψαλαν τὴν νικητήρια δοξολογία.¹⁵ Η Χριστιανοσύνη, εἶχε νικήσει. Κατὰ τὸν Μάρτιο μῆνα τοῦ 630 ὁ Ἡράκλειος ἔφερε ὁ Ἰδιος τὸν ἐλευθερωμένο Τίμιο Σταυρὸν καὶ τὸν ἔστησε ξανὰ στὰ Ἱεροσόλυμα.¹⁶ Καὶ ἔδιωξε μάλιστα τότε ἀπὸ τὴν Ἁγία Πόλι τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ εἶχαν κι αὐτοὶ τόσα κακὰ πράξει στὰ 614.

¹⁷ Η "Υψωσις τοῦ Σταυροῦ" ἦταν ἔνα μεγάλο γεγονός γιὰ τὴν Χριστιανοσύνη. Γιὰ τὴν ἀνάμνησί του δὲ ἡ Ἐκκλησία ὤρισε ξεχωριστὴ γιορτή, ποὺ γίνεται στὶς 14 Σεπτεμβρίου κάθε χρόνο.

¹⁸ Η Νίκη τοῦ Ἡρακλείου προκάλεσε κατάπληξι σ' ὅλον τὸν Κόσμο. Οἱ βασιλιὰς τῶν Ἰνδῶν τοῦ ἔστειλε πολύτιμους λίθους γιὰ συχαρίκια, ὅπως μᾶς λένε οἱ Χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς. Στὴ Δύσι πάλι, ἥσαν ὅλοι ἀνάστατοι.¹⁹ Οἱ Ἡράκλειος ἔγινε ἡ πιὸ μεγάλη μορφὴ τοῦ αἰῶνα του.²⁰ Ακόμα καὶ τὸ Κοράνιο τῶν Μουσουλμάνων μιλᾶ γιὰ τὴν Νίκη αὐτὴ τοῦ Ἡρακλείου.

"Υστερ" ἀπὸ αὐτά, ὁ Ἡράκλειος, δταν τὸ Κράτος του συνηλθε ἀπὸ

τις μεγάλες περιπέτειες, έσκεψη τὰ χρέη του. Καὶ πρῶτα, ξανάδωκε στὴν Ἐκκλησία τὰ χρήματα ποὺ εἶχε δανεισθῆ γιὰ νὰ δργανώσῃ στρατό.

"Επειτα, ἐφρόντισε γιὰ τοὺς στρατιῶτες του. Πειθαρχικὰ καὶ ἀφω-

Ἡ Αὐτοκρατορία, στὰ χρόνια τοῦ Ἡρακλείου.

σιωμένα τὸν εἶχαν βοηθήσει μὲ τὴ ζωή τους χρόνια δλόκληρα, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ μεγάλην αὐτὴ δόξα του." Επρεπε νὰ τοὺς βοηθήσῃ τώρα καὶ αὐτός.

Τοὺς ἔδωκε λοιπὸν κτήματα στὴ Μικρασία καὶ ὠργάνωσε μὲ αὐτοὺς τὴ χώρα του στρατιωτικά, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ φοβᾶται κι ὅλας τὶς ἔχθρικὲς ἐπιδρομές.

Τὶς διάφορες περιοχὲς στὶς ὁποῖες τοὺς ἐγκατέστησε, καὶ ποὺ τὶς ὠνόμασαν **Θέματα**, τὶς ἔβαλε κάτω ἀπὸ διοίκησι στρατηγῶν του. Οἱ ἔχθροί, μποροῦσαν πολὺ δύσκολα νὰ κτυπήσουν τέτοιου εἴδους κτημάτιες, ποὺ ἦσαν καὶ στρατιῶτες συγχρόνως.

Στὰ 641, ὑστερα ἀπὸ 31 χρονῶν βασιλεία, ὁ Ἡράκλειος πέθανε. Εἶχε πάρει ἔνα Κράτος μισοδιαλυμένο καὶ ἄφηνε πεθαίνοντας, μιὰν Αὐτοκρατορία ὡργανωμένη στρατιωτικὰ καὶ οἰκονομικὰ καὶ ἔξαπλωμένη ὅσο καὶ στὶς π.ὸ καλύτερες στιγμές της.

“Ο ‘Ηράκλειος ὑπῆρξε ἔνας μεγάλος σταθμὸς στὴν Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου.

Ἐρωτήσεις.—1. Ποῦ βρισκόταν καὶ τί ἔκανε δ ‘Ηράκλειος ἐνῶ οἱ Ἀβαροὶ πολιορκοῦσαν τὴν Πόλιν; 2. Ποῦ καὶ πότε ἐνίκησε τὸν Πέρσες; 3. Τί ἔγινε δ Χοσρόης καὶ τί ἔκαμε δ διάδοχός του; 4. Ποιοὶ ἦσαν οἱ ὅροι τῆς συνθήκης εἰρήνης μὲ τὸν Πέρσες; 5. Πότε καὶ πῶς ξαναγύρισε στὴν Πόλιν δ ‘Ηράκλειος; 6. Τί ἦταν ἡ “Υψωσις τοῦ Σταυροῦ”; 7. Τί ἔκαμε μεταπολεμικὰ δ ‘Ηράκλειος; 8. Πότε πέθανε; 9. Μπορεῖτε νὰ δώσετε τὴν ἴστορικὴ μορφή του;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ 641 - 1204 Μ. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'.—Ο ΜΩΑΜΕΘ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ

Τὸ Κράτος τῶν Ἀράβων.—Στὰ Νοτιοδυτικὰ τῆς Ἀσίας ἀπέναντι ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, βρίσκεται μιὰ μεγάλη χερσόνησος. Ἡ **Ἀραβική**. Οἱ κάτοικοι τῆς, οἱ **Ἀραβεῖς**, ἥσαν ἕνας λαὸς νομαδικός, ποὺ εἶχε σταθῆ καὶ ζοῦσε σ' αὐτὴν τὴν χερσόνησο ἀπὸ πολὺ παλιὰ χρονία.

Χώρα γυμνὴ καθὼς ἦταν ἡ Ἀραβία καὶ ἄγονη, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δυτικά τῆς, δὲν εἶχε καμιαὶν οἰκονομικὴ σημασία. Παρὰ τοῦτο, εἶχε γίνει σπουδαῖος σταθμὸς τοῦ ἐμπορίου, γιατὶ ἀπ' αὐτὴν ἔπειτε νὰ περάσουν τὰ καραβάνια μὲ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ ἀπ' τὴν Ἀσία ἔφερναν πρὸς τὴν Εὐρώπη.

Ἡ πρωτεύουσά της λοιπὸν ἦταν ὁ κόμπος αὐτοῦ τοῦ διαιμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. Δίπλα στὴν πόλι αὐτή, συγκρατιόταν καὶ ἄλλη μιὰ μικρότερη, ἡ **Μεδίνα**.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἀράβων ἦταν Εἰδωλολατρική: Κοντὰ στὴ Μέκκα στὸ **Ιερὸ τῆς Καάβα**, ἦταν ἕνα μαῦρο λιθάρι ποὺ τὸ εἶχαν γιὰ εἰδωλό τους οἱ λιθολάτρες **Ἀραβεῖς**.

Στὸ ἵδιο σημεῖο, μιὰ πηγὴ ἀναβλύζει τὸ ἀγίασμά τους, τὸ ἵερὸ ποὺ ἔδιψασε τὴν **Ἀγαρ** κατὰ τὴν περιπλάνη τῆς στὴν ἔρημο. Τὸ παραπάνω λιθάρι ἦλθε ἀπ' τὸν οὐρανό, θεόσταλτο, γιὰ ν' ἀκουμπήσῃ τὸ κεφάλι τῆς καὶ νὰ ἔκουρασθῇ ἡ **Ἀγαρ**, ἡ παλιὰ πρόγονος τῶν Ἀράβων.

Καὶ ἦταν λευκὸ τὸ λιθάρι αὐτό, λέει ἡ Ἀραβικὴ παράδοσις, ἀλλὰ οἱ ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων τὸ ἔκαμαν νὰ μαυρίσῃ.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Μωάμεθ. Τὴν χρονιὰ ποὺ ὁ **Ἡράκλειος ἄρχις** τὴν μεγάλη του ἐπίθεσι κατὰ τῶν ἔχθρῶν τῆς Χριστιανοσύνης, στὰ

622, τὴν ἵδια χρονιὰ ἔνας προφήτης, ἀγνωστος ὃς τότε, ἐκεινοῦσε ἀπὸ τὴν Μέκκα καὶ ἐρχόταν στὴ Μεδίνα γιὰ νὰ κηρύξῃ μιὰ Νέα Θρησκεία. **Ἡταν δὲ Μωάμεθ.**

Γέννημα τῆς Μέκκας, εἶδε τὸ φῶς τῆς ζωῆς στὰ 571 τὸ φτωχὸ αὐτὸ βοσκόπουλο, ποὺ ἐπόκειτο νὰ γίνη ἔνας μεγάλος ἀνθρωπος. Ὡρφάνεψε ἀπὸ μικρὸς καὶ κάποιος θεῖος του ἀνέλαβε καὶ τὸν μεγάλωσε. Σὰν ἔγινε 25 χρονῶν, νυμφεύθηκε μιὰ χήρα πλούσια.

Γράμματα δὲν ἔμαθε. Μορφώθηκε ὅμως, γιατὶ ἔκει στὴ Μέκκα ποὺ ζοῦσε γνώρισε πολλὰ γιὰ τὸν Χριστιανισμό.

Καὶ ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωσι ἡ θρησκεία αὐτὴ στὸν Ἀραβία λιθολάτρη. Τόση ἐντύπωσι, ποὺ ἀρχισε νὰ σκέπτεται μὲ πάθος νὰ διαλύσῃ τὸ σκοτάδι τὸ θρησκευτικὸ τῶν συμπατριωτῶν του. Ἀπὸ τὰ 610 ἀρχισε νὰ κηρύττῃ. Νὰ κηρύττῃ τὶς **Ἀποκαλύψεις** του, ποὺ ἔγιναν ὑστερα τὸ **Ιερὸ Κοράνι** τῶν Ἀράβων.

Καὶ ἡ διδασκαλία του αὐτή, ἦταν ἔνα είδος νόθου Χριστιανισμοῦ. Κάποιες γενικὲς γραμμὲς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ τὴ διδασκαλία ἐρμηνευμένες μὲ χίλιες δυὸ ἄλλες ἔνες πρὸς αὐτὴν ἔννοιες.

Κάποιοι συγγενεῖς τοῦ Μωάμεθ καὶ κάποιοι φίλοι του ἐδέχθηκαν τὶς πρῶτες σκέψεις του. **Ὑστερα** δὲ Προφήτης ἀποτραβήχτηκε γιὰ καιρὸ ἀπὸ τὴ ζωή. Καὶ ὅταν ἔαναγύρισε, ἔαναρχισε νὰ διδάσκῃ λέγοντας πῶς δὲ ἀγγελος Γαβριὴλ τὸν ἔμαθε τὴ θείαν **Ἄλήθεια σ'** αὐτὸ τὸ διάστημα. Κι οἱ Μεκκανοὶ ἐγέλασαν.

Ομως, δὲ Μωάμεθ δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του. Πεισμάτωσε καὶ ἔξακαλούθησε.

Στὰ 622 λοιπόν, ἀναγκάσθηκε νὰ φύγῃ στὴ Μεδίνα, μαζὶ μὲ λίγους φίλους του. Αὐτὴ ἡ φυγή, εἶναι γνωστὴ στὴν **Ιστορία** μὲ τὸ ὄνομα **Ἐγείρα**, ποὺ Ἀραβικὰ θὰ πῆ μετανάστευσις. Ἡ χρονολογία τοῦ Μουσουλμανισμοῦ ἀρχίζει καὶ μετριέται ἀπὸ τὴ χρονιὰ αὐτῆς.

Ἡ Μεδίνα ἐδέχθηκε εὐχαρίστως τὸν καινούργιο Προφήτη καὶ τὴν διδασκαλία του. Μονάχα κάποιοι **Ἐβραῖοι** ἐφεραν ἀντίρρηση.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως τοῦτο. Πρέπει καὶ ἡ Μέκκα νὰ συμφωνήσῃ. Καὶ αὐτή, ἀντιστέκεται. Πρέπει λοιπόν, μὲ τὴ βία νὰ δεχθῇ τὸ κήρυγμα.

Ἀπὸ τὰ 624 ἀρχίζουν οἱ συγκρούσεις τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μωάμεθ μὲ τοὺς Μεκκανούς. Ἐνας φοβερὸς κλεφτοπόλεμος. Οἱ Μωαμεθανοὶ κερδίζουν νίκες καὶ παίρνουν λάφυρα. Καὶ τὰ λάφυρα, τὰ μοιράζει δὲ Μωάμεθ στοὺς πιστούς του, κρατῶντας μόνο τὸ 1/5 γιὰ λογαριασμὸ του.

Τὸ σύστημα αὐτὸ παραμένει γιὰ πάντα στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις τῶν Μουσουλμάνων.

όποια πούνταρε, από την ρωτων γέρει τη φροντίδα μετά βασικών πολιτικών
πλακτηρών Στά 630 δ. Μωάμεθ μπήκε νικητής στη Μέκκα. Και δυὸς χρόνια
ἀργότερα, πέθανε.

‘Η διδασκαλία του Μωάμεθ. Οι κύριες γραμμές πάνω στις
ὅποιες ἔβασισε τὴν διδασκαλία του δ. Μωάμεθ εἶναι, δπως εἴπαμε καὶ
πιὸ πάνω, οἱ κεντρικὲς ἀρτηρίες τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. ‘Ο Θεὸς
εἶναι ἡνας—ἔλεγε δ. Προφήτης τῶν Ἀράβων. Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ποὺ τὸ
θέλημά του μοῦ διαβιβάστηκε ἀπ’ τὸν Ἰδιο μὲ ἔγαν ἄγγελό του, Προ-
φήτης εἶμαι ἐγώ. ’Αλλος Θεὸς ἔκπος ἀπὸ τὸν Ἀλλάχ δὲν ὑπάρχει. Καὶ
ἐγώ είμαι δ. Προφήτης (δηλ. δ. ἀπεσταλμένος) τοῦ Ἀλλάχ.

Φυσικὰ στις κεντρικές γραμμές ποὺ πῆρε δ. Μωάμεθ ἀπὸ τὸν
Χριστιανισμὸ πρόσθμεσε ἔνα σωρὸ σκέψεις ἀφελεῖς δικές του, κατάλη-
λες γιὰ τὸν σιμπατοῖῶτες του, ποὺ ἡ πνευματική τους ἀντίληψι ἦταν
πολὺ περιωδισμένη.

‘Η διδασκαλία του Μωάμεθ καταγράφηκε ἀργότερα ἀπὸ τὸν διά-
δοχό του καλίφη Ὁδμᾶν στὰ 633 στὸ Ἱερὸ Κοράνιο, δπως τὴν κρα-
τοῦσαν στὴ μνήμη τους οἱ πιστοί. Γι’ αὐτὸ μάλιστα καὶ τὸ Κοράνιο
εἶναι ἔνα κείμενο δυσκολοεμήνευτο, ἐπειδὴ ἔχει ἐπαναλήψεις, ἀσάφειες
καὶ διάφορες ἀσυναρτησίες.

‘Η Νέα Θρησκεία τῶν Ἀράβων πῆρε τὸ ὄνομα **Μωαμεθανισμὸς**
ἢ **Ισλαμισμός**. Ισλάμ, θὰ πῇ ἀφωσιωμένος στὸν Θεό. Καὶ ἔδιδασκε
αὐτὴ ἡ θρησκεία, πὼς πρέπει οἱ πιστοὶ τοῦ Θεοῦ τῆς νὰ προσεύχωνται
πέντε φορὲς τὴν ἡμέρα, νὰ νηστεύουν, νὰ πηγαίνουν νὰ προσκυνοῦν
καὶ στὴν Καάβα τῆς Μέκκας, νὰ κάνουν ἐλεημοσύνη καὶ νὰ προσπα-
θοῦν μὲ κάθε τρόπο νὰ διαδίδουν τὴν πίστι τους καὶ στοὺς ἄλλους
λαούς, ἔστω καὶ μὲ τὴ βία, κάνοντας **ἰεροὺς πολέμους**.

Οἱ ἕιροι, αὐτοὶ πόλεμοι παρεῖχαν μάλιστα τὴν εὐκαιρία γιὰ τὴν
ἀπόκτησι λαφύρων καὶ ἥσαν πολὺ εὐχάριστοι στοὺς πιστοὺς τῆς Νέας
Θρησκείας. Γι’ αὐτὸ καὶ δ. Μωαμεθανισμὸς πῆρε ἀμέσως μεγάλη ἔκτασι.

“Οσο γιὰ τὸν κινδύνους ποὺ διέτρεχε δ. πιστὸς στὸν πόλεμο; ‘Ο
Μωάμεθ εἶχε φροντίσει νὰ τοὺς ἔξιφανίσῃ ἀπὸ τὴ σκέψη τῶν δπαδῶν
του. ‘Ο, τι γράφει, δὲν ξεγόραψει, τοὺς εἶχε διδάξει. Τὸ **κισμέτ**, δηλ. τὸ
πεπρωμένο τοῦ καθενός, δὲν ἔξιφτάται ἀπὸ τίποτα: δπου τοῦ μέλλει
νὰ πιγή ποτέ τον δὲν πεθαίνει. Λοιπόν, φόβος κανένας.

Καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ ἔπεφταν στὴ φωτιὰ δίχως φόβο. ‘Αρκεῖ νὰ
ἐνικοῦσαν καὶ νὰ ἔπαιρον λάφυρα.

“Οποιος δὲν ἔδεχόταν τὴ διάδοσι τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ἔπειτε νὰ
νικηθῇ μὲ τὴ βία καὶ νὰ αἰχμαλωτισθῇ. ‘Οποιος δημος ζητοῦσε τὴν
προστασία τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ἔπαιρνε **προνόδια** καὶ εἶχε τὴν εὔνοια

τῶν πιστῶν τοῦ Μωάμεθ. Ὅποιος ὑποτασσόταν στὸ Ἰσλάμ, ἔπειτε νὰ πληρώνῃ **χαράτσι**, κεφαλικὸ φόρο.

Μὲ τὴν διδασκαλία του αὐτὴν διδασκαλία τὸν φανατισμὸν τῶν διπλῶν του. Καὶ διδασκαλία τὴν σύντομη ἐπικράτησι τοῦ Μωαμεθανισμοῦ.

Μέσα σ' ἑκατὸ χρόνια, ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ εἶχε ἐπιτύχει ὥστε οἱ "Αραβεῖς νὰ κυριαρχήσουν μὲ τὶς κατακτήσεις τους ἀπὸ τὸ **Ἀφγανιστάν** ὧς τὴν **Ισπανία**.

"Ο Μωάμεθ εἶχε ἐπιτύχει νὰ συνδυάσῃ τὴν Θρησκεία μὲ τὴν Πολιτεία. Ἡ Πολιτεία εἶχε στὰ χέρια τῆς τὴν Θρησκεία καὶ τὴν χορηγία ποιοῦσε σὰν τὸ πιὸ ἰσχυρὸ δῆλο κατὰ τῶν ἔχθρῶν της. Καὶ ἔχθροι της, ἥσαν ὅλοι οἱ λαοὶ ποὺ δὲν πίστευαν στὸν Μωάμεθ.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν, γιατὶ διδασκαλίας ἐστράφη ἐναντίον ὅλου τοῦ Κόσμου καὶ γιατὶ οἱ "Αραβεῖς ἔγιναν σὲ λίγο Κοσμοκράτορες.

***Ἐρωτήσεις.**— 1. Ποῦ βρίσκεται καὶ τί χώρα εἶναι ἡ **Ἄραβια**; 2. Ποία ἦταν ἡ θρησκεία τῶν **Ἄραβων** πρὸ τοῦ Μωάμεθ; 3. Ποιὸς ἦταν διδασκαλία καὶ πῶς πρωτοφαρεώδηκε; 4. Τί ἐδίδασκε διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ καὶ πῶς ἐπέβαλε τὴν διδασκαλία του; 5. Πότε καὶ γιατὶ ἀπὸ τότε, ἀρχίζει ἡ **Χρονολογία** τῶν **Μουσουλμάνων**; 6. Ποιὲς εἶναι οἱ κύριες γραμμὲς τῆς διδασκαλίας τοῦ Μωάμεθ; 7. Τί εἶναι τὸ **Ιερὸ Κοράνιο**; 8. Ποιὰ σημεῖα τῆς διδασκαλίας τοῦ Μωάμεθ ἥσαν, ποὺ προκάλεσαν τὶς κατακτήσεις τῶν **Ἄραβων**; 9. Δικαιολόγησε τὸν φανατισμὸν τῶν Μωαμεθανῶν.

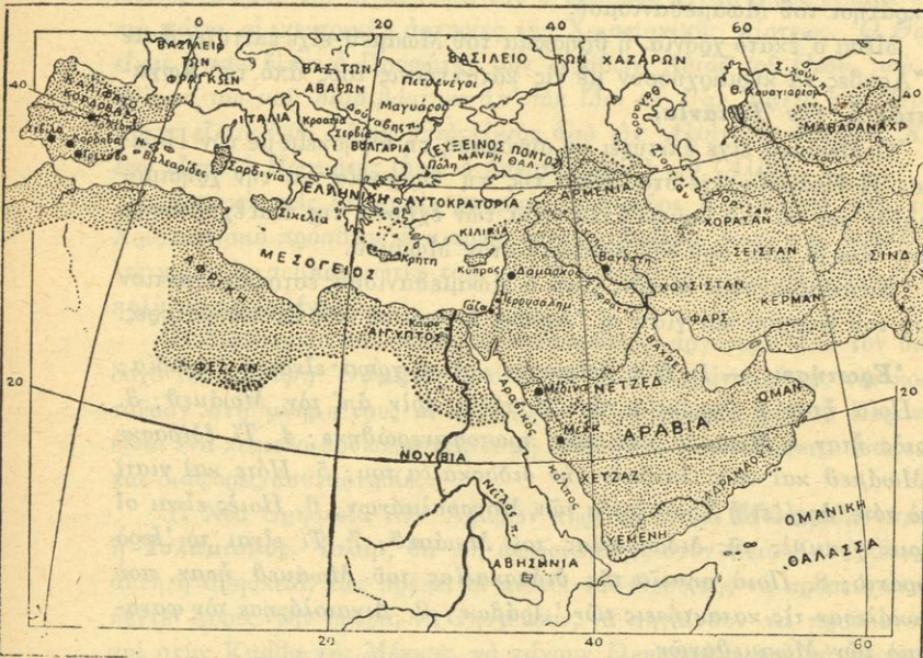
"Η ἔξαπλωσις τῶν **Ἄραβων**. Μόλις πέθανε διδασκαλία τὸ 632, διάδοχός του, κατέβησε δύποτε λεγόταν, ἀνέλιθε διαδοχής τοῦ **Αυτοκράτορα Μπάνγκ**. Στὸ μεταξὺ οἱ διάφοροι ἀρχηγοὶ τῶν **Ἄραβικῶν** φυλῶν, σὰν ἔμαθαν τὸν θάνατο τοῦ Προφήτη τους, ἀρχισαν νὰ διασποῦνται τὸν Μωαμεθανισμό, καὶ ἔχοιειπήκε δυό χρόνια διαδοχής τοῦντος ξαναφέρει στὴν θέση τους.

"Υστεροὶ, στὰ 634 ἀρχισαν οἱ ἐπιθέσεις γιὰ κατακτήσεις. Πρώτη ἡ **Παλαιστίνη** ἐδέχθηκε τὸ κτύπημα, καὶ ἀκολούθησε τὸ **Βυζάντιο** καὶ οἱ Πέρσες. Οἱ **Βυζαντῖνοι** στὴν ἀρχή, δὲν τὸ πῆραν καὶ πολὺ στὰ σοβαρά.

"Ησαν βέβια πάντα προετοιμασμένοι, γιατὶ τὸ ξεφύτωμα διαφόρων βιωβάρων καὶ διαφόρων κινδύνων ἦταν πολὺ συνειθυσμένο στὴν ἐποχὴν ἐκείνη, ἀλλὰ κανένας δὲν ἐφαντάσθηκε πώς οἱ "Αραβεῖς θὰ ἥσαν ἔνας τόσο μεγάλος κίνδυνος. Καὶ οἱ "Αραβεῖς ἐπιφελήθηκαν.

"Στὰ 636 ἐκχύνευσαν τὴν **Δαμασκὸ** καὶ τὸν ἄλλο χρόνο ἐκτύπισαν τὰ **Βυζαντῖνα** στρατεύματα κοντὰ στὴν λίμνη **Τιβεριάδα** καὶ τὰ συνέτριψαν.

Στά 637 ὁ καλίφης Ὁμάδος κατέλαβε τὰ Ἰεροσόλυμα.⁶ Οἱ Πατριάρχαις Ἰεροσολύμων Σωφρόνιος, πρόφθασε μόνο νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν στοὺς Ἀραβεῖς θεληματικά.⁷ Η ἀντίστασις ἦταν ἀδύνατη. Κι ἐπέτυχε

Τὸ Ἀραβικὸ Κράτος ὅστερα ἀπ' τὶς μεγάλες κατακτήσεις του.

ἔτσι, σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ Μωάμεθ, νὰ χορηγηθοῦν στὴν Ἀγίᾳ Πόλι τὸ προνομία. Οἱ προνομιακοὶ δρισμοὶ τοῦ Ὁμάδος διεφύλαξαν ἀργότερα τὴν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τὴν περιουσία τῆς ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους.

Στὰ 640 οἱ Ἀραβεῖς πῆραν τὴν Καισάρεια. Μὲ λίγες δυνάμεις καὶ σὲ λίγα χρόνια ἡ Συρία καὶ ἡ Παλαιστίνη ἦσαν στὰ χέρια τῶν Μωάμεθανῶν.

Οἱ Ἡράκλειοι καὶ ὁ στρατός τους καταπονημένοι ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους δὲν ἦσαν σὲ θέσι νὰ πολεμήσουν μὲ ἐπιτυχία τὸν καινούργιον ἔχθρο μὲ τὸν μεγάλο φανατισμό του. Καὶ οἱ Ἀραβεῖς ἐπρόχωροησαν.

Σὲ λίγο, ἦταν δική τους καὶ ἡ Περσία ὀλόκληρη. Κοντὰ στὸν Εὐφράτη ἔκτισαν τὴν Βασιλεία. Μπῆκαν ἐπίσης στὴν Αἴγυπτο κι ἔφθασαν ὡς τὸ σημερινὸ Κάιρο. Οἱ Ἑλληνες, ὅστερο ἀπ' τὸν θάνατο μάλι-

στα τοῦ Ἡρακλείου, ἀναγκάσθηκαν νὰ παραδώσουν στὰ 641 τὴν Αἴγυπτο στοὺς ἔχθροὺς καὶ νὰ συνθηκολογήσουν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρεια, οἱ Ἡραβεῖς μπῆκαν λοιπὸν κατακτητὲς καὶ ετὴν περιοχὴν αὐτὴν. Ἡ Ἀλεξανδρεια, παραδόθηκε ὑστερα ἀπὸ λίγο μὲ συνθήκη καὶ πῆρε γι' αὐτὸν προνόμια, ὅπως καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα.

Καὶ στὴν Αἴγυπτο ἔκτισαν οἱ Ἡραβεῖς δική τους πόλι, τὸ σημερινὸν **Κάιρο**. Κι ἐποχώρησαν πρὸς τὴν Κυρηναϊκή, χωρὶς πουθενὰ νὰ βροῦν ἀντίστασι. Ἐφθασαν στὸ Γιβραλτάρ, πέρασαν στὴν Ἰσπανία καὶ ἤλθαν στὰ Πυρηναῖα.

Εἶχαν ἔτσι ἰδρύσει ἔνα τεράστιο Κράτος. Πρωτεύουσά του, ἡ **Μεδίνα**, ὑστερα ἡ **Βαγδάτη**.

Ἐρωτήσεις.—Τί ἔγινε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μωάμεθ; 2. Σὲ ποία κατάστασι βρισκόταν τὸ Βυζάντιο; 3. Ποία πέριοχὴ κατέλαβαν πρώτην οἱ Ἡραβεῖς; 4. Ποιὸν δρόμον ἀκολούθησαν ἔπειτα; 5. Τί εἶναι τὰ προνόμια καὶ σὲ ποιὸν ἔδόθηκαν; 6. Ποιεὶς δυνομαστὲς πόλεις ἔκτισαν οἱ Ἡραβεῖς καὶ ποῦ; 7. Ποίαν ἔκτασι πῆρε τελικὰ τὸ Ἡραβικὸν Κράτος;

Οι Ἡραβεῖς πολιορκοῦν τὴν Πόλι.—Εἶχαν ἰδρύσει λοιπὸν ἔνα τεράστιο Κράτος οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ, οἱ προχθεσινοὶ μόλις ἀνίσχυροι βάρβαροι. Ἐνα Κράτος, ποὺ ἔπιανε περισσότερο ἀπὸ τὸν μισὸ γνωστὸν τότε Κόσμο.

Τὰ ἀπολίτιστα αὐτὰ στίφη ἐρρύθμιζαν πιὰ τὴ ζωὴ πολλῶν λαῶν. Κι ὅμως οἱ ἴδιοι, δὲν ἔμεναν εὐχαριστημένοι. Δὲν εἶχαν χορτάσει τὴν ἀπληστία τους μὲ τὰ λάφυρα τόσων χωρῶν.

Στὰ μάτια τους ἦταν πάντα μπροστά, ἡ λάμψις τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Πρωτεύουσά του, ἡ μυθικὴ γι' αὐτοὺς Κωνσταντινούπολις, ἦταν κάτι ποὺ δὲν τοὺς ἀφήνε νὰ ἡσυχάσουν. Ἐπρεπε νὰ τὴν σκλαβώσουν τὴν Νύφη τοῦ Βοσπόρου καὶ νὰ πάρουν τὰ πλούτη της.

Τί πλούτη ἄραγε νὰ ἔσαν κρυμένα στοὺς κόλπους της; Ἡ Κωνσταντινούπολις λοιπόν, ἔγινε τὸ ὄνειρό τους. Ἡταν, σὰν νὰ μπαίνανε ζωντανοὶ στὸν Παράδεισο. Τί νὰ ἔκαναν τὴ Συρία, ἡ τὴν Παλαιστίνη, ἡ τὴν Ἀφρική, ἡ καὶ τὴν Ἰσπανία; Τίποτα δὲν εἶχε γι' αὐτοὺς τὴ γοητεία ποὺ εἶχε ὁ φειδωτὸς ὁ Βόσπορος, ποὺ μιλούσε γιὰ πλούτη ἀμύθητα.

Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μποῦν στὸν Βόσπορο καὶ ὁ Ἱερὸς Νόμος τοῦ Προφήτη νὰ τοὺς μοιράσῃ λάφυρα τὰ πλούτη τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Εἴμαστε στὰ 673. Στὴν Πόλι, βασιλεύει ἔδῶ καὶ πέντε χρόνια τώρα ὁ ἔγγονος τοῦ Ἡρακλείου, **Κωνσταντῖνος ὁ Παγωνᾶτος** (668-685), ἕνα δυνατὸ χέρι ποὺ συνέτριψε σ' αὐτὸν τὸ μεταξὺ κάποια κινή-

ματα στὴ Σικελία γιατὶ θέλησαν νὰ ἀναταράξουν τὴν Αὐτοκρατορία. Καλίφης τῶν Ἀράβων, δὲ **Μωαβιᾶς**. Εἶχε δέκα χρόνια τώρα στὸν θρόνο τοῦ Μωάμεθ. Εἶχε τὸ Κράτος του καλὰ στεφεώσει καὶ εἶχε ἀρχίσει πιὰ νὰ σκέπτεται στὰ σοβαρὰ γιὰ τὸ μεγάλο ὅνειρο τοῦ λαοῦ του: Τὸ πάρσιμο τῆς Πόλης.

Στὰ 673 λοιπόν, δὲ **Μωαβιᾶς** στέλνει στόλο καὶ πλημμυρίζει μὲν αὐτὸν τὸν Βόσπορο.

Εἶχε στὰ χέρια του βάλει στὸ μεταξὺ τὴν Κύπρο, τὴν Ρόδο καὶ πολλὰ μέρη στὰ παράλια τῆς Μικρασίας. Εἶχε ἀνοίξει δρόμο. Ἐλλὰ φοβόταν δμως. Ἡξερε πῶς ἡ Πόλις, δὲν θὰ ἔπεφτε τόσο εὔκολα.

Γι' αὐτὸν κι ὁ στόλος του, δὲν μποροῦσε παρὰ μονάχα τὸ καλοκαίρι νὰ σταθῇ μπροστά στὴν Πόλι. Ἔπειτα λοιπὸν μέσα στὸ καλοκαίρι αὐτό, νὰ γίνη δοῦτο γίνεται. Οἱ ἐπιθέσεις γίνονται μὲν λύσσα. Κι ἡ Πόλις ἀναστατώνεται. Μά, εἶναι στὸ πηδάλιο της γενναῖος καπετάνιος, δὲ **Πωγωνάτος**.

Κανονίζει σύντομα τὴν ἀμυνά του κι ἀμέσως ἐτοιμάζει ἀντεπίθεσι. Τὰ τείχη στέκονται ἀκλόνητα. Κι οἱ Ἀράβες πηγανούνται κειμῶνα καλοκαίρι, ἐπτὰ δλόκληρα χρόνια.

Σ' αὐτὸν τὸ μεταξὺ δὲ **Πωγωνάτος** βρίσκει τὸν τρόπο: εἶναι ἡ ὑγρὴ φωτιά, τὸ **ὑγρὸν πῦρ**, ποὺ θὰ καταστρέψῃ τὸν ἔχθρο. Ἐνας μηχανικὸς ἀπὸ τὴν Συρία δὲ **Καλλίνικος**, εἶναι δὲ φρευρέτης. Τὸ φρούρεον αὐτὸν δπλο, κατέκαψε τὸν στόλο τοῦ ἔχθρου σύμψυχα, καθὼς λένε οἱ Χρονογράφοι τοῦ καιροῦ.

Κι ἡταν, ἔνα μῆγμα ἀπὸ διάφορες ὕλες, θειάφι, πίσσα, νίτρο καὶ ἄλλες, ποὺ ἔξεσφενδονιζόταν ἀναμμένο μέσα ἀπὸ μακρυοὺς σωλῆνες πρὸς τὰ ἔγκυα τὰ πλοῖα τοῦ ἔχθρου. Κολλοῦσε πάνω τους καὶ τὰ ἔκαιε. Σάν τὰ πυροποιικὰ ἀργότερα, στὴν Ἐπανάστασι.

Τὸ ὅνειρο τοῦ Μωαβιᾶς εἶχε ἔτσι οιβήσει. Ἡ Πόλις στεκόταν ἀγέωνη γιὰ πεῖσμα τῶν βαρβάρων.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιὸν ἦταν τὸ μεγάλο ὅνειρο τῶν Ἀράβων; 2. Ποιὸς ἐπῆρε τὴν ἀπόφρασι νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ καὶ πότε; 3. Τί ἔκαμε γι' αὐτό; 4. Ποιὸς τοῦ ἀντιστάθμηκε καὶ πῶς; 5. Ποιὸν ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα; 6. Τί ἦταν τὸ «ὑγρὸν πῦρ» καὶ τί ἔκαμαν μὲν αὐτὸν οἱ **Βυζαντινοί**;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Οι Βούλγαροι.— Στὰ χρόνια ποὺ δὲ **Ἡράκλειος** εἶχε κερδίσει τὶς μεγαλύτερες νίκες καὶ τὸ Βυζάντιο εἶχε πολὺ δοξασθῆ, σ' αὐτὰ ἀκρι-

βῶς τὰ χρόνια γεννήθηκαν καὶ οἱ μεγαλύτεροι κίνδυνοι ποὺ ἀπείλησαν τὴν ὑπαρξίην τῆς Αὐτοκρατορίας.

“Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν, ὅπως εἴδαμε, οἱ Ἀραβεῖς. Κίνδυνος φοβερός, ποὺ ἀπέσπασε τεράστιες ἔκτασεις ἀπὸ τὴν Αυτοκρατορία καὶ τὶς πρόσθετες στὸ Κράτος τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλὰ καὶ ἕνας ἄλλος ἀκόμη κίνδυνος παρουσιάσθηκε τότε. “Ἐνας ἔχθρος ποὺ ὁ ἀπασχολήση μόνιμα πιὰ τὸ Βυζάντιο καὶ θὰ δημιουργήσῃ μεγάλες περιπέτειες στὸν Ἐλληνισμό. Περιπέτειες, ποὺ θὰ ἔχακολουνθήσουν ὡς τὶς δικές μας τὶς μέρες. Αὐτὸς ὁ ἔχθρος, εἶναι οἱ **Βούλγαροι**.

Κάθε Ἐλληνικὴ ψυχὴ θὰ ἔχῃ πάντα, κατί δυσάρεστο νὰ θυμηθῇ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ποὺ μπαίνει στὴν Ἰστορία τῆς Βαλκανικῆς.

Ζοῦσαν παλιὰ κοντὰ στὸ Βόλγα ποταμό, στὴν κάτω Ρωσία, οἱ Βούλγαροι καὶ ἥσαν λαὸς Τουρκικῆς καταγωγῆς. Στὰ χρόνια τῶν μετακυνήσεων τραβήχτηκαν κι αὐτοὶ πρὸς τὰ δυτικά, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἥλθαν κι ἐφώλιασαν στὴν περιοχὴ ποὺ βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν Δούναβι.

Οἱ Ἀραβοὶ ποὺ κατέβηκαν ἔκει, πιὸ ἴσχυροὶ καθὼς ἥσαν, τοὺς ὑπεδούλωσαν. Ἐμειναν σκλάβοι ὡς τὰ βῦδ. Τότε, μπόρεσαν νὰ ἐλευθερωθοῦν. Καὶ ἥσαν φίλοι τοῦ Βυζαντίου τότε. Ἐκτύπησαν μάλιστα μαζὶ μὲ τὸν Ἡράκλειο τοὺς Ἀβάροντας.

Μά, δταν κατόπιν οἱ Ἀραβεῖς πολιορκοῦσαν τὴν Πόλι, φίδια ζεσταμένα στοὺς κόρφους τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐθέριεψαν κι ἐπῆραν τὴν χώρα ποὺ ἦταν ἀνάμεσα στὸν Αἴμο καὶ στὸν Δούναβι καὶ ποὺ τὴν κατεῖχαν οἱ Σλάβοι, ἐγκατεστημένοι ἔκει ἀπὸ τὸ Βυζάντιο.

Ο Πωγωνᾶτος, δταν οἱ Ἀραβεῖς ἀπομακρύνθηκαν, ἔξεστρατευσε ἐναντίον τους. Οἱ Βούλγαροι δὲν ἀντιστάθηκαν. Συμφώνησαν μὲ τὸν Βυζαντινὸν Αὐτοκράτορα, νὰ μένουν ἔκει γιὰ νὰ φυλάνε τὸ Βυζάντιο ἀπὸ τοὺς ἄλλους βαρβάρους, τοὺς Ἀβάροντας καὶ τοὺς Σλάβους.

Ἐμειναν ἔτσι δριστικὰ στὸ μέρος ποὺ λέγεται **Βουλγαρία** καὶ μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν σωστοὶ Σλάβοι. Ξέχασαν τὴν καταγωγὴ καὶ τὰ ἔθυμα τους καθὼς καὶ τὴ γλῶσσα τους. Μιλοῦσαν σλαβικά.

Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Βυζαντινοί προσπάθησαν νὰ τοὺς κάμουν δικούς τους. Καὶ πρῶτα πρῶτα, τοὺς ἔκαμαν Χριστιανούς. Ἐστειλαν δυὸ ιεραποστόλους τὸν **Κύριλλο** καὶ τὸν **Μεθόδιο** καὶ τοὺς ἐδίδαξαν τὴ Θρησκεία καὶ τὰ Γράμματα.

Ἐκεῖνοι ὅμως ἔμειναν πάντα ὅπως ἥσαν, ἔχθροι τοῦ Βυζαντίου.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιοὶ ἥσαν οἱ ἔχθροι τοῦ Βυζαντίου στὰ χρόνια

τοῦ Ἡρακλείου; 2. Ποιὸν ἦσαν οἱ Βούλγαροι; 3. Πῶς πρωτοφανερώνονται; 4. Πῶς ἐξελίχθηκαν κατόπιν; 5. Ποιές ἦσαν οἱ σχέσεις τους μὲ τὸ Βυζάντιο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'.—Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΙΣΑΥΡΩΝ (717—802)

Οἱ διάδοχοι τοῦ Πωγωνάτου.—“Υστερὸν ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Πωγωνάτου, ἀνέβηκαν στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου Αὐτοκράτορες χωρὶς ἴκανοτήτης, ποὺ ἔφεραν τελικὰ τὸ Κράτος σὲ μεγάλη παρακμή. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦταν ἀνάστατη ἀπὸ τὰ διάφορα ἐπαναστατικὰ κινήματα. Ἀναρίθμητον πλῆθος, ὅπως λένε οἱ Χρονογράφοι τοῦ καιροῦ, στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, σφάζεται κατὰ τὰ κινήματα αὐτά.

Τὰ ἐπίχειρα τῆς καταστάσεως αὐτῆς πληρώνει καὶ δ τελευταῖς ἀπόγονος τῆς δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου, δ Ἄυτοκράτορας **Ιουστινιανὸς δ Β'.** Ἡταν καὶ αὐτὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ κακούογους. Γι' αὐτὸν καὶ πλήρωσε τὴν κακία του μὲ τὸ κεφάλι του. Τὸν ἀπεκεφάλισαν στὰ 711.

Ἡ Δυναστεία τοῦ ἔνδοξου Ἡρακλείου, ποὺ ἀρχισε μὲ τὴ γενναιότητα ἐκείνου, ἔληξε ἄδοξα μὲ τὸν ἀποκεφαλισμὸν αὐτὸν τοῦ ἐγκληματικοῦ **Ιουστινιανοῦ Β'.**

Ἡ ἀναρχία ποὺ κυβερνοῦσε τότε τὰ νεῦρα τῆς Αὐτοκρατορίας, ἔδωκε τὴν εὐκαιρία στοὺς ἐχθρούς της νὰ ξεσηκωθοῦν. Πρῶτοι καὶ καλύτεροι, οἱ Βούλγαροι. Μπαίνουν στὴ Θράκη, σφάζουν καὶ ληστεύουν.

Εἶναι μιὰ πολὺ εὐχάριστη ἀπασχόλησις γιὰ τοὺς βάρβαρους αὐτοὺς ἡ καταστροφὴ τῆς Θράκης! Καὶ θὰ τὴν συνεχίσουν ὅς τις μέρες μας. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀραβεῖς, δὲν στέκουν ἀργοί. Ξαναρχίζουν τὰ παλιά. Μπαίνουν στὴ Μικρασία καὶ στὰ 715 φθάνουν στὴν Πέργαμο. Ἀπειλοῦν καὶ πάλι τὴν Πρωτεύουσα.

Οἱ Βυζαντῖνοι γίνονται ἀνάστατοι. Ποιὸς θὰ τοὺς σώσῃ;

Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος. Τὸ ἔνδοξο Κράτος τῆς Χριστιανοσύνης εἶχε, παρὰ ταῦτα, νὰ ζήσῃ αἰῶνες ἀκόμη. Εἶχε νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργο ποὺ μὲ τὴν ἰδωνί του ἀνέλαβε. Γι' αὐτὸν καὶ δὲν θὰ χαθῇ ἀκόμη, καὶ τόσο μάλιστα ἄδοξα. Κάποιος θὰ τὸ σώσῃ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κινδύνους.

Κι αὐτὸς δὲν καπίοις, παρουσιάζεται. Εἶναι δ στρατηγὸς **Λέων** ἀπὸ τὴν **Ισαυρία**, ποὺ γίνεται Αὐτοκράτορας στὰ 717. Αὐτός, σταματᾶ τὴν ἀναρχία καὶ ξαναφέρει τὴν τάξιν στὸ Βυζάντιο. “Οσοι ἐπεδίωξαν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν στὴν προσπάθειά του, ἀπέτυχαν.

“Υστερὸν ἀπὸ αὐτό, δ Λέων ἐστράφη πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν ἐχθρὸν ποὺ ἀπειλοῦσε τὸ Κράτος του. Ἐστράφη κατὰ τῶν Ἀράβων.

Ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. “Οπως εἴδαμε πιὸ

πάνω οἱ Ἀραβεῖς πολιορκοῦσαν τότε τὴν Πόλιν. Εἶχαν περάσει ἀπὸ τὴν Μικρασία στὴ Θράκη καὶ ἐκύκλωσαν τὴν Πρωτεύουσα μὲ πολὺ στρατὸν ἀπὸ ἔτος καὶ μὲ 1800 πλοῖα ἀπὸ θάλασσα. Εἶχαν ἀπὸ καιῷδ φαίνεται ἐτοιμάσει τὸ σχέδιό τους αὐτὸν καὶ ἡ ἐπιτυχία τους θὰ ἦταν δίχως ἄλλο βέβαιη, ἂν στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου δὲν ἀνέβαινε τότε ὁ γενναῖος Λέων ὁ Ἰσαυρος.

Ἡ πολιορκία τράβηξε ὥς τὸν Αὔγουστο τοῦ 718. Ἡταν πραγματικὰ πολὺ δύσκολη ἡ θέσις στὴν ὁποία βρέθηκε ὁ Λέων. Ἀλλὰ ἡ ψυχή του δὲν ἦταν ἀπὸ αὐτὲς ποὺ γονατίζουν εὔκολα. Ἐχρησιμοποίησε ἀμέσως ὅλα τὰ μέσα ποὺ εἶχε.

Μὲ τρόπο κατάλληλο, ξεσήκωσε τοὺς διάφορους Χριστιανοὺς ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸ ἔχθρικὸ στράτευμα, καὶ ἀρχισαν τὶς λιποταξίες. Συμφώνησε ἐπίσης μὲ τοὺς Βουλγάρους, καὶ αὐτὸι ἔκαμαν ἐπίθεσι κατὰ τῶν Ἀράβων στὴ Θράκη καὶ τοὺς ἀποδεκάτισαν. Ἡ συφορὰ τοῦ Ἀραβικοῦ στρατοπέδου ὑπῆρξε τότε μεγάλη.

Κοντὰ σ' αὐτά, ὁ Λέων ἐξαπέλυσε καὶ κατὰ τοῦ ἔχθρικον στόλου τὸ «ὑγρὸν πῦρ». Οἱ ζημίες ἦσαν ἀνυπολόγιστες. Ὁ ἔχθρος κατάντησε σὲ ἀδηλια κατάστασι.

Στὶς 15 Αὔγουστου λοιπὸν τοῦ 718, ἀναγκάσθηκε καραβοτσακισμένος ν' ἀποτραβηχτῇ λύοντας τὴν πολιορκία. Ὁ Λέων εἶχε σώσει τὸ Βυζάντιο. Οἱ Ἀραβεῖς ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτή, ἀρχίζουν νὰ παίρνουν πιὰ τὴν κάτω βόλτα.

Λίγα χρόνια ἀργότερα, παθαίνουν καὶ στὴ Δύσι μιὰ μεγάλη καταστροφὴ ἀπὸ τοὺς Φράγκους κι ἔτσι, σταματοῦν διοιστικὰ τὴν κατακτητικὴν πρόοδό τους καὶ μπαίνουν στὴν παρακμή. Φυσικά, τὸ σταμάτημά τους αὐτὸν δὲν ἔγινε ἀπότομα. Ἐξακολούθησαν γιὰ καιῷδ βέβαια νὰ ἐνοχλοῦν τὸ Βυζαντινὸ Κράτος, ίδίως μάλιστα στὶς ἀνατολικές του περιοχές. Γι' αὐτὸν καὶ ὁ Λέων ἀναγκάσθηκε πολλὲς φορὲς νὰ τοὺς πολεμήσῃ καὶ νὰ τοὺς νικήσῃ.

Μιὰ μεγάλη καὶ ἀποφασιστικὴ νίκη κατὰ τῶν Ἀράβων ἐκέρδισε ὁ Λέων στὰ 740, κοντὰ στὸ γνωστὸ ἀπὸ τὴν Μικρασιατική μας ἐκστρατεία Ἀφιδν - Καρά - Χισάρ.

Ὕστερα ἀπὸ αὐτά, οἱ Ἀραβεῖς δὲν ξαναενοχλοῦν σημαντικὰ τὸ Βυζάντιο.

Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος.

Ἐρωτήσεις. — Ποία κατάστασις ἐπικρατοῦσε στὸ Βυζάντιο μετὰ τὸν Πωγωνᾶ; 2. Ποιὸς ἦταν ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τῆς Δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου καὶ πῶς χάρηκε; 3. Ποιοὶ ἔχθροι ἔστηκαν τὴν ἐποχὴν αὐτῆς; 4. Ποιὸς ἔφερται καὶ σώζει τὸ Βυζάντιο; 5. Πῶς ἀρχισε καὶ πῶς ἐξελίχθηε ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολεως ἀπὸ τοὺς Ἀραβεῖς; 6. Πῶς καὶ πότε ἐλήξε; 7. Τί ἀπέγιναν οἱ Ἀραβεῖς ἔπειτα;

Εἰκονομαχία. Μετὰ τὰ 718, ἡ δόξα τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ἀνέβηκε στὰ μεσοούρανα. Ἐνας καινούργιος ἀνεμος δημιουργικὸς ἀρχισε τότε νὰ ἔναντι φυσᾶ γιὰ τὴν Αὐτοκρατορία. Ο λαὸς εἶχε λατρεία γιὰ τὸν μεγάλο του βασιλιὰ ποὺ ἔσωσε τὴν Πόλιν.

Αὐτὸν τὸν ἀνεμο τὸν ἀναγεννητικὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσι τοῦ λαοῦ του ἐσκέφθη λοιπὸν καὶ ὁ Λέων νὰ χρησιμοποιήσῃ, γιὰ νὰ μπορέσῃ πραγματικὰ νὰ ἀνασυντάξῃ τὴν Αὐτοκρατορία, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν νέων καιρῶν.

Γιο ἀυτὸν καὶ ἀρχισε, μόλις πέρασε πιὰ δριστικὰ ἡ μπόρα, μεγάλες μεταρρυθμιστικὲς μεταβολές. Πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς ὑπῆρξαν βέβαια σωτήριες. Ἀλλες ὅμως συντάραξαν κυριολεκτικὰ τὴν συντηρητικὴν ψυχὴ τοῦ Βυζαντίου γιὰ πολλὰ χρόνια.

Μιὰ ἀπὸ τὶς δεύτερες, ἥταν ἡ διαταγὴ του κατὰ τοῦ προσκυνήματος τῶν εἰκόνων, ποὺ εἶναι γνωστὴ στὴν Ἰστορία μὲ τὸ ὄνομα **Εἰκονομαχία**.

Ἄπὸ πολὺ παλιά, ὑπῆρξε φόβος μήπως οἱ εἰκόνες τῶν ἀγίων δημιουργήσουν μὲ τὸν καιρὸν εἰδωλολατρία καὶ μέσα στὸν Χριστιανισμό. Πολλὲς σκέψεις ἀπὸ Θεολόγους κορυφαίους τῆς Χριστιανοσύνης εἶχαν γίνει πάνω σ' αὐτό, καὶ τὸ ζήτημα ἥταν κάπως ἀμφίβολο.

Στὰ χρόνια τοῦ Λέοντος, ἐξ αἰτίας τῆς κάποιας παρακμῆς ποὺ εἶχε σημειωθῆ καὶ τῆς σχετικῆς ἐλλείψεως ἴκανῆς μορφώσεως ποὺ ἀκολούθησε, τὸ πρᾶγμα ἔδειχνε ἀνησυχητικὰ φαινόμενα. Καὶ ὁ Λέων ἀπεφάσισε νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ.

Φυσικά, δὲν ἥταν τοῦτο ζήτημα ποὺ μποροῦσε νὰ λυθῇ μὲ Αὐτοκρατορικὲς διαταγές. Οἱ αἰρέσεις κατεδικάσθηκαν ἀπὸ Συνόδους, καὶ ὅμως πολὺ δύσκολα ἔπαινσαν νὰ ὑπάρχουν. Πῶς ἥταν λοιπὸν δυνατόν, ἵνα θρησκευτικὸ πρόβλημα, **δογματικό**, δημοσίες οἱ Θεολόγοι, νὰ λυθῇ μὲ μιὰ διαταγή;

Ο Λέων ὅμως μὲ τὸ μεγάλο του κῦρος, δὲν ἐσκέφθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Μετὰ τὰ 726 διέταξε νὰ ἀνεβασθοῦν οἱ εἰκόνες στὶς ἐκκλησίες πολὺ ψηλά, ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ μὴν τὶς ἀσπάζωνται. Αὐτὸν δὲν ἥταν παρά, λάδι στὴ φωτιά.

Ο Λέων είχε καὶ γιὰ ἄλλα ζητήματα ἐνοχλήσει τὸν αλῆρο καὶ ίδιώς τοὺς καλογήρους. Γι^ο αὐτό, μὲ τὴν ἔκδοσι τῆς διαταγῆς του ἐξέσπασαν ὅλα, καὶ ὁ λαὸς ἐχωρίσθη σὲ δυὸ στρατόπεδα: **Εἰκονομάχοι** ἀπ^ο τὴ μιὰ μεριὰ μὲ τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ **Εἰκονολάτρες** ἀπ^ο τὴν ἄλλη μὲ τοὺς καλογήρους.

Ο ἀγώνας ποὺ προεκλήθη, ἐξέσπασε φυσικὰ εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔγιναν μεγάλες ταραχές στὴν Πόλιν καὶ ἄλλοῦ, καὶ πολλὲς φροὲς ἔλαβε μέρος σ^ο αὐτὲς καὶ ὁ στρατός.

Καὶ τὸ πρᾶγμα ἐξακολούθησε καὶ μετὰ τὸν Λέοντα. Στὶς δυὸ παρατάξεις ἐχώθηκαν καὶ ἐπολεμοῦσαν τὰ κάθε εἴδους συμφέροντα, καὶ ἂς ἥσαν ἐντελῶς ἔνεα πρὸς τὸ ζῆτημα.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν αὐτὴν μεταρρύθμισι, ποὺ είχε τόσο ἀσχημα ἀποτελέσματα, ὁ Λέων ἔκαμε καὶ πολλὲς ἄλλες ποὺ είχαν καλὴν ἐπιτυχία.

Μιὰ τέτοια ἦταν ἡ **Νομοθεσία** του. Ἐκάμε μιὰ συλλογὴ ἀπὸ Νόμους, τὴν Ἐκλογὴ τῶν Νόμων, ὅπως τὴν δονομάζουν, γιὰ νὰ εὐκολύνῃ τὸ ἔργο τῆς Δικαιοσύνης. Ἡ Ἐκλογὴ εἰσάγει καὶ νέες μεταβολὲς σημαντικὲς καὶ προοδευτικὲς στὴν ἀπονομὴ τοῦ Δικαίου, γιὰ τὶς χῆρες καὶ τὰ δρφανά, γιὰ τοὺς δούλους, καὶ ἄλλα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐκλογὴ, στὰ χρόνια ἵσως τοῦ Λέοντος, ἔγιναν ἐπίσης ὁ **Γεωργικὸς Νόμος** καὶ ὁ **Ναυτικὸς Νόμος τῶν Ρωσίων**. Ο πρῶτος ἀπὸ τοὺς δυὸ ἰδρυσε τὸ Γεωργικὸ Δίκαιο, σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο ρυθμίζονται πιὰ τὰ γεωργικὰ ζητήματα, ὅπως λ.χ. οἱ ἐνοικιάσεις, οἱ βοσκὲς κ.λ.π., ὁ δὲ δεύτερος, εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμο μνημεῖο γιὰ τὴν Ἰστορία τοῦ ναυτικοῦ καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Ἐκάμε καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα ὁ Λέων, ποὺ τὰ συνέχισε ἔπειτα ὁ νῖδος καὶ διάδοχός του Κωνσταντίνος. Είχε ὅμως θίξει μιὰν ἀρκετὰ λεπτὴ χορδὴ τῆς ψυχῆς τῶν ὑπηκόων του, καὶ οἱ ἐχθροί του τὸν δυσφῆμησαν.

Κι αὐτὸς καὶ ὁ διάδοχός του, ἐθεωρήθησαν ὡς δυσεβεῖς καὶ ἡ κατηγορία αὐτῆς, μ^ο ὅλο ποὺ δὲν ἦταν ἀληθινή, τοὺς ἔμεινε.

Ἐρωτήσεις. — 1. Ποιὸ ἦταν τὸ ἔργο τοῦ Λέοντος μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσι τῶν ἐχθρῶν; 2. Ποιὰ σημαντικὰ προβλήματα ἀπησχόλησαν τὸν Λέοντα; 3. Τί ἦταν καὶ πῶς ἐδημιουργήθηκε ἡ **Εἰκονομαχία**; 4. Ποιὰ τὰ ἀποτελέσματά της; 5. Ποιὰ ἥσαν τὰ νομοθετικὰ ἔργα τοῦ Λέοντος;

Η Ἀναστήλωσις τῶν Εἰκόνων. — Η πληγὴ ποὺ ἀνοιξε στὴ ζωὴ τοῦ Βυζαντίου μὲ τὴ διαταγὴ τοῦ Λέοντος Ἰσαύρου, ἐξακολούθησε νὰ

παραμένη ἀθεράπευτη γιὰ πολὺν καιρό. "Αλλοτε ἔκλεινε καὶ ἄλλοτε ἔσ-
νάνοιγε πάλι, ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμι ποὺ εἶχαν καὶ μὲ τὴν πίεσι ποὺ
ἀσκοῦσαν στοὺς διάφορους Αὐτοκράτορες οἱ ὅπαδοὶ τῆς μᾶς ἢ τῆς
ἄλλης μερίδος.

Οἱ Αὐτοκράτορες, ποὺ διαδέχθηκαν ὁ ἔνας ὕστερος ἀπὸ τὸν ἄλλο τὸν
Λέοντα τὸν Ἰσαυροῦ στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου, ἦσαν καλοὶ ἢ κακοί,
ἀνάλογα μὲ τὴν θέσι ποὺ ἔπαιρναν στὸ ζήτημα τοῦτο: "Η Εἰκονολά-
τρες ἢ Εἰκονομάχοι.

Στὰ 755 ἀνέβηκε στὸν θρόνο ὁ **Δέων** ὁ **Χάξαρος** (δηλ. Τοῦρκος.
Ἐπειδὴ ἢ μητέρα του ἦταν Χαζάρα). Αὐτός, ἐπῆρε γυναικα τοὺς τὴν
Εἰρήνην τὴν **Ἀθηναῖα** ποὺ ἐλάτρευε τὶς Εἰκόνες.

"Η Εἰρήνη ἦταν δυναμικὴ γυναικα καὶ ἥθελε βέβαια νὰ ἐπιβάλῃ
τὴν ἀποψί της γιὰ τὶς Εἰκόνες. Ὁ Δέων δῆμος ἦταν ἀνένδοτος. Φοβε-
ρὸς Εἰκονομάχος.

"Αλλὰ ὁ Δέων πέθανε σὲ λίγο, καὶ ἔτσι ἢ Εἰρήνη πῆρε στὰ
χέρια τῆς τὴν ἔξουσία κυβερνῶντας ἐν δύναμι τοῦ νιοῦ της διαδόχου.

Κι ἐκυβέρνησε ἀρκετὰ σοβαρὰ τὸ Κράτος τῆς ἢ Εἰρήνη. Τὸ ἀπήλ-
λαξε ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους ποὺ εἶχαν παρουσιασθῆ τότε. Καὶ ἀπεφά-
σισε, δπως ἦταν ἐπόμενο, νὰ λύσῃ καὶ τὸ ζήτημα τῶν Εἰκόνων.

Συνεκάλεσε λοιπὸν Σύνοδο στὰ 787 στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας, καὶ
ἡ Σύνοδος αὐτὴ ἀπεφάσισε τὴν ἐπαναφορὰ τῶν Εἰκόνων. Ὁ στρατὸς
δῆμος καὶ πολὺς λαὸς δὲν παρεδέχθηκαν αὐτὴ τὴ μεταβολή. Καὶ ἡ δυσα-
ρέσκεια τοῦ στρατοῦ εἶχε κακὰ ἀποτελέσματα.

"Η Εἰρήνη τελικὰ πέθανε ἀδοξα στὰ 802, ἔξοριστη στὴ Λέσβο,
ἀφοῦ ἔβλαιψε πολὺ τὸ Βυζαντίο μὲ τὴν πολιτικὴ ποὺ ἀκολούθησε.

Διάδοχός της ἦταν ὁ **Νικηφόρος Α'**, ποὺ δῆς τότε ὑπηρετοῦσε ὡς
Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομιῶν. Στὰ χρόνια του, οἱ Βούλγαροι, ἔχουν γίνει
ἀπειλητικοί. Ὁ Νικηφόρος ἐκστρατεύει ἐναντίον τους πολλὲς φορές.

"Ο ἀρχηγὸς δῆμος τῶν Βουλγάρων ὁ **Κροῦμος**, εἶναι ἐπιδειξιώτερος
στὰ πολεμικά. Καὶ ὁ Βυζαντινὸς Αὐτοκράτορας παρὰ τὴ γενναιότητά
του παθαίνει μεγάλη καταστροφή. Ὁ στρατὸς του συντρίβεται καὶ
ὅ ἴδιος φονεύεται.

"Ο Κροῦμος παίρνει τὸ κρανίο τοῦ Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου,
τὸ μετασχηματίζει σὲ ποτήρι καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ στὰ συμπόσιά του.
Δεῖγμα μεγάλης ἐπιτυχίας κατὰ τῆς ἔνδοξης Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Σὲ λίγα χρόνια δῆμος, ἔνας διάδοχος τοῦ Νικηφόρου ὁ **Δέων**
ὁ **Ἀρμένιος**, ἀνταποδίδει τὴν καταστροφὴ στοὺς Βουλγάρους. Καὶ ὁ
Κροῦμος ἀπὸ τὴ μεγάλη του λύπη πεθαίνει.

"Η Αὐτοκρατορία δὲν πέφτει βέβαια τόσο εὔκολα, δσο ἵσως ἔφαν-

τάσθη ὁ ὑπερήφανος Βούλγαρος. Στέκεται ἀκόμη ὅλορθη ἡ Βυζαντινὴ ψυχὴ, καὶ εἰναι ἔτοιμη γιὰ καινούργιες δόξες.

Οἱ ἀγῶνες γύρω ἀπὸ τὶς Εἰκόνες συνεχίσθηκαν. Καὶ ὁ Λέων καὶ ἄλλοι διάδοχοί του ὑπῆρχαν φανατικοὶ Εἰκονομάχοι. Σκληρότερος ἀπὸ ὅλους, ὁ **Θεόφιλος** (829 - 842). Ἐλλὰ αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ τελευταῖος. Γιατί, στὰ χρόνια τοῦ διαδόχου του Μιχαὴλ, ἥ γυναίκα τοῦ Θεοφίλου ἥ **Θεοδώρα**, ποὺ φανατισμένα ἀγαποῦσε τὶς Εἰκόνες, κατώρθωσε καὶ συνεκάλεσε στὰ 843 Σύνοδο, ποὺ σύμφωνα μὲ ἔκεινη τοῦ 787 ἀπεφάσισε τὴν Ἀναστήλωσι τῶν Εἰκόνων.

Καὶ ἥ Ἀναστήλωσις αὐτῇ, δριστικὴ πιά, ἔγινε στὶς 11 Μαρτίου τοῦ 843, τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Καὶ ἥ Κυριακὴ αὐτῇ, γιορτάζεται ὡς τὰ σήμερα ὡς **Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας**, ὅπως τὴν ὀνόμασαν.

Ἡ Εἰκονομάχία ἔτσι, ἔληξε ὥστερα ἀπὸ ἔκατὸ περίπου χρόνια ἀναστατώσεων.

Ἐρωτήσεις — 1. Ποιὸς ἦταν ὁ Λέων ὁ Χάζαρος; 2. Ποία ἦταν καὶ τί ἔκαμε ἡ Ελοήνη ἡ Ἀδηραίᾳ; 3. Ποιὸς ἦλθε Αὐτοκράτορας ὥστερα ἀπὸ τὴν Ελοήνη; 4. Ποιὸς ἦταν ὁ Κροῦμος καὶ τί ἔκαμε; 5. Ποιὸς ἦταν ὁ Λέων ὁ Αρμένιος; 6. Τί γίνεται στὰ χρόνια αὐτὰ μὲ τὸ ζήτημα τῶν Εἰκόνων; 7. Ποιὸς ἔλυσε τὸ ζήτημα πῶς καὶ πότε;

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΕΣ ΙΣΑΥΡΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Φώτιος. — Ἡ ἐποχὴ τοῦ **Μιχαὴλ τοῦ Γ'** (842 - 867), ἦταν μιὰ ἐποχὴ πνευματικὰ γόνιμη. Στὰ χρόνια αὐτά, ζοῦν στὸ Βυζάντιο μεγάλοι σοφοί, ποὺ βάζουν τὴν σφραγίδα τους σ' ὅλοκληρη τὴν Ἰστορία τῆς Αὐτοκρατορίας. Εἶναι ἐποχὴ πολλῶν μεγάλων ὀνομάτων. Στρατιωτικοὶ ἴκανοι, πολιτικοὶ ἐπίσης καὶ λόγιοι τὸ ἔδιο.

Στὰ χρόνια αὐτὰ καὶ ἀπὸ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνες ποὺ κάνει τὸ Βυζάντιο κατὰ τῶν Ἀράβων, ξεπηδᾶ ἔκει στὰ μέρη τῆς Καππαδοκίας τὸ **"Ἀκρωτικὸν Ἔπος.**

Ἄπὸ τὸ **"Ἐπος** αὐτό, ποὺ δημιουργεῖ τὸν ἡρωϊκὸ τύπο τοῦ **Διγενῆ Ακρίτα**, ἀρχίζουν καὶ τὰ νέα στοιχεῖα, ποὺ θὰ ἔξελιχθοῦν ἀργότερα καὶ **θ'** ἀποτελέσουν τὴν καινούργια μορφὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Λόγου. Στὰ μύχια αὐτῆς τῆς ἐποχῆς κρύβονται ἵσως οἱ ἀπαρχὲς τοῦ Νέου Ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Στὰ χρόνια ἐπίσης αὐτὰ εἶναι, ποὺ οἱ δυὸ Θεσσαλονικιῶτες ἀδελφοί, οἱ μοναχοὶ Μεθόδιος καὶ Κύριλλος πῆγαν στὴ Μοραβία κι ἐδίδα-

ξαν στοὺς Σλάβονς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τοὺς ἔκαμαν καὶ τὸ σλαβικὸν ἀλφάβιθο γιὰ νὰ μάθουν νὰ γράφουν.

Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοὺς ἵδιους αὐτοὺς ἔγιναν, δπως εἴπαμε, Χριστιανοί.

Σ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ χρόνια πὸν τὰ Γράμματα ἀνθίζουν, ὑπάρχει στὸ Βυζάντιο καὶ μιὰ πνευματικὴ μορφὴ πὸν τοῦ δίνει μεγάλη δόξα. Εἶναι δὲ **Φώτιος**.

Ἡταν ἀνηψιὸς τοῦ Πατριάρχη **Ταρασσοῦ** καὶ συγγενῆς τῶν Βασιλέων. Εἶναι ἔνας λόγιος, πὸν σπουδάζει ὁλόκληρη τὴν πνευματικὴν κληρονομία πὸν ὑπάρχει ὡς τὶς μέρες του. Μελετᾷ καὶ σχολιάζει καὶ συγγράφει. Ἡ **Μυριόβιβλος**, εἶναι ἔνα ἔργο του μὲ σχόλια σὲ διάφορα ἔργα 280 συγγραφέων.

Εἶναι μέγας σοφὸς δὲ **Φώτιος**. Καὶ πλῆθος μαθητῶν μαζεύονται γύρῳ του: δὲ **Νικόλαος** δὲ **Μυστικός**, δὲ **Ἀρέθας**, εἶναι οἱ δοκιμαστώτεροι.

Μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Φωτίου ἰδρύεται στὴν Πόλι τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μαγναύρας.

Ἄργότερα στὰ 858 δὲ **Φώτιος** γίνεται Πατριάρχης ἀφοῦ καθαιρέθηκε δὲ προκάτοχός του δὲ **Ιγνάτιος**. Καὶ ὡς Πατριάρχης καταγγέλλει μὲ μιὰν ἐγκύκλιο του στὰ 867 τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν Πάπα ὃς αἰρετικούς.

Κύρια κατηγορία του εἶναι τὸ **filioque** (δηλ. καὶ ἐκ τοῦ νήσου), πὸν οἱ Δυτικοὶ πρόσθεσαν στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως.

Ἄπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν θὰ ἀρχίσῃ πιὰ τὸ **Σχίσμα**, ἀνάμεσα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Σχίσμα, πὸν θὰ γίνη δριστικὸν ἀργότερα.

Στὰ 867, ἡ πολιτικὴ ἀπομακρύνει τὸν Φώτιο ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον. Κι ἐκεῖνος, στρέφεται καὶ πάλι στὶς μελέτες του. Καὶ δίνει ἔνα πλῆθος ἐργασίες, πὸν εἶναι πολὺ χρήσιμες γιὰ τὶς πληροφορίες πὸν περιέχουν.

Ξανὰ ἀνεβαίνει στὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀργότερα καὶ μένει ὡς τὸν θάνατό του στὰ 897. Τὸ ἔργο του εἶναι πηγὴ σοφίας γιὰ τὴν ἐποχή του καὶ γιὰ τὶς ἐρχόμενες. Ἡ προσωπικότητά του ἀποτελεῖ σταθμὸν στὴν Ἰστορία τοῦ Βυζαντίου, γιατὶ φέρνει τὴν ἀναγέννησι τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἐργωτήσεις.— 1. Τὸ χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴ **Μιχαὴλ τοῦ Γ'**; 2. Τὸ εἶναι τὸ Ἀκοιτικὸν **"Ἐπος καὶ πᾶς γεννήθηκε**; 3. Πῶς ἐδιδάχθηκαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὰ Γράμματα οἱ Σλάβοι; 4. Ποιὸς ἦταν δὲ **Φώτιος**.

τιος καὶ ποιὸ τὸ σημαντικώτερο ἔογο του; 5. Τί σημασία ἔχει γιὰ τὰ Γράμματα ἡ προσωπικότητα τοῦ Φωτίου; 6. Τί σημαντικὸ γεγονός δρχισε ἀπὸ τὴν Πατριαρχία τοῦ Φωτίου; 7. Ξέρετε τὴ σημασία τοῦ *filioque* (καὶ ἐκ τοῦ νἰοῦ);

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (867 - 1031)

Βασίλειος Α' (867 - 886). Ὁ Βασίλειος ἦταν ἀπὸ πατέρα Ἀρμενικῆς καταγωγῆς καὶ ἀπὸ μητέρα Ἑλληνικῆς. Εἶχε γεννηθῆ γύνω στὰ 836 κοντά στὴν Ἀδριανούπολι, ποὺ ἀνῆκε τότε στὸ Θέμα *Μακεδονίας*, γι' αὐτὸ καὶ λεγόταν *Μακεδών*.

Ἐνῶ ἦταν ἀκόμη βρέφος, αἰχμαλωτισθήκε ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κι ἐλευθερώθηκε ὑστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ἡ δύναμις του καὶ ἡ ἵππευτική του ἰκανότητα τὸν ἔφεραν στὸ Παλάτι ὡς ἵπποκόμο. Μὲ τὸν καιρὸν κατώρθωσε ν^ο ἀποκτήσῃ μεγάλη δύναμι καὶ στὸ τέλος, ἀφοῦ δολοφόνησε τὸν προστάτη του Αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Γ', ἀνέβηκε καὶ στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου στὰ 867.

Ὁ Βασίλειος δὲν ἦταν μορφωμένος, ἀλλὰ εἶχε πολλὲς ἰκανότητες κι ἐκυβέρνησε μὲ μεγάλη ἐπιτυχίᾳ τὸ Κράτος του. Ἡ Δυναστεία μάλιστα ποὺ ἰδρυσε, ἀνέβασε τὸ Βυζάντιο στὶς πιὸ ψηλὲς κορφὲς τῆς δόξας. Γι' αὐτό, καὶ ὅλοι ἀργότερα ἥθελησαν νὰ ἔχασσον τὸν ἐγκληματικὸ τρόπο μὲ τὸν δρόπον δ Βασίλειος ἀνέβηκε στὸν θρόνο.

Όταν λοιπὸν δ Βασίλειος ἔγινε Αὐτοκράτορας, κατέβασε ἀμέσως ἀπὸ Πατριάρχη τὸν Φώτιο καὶ ἀνέβασε πάλι τὸν Ἰγνάτιο. Ἡ συγγένεια τοῦ Φωτίου μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ δολοφονηθέντος βασιλιᾶ, ἦταν ἡ κύρια αἰτία. Κοντὰ σ^ο αὐτήν, ἦταν καὶ ἡ δύναμις ποὺ εἶχαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰγνατίου. Καὶ δ Βασίλειος, πολὺ πρόσεχε στὸ νὰ παίρνῃ μὲ τὸ μέρος του τέτοιες δυνάμεις.

Ἄργότερα, ὅταν πιὰ ἦταν ἀσφαλισμένος στὸν θρόνο, ἐπῆρε κοντά του γιὰ δάσκαλο τῶν παιδιῶν του τὸν Φώτιο, τὴν πνευματικὴ ἰκανότητα τοῦ δρόποιου φυσικὰ ἐκτιμοῦσε. Καὶ μετὰ τὸν θάνατο μάλιστα τοῦ Ἰγνατίου, τὸν ἀνέβασε πάλι στὸν θρόνο.

Ὁ Βασίλειος κατώρθωσε πολὺ σύντομα νὰ δργανώσῃ τὸ Κράτος του καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ πολὺ ἴσχυρό. Ἐκτύπησε μὲ τὸν στρατὸ καὶ τὸν στόλο τοὺς ἔχθρούς του καὶ ἔκαθαρίσε στεριές καὶ θάλασσες. Ἰδίως μάλιστα ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς *Σαρακηνούς*, τοὺς Ἀραβεῖς ληστοπειρατές, ποὺ ἔκινωντας ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Βόρειας Ἀφρικῆς ἔφθαναν ὡς τὰ βάθη τῆς Ἀδριατικῆς. Μὲ τὸν γενναῖο Ναύαρχο τὸν *Ωσορύφα*, δ Βασίλειος τοὺς ἀνάγκασε νὰ μὴν ἔαναπατήσουν τὰ νερὰ τῶν Βυζαντινῶν θαλασσῶν.

Άλλα και στή Νομοθεσία ἔκαμε πολλές βελτιώσεις δι Βασίλειος.

Στά 886 δημως, κυνηγῶντας ἐλάφια δι Βασίλειος, ἐτραυματίσθη και σε λίγες μέρες πέθανε.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιός ήταν δι Βασίλειος δι Α' και ποία ή καταγωγή του; 2. Πῶς ἀνέβηκε στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου; 3. Τί ἔκαμε ως πρός τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα; 4. Τί ἔκαμε στὰ πολεμικά; 5. Ποία ή μορφὴ τοῦ Βασιλείου γενικά;

Μετὰ τὸν Βασίλειο Α'.— α') **Τὰ Βουλγαρικά.**— "Υστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ ἔνδοξου Βασιλείου, ἀνέβηκαν στὸν θρόνο διάφοροι διάδοχοι του, συνεχισταὶ τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας: Ὁ Δέων δι Σοφός, δι Κωνσταντῖνος δι Πορφυρογέννητος, δι Ρωμανὸς δι Δεκαπηνὸς και ἄλλοι, ὡς τὰ 963.

Στὸ διάστημα αὐτὸ συμβαίνουν πολλὰ και σπουδαῖα γεγονότα. "Ενα ἀπ' αὐτά, εἶναι ή νέα ἐξέλιξις ποὺ παίρνουν τὰ Βυζαντινο-Βουλγαρικά.

"Οταν στὰ 853 ἀρχηγὸς τῶν Βουλγάρων ήταν δι Βόγορις, οἱ Βούλγαροι ἔγιναν, δπως εἴπαμε πιὸ πάνω, Χριστιανοί, δηλ. πνευματικὰ τέκνα τοῦ Βυζαντίου. Ὁ ἕδιος δι Βόγορις βαπτίσθηκε και πῆρε μάλιστα καινούργιο ὄνομα Μιχαήλ, τὸ ὄνομα δηλ. τοῦ ἀναδόχου του Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Μιχαήλ τοῦ Γ'.

Και οἱ Ἐλληνοβουλγαρικὲς σχέσεις, ἔγιναν ἔτσι πολὺ στενές. Οἱ πόλεμοι σταματοῦν. Ὁ νίδος μάλιστα τοῦ Βόγορι Συμεὼν, στέλνεται στὸ Βυζάντιο νὰ σπουδάσῃ και νὰ μορφωθῇ. Οἱ Βούλγαροι τότε ὀνομάζονται και θεωροῦνται στὴν Αὐλὴ τοῦ Βυζαντίου φίλοι.

"Ο ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων ἔγινε, δπως εἴπαμε, ἀπὸ τοὺς Ἐλληνες μοναχοὺς διὰ μέσου τῶν Σλάβων. Αὐτό, εἶχε συνέπεια τὸ νὰ ἐκσλαβισθοῦν οἱ Βούλγαροι τόσο, ποὺ ἀργότερα και οἱ ἕδιοι νὰ μὴ γνωρίζουν ἂν εἶναι Σλάβοι ή Τούρκοι στὴν καταγωγή.

Αὗτοὶ λοιπὸν οἱ «φίλοι Βούλγαροι», ὅταν ἀνέβηκε στὸν θρόνο τους δι Συμεὼν, στὰ χρόνια ποὺ βασίλευε στὸ Βυζάντιο δι Πορφυρογέννητος, ξαναθυμήθηκαν τὴν παλιὰ τους τέχνη: τὶς ἐπιδρομές.

"Ο θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε ἀρέσει στὸν βάρβαρο Συμεὼν κι ἐσκέφθη πώς δὲν θὰ ήταν ἀσχῆμα νὰ τὸν ἔκανε δικό του. "Αρχισε λοιπὸν τὶς ἐπινέσεις. Στὰ 913, ήταν μπροστὰ στὴν Πόλι και ἐπεξέτεινε τὶς καταστροφές του σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ὡς τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου.

"Ελήστεψε, ἔκαψε, δὲν ἀφῆσε τίποτε ἀπείραχτο. Οἱ ἐκκλησίες και τὰ μοναστήρια, είδαν κι ἔπαθαν.

Τὸ Βυζάντιο μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν θύελλα, ἔχοησιμοποίησε τὴν διπλωματική του πολιτική. Ξεσήκωσε τοὺς Κροάτες κατὰ τῶν Βουλγάρων, κι ἐκεῖνοι ἀναγκάσθηκαν νὰ ὑποχωρήσουν γιὰ νὰ μὴν καταστραφοῦν μιὰ καὶ τοὺς κτυποῦσαν ἀπὸ δυὸ μεριές.

*Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Συμεὼν πέθανε στὰ 927 καὶ οἱ διάδοχοί του ξαναγύρισαν στὴ φιλοβυζαντινή τους πολιτική, ἐπειδὴ τὸ Κράτος τους εἶχε ἐξαντληθῆ πιά, ὕστερα ἀπὸ τοὺς τόσους ἀγῶνες.

Τὸ Βυζάντιο ἀρχισε τότε ν^ο ἀνοικοδομῆ τὰ κατεστραμμένα.

*Ερωτήσεις.— 1. Ποιοὶ διαδέχθηκαν τὸν Βασίλειο Α'; 2. Σὲ ποία κατάστασι βρίσκονται οἱ σχέσεις τοῦ Βυζαντίου μὲ τοὺς Βουλγάρους; 3. Πῶς ἔξεσλαβήσθηκαν οἱ Βούλγαροι; 4. Ποιοὶ οἱ βασιλεῖς τους σ' αὐτὸ τὸ διάστημα καὶ τί ἔκαμε ὁ καθένας τους; 5. Πῶς ἀρχισε καὶ πῶς διεκόπη ἡ φιλικὴ πολιτικὴ Βουλγάρων - Βυζαντίου; 7. Πῶς ἔλλησε ἡ σύγκρουσις αὐτῇ;

β') Οἱ Ρᾶσοι. Τὸν ἔνατον αἰῶνα ἀρχίζει νὰ πρωτοφανερώνεται στὸν τότε γνωστὸ Κόσμο τὸ ὄνομα τῶν Ρώσων.

*Ηλθαν ἀπὸ τὰ βορεινά, ἀπὸ τὴ Σκανδιναβικὴ χερσόνησο καί, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Χαζάρους, ἐπῆραν τὴ χώρα τους καὶ τὴν ὀνόμασαν Ρωσία. *Ηταν ἡ Ρωσία τῆς περιοχῆς τοῦ Κιέβου.

Βάρβαροι κι ἀπολίτιστοι ὅπως ἦσαν, ζοῦσαν ἀπὸ τὶς ληστρικὲς ἐπιχειρήσεις τους. Σὲ κάποιες τέτοιες τοὺς πρωτογνώρισαν στὰ 860 οἱ Βυζαντινοί.

Εἶχαν ἔλθει μὲ μονόξυλα πλοιάρια ποὸς τὴν Πόλι, ποὺ τὰ μυθικά της πλούτη τοὺς σαγήνευσαν. Πρῶτος ἀρχηγός τους ἀναφέρεται κάποιος Ρούσκικ.

Στὰ χρόνια τοῦ Βασιλείου Α' οἱ Βυζαντινοὶ προσπάθησαν νὰ ἐκχριστιανίσουν καὶ τοὺς βάρβαρους αὐτούς.

"Υστερὸς ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Βασιλείου, οἱ Ρᾶσοι γίνονται συχνοὶ ἐπισκέπται στὰ περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Φυσικὰ δὲν μποροῦν ν^ο ἀντιμετρηθοῦν μὲ τὴ μεγάλη Αὐτοκρατορία. "Ομως, τὴν βλάπτουν. Καί, διτὶ πάρουν. Στὰ 911 γίνεται μιὰ συμφωνία φιλικὴ μαζί τους, καὶ τὰ πράγματα ἡσυχάζουν.

γ') Οἱ Σαρακηνοί. Πιὸ πάνω εἴδαμε κάποιον τοὺς φοβεροὺς ληστοπειρατὲς τοὺς Σαρακηνούς. Αὐτοὶ λοιπόν, σὰν πέθανε ὁ Ναύαρχος Ὁσρύφας ποὺ τοὺς εἶχε δαμάσει, ἀρχισαν πάλι νὰ τρομοκρατοῦν τὶς θάλασσες. Βρῆκαν τὴν εὐκαιρία ποὺ τὸ Βυζάντιο ἦταν μπλεγμένο μὲ τοὺς Βουλγάρους, κι ἀλώνιζαν.

Οἱ δυστυχεῖς Νησιῶτες τραβοῦσαν τότε τῶν παθῶν τους τὸν

τάραχο, ποὺ λέει δὲ λόγος. Οἱ πιὸ πολλοὶ μάλιστα ἀναγκάσθηκαν νὰ καταφύγουν στὶς διάφορες πόλεις τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος καὶ ἵδιως στὴ Θεσσαλονίκη.

Οἱ ἄγριοι Σαρακηνοὶ ἦσαν Ἀγαρηνοί, ὅπως τοὺς ἔλεγαν καὶ ἀλλοιῶς, ἄρχισαν τότε νὰ τριγυρωφέρονται τὴν Νύφη τοῦ Θερμαϊκοῦ. Καὶ στὸ Βυζάντιο φυσικά, ἀνησυχησαν πολύ. Στὰ 904 λοιπόν, οἱ ἔχθροι πολιορκοῦν τὴν Θεσσαλονίκη.

Τὰ τείχη τῆς εἶναι βέβαια ἴσχυρὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ τῆς ἴσχυροτερη. Μὰ πᾶς νὰ τὰ βγάλουν πέρα οἱ δυστυχισμένοι κάτοικοι, ποὺ ἥσαν σχετικὰ ἄμαθοι ἀπὸ πόλεμο μπροστὰ σ' αὐτοὺς τοὺς βάρθιαρους;

Τρέχουν στὸν Πολιοῦχο τους ἄγιο καὶ τὸν ἱκετεύονταν. Τὸ γενναῖο παλληκάρι τῆς Χριστιανοσύνης ἔχει πολλὲς φορὲς σώσει τὴν Πόλι του ἀπὸ τῶν ἔχθρῶν τὰ χέρια. Αὐτὴν ὅμως τὴν φορὰ ἡγαντεῖον θέλημα Θεοῦ, ποιὸς ἔρει γιὰ ποιὸ λόγο, τοῦ βάρθιαρου τὸ πόδι νὰ τὴν πατήσῃ στὸν λαιμό.

Οἱ πειρατὲς πηδοῦν μέσα καὶ τὴν ορμάζουν. Καὶνε, ληστεύονταν, σπάζουν, ἀρπάζουν, καὶ φεύγουν. Ξέχωρα ἀπὸ ὅσους ἐσφάγησαν, πάνω ἀπὸ 20.000 ψυχὲς σύρθηκαν αἰχμάλωτοι καὶ πουλήθηκαν γιὰ σκλάβοι στὶς ἀγορὲς τῆς Αλγύπτου, στὰ ἀνθρωποπάζαρα.

“Ολόκληρος στόλος διέσκισε τὸ εἰρηνικὸ Αἴγαιο συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ὁδυρμοὺς καὶ τὰ βογγητὰ τῶν δυστυχισμένων αὐτῶν ὑπάρξεων.

Καὶ εἶχε μεγάλη ἀπήχησι αὐτὴ ἡ καταστροφὴ τῆς Θεσσαλονίκης. “Ολοι τρομοκρατήθηκαν. Καὶ οἱ διάφοροι ἄλλοι ἔχθροι πῆραν περισσότερο θάρρος.

Τὸ Βυζάντιο κάνει ἐκστρατεία μεγάλη κατὰ τῶν Σαρακηνῶν στὴν Κρήτη στὰ 949, ἀλλὰ ἀποτυγχάνει.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πῶς πρωτοφανερώνονται οἱ Ρῶσοι; 2. Ἀπὸ ποὺ ἥλθαν, ποὺ ἐγκαταστάθηκαν καὶ τί ἔκαναν; 3. Ποιὲς οἱ πρῶτες τοὺς σχέσεις μὲ τὸ Βυζάντιο; 4. Τί ἥσαν οἱ Σαρακηνοί; 5. Πῶς πρωτοφανερώνονται καὶ πῶς πολιτεύεται μ' αὐτοὺς τὸ Βυζάντιο; 6. Πῶς καὶ πότε πλησιάζουν τὴν Θεσσαλονίκη; 7. Πότε γίνεται ἡ ἄλωσις τῆς Θεσσαλονίκης; 8. Τί καταστροφὲς κάνουν οἱ Σαρακηνοί;

Νικηφόρος Φωκᾶς (963 - 969).— Τὴν Μεγαλόνησο Κρήτη στὰ χρόνια αὐτὰ τὴν κατατυραννοῦσαν οἱ Ἀραβεῖς. Μ' ὅλο ποὺ ἡ δύναμίς τους εἶχε ἔπεισει, ὅμως μποροῦσαν ἀκόμη οἱ φοβεροὶ αὐτοὶ ἔχθροὶ τοῦ Βυζαντίου νὰ βασανίζουν μὲ τὶς ἐπιδρομές τοὺς ὅσα μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας εὔρισκαν ἀνυπεράσπιστα. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τώρα, ἐρήμωναν τὴν Κρήτη.

Τὸ Βυζάντιο δὲν ἔπειρε νὰ μένη ἀργὸ μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ κακό. Ἐτοίμασε ἐκστρατεία. Ἀρχηγός της, ἔνας γενναῖος στρατηγός, ὁ **Νικηφόρος Φωκᾶς**. Καὶ, ὑπῆρχαν πολλοὶ γενναῖοι στρατηγοὶ στὰ χρόνια ἔκεινα στὸ Βυζάντιο.

Ο Νικηφόρος λοιπὸν μὲ στόλον ἵσχυρὸ προχώρησε στὴν Κρήτη. Ο ἔχθρὸς στάμηκε ἀνίκανος νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Κι ἔκαμε ἀπόβασι. Οἱ τρομαγμένοι Ἀραβεῖς (Σαρακηνοὶ) χώθηκαν στὸ κάστρο τοῦ **Χάνδακα** (στὸ σημερινὸ Ἡράκλειο) κι ἄρχισαν νὰ ἀμύνωνται. Ὁλόκληρον τὸν χειμῶνα τοῦ 960 ἡ πολιορκία ἐθέρισε τὶς δυνάμεις τῶν ἔχθρῶν, ὥστε ἀπεφάσισαν νὰ κάμνουν ἔξιοδο.

Μυριάδες ἔχθρῶν, λέει ὁ Χρονογάφος τοῦ καιροῦ, ἔχασαν τὰ κεφάλια τους. Τὸν Μάρτιο τοῦ 961 ἡ Κρήτη ἦταν ἐλεύθερη. Ἐνας σπουδαῖος καλόγηρος τῆς ἐποχῆς, ὁ **Νίκων δ Μετανοεῖτε**, ἥλθε στὴ Μεγαλόνησο ν' ἀνασυντάξῃ τὶς ψυχὲς τῶν κατοίκων της γιατὶ πολλοὺς ἡ βία τοὺς εἶχε κάμει ν' ἀλλάξουν πίστι.

Στὰ 963 ὁ δοξασμένος στρατηγός, ὁ νικητὴς τῆς Κρήτης, ἀνέβαινε στὸν θρόνο Αὐτοκράτορας. Νυμφεύθηκε τὴν **Θεοφανῶ** τὴν βασίλισσα, κι ἐπῆρε στὰ ἵσχυρὰ χέρια του τὶς τύχες τοῦ Βυζαντίου, σὲ ἥλικία δι χρονῶν.

Κι ἀμέσως ἐστράφη δρμητικὰ κατὰ τῶν διαφόρων ἔχθρῶν: στὴν Κιλικία, στὴ Μικρασία, στὴ Συρία. Ἐλευθέρωσε τὴν ἴστορικὴ πόλι **Ἀντιόχεια** κι ἀνάγκασε τοὺς Ἀραβεῖς νὰ ζητήσουν εἰρήνη.

Εἶχε στὸν στρατὸ του ἄξιους καὶ γενναῖους στρατηγούς, δπως τὸν **Ιωάννη Τσιμισκῆ** καὶ τὸν **Πέτρο Φωκᾶ**, πὸν παντοῦ ὠδηγοῦσαν νικηφόρα τὰ λάβαρα τοῦ Βυζαντίου.

Κι ὑστερα, ἀρχισε νὰ μεριμνᾷ ὁ Νικηφόρος γιὰ τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Κράτους του. Ἐπειρε νὰ τὸ ἀνασυγχροτήσῃ. Νὰ ἐπανορθώσῃ τὶς καταστροφές, νὰ ταξινομήσῃ τὶς ὑποχρεώσεις τοῦ καθενός.

Οἱ πολεμισταὶ του ἔπειρε ν' ἀποκατασταθοῦν, τὰ μοναστήρια καὶ οἱ ἐκκλησίες ποὺ χαλάστηκαν ἀπ' τὸν ἔχθρούς, νὰ ξαναγίνουν. Ἡ Νομοθεσία, ἔπειρε νὰ μεταβληθῇ ἔτσι, πὸν νὰ μπορῇ νὰ κατανεμηθοῦν τὰ βάρη στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμι ποὺ εἶχε. Καὶ ἔλαβε μέτρα γιὰ ὅλα.

Καὶ τὰ μέτρα του αὐτά, δπως ἦταν ἐπόμενο, ἔθιξαν πολλούς. Καὶ αὐτοὶ, κατάφεραν νὰ τὸν κάμουν ἀντιδημοτικό. Οἱ ἔχθροι του, ἐπῆραν τότε στὰ χέρια τους αὐτὴν τὴν ἀντιδημοτικότητά του καὶ τὴν ἐστρεψαν ἐναντίον του. Μαζί τους βρέθηκε καὶ ἡ γυναίκα του, ἡ βασίλισσα Θεοφανῶ.

Ο Νικηφόρος ἦταν μεγάλη φυσιογνωμία. Τύπος ἀσκητικός, στρα-

τιώτης τῆς μεγάλης Ἰδέας ποὺ σάρκωνε ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, στάθηκε στὸν θρόνο ἀντάξιος τοῦ καθήκοντός του.

Δολοφονικὸ χέρι ὅμως, βοηθημένο ἀπὸ τῇ γυναικα του, τὸν στέρησε στὰ 969 ἀπὸ τὸ Βυζάντιο.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποία ἦταν ἡ κατάστασις στὴν Κρήτη; 2. Τί ἔκαμε τὸ Βυζάντιο γιὰ νὰ τὴν ἀλλάξῃ; 3. Τί ἔρετε γιὰ τὴν πολιορκία τοῦ Χάνδακα; 4. Πότε καὶ πῶς ἔγινε Αὐτοκράτορας ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς; 5. Ποιὰ τὰ στρατιωτικά του ἔργα; 6. Ποιὰ τὰ πολιτικά του μέτρα; 7. Πῶς πέθανε ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς; 8. Πῶς χαρακτηρίζετε τὴν Θεοφανῶ;

Ιωάννης Τσιμισκῆς (969 - 976).— Ἔνας ἀπὸ τοὺς συνωμότες, ποὺ σκότωσαν τὸν Νικηφόρο Φωκᾶ ἦταν καὶ ὁ γενναῖος στρατηγὸς του ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς. Αὐτὸς λοιπόν, ἔγινε τότε Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου.

Φυσικὰ ὁ τρόπος τῆς ἀνόδου του ἦταν πολὺ κακός, ἦταν ἐγκληματικός. Παρὰ τοῦτο ὅμως, ὁ Τσιμισκῆς ἐτίμησε μὲ τὸ δνομά του τὸν θρόνον αὐτὸν ποὺ ἀρπάξε. Γιατὶ ἦταν πολὺ γενναῖος στρατηγός, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἐδείχθη καὶ ἔξοχος Αὐτοκράτορας.

Ἐκυβέρνησε μὲ μεγάλη ἐπιτυχίᾳ κι ἐπέρασε τὸ Κράτος του χωρὶς βλάβη, ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς μύριους κινδύνους ποὺ τὸ ἀπείλησαν στὰ χρόνια ἐκεῖνα. Ὁ πιὸ φοβερὸς ἀπὸ δλους, ἦταν ὁ Ρωσικὸς κίνδυνος.

Οἱ Ρῶσοι, τὸν καιδὸ ποὺ ὁ Νικηφόρος πολεμοῦσε στὴν Κιλικία τοὺς Ἀραβεῖς, εἶχαν καταφέρει νὰ κατεβοῦν στὸν Αἴμο. Ὅταν λοιπὸν ἔμαθαν τὴ δολοφονία τοῦ Νικηφόρου, μπῆκαν στὴ Φιλιππούπολι σφάζοντας ὅσους Βουλγάρους εὗρισκαν στὸ δρόμο τους. Καὶ προχωροῦν πρὸς τὰ κάτω.

Ο Τσιμισκῆς ἀπασχολημένος στὸ νὰ στερεωθῇ στὸν θρόνο του, θέλησε μὲ διπλωματία νὰ τοὺς σταματήσῃ. Αὐτοὶ δην ἄκουσαν. Κι ἐκεῖνος τότε στέλνει ἐναντίον τους τὸν Βυζαντινὸ στρατό, καὶ οἱ Ρῶσοι ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσουν, πρὸς τὴν παλιὰ Βουλγαρία.

Ο Τσιμισκῆς ἔπειτα, ὅματι ὁ Ἰδιος ἐναντίον τους. Τοὺς συναντᾶ στὴ Βουλγαρικὴ πρωτεύουσα, τὴν Πρεσλάβα καὶ τοὺς συντρίβει. Ὅστερα ὁ ἀγώνας συνεχίζεται. Οἱ Ρῶσοι ὑποχωροῦν καὶ ὁ Τσιμισκῆς ἐπιμένει. Τοὺς συναντᾶ καὶ πάλι στὸ Δορύστολο. Γίνεται μάχη σκληρῆ Χιλιάδες οἱ νεκροὶ τῶν Ρώσων.

Στὰ 971 δὲ ἔχθρος συντριμμένος δοιστικὰ ζητᾶ εἰρήνην, καὶ ὁ γενναῖος Τσιμισκῆς τοῦ τὴν παρέχει.

Τὸ Βουλγαρικὸ Κράτος διαλύεται τότε, γιατὶ εἶχε βοηθῆσει τοὺς

Ρώσους. Γίνεται ἐπαφή τοῦ Βυζαντίου. Μονάχα πρὸς τὰ δυτικὰ μένει ἔνα κομμάτι, μὲ δοσούς Βουλγάρους ἀντιστάθηκαν στοὺς Ρώσους.

Κι αὐτοῦ τοῦ κομματιοῦ οἱ Βούλγαροι, θὰ ξαναδημιουργήσουν ἔπειτα τὸ Κράτος τους. Παλιὰ συνήθεια στοὺς Βουλγάρους, νὰ τὸ ἔχουν πάντα δίπορτο. Μισοὶ ἀπὸ δῶ, μισοὶ ἀπὸ κεῖ, κι ὅποιος νικήσει εἰναι μαζί τους. Τὰ νεώτερα χρόνια, μᾶς θυμίζουν πολὺ τὴν παλιὰν αὐτὴν συνήθεια τῶν Βουλγάρων.

“Οταν ἔλληξ ὁ πόλεμος καὶ μὲ μεγάλο θρίαμβο μπῆκε στὴ Βασιλεύουσα ὁ Τσιμισκῆς, δοξασμένος Αὐτοκράτορας κρατῶντας στὰ χέρια τὰ παράσημα τῶν ἔχθρῶν του, ὁ ἔξυπνος νικητὴς ἐσκέφθη πὼς ἐπρεπε καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη νὰ νικήσῃ. Ἐκείνους, ποὺ τὸν ἔβλεπαν σὰν ἔνα ἄπλον ἐγκληματία.

“Ἡ σκιὰ τοῦ Νικηφόρου, δὲν ἔσβηνε εὔκολα ἀπὸ τὴν μνήμη τοῦ λαοῦ, οὕτε ἀκόμη καὶ μὲ τὶς μεγάλες νίκες ποὺ κέρδιζε ὁ δολοφόνος του.

“Αρχισε λοιπὸν ὁ Τσιμισκῆς νὰ κάνῃ τότε ἔργα, ποὺ νὰ τὸν στερεώσουν καὶ ἐσωτερικά. Ἐπῆρε διάφορα μέτρα, ποὺ ἀρεσαν στὸ λαό. Κατήργησε διάφορους φόρους, ἔβγαλε ἀπὸ τὰ νομίσματα τὴν εἰκόνα τοῦ Αὐτοκράτορα κι ἔβαλε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄλλα τέτοια πολλά.

Μὲ ὅλα αὐτά, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ λαὸς τὸν ἀγάπησε καὶ θέλησε νὰ μὴ θυμᾶται τὴν μαύρη σκιὰ τοῦ ἐγκλήματός του.

Στὰ 976, ὁ Τσιμισκῆς πέθανε.

“**Ἐρωτήσεις**.— 1. Ποιὸς ἦταν ὁ Τσιμισκῆς; 2. Πῶς ἀνέβηκε στὸν θρόνο; 3. Πῶς χαρακτηρίζετε τὴν πρᾶξι του αὐτῆς; 4. Ποιὸ τὸ πολεμικό του ἔργο; 5. Τί ἔγινε τὸ Βουλγαρικὸ Κράτος ἐπὶ Τσιμισκῆ καὶ πῶς; 6. Τί ἔκαμε ὁ Τσιμισκῆς ἐσωτερικὰ στὸ Κράτος του; 7. Πῶς φέρεθη δ λαὸς στὸν Τσιμισκῆ; 8. Πῶς δικαιολογεῖτε τὸν λαὸ γι’ αὐτό;

Βασίλειος Β', ὁ Βουλγαροκτόνος (976 - 1025). “Οταν πέθανε ὁ Τσιμισκῆς, ἀνέβηκε στὸν θρόνο ὁ νόμιμος διάδοχος, ὁ υἱὸς τοῦ **Ρωμανοῦ Β'** τοῦ πρώτου συζύγου τῆς Θεοφανοῦς, ὁ **Βασίλειος ὁ Β'**, ποὺ ἦταν τότε μόλις 18 χρονῶν.

“Ο Βασίλειος γίνεται ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας. Είναι μικρός, καὶ στὴν ἀρχὴ μάλιστα λίγο ἀδιάφορος γιὰ τὰ σπουδαῖα. Οἱ κίνδυνοι καὶ οἱ ἀγῶνες δμως θὰ τὸν χαλυβδώσουν σὲ λίγο. Καὶ ὁ γόνος τῶν Μακεδόνων Αὐτοκρατόρων, θὰ γίνη ὁ ἔνδοξος Βασίλειος ὁ **Βουλγαροκτόνος** μέσα στὴ μεγάλην Ἰστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Δὲν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὰ Γράμματα καὶ τὶς Τέχνες. Είναι

τραχύς. Ἀσχολεῖται ὅμως ἀποτελεσματικὰ στὸ νὰ μεγαλώσῃ τὸ Κράτος του. Νὰ τὸ κάμη σεβαστὸ σὲ φίλους καὶ σ' ἔχθρούς.

Συγκεντρώνει πολὺ σύντομα στὰ χέρια του ὅλες τὶς ἔξουσίες καὶ ἀποκτᾶ μιὰ τεράστια δύναμι, ποὺ τὸν ἔκαμε ὥστε νὰ μὴν τοῦ χρειάζεται ἡ διπλωματικότης. Ἡταν ἀπότομος καὶ μονοκόμματα ἵσιος. Ἐνας ἀπλὸς χωρικὸς στὸ φέρσιμο, ὁ γενναῖος Βασίλειος, ποὺ μέσα στὸ κοντὸ σῶμα του φώλιαζε μιὰ σιδερένια θέλησις.

Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος

Σκληρός, εἶναι ἔνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὸ ωτοῦν. Τὸ ἐρώτησε, καὶ ἀπάντησε στὸν ἔαυτό του μόνος του ὁ Βάρδας. Ἐπαναστάτησε στὴν Καππαδοκία, καὶ ἐκήρυξε τὸν ἔαυτό του Αὐτοκράτορα.

Ο ἔνδοξος στρατηγὸς Πέτρος Φωκᾶς ποὺ στάλθηκε ἐναντίον του τότε, σκοτώθηκε. Ο ἐπαναστάτης προχωρεῖ. Ο Βάρδας ὁ Φωκᾶς ὅμως τὸν σταματᾶ νικῶντας τὸν. Ἄλλα σὰν τὸν νικᾶ, ωτᾶ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρά του. Γιατί αὐτὸς κι ὅχι ἐγώ; Καὶ ἐπαναστατεῖ κι ὁ Βάρδας ὁ Φωκᾶς. Κηρύσσει καὶ αὐτὸς τὸν ἔαυτό του βασιλιά.

Τὸ Βυζάντιο βρίσκεται ἀνάστατο. Σκληροὶ ἀγῶνες τὸ ταράζουν. Ο Φωκᾶς βαδίζει πρὸς τὴν Πόλι. Ο Βασίλειος βρίσκεται σὲ κίνδυνο. Ἀπὸ ποὺ νὰ πιασθῇ; Παντοῦ ἀναρχία, παντοῦ ἐπιβουλή, παντοῦ διάλυσις. Σκέπτεται καὶ βρίσκει τὴ λύσι: Εἶναι οἱ Ρῶσοι.

Γενναῖοι πολεμισταὶ οἱ Ρῶσοι. Τοὺς πλησιάζει. Ο βασιλιάς τους Βλαδίμηρος βαπτίζεται Χριστιανὸς καὶ παίρνει γυναῖκα του τὴν ἀδελφὴ τοῦ Βασιλείου **Αννα**.

Ἐπίσκοποι καὶ Ἱερεῖς περνοῦν στὸ Κράτος τοῦ Βλαδίμηρου καὶ διαδίδονταν στοὺς ὑπηκόους του τὸν Χριστιανισμό. Καί, 6.000 Ρῶσοι κατεβαίνονταν στὸ Βυζάντιο καὶ ἀπαλλάσσονταν τὸν Βασίλειο ἀπὸ τὸν ἔχθρό του. Στὰ 989, ὁ Φωκᾶς εἶναι νεκρὸς καὶ οἱ συνένοχοι του στὴ φυλακή.

Τὸ Βυζάντιο ἔχει ἡσυχάσει. Ζήτω ὁ Αὐτοκράτορας!

Ἐρωτήσεις. — 1. Ποιὸς ἦταν δὲ Βασίλειος δὲ Β' καὶ πῶς ἀνέβηκε στὸν θρόνο; 2. Τί ἀντιμετώπισε ὅταν ἔγινε βασιλιάς; 3. Τί ἦταν καὶ τί ἔκαμε δὲ Βάρδας δὲ Σκληρός; 4. Ποιὸς ἦταν καὶ τί ἔκαμε δὲ Βάρδας δὲ Φωκᾶς; 5. Πῶς ἔλυσε τὸν ἐμφύλιο πόλεμο δὲ Βασίλειος; 6. Πῶς κορίνετε τὴν συμμαχία τοῦ Βασιλείου μὲ τὸν Ρώσον; 7. Ποιὰ τὰ ἀποτελέσματά της γιὰ τὸν Ρώσον;

Οἱ Βούλγαροι. — Εἴδαμε πιὸ πάνω πώς, ὅταν ἡ Βουλγαρία ἔγινε Βυζαντινὴ ἐπαρχία στὰ χρόνια τοῦ Τσιμισκῆ, τὸ δυτικό τῆς κομμάτι ἔμεινε ἔλευθερο.

Καὶ ἀπὸ τὸ κομμάτι αὐτό, ἔεπήδησαν ἔπειτα οἱ νέοι κίνδυνοι γιὰ τὸ Βυζάντιο. "Ενας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς του, δὲ Σαμουήλ, ἔξαπλωσε τὴν ἔξουσία του μὲ τὸν καρδὸν καὶ πρὸς τὴν Ἀ· ατολή. Καὶ ἀρχισε τὴν παλιὰ τέχνη: ἐπιδρομὲς κατὰ τοῦ Βυζαντίου ποὺ ἦταν τώρα ἄνω κάτω μὲ τὶς ἐμφύλιες διαιράχες του.

Στὰ 985, δὲ Σαμουήλ μπῆκε στὴ Θεσσαλία κι ἐπολιόρκησε τὴ Λάρισα. Ὁ Βασίλειος μπλεγμένος μὲ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴ Μικρασία. Ἐστειλε δύμας στρατηγὸν τὸν ἐμπιστό του Νικηφόρο Οὐρανὸν στὰ μέρη αὐτὰ μὲ στράτευμα, γιὰ νὰ τὰ πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας.

"Ο Βασίλειος τότε, ἦταν ἀπασχολημένος μὲ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴ Μικρασία. Ἐστειλε δύμας στρατηγὸν τὸν ἐμπιστό του Νικηφόρο Οὐρανὸν στὰ μέρη αὐτὰ μὲ στράτευμα, γιὰ νὰ τὰ προστατεύσῃ ἀπὸ τὸν ἔχθρο.

"Ο Νικηφόρος Οὐρανὸς πράγματι ἐκτύπησε τὸν Σαμουήλ καὶ τὸν ἀνάγκασε ν^ο ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐπίθεσις ἔγινε στὸν Σπερχειὸ ποταμό.

Τὸ Βυζαντινὸ στράτευμα πέρασε νύχτα τὸ ποτάμι κι ἐκτύπησε τὸν ἔχθρο ἀνυποψίαστα. Χιλιάδες ἥσαν οἱ νεκροὶ καὶ οἱ αἰχμάλωτοι. Ὁ Σαμουήλ, μόλις ποὺ μπόρεσε νὰ γλυτώσῃ δὲ ἔδιος, καὶ νὰ φύγῃ πρὸς τὴν Μακεδονία.

Οἱ Βούλγαροι ὑστερα ἀπὸ τὰ ὅσα εἶχαν κάμει, ἔπαιρναν ἔτσι τὸ πρῶτο μάθημα.

"Ο Νικηφόρος Ξιφίας, ἄλλος γενναῖος στρατηγός, στάλθηκε ἀπὸ τὸν Βασίλειο στὴν Ἀνατολικὴ Βουλγαρία. Καὶ αὐτός, δύπως παλιὰ δὲ Τσιμισκῆς, μπῆκε ξανὰ στὴν Πρεσλάβα.

"Αλλὰ καὶ δὲ ἔδιος δὲ Βασίλειος, ἥλθε ἔπειτα πρὸς τὴν Ἑλλάδα κι ἔλευθέρωσε ἀπὸ τὸν Βουλγάρους τὴν Βέρροια, τὰ Σέρβια, τὴν Ἐδεσσα

καὶ ἃλλα μέρη κι ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Δυτικὴν Βουλγαρία, ὅπου ὑστερα
ἀπὸ πολιορκία δικτὸν μηνῶν ἐπῆρε τὸ Βιδίνι.

Σ' αὐτὸν ὅμως τὸ μεταξύ, δὲ τολμηρὸς Βούλγαρος ἐκτύπησε τὴν
Ἀδριανούπολι γιὰ ν^ό ἀναγκάση τὸν Βασίλειο νὰ γυρίσῃ πίσω.

Βρισκόμαστε γύρω στὰ 1010 μ. Χ. Ὁ Βυζαντινοβουλγαρικὸς
ἀγώνας ἔχει φθάσει πιὰ στὸ μεγαλύτερο σημεῖο τοῦ πεισματός του.
Πόλεμος μέχρις ἐξοντώσεως, κι ἀπ' τὴν μιὰ ἀλλὰ κι ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά.

Ὁ Βασίλειος προχωρεῖ συνεχῶς στὶς ἐπαρχίες τοῦ Σαμουνὴλ καὶ
τὶς καταστρέφει. Θέλει νὰ ἔχει τὴν ἐντελήσην ἐντελῶς τὸν ἔχθρό του. Ὁ Σα-
μουνὴλ δὲν μπορεῖ ν^ό ἀντιπαραταχθῇ. Πιάνει τὰ στενά. Ἔνα τέτοιο,
ἄναμεσα Σέρρες καὶ Μελένικο τὸ Κλειδί, τὸ δχνηρόνει γερὰ καὶ περι-
μένει τὸ πέρασμα τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ.

Ὁ Νικηφόρος Ειρίας μὲ τῷ πόπο βρίσκεται πίσω ἀπ' τοὺς Βουλ-
γάρους καὶ τοὺς κτυπᾶ στὶς πλάτες. Κι ἔκεινοι παθαίνουν πανικό.
“Οπως καὶ στὸν Σπερχειὸ ἔτσι κι ἔδω.

Ὁ Βασίλειος ἔπιασε τὰ στενὰ στὰ 1014. Χιλιάδες αἰχμαλώτων
στὰ χέρια του. Κι ἔκεινος πεισματωμένος ἐτύφλωσε, καθὼς λένε, 15
χιλιάδες ἀπ' αὐτούς. Τὸ πεῖσμα ἄναμεσα στοὺς ἐμπολέμους δὲν εἶχε
συγκρατημό.

Ἡταν φοβερὴ ἡ διαταγὴ τοῦ Βασιλείου. Ἡ τύφλωσις, ἢταν βέβαια
ποιὴ ποὺ συνειδητῶς τοῦ ἔκεινους τοὺς καιρούς, ἀλλὰ τύφλωσις τόσων
χιλιάδων ψυχῶν, ἢταν καὶ τότε ἀρκετὰ φοβερὸ πρᾶγμα. “Ομως, οἱ κα-
ταστροφὲς ποὺ εἶχε κάμει ὁ Σαμουνὴλ στὴν Ἑλλάδα, ἥσαν ἔκεινες ποὺ
ἔδίδαξαν στὸν Βασίλειο ἔνα τέτοιο τρομερὸ μάθημα.

Ὁ Σαμουνὴλ, μόλις ποὺ μπόρεσε κι αὐτὴν τὴν φορὰ νὰ σωθῇ. “Υ-
στερα ὅμως ἀπὸ λίγο, πέθανε ἀπ' τὴν στενοχώρια του γιὰ τὴν μεγάλην
καταστροφὴ ποὺ ἔπαθε. Ὁ Βασίλειος ἐπροχώρησε πιὰ στὴν καρδιὰ τῆς
Βουλγαρίας δίχως μεγάλα ἐμπόδια.

Ἐλευθέρωσε στὸ μεταξὺ ὅλα τὰ μέρη ποὺ εἶχαν καταλάβει οἱ ἔχ-
θροι. Ἔφθασε στὴν Ἀχρίδα, στὴν πρωτεύουσα τῶν Βουλγάρων. “Ολα
πιά, εἶχαν τελειώσει μὲ τοὺς Βουλγάρους.

Ἡ Αὐτοκρατορία εἶχε δείξει τὴν πυγμή της. Δὲν μπορεῖ ὁ καθένας
ν^ό ἀντιμετοιέται μαζί της. Ἄν τὸ κάμη, τὸ τέλος του εἶναι γνωστό.

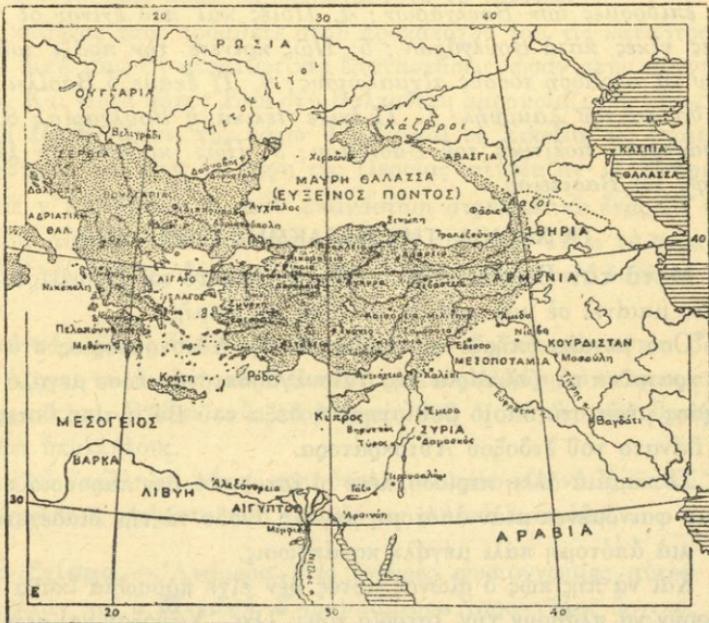
Ὁ Βασίλειος ἀπ' τὴν Ἀχρίδα διέσχισε ὅλη τὴν Ἑλλάδα κι ἥλθε
στὴν Ἀθήνα. Ἀνέβηρκε στὸν Παρθενῶνα, ποὺ ἢταν ἡ ἐκκλησία τῆς Πα-
ναγίας, καὶ ἔκαμε εὐχαριστήρια δοξολογία. “Υστερα, γύρισε στὴν Πόλι.

Ἐπειτα ἀπὸ σαράντα χρονῶν ἀγῶνες, τὸ Βυζαντιο μποροῦσε πιὰ
νὰ μένη ἥσυχο. Ὁ Αὐτοκράτοράς του βρισκόταν τότε στὰ ὕψη τῶν
θριάμβων του. Ἡταν, ὁ Βουλγαροκτόνος.

* Η Βουλγαρία είχε γίνει μιά πολὺ καλή ἐπαρχία Βυζαντινή, χωρισμένη σὲ δύο κομμάτια: ή Ἀνατολική, μὲ πρωτεύουσα τὸ Δορύστολο κι ἡ Δυτική, μὲ πρωτεύουσα τὰ Σκόπια. Τὶς διοικοῦσαν στρατηγοὶ τοῦ Βασιλείου.

"Εκαμε πι ἄλλους πολλοὺς ἀγῶνες ὁ Βασίλειος πρὸς τοὺς ἔχθροὺς τοῦ Βυζαντίου, κι ἐστερέωσε τὴν Αὐτοκρατορία στὴν πιὸ μεγάλη ποὺ ἐγνώρισε δόξα τῆς.

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἐφρόντισε καὶ γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὁργάνωσι τοῦ Κράτους του. "Ελαβε διάφορα νομοθετικὰ μέτρα γιὰ νὰ ἀνακου-

* Η Αὐτοκρατορία στὰ χρόνια τοῦ Βουλγαροκτόνου.

φίση τὶς κάτω τάξεις τοῦ λαοῦ του καὶ νὰ περιορίσῃ τοὺς ἴσχυροὺς γαιοκτήμονες, ὅπως π.χ. τὴν ἀκύρωσι τῶν διαφόρων ἀγοραπωλησιῶν ποὺ εἶχαν γίνει στὰ δύστυχα χρόνια, καὶ ἄλλα πολλά.

Σημαντικὸ ἔργο του ὑπῆρξε ἐπίσης, ὅπως εἴπαμε καὶ πιὸ πάνω, ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ρώσων. Στὰ 1037 μάλιστα, ἐστάλη καὶ Ἑλληνας ἐπίσκοπος στὸ Κίεβο. * Η Ἐκκλησία τῶν Ρώσων ἐξαρτᾶται πιὰ ἀπὸ τὸ Ὁρθόδοξο Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Στὰ 1025 ὁ Βασίλειος ὁ Β' ὁ Βουλγαροκτόνος, ἐπαυσε νὰ ὑπάρχῃ πιά. * Ασκητικὸς τύπος καὶ στρατιώτης πραγματικός, ἔζησε μιὰ ζωὴ

γεμάτη περιεχόμενο. Ἐτάφη, δπως δ ὕδιος τὸ εἶχε ζητήσει, δίχως τὶς συνειθισμένες τιμὲς ποὺ ἔγινοντο στοὺς Αὐτοκρατορικοὺς νεκρούς. Σὲ ἔνα ἀπλὸ νεκροταφεῖο, δίχως πορφύρες καὶ πολυτέλειες. Ἐτσι, σὰν ἔνας ἄγνωστος στρατιώτης.

Καὶ δῆμος πόση μεγαλοπρέπεια ἔδειχνε καὶ αὐτὴ ἡ τελευταία του θέλησις.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πῶς ἄρχισε νὰ ξαναδημιουργῆται τὸ Βουλγαρικὸ Κράτος στὰ χρόνια αὐτά; 2. Ποιὲς οἱ ἐπιδιώξεις καὶ ποιὲς οἱ κατακτήσεις τοῦ Σαμουνήλ; 3. Πότε καὶ πῶς ὁ Βασίλειος ἀπάντησε στὶς ἐπιδρομὲς τῶν Βουλγάρων; 4. Ποιὲς καὶ ποῦ ἔγιναν οἱ πιὸ μεγάλες νίκες κατὰ Βουλγάρων; 5. Πῶς κρίνετε τὴν πρᾶξι τοῦ Βασιλείου νὰ τυφλώσῃ τόσους αἰχμαλώτους; 6. Τί ἔκαμε ὁ Βασίλειος μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σαμουνήλ; 7. Τί ἔγινε τελικὰ ἡ Βουλγαρία; 8. Ποία ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Βασιλείου; 9. Πῶς κρίνετε τὴν ιστορικὴ μορφὴ τοῦ Βασιλείου;

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ (1025 - 1071)

Μετὰ τὸν Βασίλειο Β'.— Μὲ τὸν θάνατο τοῦ Βασιλείου, τὸ Βυζάντιο μπαίνει σὲ μιὰ περίοδο μεγάλης παρακμῆς;

Οσο μεγάλο ὑπῆρξε τὸ ἀνέβασμα τῆς Αὐτοκρατορίας στὰ χρόνια ποὺ κρατοῦσε τὰ χαλινάρια τῆς ὁ Βουλγαροκότονος, τόσο μεγάλο ὑπῆρξε τὸ χάσις μέσα στὸ δποὶο βυθίστηκε ἡ δόξα τοῦ Βυζαντίου ὑστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ ἔνδοξου Αὐτοκράτορα.

Σὲ καμιαὶ ἄλλη περίοδο, λένε οἱ ιστορικοί, δὲν παρουσιάζεται ἔνα τέτοιο φαινόμενο : μιὰν ἀπότομη μεγάλη ἄνοδο νὰ τὴν διαδέχεται ἀμέσως μιὰ ἀπότομη πάλι μεγάλη κατάπτωσις.

Καὶ νὰ πῆς πῶς ὁ αἰώνας αὐτὸς δὲν εἶχε πρόσωπα ἵκανα ποὺ νὰ μποροῦν νὰ πλάσουν τὴν Ιστορία του; Ὁχι. Ὅπηρξαν καὶ στὴν ἐποχὴ αὐτὴ πολλὰ καὶ σπουδαῖα πρόσωπα, καὶ στὴν πολιτικὴ καὶ στὴν πνευματικὴ καὶ στὴ στρατιωτικὴ ζωή.

Ολα αὐτὰ δῆμος ἀχρηστεύθηκαν, γιατὶ κυριάρχησε μιὰ τρομερὴ μισαλληλία, ποὺ ἔσπαζε κάθε προσπάθεια συνεννοήσεως καὶ συντονισμοῦ. Ὅπηρχε πραγματικὴ ἀνάοχια καὶ διάσπασις σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῆς Αὐτοκρατορίας. Ποιὸς θὰ βγάλῃ τὸ μάτι τοῦ ἄλλου.

Ἐνας ἀγγώνας δρόμου γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς κάθε ἀρχῆς, γιὰ τὴν διποία μάλιστα κανένα μέσο δὲν ἦταν ἀπηγορευμένο. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, γενικὴ ἀλληλεξίντωσι.

Μιὰ τέτοια κατάστασις παντοῦ καὶ πάντα δημιουργεῖ μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβεια παρακμή. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ αἰώνα αὐτοῦ ὑπῆρ-

Ξαν καταστροφικά γιὰ τὸ Βυζάντιο. Αὐτὰ ἡσαν τὰ αἴτια ποὺ προκαρπεσκεύασαν καὶ τὴν ὁριστική του κατάπτωσι.

Βέβαια θὰ ξαναπάρουν τὸν ψρόνο ἀργότερα χέρια ἵκανὰ καὶ γενναῖα, τὸ κακὸ δῆμως θὰ ἔχῃ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν δημιουργήσει φήγαματα στὰ θεμέλια τῆς Αὐτοκρατορίας. Καὶ τοῦ εἰδούς αὐτοῦ τὰ φήγαματα, συνήθως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κλείσουν.

* Ανέβηκαν λοιπὸν στὸν ψρόνο τοῦ Βουλγαροκτόνου, χωρὶς νὰ ντραποῦν καθόλου νὰ διαδεχθοῦν μιὰ τέτοια ἴστορικὴ καὶ παγκόσμια δόξα, ταπεινοὶ καὶ ἀνίκανοι Αὐτοκράτορες, ποὺ δ ἔνας μετὰ τὸν ἄλλον δὲν ἔκαμαν τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ καταστρέψουν τὸ Κράτος.

* Ο καθένας τους πρόσθετε στοῦ προκατόχου του τὶς καταστροφὲς καὶ μιὰ δικῆ του. Οἱ στρατιωτικὲς ἐπαναστάσεις, ἡσαν στὴν ἡμερησίᾳ διάταξι. Καὶ αὐτὰ πότε; *Ἐνῶ στὴ Βαλκανικὴ παρουσιάζοντο νέοι βάρβαροι οἱ Πατσινᾶκαι, τὴν κάτω Ἰταλία καὶ τὴ Σικελία τὶς ἔπαιρναν οἱ Νοερηγοὶ καὶ ποὺς τὰ μέρη τῆς Περσίας πλησίαζαν οἱ Τούρκοι.

Γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ μιὰν ἐπανάστασι στρατιωτικὴ ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀνίκανους αὐτοὺς Αὐτοκράτορες, μετέφερε ποὺς τὴν Πόλι τὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν Ἱσλαμία, ἀφήνοντας ἔτσι τὴν περιοχὴ στὴ διάθεσι τῶν ἔχθρῶν.

Καὶ κάτι ἄλλο, ἀκόμη χειρότερο, ἔκαμε δ ἀνίκανος αὐτὸς βασιλιάς: "Αρχισε νὰ διαλύῃ τὰ Θέματα, νὰ τοὺς ἀλλάξῃ τὸν στρατιωτικὸ τους χαρακτῆρα. Βγάζει τοὺς στρατηγοὺς ἀπὸ διοικητὲς τῶν θεμάτων καὶ βάζει ὑπαλλήλους.

Καὶ οἱ ὑπάλληλοι αὐτοί, τοποθετοῦνται μόνο γιὰ νὰ ἔξασφαλίζουν στὸν κύριο τους χρήματα ποὺ χρειαζόταν γιὰ νὰ διασκεδάζῃ.

Τὸ Σχίσμα.— *Ανάμεσα στὶς Ισχυρὲς φυσιογνωμίες αὐτοῦ τοῦ καιροῦ, ἥταν καὶ δ **Μιχαήλ Κηρουλάριος**. Χαρακτήρας ἀρχικὸς καὶ ἐπίμονος, προσπάθησε καὶ αὐτὸς ν' ἀνέβη στὸν ψρόνο. *Απέτυχε δῆμως καὶ ἔξωρίσθηκε.

Σὰν γύρισε ἀπὸ τὴν ἔξορία του, ξανάρχισε τὴν παλιά του ἐπιδίωξι. Τὰ πράγματα δῆμως, ἥσαν καὶ πάλι δύσκολα. Γι' αὐτὸ κι ἐκεῖνος, ἄλλαξε δρόμο.

Μιὰ καὶ ἡ πρώτη θέσις ἥταν ἔτσι πιασμένη, ζήτησε τὴ δεύτερη. *Ἐγινε Πατριάρχης, στὰ 1043. *Η Πατριαρχία ἄλλως τε, λίγο διέφερε ἀπὸ τὴ βασιλεία.

Στὰ χρόνια του λοιπόν, γίνεται καὶ τὸ ὁριστικὸ **Σχίσμα** ἀνάμεσα Ανατολῆς καὶ Δύσεως.

*Απὸ παλιά, ἡ προσπάθεια τῶν Παπῶν ἥταν νὰ κυβερνοῦν τὸν

Κόσμο. Τὸ ἀξίωμά τους, δπως εἶχε ἔξελιχθῆ στὴ Δύσι, τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἔχουν καὶ κοσμικὴν ἔξουσία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστική τους. Καὶ αὐτὴν τὴν ἔξουσία τους ἥθελαν δόσο καὶ πιὸ πολὺ νὰ τὴν ἀπλώνουν, οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ ἀξιώσεις τους φυσικὰ ἔφθαναν ἔτσι, καὶ πρὸς τὶς περιοχὲς τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν καὶ υφίσιος τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ οἱ Πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν εἶχαν καθόλου τὴ διάθεσι νὰ γίνουν ὑποχείριοι τῆς ἀρπακτικῆς αὐτῆς διαθέσεως τῶν Παπῶν. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ διαφωνίες καὶ τὰ τσακώματα, ἥσαν συχνὰ ἀνάμεσά τους.

"Ενα τέτοιο εἴδαμε ποὺ συνέβη στὰ χρόνια τοῦ Φωτίου. Εἶχε τότε φθάσει τὸ πρᾶγμα ἔτσι, ποὺ νὰ διαπιστωθῇ δριστικὰ ἡ οἰκικὴ διαφωνία ἀνάμεσα στὸν Πατριάρχη καὶ στὸν Πάπα.

Καὶ ἡ διαφωνία αὐτὴ ἀπλώθηκε τότε καὶ σὲ δογματικὰ ζητήματα : "Αλλα πιστεύουμε ἐμεῖς κι ἄλλα ἐσεῖς. "Εμεῖς πιστεύουμε στὴν Ἀλήθεια καὶ σεῖς στὴν Πλάνη. Καὶ τὸ πρᾶγμα συνεχίσθηκε ὡς τὰ χρόνια αὐτὰ τοῦ Κηρουλάριου. Ἡ διάσπασις τῆς Ἐκκλησίας ἐτοιμαζόταν.

Στὰ χρόνια λοιπὸν αὐτά, Πάπας τῆς Ρώμης ἦταν ὁ **Δέων ὁ Θ'**, ἔνας Γερμανός, ποὺ ἥθέλησε νὰ μεγαλώσῃ τὴν ἔξουσία του παίρνοντας στὴ δική του δικαιοδοσία καὶ μέρος ποὺ ἀνήκαν στὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δηλ. τὴν Κάτω Ἰταλία.

"Ο Κηρουλάριος βέβαια δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μποροῦν νὰ μοιράζωνται μὲ ἄλλους τὴν ἔξουσία τους. Ἄρχικός καὶ ἐπίμονος. Καὶ ἀρχισε τὴν ἐπίθεσι.

Καὶ τὴν διεξάγει μάλιστα, ἐνῶ τὸ ἐπίσημο Κράτος, γιὰ λόγους γενικῶτερης πολιτικῆς, ἦταν σὲ ἀγαθὲς σχέσεις μὲ τὸν Πάπα καὶ εἶχε μαζὶ του καὶ τότε ἀκόμη διάφορες ἐπαφές. Ἡ πολεμικὴ ἔτσι, ἦταν δύσκολη γιὰ τὸν Ἐλληνα Πατριάρχη.

"Ἄλλα ὁ Κηρουλάριος δὲν λυγίζει οὔτε ἀναβάλλει. Καὶ καταγγέλλει τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὡς **αλεξεικήν**.

"Ο Πάπας τότε, στέλνει στὴν Πόλι **ἀποκρισάριο** — δηλ. ἐκκλησιαστικὸν ἀπεσταλμένο — νὰ ἔξετάσῃ τὴν κατηγορία. Καὶ ὁ Κηρουλάριος συγκρούεται μὲ αὐτόν, δὲν δέχεται νὰ **Ιδῆ** στὰ μάτια του τοὺς παπικοὺς ἀπεσταλμένους.

Κι ὁ «ἀποκρισάριος» τῆς Ρώμης, ἀνθρωπος κι αὐτὸς ἔγωγεστὴς καὶ ἀπερίσκεπτος, ἔγραψε ἀφορισμὸ καὶ τὸν ἐτοποθέτησε στὴν Τράπεζα τῆς Ἀγια - Σοφιᾶς.

"Απ' τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἡ Ἀνατολὴ ἔχωρίσθη γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ Δύσι. Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ξεχώρισε τὰ κοντάλια τῆς

ἀπ' τὴν Καθολικὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία. Κι οἱ δυό, ἐπέμειναν στὸ πεῖσμα τους.

Οἱ διαφωνίες, ποὺ μποροῦσαν τότε νὰ λυθοῦν μὲ λίγη καλὴ διάθεσι, ἔγιναν μὲ τὸν καιρὸν χάσμα ἀγεφύρωτο.

Ἡ κάθε μιὰ ἀπ' τὶς δυὸ Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ, τράβηξε χωριστὸ δικό της δρόμο, δὲν ἥθελε σὲ τίποτα νὰ μοιάζῃ μ' ἐκεῖνον ποὺ τραβοῦσε ἥ ἄλλη. Ἀργότερα, εἶναι ἀδύνατον ν' ἄλλαξῃ πιὰ τὸ κακό.

Οἱ Χριστιανοὶ ἔχωρίσθηκαν γιὰ πάντα σὲ δυὸ κομμάτια, ποὺ ἀργότερα αὐτὰ τὰ κομμάτια ἔγιναν καὶ στρατόπεδα. Γιατί, ὁ ἕνας πεισματικὰ μισοῦσε πιὰ τὸν ἄλλο.

Καὶ αὐτὸ τὸ κακὸ εἶναι, ποὺ θὰ γίνη γέφυρα νὰ περάσουν ἐπάνω της μεγάλες καταστροφές καὶ γιὰ τὴ Δύσι ἄλλὰ καὶ κυρίως γιὰ τὴν Ἀνατολή, γιὰ τὸ Βυζάντιο.

Ἐρωτήσεις.—1. Τί γίνεται στὸ Βυζάντιο μετὰ τὸν Βουλγαροκτόνο; 2. Πῶς ἔξηγεῖτε αὐτὸ τὸ κακὸ ποὺ συμβαίνει ἔκεī; 3. Ποιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀντιδικίας τῶν διαφόρων προσωπικοτήτων στὸ Βυζάντιο; 4. Ποιὸς ἦταν ὁ Κηρουνάριος καὶ ποιὸς ὁ χαρακτήρας του; 5. Πῶς ἀρχισε ἡ διαφωνία ἀνάμεσα σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι γιὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα; 6. Ποιὲς ἦσαν οἱ αἰτίες καὶ ποιὲς οἱ ἀφορμές; 7. Πῶς ἔξελίχθηκε καὶ ποὺ κατέληξε αὐτὴ ἡ διαμάχη; 8. Τί νομίζετε πῶς ἔπειρε νὰ κάνονταν αὐτοὶ ποὺ διαχειρίσθηκαν τὸ ζήτημα τότε; 9. Πῶς ἔξηγεῖτε τὴν στάσι τοῦ καθενὸς καὶ πῶς χωρίζετε τὶς εὐθύνες τους;

Οἱ Τοῦρκοι. Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ πολὺ ἐνωρίς, καθὼς εἴδαμε πιὸ πάνω, ἀπλώθηκε ὅχι μονάχα στοὺς Ἀραβεῖς, ἄλλὰ καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ποὺ εὑρίσκοντο ἀπὸ πολιτισμὸ στὴν Ἰδια κατάστασι ποὺ ἦσαν στὴν ἀρχὴ καὶ οἱ συμπατριώτες τοῦ νέου Προφήτη.

Ο Μωαμεθανισμὸς λοιπόν, παύει νὰ εἶναι πιὰ μόνον Ἀραβικὴ θρησκεία. Τὴν παίρνουν καὶ ἄλλοι λαοί.

Ἐτσι, τὴν παίρνουν καὶ οἱ **Τοῦρκοι**, ποὺ εἶναι βαρβαρικὸς λαὸς καὶ κατεβαίνουν ἀπ' τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Περσία. Γίνονται καὶ αὐτοὶ Μουσουλμάνοι.

Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Ἐτσι καθὼς ἀργότερα ἀρχίζουν νὰ μεγαλώνουν καὶ νὰ παίρνουν πρωτοβουλία σὲ πολλὰ ζητήματα ἐκείνων τῶν καιρῶν, παίρνουν αὐτοὶ στὰ χέρια τους καὶ τὸν Μωαμεθανισμό.

Τοὺς Τούρκους αὐτούς, τοὺς γνώρισε τὸ Βυζάντιο ἀπὸ τὸν ἔνατο αιῶνα καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸν δέκατο. Πολλὲς φορὲς τοὺς ἔχρησιμοποιήσε τότε γιὰ μισθοφόρους του στρατιῶτες.

Ἐνας κλάδος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ μὲν ἔναν φύλαρχο τὸν **Σελτσούκη**, ἐδημιούργησε μὲν τὸν καιρὸν ἐκεῖ στὰ μέρη τοῦ Ἀφγανιστᾶν ἔνα μικρὸν κρατίδιο, τὸ Κράτος τῶν **Σελτσουκιδῶν** Τούρκων.

Οὐ μόνος τοῦ Σελτσούκη ὁ **Τογρούλ** στὰ 1059, πῆρε καὶ τὴν Βαγδάτη διαιλύοντας ἔνα παλιὸν Κράτος ποὺ τὴν εἶχε ὡς τότε πρωτεύοντα του.

Τότε λοιπόν, ἀρχίζουν οἱ πρῶτες συστηματικὲς ἐπιδρομὲς τῶν Τούρκων στὴ Μικρασία. Γιατὶ ὁ Τογρούλ αὐτός, ἦταν ἔνας δυνατὸς ἀρχηγὸς ποὺ μποροῦσε νὰ συγκεντρώνῃ τοὺς πολεμιστάς του καὶ νὰ ἀγωνίζεται μαζί τους γιὰ λάφυρα.

Καὶ ὀνομάσθη μάλιστα τότε ὁ Τογρούλ **Σουλτάνος**, δηλ. βασιλεὺς τῶν βασιλέων, γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Κράτος του.

Τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, ἔρθουμε ποιὰ παρακμὴ τὸ βασανίζει σ' αὐτὴν τὴν ἐποχήν.

Καὶ οἱ Τούρκοι, μεγαλώνουν. Ληστεύουν τὶς ἀνατολικὲς ἐπαρχίες τῆς Αὐτοκρατορίας: τὴν **Ιβηρία**, τὴν **Ἀρμενία**, τὴν **Καππαδοκία**. Μπαίνουν στὴν **Καισάρεια** καὶ ληστεύουν τὸν ναὸ τοῦ Ἀγίου Βασιλίου. Καὶ προχωροῦν.

Ἐρωτήσεις.— 1. Τί ἦσαν οἱ Τούρκοι; 2. Πῶς ἔγιναν Μωαμεθανοί; 3. Πότε πρωτοφανερώνονται στὸ Βυζάντιο καὶ πῶς τοὺς χορσιμοποιοῦν οἱ Βυζαντῖοι; 4. Ποιοὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὀνομάσθηκαν Σελτσουκῖδαι καὶ γιατί; 5. Ποὺ πρωτοεγκατεστάθηκαν οἱ Τούρκοι αὐτοί; 6. Πῶς καὶ πότε ἀρχίσαν τὶς ἐπιδρομές τους κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους;

Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους 1071.— Ο **Ρωμανὸς** ὁ **Διογένης** (1067-1071) ἦταν ὁ προωρισμένος ν^ο ἀντιμετωπίση τὸ μεγάλο ζήτημα τοῦ Τουρκικοῦ κινδύνου.

Ωραῖος καὶ γενναῖος στρατηγός, εἶχε δείξει μεγάλες ἴκανότητες σ' ἔνα τελευταῖον πόλεμο τοῦ Βυζαντίου κατὰ τῶν Πατσινακῶν. Καὶ ἀνέβηκε στὸν θρόνο παραμερίζοντας τελικὰ κάθε ἀντίρρησι τῶν ἄλλων.

Μόλις ἐπῆρε τὴν ἀρχὴν στὰ χέρια του, ἀμέσως ζήτηκε στὸ νὰ δηγανώσῃ τὸν στρατό του.

Ο κίνδυνος τῶν Τούρκων ἦταν ἀπειλητικός, καὶ ὁ Ρωμανὸς μπόρεσε νὰ τὸν διακρίνῃ πολὺ δρθά. Μέσα σὲ τρεῖς μῆνες ἦταν ἐτοιμός. Καὶ ἀρχίσε τὶς ἐκστρατείες στὴ Μικρασία.

Οἱ Τοῦρκοι μὲν Σουλτάνο τους τώρα τὸν **Άλπ - Αρσλάν** (1065-1072) τὸν ἀνηψιό τοῦ Τογρούλ, ἐκτύπωνταν τὴν **Νεοκαισάρεια** τοῦ Πόντου καὶ τὰ μέρη τῆς Φρυγίας.

"Εκαμε λοιπὸν τρεῖς ἐκστρατείες δὲ Ρωμανὸς κατὰ τῶν Τούρκων : στὴ Φρυγία, στὴ Σεβάστεια, στὴν Κιλικία καὶ Καππαδοκία.

*Απὸ τὰ χρόνια τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἦταν δὲ πρῶτος Αὐτοκράτορας ποὺ ἐρχόταν στὰ μέρη αὐτὰ καὶ ἔδειχνε τόσο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὅργανωσι καὶ τῶν τοπικῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

Μὲ τὶς δυό του ἐκστρατείες ἔκαθαρισε καὶ ὅλας τὴν Μικρασία. Οἱ Τούρκοι ἦσαν νομάδες ἀκόμη, καὶ ὑποχωροῦσαν σ' αὐτοῦ τοῦ εἰδούς τὶς ὥργανωμένες ἐπιθέσεις.

Μὲ τὴν τρίτην τοῦ ἐκστρατείαν, ὁ Ρωμανός, ἥλθε πρὸς τὴν Ἀρμενία καὶ ἐκεὶ ἐπιασε τὸ **Ματζικέρτ** ποὺ εἶναι κοντά σὲ μιὰ λίμνη. Εἶχε μαζί του πολὺ στρατό. *Αλλὰ δὲ στρατὸς αὐτός, ἦταν σωστὸς μωσαϊκός. Φράγκοι, Ἀρμενίοι, Πατσινᾶκαι, κάθε καρυδιᾶς καρύδι. Καὶ στὸ μισθοφορικὸ αὐτὸν στράτευμα ἦταν πολὺ χαλαρή.

*Ο Σουλτάνος Ἀλπ-Ἀρσλάν βρισκόταν τότε στὸ Χαλέπι. Μόλις ἔμαθε πώς δὲ Ρωμανὸς μπῆκε στὴν Ἀρμενία, ἔσπευσε στὸ Ματζικέρτ.

Οἱ Μουσουλμᾶνοι ἔστηκαν στὸ πόδι. Ζήτησαν μὲ προσευχὴς τὴν προστασία τοῦ Προφήτη.

*Ο Ἀλπ-Ἀρσλάν παρὸ δὲ αὐτά, ἥθλησε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν Ρωμανό. *Ο Βυζαντινὸς στρατὸς ἦταν πολύς, καὶ δὲν χωροῦσε μάχη. *Ομως δὲ Ρωμανός, ἔσταθη ἀλύγιστος.

Καὶ ἡ ἀρνησίς του αὐτὴ ἐξώργισε τοὺς πιστοὺς τοῦ Μωάμεθ. Προσευχήθηκαν, ὠρκίσθηκαν καὶ ὠπλίσθηκαν. *Η μάχη ἀρχισε σκληρά.

*Ο Βυζαντινὸς στρατός, ἔπαθε πανικό. *Αλλοι πῆγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἄλλοι ἔσκόδπισαν. *Ο Ρωμανὸς πολέμησε γενναῖα καὶ πληγώθηκε. Κι ὕστερα, ἔπεισε στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ.

*Ο Τούρκος Σουλτάνος ἔτριβε τὸ μάτια τὸν μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸ ἀνέλπιστο. Πάτησε τὸ κεφάλι τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὕστερα ἔδειχθηκε εὐγενικὸς ἀπέναντί του. *Έκαμε συμφωνία μαζί του νὰ τοῦ πληρώνη φόρο τὸ Βυζάντιο καὶ τὸν ἀφησε ἐλεύθερο.

Στὴν Πόλι τὸ ἄγγελμα ἔφερε ταραχή. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ρωμανοῦ ἔκαμαν ἐπανάστασι καὶ τοῦ πῆραν τὸν θρόνο. Τὸν ἴδιον, τὸν ἐπιασαν καὶ τὸν ἐτύφλωσαν.

Στὸν θρόνο ἀνέβηκε δὲ **Μιχαὴλ ὁ Δούκας**, ἔνας ἀνίκανος Αὐτοκράτορας, γιὰ ν' ἀποτελειώσῃ τὸ κακὸ ποὺ ἀρχιζε μὲ τὴν καταστροφὴν στὸ Ματζικέρτ.

*Η μάχη αὐτὴ εἶναι δρόσημο στὴ Βυζαντινὴ Ἰστορία. *Η πτῶσις τῆς Αὐτοκρατορίας ἔχει πιὰ ἐτοιμασθῆ.

*Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιὸς ἦταν δὲ Ρωμανὸς δὲ Διογένης ; 2. Πῶς

ἀνέλαβε καὶ τί ἔκαμε στὴν ἀρχή; 3. Ποῦ εὑρίσκοντο οἱ Τούρκοι τότε; 4. Τί ἔκαμε δὲ Ρωμανὸς γιὰ νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους; 5. Πόσες ἐκσιρατεῖς ἔκαμε καὶ ποῦ; 6. Πῶς ἦγινε ἡ μάχη στὸ Ματζικέρτ; 7. Πῶς ποίνετε τὴν πολιτικὴ τοῦ Ρωμανοῦ ποὺ δὲν ἐδέχθηκε συμφωνία μὲ τοὺς Τούρκους; 8. Πῶς ἐξελίχθηκε ἡ μάχη στὸ Ματζικέρτ καὶ ποιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς τοῦ Ρωμανοῦ;

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Τὰ Γράμματα. — Εἴδαμε πιὸ πάνω πῶς ἀπὸ πολὺ ἐνωρίς, ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη τὰ χρόνια ποὺ ἐθεμελιώνετο τὸ Βυζαντινὸ Κράτος, τὰ Γράμματα, δπως καὶ οἱ Τέχνες, ἀρχισαν νὰ παιρνούν μιὰ καινούργιαν ἀνάπτυξι.

“Η ἀνάγκη τοῦ Χριστιανισμοῦ, δταν ὑποχρεώθηκε γιὰ νὰ θεολογῇ καὶ νὰ σπάζῃ τὶς διάφορες αἰλέσεις, νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα, ἥταν ἡ κύρια ἀφορμὴ ποὺ ἐδημιουργήθηκε καὶ στὸ Βυζαντινὸ Κράτος πνευματικὴ παράδοσις.

Καὶ εἴδαμε, πῶς σ' ὅλη τὴν ὁδὸν περίοδο ὑπῆρχαν πολλοὶ καὶ μεγάλοι οἱ σοφοὶ στὸ Βυζάντιο, καὶ βασιλεῖς ἀκόμη, ποὺ καλλιέργησαν τὰ Γράμματα.

“Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σπουδαίους ἦταν, δπως εἴδαμε, ὁ Φώτιος. Καὶ ἦσαν ἀκόμη, ἔνα πλῆθος ἄλλοι.

Τὰ Ἑλληνικὰ κείμενα τῶν Ἀρχαίων προκαλοῦσαν τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τῶν σοφῶν τοῦ Βυζαντίου. Τὰ μελετοῦσαν καὶ ἔπαιχναν τὴ σοφία τους γιὰ νὰ τὴ χρησιμοποιήσουν καὶ στοὺς δικούς τους καιρούς.

Τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Θουκυδίδου ἦσαν περιζήτητα μελετήματα. Τὰ μελετοῦσαν, τὰ ἐσχολίαζαν, τὰ ἐδίδασκαν καὶ τὰ ἐδιδάσκοντο οἱ Βυζαντινοί.

Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τους αὐτό, ἔκαμε ὥστε καὶ νὰ σωθοῦν τὰ ἔργα τῶν Ἀρχαίων.

“Ἡ τυπογραφία, καθὼς θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, ἐφευρέθηκε πολὺ ἀργότερα. Ὡς τότε, ἔγραφαν τὰ βιβλία μὲ τὸ χέρι. Ἡσαν **χειρόγραφα** τὰ βιβλία. Γι' αὐτὸ καὶ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ φυλαχθοῦν τὰ ἔργα τῶν Ἀρχαίων, καὶ θὰ τὰ χάναμε ἀν τὸ Βυζάντιο δὲν ἔδειχνε ἐνδιαφέρον γι' αὐτά.

“Απὸ τὰ Χειρόγραφα λοιπὸν τῶν Βυζαντινῶν, ἔλαβε δὲ Νεώτερος Πολιτισμὸς τὴ μεγάλη παρακαταθήκη τοῦ Ἀρχαίου Κόσμου.

Καὶ ἀν ἀκόμη τὸ Βυζάντιο δὲν εἶχε καὶ δική του παραγωγὴ πνευματικῆ, μονάχα γιὰ τὸ δτι μᾶς ἔσωσε αὐτὴ τὴ μεγάλη κληρονομία, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ θεωροῦμε σὰν ἔνα μεγάλον προστάτη τῶν Γραμμάτων.

*Αλλὰ καὶ οἱ φιλολογικὲς ἔργασίες ἐπάνω στὰ κείμενα αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Βυζαντινούς, εἶναι πολὺ σπουδαιεῖς. Ἐμαθαν πολὺ καλὰ τὰ ἀρχαῖα πράγματα καὶ τὰ ἔκριναν πολὺ δόχιμά. Γι' αὐτὸν καὶ οἱ κρίσεις τους μᾶς εἶναι πολὺ χρήσιμες.

Τέτοιες σπουδαιεῖς ἔργασίες μᾶς ἀφησαν, δὲ **Ἐνστάθιος** δὲ **Θεσσαλονίκης**, δὲ **Μιχαὴλ Ψελλὸς** καὶ ἄλλοι πολλοί.

*Αλλὰ καὶ πρωτότυπα πνευματικὰ ἔργα πολλὰ μᾶς ἀφησε τὸ Βυζάντιο. Στὴ Φιλοσοφία, στὴ Ρητορικὴ στὴν Ποίησι, σ' ὅλες τὶς πνευματικὲς κατευθύνσεις.

Ἡ Τέχνη.— Ὅπως εἴπαμε καὶ στὸ Κεφάλαιο περὶ Ἱουστινιανοῦ, δὲ Νέος Κόσμος ποὺ γεννήθηκε μὲ τὴ δημιουργία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ τοῦ ἔπειτα Βυζαντινοῦ Κράτους, δὲ Ἑλληνοχριστιανικὸς Κόσμος, αἰσθάνθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἀνάγκη γιὰ νέα ἔργα ποὺ νὰ ἐκφράζουν τὶς δικές του ἀντιλήψεις. Τὶς ἀντιλήψεις, ποὺ ἐσχημάτιζε ὅταν ἀρχισε νὰ βλέπῃ τὴν ζωὴν καὶ τὰ γύρω του μὲ τὸ δικό του, τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸ μάτι. Εἴδαμε πῶς ἀπάντησε στὴν ἀνάγκη αὐτὴ δὲ Ἱουστινιανὸς καὶ οἱ τεχνίτες τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων περιόδων. Ἐδημιουργήθηκε λοιπόν, καινούργιος ωνθμὸς στὶς Τέχνες, δὲ **Βυζαντίνδες ωνθμός**, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Στὴν Ἀρχιτεκτονικὴ, στὴ Ζωγραφικὴ, στὴν Ποίησι παντοῦ, τὰ σχήματα παίρνουν καινούργια μορφή.

*Ο ναὸς ποὺ θὰ στεγάσῃ καὶ θὰ θεομάνῃ τὴν πίστι τοῦ Βυζαντινοῦ, γίνεται σὰν σταυρὸς μὲ θόλο στὴν κορυφή. Στολίζεται στοὺς τοίχους μὲ τὶς μορφὲς τῶν ἀγίων τῆς Χριστιανοσύνης.

Καὶ εἶναι οἱ μορφὲς αὐτές, ἵδιόρρυθμα ζωγραφισμένες εἴτε μὲ χρώματα εἴτε καὶ μὲ πολύχρωμα πετραδάκια ποὺ κολλοῦν τὸ ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο ὥσπου νὰ σχηματίσουν τὸν Βυζαντινὸν ἄγιο, τὰ περίφημα **Μωσαϊκά.** Τὸν ἄγιο, μὲ τὸ ἀσκητικὸ πρόσωπο τὸ στεγνό, τὸν ἔξαυλωμένο, δύπος τὸν ἥθελες ή πίστις ή Χριστιανικὴ τὸν ἄγιο της.

***Ἡ Τέχνη** τῶν Μωσαϊκῶν, εἶναι μιὰ κατάκτησις τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ.

Κι ἀκόμη, ἡ Τέχνη τῆς **μικρογραφίας**, παίρνει στὸ Βυζάντιο μιὰ ξέχωρη μορφή.

Τὸ Χειρόγραφο, τὸ ἀρχαῖο κείμενο, θὰ **καλλιγραφηθῇ** μὲ πολλὴ προσοχὴ. Τὰ γράμματά του θὰ ἔχουν ἔνα ωνθμό, ποὺ θὰ τὸν καθορίζει ή μορφὴ ὅλων τῶν γύρω τους καλλιτεχνικῶν σχημάτων. Κι ἔπειτα, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ καμμιὰ ζωγραφιὰ τὸ Χειρόγραφο. Ξεκουράζει πάντα τὸ νοῦ καὶ τὸ μάτι μιὰ εἰκόνα. Καὶ η εἰκόνα αὐτὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ πα-

ριστάνη κάτι ἀπὸ ὅσα λέει τὸ ἔδιο τὸ κείμενο, πρέπει νὰ εἶναι πολύχρωμη καὶ ὁραία. Νὰ εἶναι μικρή, γιατὶ τὸ σχῆμα τοῦ Χειρογράφου τὸ ἀπαιτεῖ, νὰ εἶναι «μικρογραφία», ἀλλὰ νὰ εἶναι Βυζαντινή.

Καὶ ἡ περγαμηνή, τὸ χαρτὶ ἃς ποῦμε, ποὺ ἡταν δέομα ζώου κατεργασμένο, δεχόταν μὲ μεγάλη ὑπομονὴ τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου ποὺ ἀποθανάτιζε ἐπάνω της τίς ἀντιλήψεις μιᾶς ἐποχῆς καὶ ἐνὸς λαοῦ γιὰ τὰ ζητήματα τῆς Ζωγραφικῆς.

***Ἐρωτήσεις.—** 1. Ποιὰ ἡταν ἡ ἐπίδοσις τῶν Βυζαντινῶν στὰ Γράμματα; 2. Πῶς ἀναγκάσθηκαν νὰ μελετήσουν τοὺς Ἀρχαίους; 3. Ποιὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μελέτης τους αὐτῆς γιὰ τὸν Πολιτισμό; 4. Τί εἶδους ἦσαν οἱ σπουδές τους στὸν Ἀρχαίους; 5. Πῶς ὑποχρεώθηκαν νὰ δημιουργήσουν δικό τους ρυθμὸ στὴν Τέχνη; 6. Ποῦ ἀσχολήθηκαν καὶ πῶς; 7. Ξέρετε καμμιὰ καθαρὰ Βυζαντινὴ τεχνικὴ δημιουργία; 8. Ποιὰ εἶναι καὶ γιατὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν προσώπων τῆς Βυζαντινῆς Ἀγιογραφίας; 9. Ποιὰ εἶναι ἡ τέχνη τῶν Χειρογράφων; 10. Τί εἶναι οἱ Μικρογραφίες;

META TO MATZIKEPT

***Ο Μιχαὴλ Δούκας.—** Ἡ μάχη στὸ Ματζικὲρτ ἀποτελεῖ, ὅπως εἴπαμε πιὸ πάνω, ὁρόσημο στὴ Βυζαντινὴν Ἰστορία.

Τὸ Βυζάντιο ἐνικήθηκε, κι ἐνικήθηκε ὅχι ὅπως πολλὲς φορὲς ἄλλοτε. Ἐχασε μιὰ μάχη, σὲ μιὰ πολὺ κρίσιμη ὥρα του. Σὲ μιὰν ὥρα, ποὺ ἡ Αὐτοκρατορία ἔτριζε καὶ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ γερὸ στήριγμα.

Ἡ μάχη μὲ τὸ ἀποτελέσματά της, ἐσφράγισε τὴν ἀδυναμία ποὺ εἶχε τὸ Βυζάντιο νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν λάσπη. Βούλιαξε πιὸ πολὺ. Ἀν ὁ Μιχαὴλ ποὺ πῆρε τὴν ἔξουσία δὲν ἦταν ἔνας ἀνίκανος, τὸ Βυζάντιο ἴσως μποροῦσε νὰ συνέλθῃ.

Μὰ πῶς νὰ γίνη αὐτό; Εἶχε γεννηθῆ, εἶχε μεγαλώσει, εἶχε δοξασθῆ. Ἐπρεπε στὸ τέλος, καὶ νὰ πεθάνῃ. Ὁ Νόμος τῆς Φύσιος τὸ ἀναγκάζει. Κάθε πρᾶγμα, λέει ὁ Νόμος αὐτός, γεννιέται, μεγαλώνει καὶ πεθαίνει.

Πρὸς τὸν θάνατό του λοιπὸν ἄρχισε ὑστερα ἀπὸ τὸ Ματζικὲρτ νὰ νὰ βαδίζῃ καὶ τὸ Βυζάντιο.

Ἡ ἀποτυχία του ἀνοιξε ἀμέσως τὸν δρόμο τῶν Τούρκων πρὸς τὴ Μικρασία.

Καί, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ἀρχαῖοι, δροῦς πεσούσῃς πᾶς ἀνὴρ ἔντενεται: Οἱ Νορμανδοὶ παίρνουν στὰ χέρια τους τὴν Ἰταλία. Καὶ αὐτοὶ μαζὶ μὲ τὸν Βενετοὺς ἀνακατώνονται στὰ ζητήματα τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅχι πιὰ αὐτὸς στῆς Ἰταλίας τὰ ζητήματα.

Τὸ Βυζάντιο πέφτει ἀπὸ μέρα σὲ μέρα. "Αδικα προσπαθοῦν οἱ Αὐτοκράτορές του μὲ διάφορους πολιτικοὺς γάμους νὰ τὸ σώσουν.

Οἱ Τοῦρκοι εἰναι ἀδάμαστοι. Καινούργιος λαός, ἀκούραστος ἀκόμη ἀπὸ τὴν ζωή, κτυποῦν μὲ πρωτόγονο βαρβαρισμὸν καὶ νικοῦν. Κάνουν ἐπιδρομές καὶ ληστεύουν. Ξυλώνουν συνεχῶς τὴν Αὐτοκρατορία. Κι αὐτὴ ἀνυπεράσπιστη, κρατεῖ στοὺς ὅμοις τῆς ἔναν ἀνίκανο Αὐτοκράτορα.

Οἱ στρατηγοὶ ἀλληλοεπαναστατοῦν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ζητοῦν ἐνίσχυσιν τῶν Τούρκων καὶ τῶν ἀντιπάλων τους. Καὶ οἱ Τοῦρκοι προχωροῦν.

Σὲ λίγο ἡ **Νίκαια**, ἡ δονομαστὴ πόλις τῆς Μικασίας ὅπου ἔγινε ἡ πρώτη Οἰκομενικὴ Σύνοδος, γίνεται πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ Μικρασιατικοῦ Κράτους, μέσα σὲ δέκα μόλις χρόνια ὑστερα ἀπὸ τὸ Ματζικέρτ.

Ο Νικηφόρος Βοτανειάτης. Ἀπὸ τὴν παλιὰ οἰκογένεια τῶν Φωκαδῶν, ἀνέβηκε γέροντας πιὰ ὁ **Νικηφόρος** στὸν θρόνο.

Ήταν ἐργατικὸς καὶ μορφωμένος ἀνθρωπός, ἀλλὰ ἐπέτυχε τὴν κατάκτησι τοῦ θρόνου μὲ τὴν βοήθεια τῶν Τούρκων. Αὐτό, τοῦ ἐδημιούργησε χίλια δυὸς ζητήματα.

"Ἐπρεπε νὰ πληρώσῃ ἐκείνους ποὺ τὸν ἐβιόήθησαν. Χρειαζόταν λοιπὸν χρήματα. Ἡ λύσις ἦταν, οἱ νέες φορολογίες.

Οἱ ἀντίπαλοι του τὸν ἐπολέμησαν. Καὶ ἀναγκάσθηκε νὰ τοὺς ἀντιπολεμήσῃ γιὰ νὰ κρατηθῇ στὸν θρόνο. Κατὰ τοὺς ἀγῶνες τους αὐτοὺς διεκρίθη ὁ στρατηγός του **Άλεξις Κομνηνός**. Ήταν ἔνας νέος μὲ τόλμη μεγάλη ἀλλὰ καὶ μὲ περίσκεψι σπουδαία.

Αὐτὸς ἔπειτα ἀπὸ λίγο, θὰ γίνη ἀρχηγὸς καινούργιας Δυναστείας στὸ Βυζάντιο, τῆς **Δυναστείας τῶν Κομνηνῶν**.

Τὸν χρόνο ὅμως ποὺ ἔγινε αὐτὸς Αὐτοκράτορας, οἱ Τοῦρκοι εἶχαν πιὰ δριστικὰ στερεωθῆ στὴ Μικρασία. Ὁ διάδοχος τοῦ **Άλπ - Άρσλάν** ὁ δραστήριος **Σουλεϊμάν**, ἔκαμε τὴν Νίκαια πρωτεύουσα τοῦ Κράτους του.

Ἐρώτησις.— 1. Τί ἔγινε μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ματζικέρτ; 2. Πῶς ἀντιμετωπίζει τὸ Βυζάντιο τὴν κατάστασι ποὺ ἐδημιούργήθηκε; 3. Τί κάνουν οἱ Τοῦρκοι στὸ μεταξύ; 4. Ποιὸς ἦταν ὁ Νικηφόρος Βοτανειάτης καὶ πῶς ἀνέβηκε στὸν θρόνο; 5. Ποιὸς ἦταν τὸ ἔργο του; 6. Τί γίνεται στὶς μέρες τοῦ Αὐτοκράτορα αὐτοῦ.

Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΚΟΜΝΗΝΩΝ (1081 - 1185)

Άλεξις Κομνηνός (1081 - 1118).— Ὁ τολμηρὸς ἀλλὰ καὶ

συνετὸς Ἀλέξιος Κομνηνός, στὰ 1081 διαδέχθηκε στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου τὸν Αὐτοκράτορα Νικηφόρο τὸν Βοτανειάτη, σὲ ὥρες πολὺ κρίσιμες γιὰ τὴν Αὐτοκρατορία.

Οἱ Τούρκοι εἶχαν φθάσει στὴ Βιθυνία καὶ οἱ Νορμανδοὶ πῆραν τὴν Ἰταλία καὶ ἀπειλοῦσαν τὸ Βυζάντιο. Στὴ Βαλκανικὴ ἐπίσης, οἱ διάφορες φυλὲς δυνάστευαν τὶς ἐπαρχίες τοῦ Κράτους.

Ο Ἀλέξιος τὰ ἡξερε δῆλα αὐτά, καὶ ἡξερε ἀκόμη καὶ τὸ πῶς ἔπερε νὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ. Ἡ Αὐτοκρατορία μποροῦσε νὰ τοῦ δώσῃ τὸ λίγο λάδι ποὺ ἀκόμη τῆς ἀπέμενε γιὰ νὰ κάμη τὴν τελευταία ἀναλαμπή της.

Ἀλέξιος Κομνηνός.

Καὶ ὁ Ἀλέξιος, ὁ γενναῖος αὐτὸς Θρακιώτης, δὲν ἔδειλιασε. Τὸ ἔργο του ἦταν δύσκολο ἀλλὰ καὶ σημαντικό. Σ' αὐτό, θὰ βασισθῇ μιὰ ἀκόμη, ἡ τελευταία, ἔκατονη σχεδόν, ἀκμὴ τῆς Αὐτοκρατορίας. Μιὰ ἀκμή, ἀρκετὰ σημαντική: Τὸ τελευταῖο φῶς τοῦ λυχναριοῦ.

Μόλις λοιπὸν ἐπῆρε τὴν ἔξουσία στὰ χέρια του ὁ Ἀλέξιος, συνθηκολόγησε ἀμέσως πρὸς τοὺς Τούρκους, ἀφοῦ ἀνεγνώρισε σ' αὐτοὺς τὰ σύνορα ποὺ εἶχαν ἐκείνη τὴν στιγμή, κι ἐστράφη γρήγορα στὸν κίνδυνο ποὺ τὸν ἀπειλοῦσε ἀμεσα.

Οἱ Νορμανδοὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλία εἶχαν περάσει στὴν Ἑλλάδα, στὸ Ιλλυρικὸν Θέμα, ὅπως λεγόταν τότε. Σκληροὶ ἀγῶνες ἐτάραξαν τὴν περιοχή.

Ο γενναῖος Ἀλέξιος μὲ τὸν ἀκαταμάχητο στρατό του μπόρεσε τελικὰ νὰ καταπονήσῃ τὸν ἔχθρο καὶ νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ ὕστερα ἀπὸ τέσσερα χρόνια νὰ γυρίσῃ στὴν ἐστία του. Τὸ Κράτος ἔτσι, κατώρθωσε νὰ μείνῃ ἥσυχο ἀπὸ τὰ δυτικά του.

Στὸν πόλεμον ὅμως αὐτόν, ὁ Ἀλέξιος ἔχρησιμοποίησε γιὰ συμμάχους του τοὺς Βενετούς. Αὐτὸς τοῦ βγῆκε σὲ κακό, γιατὶ οἱ Βενετοὶ ἀργότερα θὰ καθήσουν στὸ σβέρχο τοῦ Βυζαντίου.

Ὑστερα ὁ Ἀλέξιος ἐστράφη πρὸς τὴν Βαλκανική. Οἱ Πατσινᾶκαι εἶχαν βρεῖ εὐκαιρία κι ἔφθασαν ὡς τὴ Θράκη. Καινούργιοι λοιπὸν ἀγῶνες.

Στὰ 1091 ὁ Ἀλέξιος εἶχε ἑμπλέξει καὶ μὲ τοὺς ἔχθρούς του αὐτούς.

Στὸν πόλεμο κατὰ τῶν Πατσινακῶν ὁ Ἀλέξιος ἀναγκάσθηκε νὰ

πάρη μαζί του και τοὺς Σέρβους, ὅπως τοὺς εἶχε και κατὰ τῶν Νορμανδῶν πάρει. Αὐτὸ δύμως τὸν ἔβλαψε, γιατὶ ἀργότερα, στὰ 1094, ἀγαγκάσθηκε ν' ἀναγνωρίσῃ τοὺς Σέρβους ὡς Κράτος.

Τοὺς ἡρωῖκους ἀγῶνες τοῦ Ἀλεξίου μᾶς τοὺς περιέγραψε ἡ κόρη του **"Αννα**, στὸ ἔργο τῆς τὸ ἰστορικὸ ποὺ φέρει τὸν τίτλο **"Ἀλεξιάς**.

"Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιὸς ἦταν ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός; 2. Πῶς ἀνέβηκε στὸν θρόνο; 3. Ποία ἦταν τότε ἡ κατάστασις στὸ Βυζάντιο; 4. Τι ἔκαμε μόλις πῆρε τὴν ἔξουσία; 5. Ποιὸς ἐχθρούς του πολέμησε ποῦ καὶ πότε; 6. Τί εἶναι ἡ «Ἀλεξιάς»;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'.—ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

Ἄφοῦ ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς κατάφερε νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ζητήματα τῆς Βαλκανικῆς, ἐτοιμαζόταν νὰ κτυπήσῃ καὶ τοὺς τελευταίους ἄλλὰ καὶ χειρότερους ἐχθρούς του, τοὺς Τούρκους. Δυστυχῶς δύμως πάνω σ' αὐτὴν τὴν στιγμὴ φανερώθηκε ἀπρόοπτα ἕνας μεγάλος καταστροφικὸς καινούργιος κίνδυνος. **Οἱ Σταυροφόροι.**

Οἱ Τούρκοι, ὅπως εἴπαμε πιὸ πάνω, ἀπὸ πολλὰ χρόνια τώρα εἰχαν ἀπλωθῆ στὴ Μικρασία κυρίαρχοι. Στὰ 1077 πῆραν καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν Ἱερὴν πόλι τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Χριστιανικὸς Κόσμος ἀναταράχτηκε τότε.

Στὴν πόλι αὐτῇ, οἱ Χριστιανοὶ δὲν τοῦ Κόσμου πήγαιναν συχνὰ καὶ προσκυνοῦσαν. Οἱ Τούρκοι λοιπόν, δυσκόλεψαν τὸ προσκύνημα αὐτὸ μόλις πάτησαν τὸ πόδι τους στὴν Ἄγια Γῆ.

Οἱ χιλιάδες τῶν προσκυνητῶν ὑπέφεραν πιὰ τὰ πάνδεινα ἀπ' τοὺς βάρβαρους αὐτοὺς κατακτητές. Καὶ σὰν γύριζαν στὶς πατρίδες τους ἔξιστοροῦσαν τὰ φοβερὰ αὐτὰ παθήματά τους.

Καὶ ἡ Χριστιανοσύνη εἶχε ιερὴ ἀγανάκτησι κατὰ τῶν μισητῶν ἀπίστων, ποὺ τὴν ἔθιγαν στὴν πιὸ εὐαίσθητη πτυχὴ τῆς ψυχῆς της. Ἐνα μῖσος, ἔβραζε στὶς ψυχὲς ὅλων κατὰ τῶν Τούρκων.

Αὐτὸ τὸ μῖσος, αὐτὴν τὴν ψυχολογία τῶν Χριστιανῶν, ἐσκέφθηκαν τότε πολλοὶ νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν γιὰ δικούς του ὁ καθένας σκοπούς: Οἱ Βενετοί, γιὰ νὰ μεγαλώσουν τὰ προνόμια τους στὴν Ἀνατολή· οἱ Νορμανδοί, γιὰ νὰ πάρουν καινούργια ἐδάφη· ὁ Πάπας, γιὰ νὰ μεγαλώσῃ τὴν ἔξουσία του, ποὺ τὸ Σχίσμα τὸν ἐμπόδιζε, καὶ πρὸς τοὺς πιστοὺς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Τὸ ἀνακάτωμα ὅλων αὐτῶν τῶν συμφερόντων ἔξακολούθησε νὰ γίνεται κανονικά, ὥσπου στὸ τέλος ἔπειδησαν ἀπ' αὐτὸ οἱ ιεροὶ πόλεμοι κατὰ τῶν ἀπίστων, οἱ **Σταυροφορίες**.

Πολλοί ίνπήρξαν οἱ δημιουργοὶ αὐτοῦ τοῦ ἔεστηκώματος τῆς Χριστιανοσύνης. "Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ Πέτρος ὁ Ἐρημίτης. Ἡταν ἕνας καλόγηρος ποὺ ἤλθε νὰ προσκυνήσῃ στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ, ἀφοῦ ίπέ-

Ἡ Εύρωπη κατὰ τὰ χρόνια τῶν Σταυροφοριῶν.

φερε πολλά, γύρισε στὴ Δύσι καὶ τὰ διηγήθηκε, ἔεστηκώνοντας μὲ τὸ κήρυγμά του τοὺς λαούς.

"Ο Πάπας συνεκάλεσε Σύνοδο ὅλων τῶν ἡγεμόνων στὴν Κλεομδν τῆς Γαλλίας καὶ ἔκαμε κι αὐτὸς τὸ ἔδιο. Φανάτισε τοὺς πιστούς του. Πλήθη λαοῦ τότε μαζεύτηκαν γύρω ἀπ' τὸν Πέτρο τὸν Ἐρημίτη.

Καθένας ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ πλήθη ἔκρυψε πίσω ἀπ' τὸν θρησκευτικό του φανατισμὸ καὶ μιὰ δική του ἐπιδίωξι.

"Η Ἀνατολή, πάντα ἐθεωρεῖτο ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς σὰν χώρα μυθικὴ καὶ πλούσια. Τυχοδιώκτες λοιπὸν κάθε λογῆς, πιάστηκαν χέρι-χέρι γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς ἄπιστους.

"Η φτώχεια ποὺ ίνπήρχε στὴ Δύσι, ὅπου εἶχε ἔαναδημιουργηθῆ ἥ δουλεία μὲ νέα μορφή, βοήθησε πολὺ τὶς Σταυροφορίες. Τὸ πρῶτο λοιπὸν κῦμα ἐσχηματίσθηκε. Στρατὸς φοβερός.

"Ἐνας σταυρὸς στὸ στῆθος τοῦ καθενός, Ἡταν τὸ σῆμα ποὺ θύμιζε στοὺς Σταυροφόρους τὴν κοινή τους ἐπιδίωξι, τὴν Ἀπελευθέρωσι τῶν Ἄγιων τόπων.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποία ἡταν ἡ ἀφορμὴ ποὺ προκάλεσε τὶς Σταυροφορίες; 2. Τί ἦσαν οἱ Σταυροφορίες καὶ γιατὶ ὠνομάσθηκαν ἔτσι; 3. Ποιὰ ἦσαν τὰ πραγματικὰ αἴτια ποὺ ἐδημιούργησαν τὶς Σταυροφορίες; 4. Τί ἔκαμε ὁ Πάπας; 5. Ποιὸς ἦταν ὁ Πέτρος ὁ Ἐρημίτης; 6. Τί εἰδους ἄνθρωποι ἦσαν οἱ Σταυροφόροι καὶ τί ἐπιδιώξεις εἶχε ὁ καθένας τους;

Πρώτη Σταυροφορία.— Ὁ Πέτρος ὁ Ἐρημίτης συγκρότησε πρῶτος ἕνα μεγάλο Χριστιανικό στράτευμα καὶ ἔκεινησε. Κάθε καρυδιᾶς καρύδι εἶχε συγκεντρωθῆ γύρω ἀπ' τὸν Πέτρο, καὶ ἡ πορεία τους ἀρχίσει.

Πρέσαν τὴν Οὐγγαρία, τὴ Σερβία, τὴ Βουλγαρία κι ἔφθασαν ὅως τὴν Πόλι. Δίχως προμήθειες, δίχως τίποτα. Σωστὴ ἀκρίδα, δπον περονοῦσαν. Χριστιανοὶ ληστές, δὲν ἀφηγαν λιθάρι στὸ λιθάρι. Πῶς ἀλλοιῶς θὰ ζοῦσαν;

Οἱ Οὐγγροὶ, τοὺς ἐκτύπησαν. Καὶ πιὸ κάτω τὸ Βυζάντιο, τὰ Ἰδια. Στὴ Νίσ τῆς Σερβίας ἀναγκάσθηκε καὶ ὁ Βυζαντινὸς στρατὸς νὰ τοὺς κτυπήσῃ. Ἡσαν ἀνυπόφοροι.

Ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς ποὺ βασίλευε τότε στὴν Πόλι, εἶδε τὸ μεγάλο κακὸ ποὺ ἔφερτο τῆς Χριστιανοσύνης. Τοὺς περιποιεῖται λοιπόν, τοὺς δίνει τρόφιμα καὶ τοὺς περνᾶ μὲ τὰ πλοῖα του στὴ Μικρασία. Ἄς συνεννοηθοῦν καλύτερα μὲ τοὺς Τούρκους.

Πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ δσο γίνεται πιὸ σύντομα ἀπὸ τοὺς ἀσπονδοὺς αὐτοὺς φίλους τῆς Χριστιανοσύνης. Τοὺς περιποιεῖται λοιπόν, τοὺς δίνει τρόφιμα καὶ τοὺς περνᾶ μὲ τὰ πλοῖα του στὴ Μικρασία. Ἅς συνεννοηθοῦν καλύτερα μὲ τοὺς Τούρκους.

Τὸ παραδειγμα ὅμως τοῦ Πέτρου, ἀρεσε καὶ σὲ ἄλλους πολλοὺς στὴ Δύσι. Διάφοροι πολεμιστές, ἵπποτες ὅπως τοὺς ἔλεγαν, ἔκεινησαν κι αὐτοὶ μὲ ἄλλους ἀρχηγούς.

Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ **Γεδοφρεῖδος** ντὲ **Μπουγιόν**. Καὶ ἄλλοι, καὶ ἄλλοι. Στρατὸς ἀμέτρητος ἔκεινησε γιὰ τὴν Ἀγία Γῆ. Ἀπ' τὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη, στὴν Ἰταλία, στὴν Ἀλβανία, στὴ Μακεδονία.

Ὁ Ἀλέξιος τοὺς πέρασε κι αὐτοὺς στὴ Μικρασία, ἀφοῦ τοῦ ἔδωκαν τὴν ὑπόσχεσι πῶς δσα μέρη παίρνουν θὰ εἶναι δικά του.

Στὰ 1097 λοιπόν, ὅλο αὐτὸ τὸ στράτευμα βρισκόταν μπροστὰ στὴ Νίκαια. Ὅστερα ἀπὸ κάμποσες βδομάδες πολιορκίας, τὰ κλειδιὰ τῆς

πρωτεύουσας τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἦσαν στὰ χέρια τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ἡ πορεία τῶν Σταυροφόρων συνεχίσθηκε: στὸ **Ίκνιο**, στὴ **Συρία**. Στὰ 1098, ἡ **Αντιόχεια** παραδόθηκε. Καὶ τὸν Ιούλιο τοῦ 1099, οἱ Σταυροφόροι μπαίνουν στὰ **Ιεροσόλυμα**.

Ἡ σφαγὴ τῶν Μουσουλμάνων ἦταν ἀπερίγραπτη. Ὁ Γοδοφρεῖδος ὀνομάσθηκε **ὑπερασπιστὴς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ**.

Μετὰ τὸν θάνατό του, ὁ ἀδελφός του **Βαλδουΐνος** ἔγινε βασιλιάς τοῦ Κράτους τῶν Ιεροσολύμων. Ὁ στρατὸς τῶν Σταυροφόρων δμως, εἶχε κυριολεκτικὰ καταστραφῆ ἀπὸ δλες αὐτὲς τὶς περιπλανήσεις. Δὲν εἶχαν ἀπομείνει παρὰ 20 χιλιάδες μονάχα ἀπὸ τὸ μισὸ περίπου ἐκατομμύριο ποὺ ἔκεινησε.

Οἱ ὑποσχέσεις πρὸς τὸν Ἀλέξιο ἔχαστηκαν. Οἱ νικηταὶ τῶν ἀπίστων ἔχώρισαν τότε τὴν περιοχὴ ποὺ ἔκυριεν σὲ βασίλεια: Τῆς **Ιερουσαλήμ**, τῆς **Αντιόχειας**, τῆς **Ἐδεσσας**.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πῶς ἄρχισε ἡ Πρώτη Σταυροφορία; 2. Ἀπὸ ποὺ ἔκεινησε καὶ τί δρόμο ἀκολούθησε; 3. Τί ἀπέγινε ὁ Πέτρος ὁ Ἐρημίτης; 4. Ποιὸς ἦταν ὁ Γοδοφρεῖδος ντὲ Μπουγιὸν καὶ τί ἔκαμε; 5. Πῶς φέρθηκε τὸ Βυζάντιο στοὺς Σταυροφόρους καὶ γιατί; 6. Τί ἀποτέλεσμα εἶχε ἡ Πρώτη Σταυροφορία;

Δεύτερη Σταυροφορία.—Πενήντα χρόνια ἀργότερα, στὰ 1147, ἔγινε ἡ Δεύτερη Σταυροφορία. Στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχε τότε ὁ **Μανουὴλ Κομνηνὸς** (1143—1180).

Οἱ αἰτίες κι αὐτῆς τῆς Σταυροφορίας είναι βέβαια οἱ γνωστές. Τί θὰ γινόταν δλος αὐτὸς ὁ κόσμος τῆς Δύσεως, ἔτσι ποὺ εἶχε φουντώσει μέσα του ὁ πόθος πρὸς τὴν Ἀνατολή; Ἐπρεπε νὰ βρῇ τρόπο νὰ πάῃ ἔκει.

Καὶ ἡ ἀφορμὴ εύρεθη. Τὰ κρατίδια ποὺ ἰδρυσαν οἱ Σταυροφόροι στὴν Ἀνατολή, ἄρχισαν ὑστερεῖ ἀπὸ λίγο νὰ τρώγωνται μεταξύ τους. Καὶ οἱ Τούρκοι λοιπόν, βρῆκαν εὐκαιρία καὶ κατέλαβαν ἔνα ἀπὸ αὐτά, τὸ Κράτος τῆς **Ἐδεσσας**. Ἡ Δύσις τότε ἀναταράχτηκε. Σπουδαία εὐκαιρία.

Ἡ Γαλλία αὐτὴ τὴν φορὰ εἶχε τὴν πρωτοβουλία. Ὁ βασιλιάς της **Λουδοβίκος ὁ Ζ'**, ἀνέλαβε τὴν ἐκστρατεία. Ἄλλὰ καὶ ὁ **Κονράδος** τῆς Γερμανίας, δὲν στάθηκε ἀργός. Οἱ καλόγηροι τὸν ἔπεισαν. Δὲν ἔπειρε νὰ ὑστερήσῃ. Ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀπαιτοῦσε. Καί, ἔκεινησε κι αὐτός.

Ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς ἤξερε τί ἐσήμαιναν δλα αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἡ Πρώτη Σταυροφορία εἶχε ἀρχετὰ διδάξει τὴν Δυναστεία του.

Χωρὶς λοιπὸν καθυστέρησι καμιμιά, ἐβοήθησε τοὺς Σταυροφόρους καὶ πέρασαν στὴ Μικρασία. Τοὺς ἐφόρτωσε μὲ τρόφιμα, καὶ τὸν ἀφησαν ἥσυχο.

Στὴ Δαμασκὸ οἱ Σταυροφόροι κτυπήθηκαν μὲ τὸν ἔχθρο. Ἡ καταστροφὴ τους ὑπῆρξε φοβερή.

Ἐγύρισαν τότε, ὅσοι ἐγύρισαν, πίσω στὴν Εὐρώπη κατατσακισμένοι. Ἡ ἐπιχείρησις αὐτῇ, εἶχε βγῆ σὲ κακό.

Τοίτη Σταυροφορία.— Σὲ λίγα χρόνια ἀργότερα, στὰ 1189, ἀλλὴ Σταυροφορία. Ἡ Τοίτη αὐτή.

Ο Σουλτάνος **Σαλαδὸν** ποὺ ἔξουσίαζε τὴν Αἴγυπτο, ἐπῆρε τὴν Ιερουσαλήμ. Οἱ Ὑπερασπισταὶ τοῦ Ἅγιου Τάφου αἰχμαλωτίσθηκαν ἀπὸ τὸν ἄπιστον αὐτόν.

Ἡ Εὐρώπη ἀνατρίχιασε. Ο Πάπας ἔσηκώθηκε καὶ μαζί του ἡ Χριστιανούνη τῆς Δύσεως, ταπεινὴ θεραπαινὶς στὶς ἐντολὲς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας της, ἐτοιμάσθηκε.

Στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου ἦταν τότε ὁ **Ισαάκιος Ἀγγελος** (1185-1195). Εἶχε σταματήσει πιὰ ἡ Δυναστεία τῶν Κομνηνῶν καὶ μιὰ καινούργια είλε ἀνεβῆ, ἡ **Δυναστεία τῶν Ἀγγέλων**.

Ἡ Σταυροφορία λοιπόν, ἀρχισε. Καὶ τὴν ἔκπινησεν ὁ βασιλιὰς τῆς Γερμανίας **Φρειδερίκος Βαρβαρόσσας**. Μαζί του, κι οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Ο **Ισαάκιος Ἀγγελος** ἐδείχθη στὴν ἀρχὴ λίγο δύστροπος πρὸς τοὺς Σταυροφόρους. Ἀναγκάσθηκε ὅμως γρήγορα, ν^ο ἀλλάξῃ τακτικὴ καὶ ν^ο ἀκολουθήσῃ τοὺς προκατόχους του.

Οἱ Σταυροφόροι ἔτσι, πέρασαν στὴ Μικρασία κι ἔφθασαν στὴν Κιλικία. Σὲ κάποιο ποτάμι της, ὁ Βαρβαρόσσας πνίγηκε καὶ ἡ Σταυροφορία ἔσπασε. Ο Σαλαδὸν κράτησε τὰ Ιεροσόλυμα, ἀλλὰ ὑποσχέθηκε πὼς θὰ σέβεται τὰ Προσκυνήματα καὶ τοὺς προσκυνητάς.

Οἱ Ἀγγλοι μὲ τὸν βασιλιά τους **Ριχάρδο τὸν Δεοντόναρδο**, πῆραν πρώτη φορὰ τότε τὴν **Κύπρο**. Ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα πιά, ἡ Ἐλληνικὴ Μεγαλόνησος μένει μακρὰ ἀπ' τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα στὰ ξένα χέρια, καὶ περιμένει.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πότε ἔγινε καὶ γιατὶ ἡ Λεύτερη Σταυροφορία; 2. Ποία ἦταν ἡ στάσις τῶν Βυζαντινῶν; 3. Ποιοὶ ἦσαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Λεύτερης Σταυροφορίας; 4. Πῶς ἐξελίχθηκε καὶ πῶς ἐτελείωσε ἡ Σταυροφορία αὐτὴ; 5. Πότε καὶ γιατὶ ἔγινε ἡ Τοίτη Σταυροφορία; 6. Ποιοὶ τὴν ὀργάνωσαν; 7. Πῶς ἐφέρθη στὸν Σταυροφόρο τὸ Βυζάντιο; 8. Ποία ἦταν ἡ τύχη τῆς Σταυροφορίας αὐτῆς; Πότε καὶ πῶς οἱ Ἀγγλοι πρωτοπήραν τὴν Κύπρο;

Τέταρτη Σταυροφορία.— Ὡς ἀποτυχία τῆς Τρίτης Σταυροφορίας δὲν ἔπεισε τοὺς Χριστιανὸς πῶς ἔπειτε νὰ σταματήσουν πιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις.

Ὑπῆρχε ἀκόμη ἀρκετὸς ἐνθουσιασμὸς στὴ Δύσι, καὶ οἱ Ἰσχυροί της δὲν ἐννοοῦσαν νὰ τὸν ἀφίσουν νὰ χαθῇ ἄδικα. Καινούργια λοιπὸν Σταυροφορία. Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Ἀνατολή, ἥταν πιὰ γνωστός.

Ο Πάπας Ἰννοκέντιος, θρηνοῦσε γιὰ τὸ χάσιμο τῶν Ἅγιων Τόπων. Φυσικά, μέσα του συλλογιζόταν τὴν ἔξουσία του στὴν Ἀνατολή. Καὶ οἱ πιστοί του, φυγοῦσαν ἀπὸ Ἱερὴ συγκίνησι. Δὲν πρέπει δὲ **Τίμιος Σεαυδός** νὰ μένῃ στὰ χέρια τῶν ἀπίστων.

Ἐστάλθηκαν λοιπόν, παντοῦ κήρυκες τῆς θείας ὁργῆς τοῦ Πάπα. Καὶ στὸ μήνυμα τοῦ Πάπα, βρέθηκαν ἀμέσως ἔτοιμοι ν' ἀπαντήσουν οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Βενετοί. Μαζευτῆκαν λοιπὸν στὴ Βενετία. Ἀρχηγοί τους ἥσαν δὲ **Βαλδουΐνος**, ἕνας κόμητας ἀπὸ τὴν Φλάνδρα τῆς Γαλλίας, καὶ δὲ **Βονιφάτιος** δὲ **Μομφερρατικός**.

Ἐκαμαν συμφωνία μὲ τὸν **Δάνδολο** τὸν **Δρόγη**, τὸν βασιλιὰ σὰ νὰ λέμε, τῆς Βενετίας νὰ τοὺς πάη μὲ τὰ καράβια του.

Ἡσαν ὅμως δίχως χρήματα. Πῶς θὰ τοὺς ἔκανε δὲ Δάνδολος αὐτὴν τὴν ἐργασία; Τὰ πράγματα ἥσαν δύσκολα.

Η "Αλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204).— Τὶς δυσκολίες ὅμως τῶν Σταυροφόρων ἥλθε νὰ τὶς λύσῃ ἡ φοβερὴ ἀναοχία, ποὺ εἶχε πιὰ πνίξει τὸ Βυζάντιο. Ἡ παρακμή, ἡ πτῶσις.

Τότε, στὰ 1203, βασίλευε δὲ **Άλεξιος** δὲ **Γ'**, ποὺ γιὰ νὰ πάρῃ τὸν θρόνον εἶχε τυφλώσει τὸν ἀδελφό του, τὸν βασιλιὰ **Ισαάκιο**.

Ο υἱὸς λοιπὸν τοῦ **Ισαακίου** δὲ **Άλεξιος** δὲ **Δ'** **"Αγγελος**, ἐδραπέτευσε ἀπὸ τὴ φυλακή, ὅπου τὸν εἶχε κλείσει ὁ θεῖος του, κι ἥλθε στὸν Πάπα γιὰ νὰ ζητήσῃ ἐνίσχυσι κατὰ τοῦ κακούργου βασιλιᾶ ποὺ ἔκλεψε ἔτσι ἐγκληματικὰ τὸν θρόνο τοῦ πατέρα του.

Τὸν ἔστειλαν στὴ Βενετία. Κι δὲ πονηρὸς δὲ Δάνδολος, τὸν ἐδέχθη μὲ καλωσύνη.

Ο **Άλεξιος**, ὑπεσχέθη στοὺς Σταυροφόρους «θάλασσαν χοημάτων», ἀρκεῖ νὰ ξανάδιναν τὸν θρόνο στὸν **Ισαάκιο**.

Η Σταυροφορία θὰ μποροῦσε λοιπὸν νὰ κάμη ἔτσι μιὰ πολὺ καλὴ ἐπιχείρησι, ποὺ θὰ ἔφερνε πολλὰ κέρδη. Γιατὶ γὰ πάη στὰ **Ιεροσόλυμα** γιὰ Τίμιους Σταυρούς;

Ο Δάνδολος ἥταν πιεστικὸς μὲν αὐτὲς τὶς γνῶμες του. Ο **Βονιφάτιος**, ποὺ ἔφερνε μαζί του τοὺς **Ιταλούς**, ἐδέχθη ἀμέσως δίχως δισ-

ταγμό. Ἡ συμφωνία ἔκλεισε. Τί τὸν Τίμιο Σταυρό, τί τὸ Βυζάντιο! Τὸ πλούσιο Βυζάντιο, ποὺ μὲν μποροῦσαν νὰ χορτάσουν δῆλοι ἔκοκκαλίζοντάς το!

Τὸν Μάιο τοῦ 1203, ἡ συμφωνία ὑπεγράφη στὴν Κέρκυρα. Ὅλοι πῆραν μέρος στὴ δουλειά. Καὶ τὸν Ἰούνιο κι ὅλας τῆς Ἰδιαῖς χρονιᾶς, βρέθηκαν μπροστά στὴν Πόλι.

Θλιψμένη ἀπὸ τὰ βάσανα καὶ κουρασμένη ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τὶς δόξες ἡ ὅμορφη νύφη τοῦ Βοσπόρου, στεκόταν δίχως βούλησι καὶ περίμενε τὸν θάνατο. Τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ τὴν σώσῃ πιὰ ἀπὸ τὸν Νόμο τῆς Φθορᾶς.

Οἱ Σταυροφόροι τὴν θωροῦν, καὶ μένουν ἄναυδοι. Πόσο ὅμορφη στὴν τελευταία της στιγμὴ παρουσιάζεται στὰ μάτια ποὺ τὴν κοιτάζουν! Κρίσιμες ὁρες. Στιγμὲς μεγαλείου ἀλλὰ καὶ φρίκης. Ποιὸς νὰ κρατήσῃ στοὺς ὄμοιους του τὴν εὐθύνη τῶν αὐτῶν στιγμῶν;

“Ο Ἀλέξιος ὁ Γ’ διώχνεται ἀπ’ τὸν θρόνο. Οἱ Σταυροφόροι σπάζουν τὴν ἀλυσίδα ποὺ ἔκλεινε τὸν Κεράτιο κόλπο, μπαίνουν σ’ αὐτόν, καὶνε τὰ πλοῖα κι ἀνεβαίνουν στὰ τείχη. Μέσα σ’ ἔνα μῆνα, ἔχουν κι ὅλας κυριεύσει τὴν Πόλι.

“Ο τυφλὸς Ἰσαάκιος ἀνεβάζεται ξανὰ στὸν θρόνο ἀπὸ τὸν Σταυροφόρος καὶ μαζί του ὁ ἀνόητος Ἀλέξιος ὁ Δ’. Κι ἀμέσως ὕστερα, ἀρχίζουν οἱ ὑποχρεώσεις.

Οἱ Σταυροφόροι ζητοῦν τὴν πληρωμή τους. Μὲ τί ὅμως νὰ τοὺς πληρώσουν; “Ο κίνδυνος, εἶναι πιὰ φανερός.

Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ πληθυσμὸς ἐπαναστατεῖ, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἀλέξιο Δούκα τὸν Μούρτζουφλο. Οἱ ἐπαναστάτες ἀπαγχονίζουν τὸν Ἀλέξιο Δ’.

Οἱ Φράγκοι ἔρχονται σὲ διάστασι μὲ τὸν Μούρτζουφλο. Πολιορκοῦν λοιπὸν τὴν Πόλι, καὶ στὶς 13 Ἀπριλίου 1204 τὴν κυριεύουν. “Ο Θεόδωρος Δάσμαρις προσπάθησε τελευταῖος ν’ ἀντισταθῇ, ἀλλὰ κι ἔκεινος ἔγονάτισε. Οἱ Φράγκοι ἥσαν πιὰ κύριοι τοῦ Βυζαντίου.

Τὸ Βυζάντιο, ποὺ δὲν τὸ γκρέμισαν οἱ δρόδες τόσων βαρβάρων, ὑποχρόησε μπροστά στὰ κτυπήματα τῶν Χριστιανῶν.

Ἐκεῖνο ποὺ ἀκολούθησε τὴν Ἀλωσι, εἶναι ἀφάνταστο. Τὰ στίφη τῶν Σταυροφόρων ἔχεινθηκαν καὶ λεηλατοῦσαν καὶ κατέστρεφαν ὅ, τι εὔρισκαν.

Στὴν Ἀγια - Σοφιά, ἔμπασαν ζῶα κι ἔφόρτωσαν τὰ πολύτιμα σκεύη της. Διάφορα κειμήλια καὶ Χειρόγραφα, ἀρπάχτηκαν τότε καὶ πουλήθηκαν στὴ Δύσι.

“Ο Ἰδιος ὁ Ἰννοκέντιος, ἐντράπηκε γιὰ τὴ φοβερὴ αὐτὴ καταστροφή.

"Ηθελε βέβαια νὰ ἔξουσιάσῃ στὴν Ἀνατολή, μὰ δχι δμως καὶ νὰ τοῦ τὴν καταστρέψουν.

"Ετσι ἐφέρθηκαν λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως στοὺς δμοπίστους τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ Ἀραβεῖς καὶ οἱ Τοῦρκοι, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ φερθοῦν χειρότερα. Ἡ Ἀνατολή, ἐγνώρισε τὴν κακία τῶν Δυτικῶν στὴν χειρότερη ἐκδήλωσί της. Καὶ ἡ γνωριμιὰ αὐτή, θὰ τὴν κάμη νὰ μισήσῃ τόσο πολὺ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Δύσεως, ὥστε νὰ προτιμήσῃ ἀργότερα τὸν Τούρκο γιὰ κυρίαρχο παρὰ νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν Δυτικὸ Χριστιανισμό.

Οἱ Σταυροφόροι κατέστρεψαν ἔτσι, ὅτι πολυτιμότερο μποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ γιὰ τοὺς Χριστιανούς, τὴν ἀγάπη ποὺ ἔπειτε νὰ κυριαρχῇ ἀνάμεσά τους.

Ἐρωτήσεις.—1. Πῶς ἀρχισε ἡ Τέταρτη Σταυροφορία; 2. Ποιοὶ ἦσαν οἱ δημιουροὶ καὶ ποιοὶ οἱ ἀρχηγοί της; 3. Ποῦ συγκεντρώθηκαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ Σταυροφόροι; 4. Ποιὸς ἦταν Αὐτοκράτορας στὸ Βυζάντιο; 5. Πῶς ἔγινε ἡ συμφωνία τῆς Κέρκυρας; 6. Πῶς χαρακτηρίζετε τὴν πρᾶξι Ἀλεξίου Δ' τοῦ Ἀγγέλου; 7. Πῶς ἀρχισε ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους; 8. Ποιοὶ ἀντιστάθηκαν; 9. Τί ἔγινε μετὰ τὴν Ἀλωσι; 10. Πῶς χαρακτηρίζετε τοὺς Σταυροφόρους;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ 1204 - 1453

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.—ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ

“Η διανομή.”—Μετά τὴν Ἀλωσι τῶν συνεταῖς, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σταυροφόρων, ἀνεκήρυξαν Αὐτοκράτορα στὴν Ἀγια - Σοφιά, τὸν Μάιο

Οἱ χῶρες τοῦ Βυζαντίου στὰ χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας.

τοῦ 1204, τὸν Βαλδουΐνο τὸν κόμιτα τῆς Φλάνδρας. Καὶ Πατριάρχη, διώρισαν τὸν Βενετό **Θωμᾶ Μοροζίνην**.

Καὶ ἔπειτα, ἀρχισαν νὰ μοιράζωνται τὸ Κράτος. Διεμερίσαντο τὰ

ιμάντα μον έσυντος. Ὅπως καὶ στὸν Χριστό, ἔτσι συνέβη καὶ στὴν Πόλι.

Δυὸς μέρου περίπου ἐπῆρε δὲ Βαλδουνῆνος ἀπὸ τὴν Πόλι, καὶ ἔνα μέρος μὲ τὴν Ἀγια - Σοφιὰ μέσα, οἱ Βενετοί. Καὶ συνέχισαν ἔτσι τὸ μοίρασμα.

Οἱ Βονιφάτιος ἐπῆρε τὴν περιφέρεια τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἔγινε βασιλιάς.

Φυσικά, δὲ πονηρὸς Δάνδολος κατάφερε νὰ πάρῃ στὸ τέλος τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Αὐτὸς ἐπῆρε κυρίως τὰ μέρη ποὺ εἶχαν λιμάνια, γιὰ νὰ ἔχῃ ἔτσι ἔξασφαλίσει στὰ χέρια του τὸ ἐμπόριο καὶ τὸ ναυτικό.

Τὰ περίφημα λοιπὸν λιμάνια τῆς Μεθώνης καὶ τῆς Κορώνης, τὰ νησιὰ τοῦ Αἴγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου, ἡ Δυτικὴ Ἑλλάδα, ἔγιναν Βενετικά.

Στὶς κορφὲς τῶν βουνῶν τους, κάστρα Βενετσάνικα θυμίζουν καὶ σὲ μᾶς ἀκόμα σήμερα τὶς θλιβερὲς ἐκείνες ὁρες τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Τὸ Πριγκιπάτο τοῦ Μωρέως.— Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο ὕστερα, δλα τὰ μέρη κατὰ περιοχὲς ἐδόθηκαν στοὺς διάφορους στρατιωτικούς.

Ἡ Πελοπόννησος, δὲ Μωρέας ὅπως ὠνομαζόταν τότε, ἐδόθηκε στοὺς Γάλλους ἵπποτες Σαμπλίτην καὶ Γοδοφρεῖδον Βιλλεαρδούνον. Αὗτοὶ λοιπόν, ὅρμουσαν ἔνα κρατίδιο ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα **Πριγκιπάτο τῆς Ἀχαΐας** ἢ τοῦ **Μωρέως**.

Μονάχα δὲ **Μυστρᾶς** στὴ Λακωνικὴ ἔμενε στὰ χέρια Βυζαντινῶν ἀρχόντων. Αὗτοί, ἀργότερα ἔδιωξαν σιγὰ - σιγὰ τὸν Φράγκον ἀπὸ ὅλη τὴν Πελοπόννησο.

Πρωτεύουσά τους οἱ Φράγκοι ἔκαμαν τὴν **Ανδραβίδα**, στὰ δυτικὰ τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ὥργάνωσαν στὴν περιοχὴ μιὰ ζωή, σύμφωνα μὲ τὰ φεούδαρχικὰ συστήματα τῆς Λύσεως.

Γιὰ τὴν ζωὴν αὐτήν, μᾶς μιλᾶ ἔνα σύγγραμμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποὺ σώθηκε καὶ λέγεται **Χρονικὸν τοῦ Μωρέως**.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πῶς ἔγινε ἡ διανομὴ τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους; 2. Ποιὸς ἔγινε Αὐτοκράτορας; 3. Τί πῆραν οἱ Βενετοί καὶ τί δὲ Βονιφάτιος; 4. Τί ἦταν τὸ Πριγκιπάτο τοῦ Μωρέως; 5. Πῶς ὥργάνωσαν τὴν ζωὴν τους οἱ Φράγκοι στὴν Πελοπόννησο; 6. Τί είναι τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως;

Οἱ "Ελληνες κάτω ἀπὸ τοὺς Φράγκοις.— Ἡ νέα αὐτὴ ἴστορικὴ περίοδος ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν Ἀλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὠνομάσθη **Φραγκοκρατία**.

Οἱ Φράγκοι κυριαρχοῦν, δπου ἀλλοτε δικέφαλος ἀετὸς τοῦ Βυ-

ζαντινοῦ Αὐτοκράτορα ἔκυμάτιζε. Μερικὲς μόνο περιοχὲς, ποῦ καὶ ποῦ σὰν νησάκια, διασώζονται Ἑλληνικές. Λείψανα, μιᾶς μεγάλης περασμένης ἐποχῆς.

Καὶ στὰ λείψανα αὐτά, ἔχουν καταφύγει διάφοροι ἀρχοντες Βυζαντινοί, ποὺ ἐκεῖ ἀποτραβηγμένοι Ἰδρυσαν δὲ καθένας τους ἕνα μικρὸ δικό του Κράτος.

Τέτοια ἦσαν τρία, τὰ πιὸ σπουδαῖα. Ἡ *Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας*, ἡ *Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντος* καὶ τὸ *Δεσποτάτο τῆς Ήπείρου*.

Τὸ πρῶτο τὸ εἶχε Ἰδρυσει μετὰ τὴν Ἀλωσι δὲ τελευταῖος ὑπερασπιστὴς τοῦ Βυζαντίου, δὲ Θεόδωρος Λάσκαρις.

Αὐτός, σὰν ἔπεισε ἡ Πόλις, ἐπῆρε τοὺς δικούς του μαζί του καὶ ἥλθε στὴ Βιθυνία. Καὶ Ἰδρυσε ἐκεῖ ἕνα κρατίδιο μὲ πρωτεύουσα τὴ Νίκαια, ποὺ κατώρθωσε νὰ ζήσῃ ὧς τὰ 1261. Αὐτὸ τὸ κρατίδιο, ἐλευθέρωσε ἔπειτα στὰ 1261 τὴν Πόλι τὸ πότε τοὺς Φράγκους.

Τὸ δεύτερο κρατίδιο τὸ Ἰδρυσε ἡ οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν. Κι αὐτό, ἔζησε ὧς τὰ 1461 ποὺ τὸ ἔκυρονευσε δὲ Μωάμεθ δὲ Β'. Οἱ Κομνηνοὶ δὲν ἥλθαν ποτὲ σὲ σύγκρουσι, ἀντίθετα μάλιστα διετήρησαν φιλικὲς σχέσεις μὲ τοὺς Φράγκους.

Τὸ Δεσποτάτο τῆς Ήπείρου τέλος, ἦταν ἕνα κρατίδιο ποὺ μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀρτα τὸ Ἰδρυσε δὲ Μιχαὴλ Ἀγγελος, ἕνας πρίγκιπας ποὺ ἀνήκε στὴν οἰκογένεια τῶν Ἀγγέλων τοῦ Βυζαντίου, ἦταν δηλ. ἔξαδελφος τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου.

Τὸ Κράτος αὐτό, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Δυρράχιο κι ἀπλωνόταν ὧς τὸν Κορινθιακό. Πολεμοῦσε συνεχῶς τοὺς Φράγκους κι ἐτόνωνε τὴν ἀντίστασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ήπείρου ἐναντίον τους.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πότε ὀρχίζει καὶ τί εἶναι ἡ Φραγκοκρατία; 2. Τί ἔγιναν οἱ Ἑλληνες μετὰ τὴν Ἀλωσι; 3. Τί ἦταν καὶ πῶς ἐδημιουργήθηκε ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας; 4. Τὸ ἴδιο, ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντος; 5. Τί ἦταν καὶ πῶς ἐδημιουργήθηκε τὸ Δεσποτάτο τῆς Ήπείρου;

Ἡ Ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.— Ἡ ἐπιχείρησις κατὰ τῆς Ἀνατολῆς δὲν βγῆκε πέρα ἔτσι, δπως λογάριαζαν οἱ πρῶτοι δργανωταί της.

Οἱ Ἰννοκέντιος, ποὺ ἥθελε νὰ ἀπλώσῃ τὴν ἔξουσία του καὶ στὴν Ἀνατολή, ἐτοποθέτησε φυσικὰ Λατīνο Πατριάρχη στὴν Πόλι, δὲν μπόρεσε δύως μὲ κανένα τρόπο νὰ πνίξῃ τὴν Ὁρθοδοξία.

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς, δχι μόνον ἀντιστάθηκαν πεισματικὰ

στις ἐπιδιώξεις τοῦ Πάπα, ἀλλὰ καὶ ἔγιναν πιὸ πολὺ φανατισμένοι ἐναντίον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως.

Ἄλλα καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ὀνειρεύτηκαν κατακτήσεις, κι αὐτοὶ ἀπέτυχαν στις ἐπιδιώξεις τους.

Οἱ Φράγκοι ποὺ ἤλθαν στὴν Ἀνατολή, ἥσαν, ὅπως εἴδαμε, μαζέματα ἀπὸ κάθε γωνιά. Δίχως καμμιὰν ἐνότητα ἐσωτερική, δίχως τὴν ἴδια ἐπιδίωξιν. Ὁ καθένας, τὸ δικό του. Γι' αὐτό, καὶ τὰ Κράτη ποὺ ἤδρυσαν, διελύθηκαν πολὺ σύντομα.

“Αν ἔξαιρέσωμε τοὺς Βενετούς, ποὺ ἤδρυσαν Κράτος ναυτικὸν καὶ ἐμπορικὸν καὶ ἔζησε ὡς τὰ 1797, οἱ ἄλλοι Φράγκοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολή πολὺ σύντομα.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Θεοδώρου Λάσκαρι στὴν Αὔτοκρατορία τῆς Νικαίας, ἦταν ὁ **Μιχαὴλ Η'** ὁ **Παλαιολόγος**.

Αὐτός, ἦταν σπουδαῖος στρατηγός. Πολέμησε συνεχῶς τοὺς Φράγκους κι ἐμεγάλωσε τὴν ἐπικράτειά του. Ἐσκέφθη μάλιστα ἔπειτα νὰ πάρῃ καὶ τὴν Πόλι.

Εἶχε κάποτε στείλει πρὸς τὴν Θράκη τὸν στρατηγό του **Ἀλέξιο Στρατηγόπουλο**, γιὰ νὰ συγκρατήσῃ ἐκεὶ τοὺς Βουλγάρους ποὺ κατέβαιναν πρὸς τὰ κάτω. Ὁ Στρατηγόπουλος λοιπὸν αὐτός, ἐπληροφορήθη, ἐνῶ μιὰ μέρα βρισκόταν κοντὰ στὴν Πόλι, πὼς ὁ στρατὸς τῶν Φράγκων εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν Πρωτεύουσα σὲ κάποια στρατιωτικὴ ἐπιχείρησι καὶ πὼς τὰ τείχη ἥσαν ἀφύλακτα.

Ἡ εὐκαιρία ἦταν μοναδική. Ἐστειλε γρήγορα ἀνθρώπους του καὶ συνεννοήθηκαν μὲ τοὺς Ἑλληνες ποὺ εὑρίσκοντο στὴν Πόλι, κι αὐτὸς τὴν νύχτα τῆς 26 Ιουλίου 1261 κάνει ἔφοδο καὶ τὴν κυριεύει.

Οἱ Φράγκοι τρομοκρατήθηκαν κι ἔφυγαν γιὰ νὰ σωθοῦν στὴ Δύσι.

Σὲ λίγες μέρες, ὁ Αὔτοκράτορας τῆς Νικαίας Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος μπῆκε στὴ Βασιλεύουσα ὡς Αὔτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου.

Ἡ Φραγκοκρατία, ὕστερα ἀπὸ 57 χρόνια ἔληξε ἔτσι γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολι.

Ἐρωτήσεις.— 1. Τί ἐπέτυχε ὁ Πάπας μὲ τὴν κατάκτησι τῆς Κωνσταντινουπόλεως; 2. Τί ἐπέτυχαν οἱ Φράγκοι; 3. Ποιὸς ἦταν ὁ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος; 4. Ποιὸς ἦταν ὁ Στρατηγόπουλος; 5. Πῶς καὶ πότε ἔφυγαν οἱ Φράγκοι ἀπὸ τὴν Πόλι; 6. Ποιὸς ἔγινε Αὔτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου μετὰ τὴν ἐκδίωξι τῶν Φράγκων;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'.—ΑΠ' ΤΗΝ ΑΝΑΚΤΗΣΙ ΩΣ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙ
(1261 - 1453)

Οἱ Ὁθωμανοὶ Τοῦρκοι.—Απὸ τὸ Τουρκεστάν διάφοροι Τουρ-

κικοὶ λαοὶ σὲ διάφορους καιροὺς ἔκείνησαν καί, πατεβαίνοντας πρὸς τὰ δυτικὰ γιὰ νὰ βροῦν ζωὴ καλύτερη, ἀρχισαν νὰ γίνωνται γνωστοὶ στὸν τότε Κόσμο.

Τέτοιοι Τουρκικοὶ λαοὶ ἦσαν πολλοί. Ἀπὸ τὸν ἔκτο κι ὅλας αἰῶνα ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἐγγίζουν τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορία.

Μερικοὺς ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς τοὺς συναντήσαμε πιὸ πάνω. Εἶναι οἱ Πατσινᾶκαι, οἱ Σελτσοῦκοι.

Τοὺς τελευταίους μάλιστα τοὺς ἐγνώρισε πολὺ καλὰ τὸ Βυζάντιο. Εἶχαν φθάσει, ως καὶ τὴν Πρωτεύουσα νὰ ἀπειλήσουν.

Τὸ Ματζικέρτ εἶναι ἔνας τόπος ποὺ μᾶς τοὺς θυμίζει πάρα πολύ. Ἐνας ἄλλος τόπος ἡ Νίκαια, μᾶς θυμίζει ἐπίσης πῶς ἔγινε καὶ πρωτεύουσα αὐτῶν τῶν Τούρκων, ποὺ μὲ τὸν Σουλεϊμάνην ἰδρυσαν στὴν Βιθυνία ἔνα νέο ἀνεξάρτητο Τουρκικὸ Κράτος.

Ἐνας συγγενῆς λοιπὸν κλάδος αὐτῶν τῶν Σελτσούκων Τούρκων μὲ τὸν ἀρχηγό του τὸν Ἡρτσιγρούλ, ἐδημιούργησε στὴν Καραμανλά ἔνα μικρὸ Κράτος ἀκριτικό.

Ὑστεραὶ ἀπὸ τὸν ἰδρυτή, ἀρχηγὸς τοῦ μικροῦ αὐτοῦ Κράτους ἔγινε στὰ 1289 ὁ Ὁσμάν ἢ Ὁθομάν. Ἀπ’ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸ τους, οἱ Τούρκοι αὐτοὶ ὠνομάσθηκαν Ὁθωμανοὶ καὶ τὸ Κράτος τους Ὁθωμανικό.

Ο Ὁσμάν μὲ πολλὲς προσπάθειες μεγάλωσε τὴν ἐπικράτειά του καὶ στὰ 1326 ἔκαμε πρωτεύουσά του τὴν Προσοῦσσα.

Ἡταν ἀκριβῶς ὅταν στὴν Ἄσια εἶχαν ἀρχίσει τρομερὲς ἐπιδρομὲς ἀπὸ μιὰ νέα φυλὴ τοὺς Μογγόλους, ποὺ μὲ τὸν ἀρχηγὸ τους Τζεγγίς-Χᾶν κατέστρεφαν τὰ πάντα.

Τὸ Ὁθωμανικὸν Κράτος.— Οἱ Μογγόλοι αὐτοὶ ἐπιδρομεῖς, διέλυσαν τὸ Κράτος τῶν Σελτσούκων, ἐνῶ τὸ μικρὸ Ὁθωμανικὸ τὸ ἄφησαν ἀπειραχτο.

Ἐτσι ὑστεραὶ, τὸ Κράτος τὸ Ὁθωμανικὸ ἔγινε ἡ στέγη ὅλων τῶν Τούρκων καὶ ἀπλώθηκε μὲ τὸν καιρὸ σ’ ὅλη τὴν ἔκτασι τοῦ ἄλλοτε Σελτσούκικοῦ Κράτους.

Οἱ Ὁθωμανοὶ ὠργάνωσαν στρατὸν ἴσχυρό, ἵδιως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἰδρυσαν τὰ τάγματα τῶν Γενιτσάρων, δηλ. τῶν ἀκριτῶν, τῶν πολεμιστῶν Τούρκων. Γιατὶ οἱ Γενιτσαροὶ στὴν ἀρχὴ ἦσαν Τούρκοι, ἀργότερα ἦσαν παιδιά Χριστιανῶν ποὺ τὰ εἶχαν κάμει Μουσουλμάνους.

Οἱ Ὁθωμανοὶ λοιπόν μεγάλωναν μέσα στοὺς κόρφους τοῦ Βυζαντίου, ποὺ ἡ μεγάλη δύναμίς του εἶχε ἀπὸ καιρὸ παύσει νὰ ὑπάρχῃ. Ἡ Ἀνάκτησις δὲν ἦταν παρὰ μιὰ προσωρινὴ λύσις στὸ μεγάλο πρόβλημα τοῦ Βυζαντίου. Ἡ κατάπτωσις, ἦταν πιὰ πραγματικότητα.

Οι Ὀθωμανοί, προχωρησαν σιγά - σιγά πρὸς τὴν καρδιὰ τῆς ἀρχαιότητος· Αὐτοκρατορίας, ἐνῶ ἔκεινη, ἀγωνιζόταν γιὰ τὸ ποιὸν θὰ ἀνέβαινε στὸν θρόνο τῆς.

‘Ο Σουλτάνος **Ορχάν**, ἐπῆρε τὴν **Καλλίπολι**, ποὺ εἶναι τὸ κλειδὶ τοῦ Ἐλλησπόντου. ‘Ο διάδοχός του **Μιναράτ**, μπῆκε στὴ Θράκη καὶ στὰ 1365 κάνει πρωτεύουσά του τὴν **Αἰοιανούπολι**.

Εἶναι τότε στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου, ὁ **Ιωάννης Ε'** ὁ **Παλαιολόγος**, ποὺ δὲν ἔχει τὴ δύναμι νὰ κάμῃ τίποτε. Καὶ οἱ Ὀθωμανοί, κυριεύουν τὴ **Μακεδονία**, τὴν **Ηπειρο**, τὴν **Άλβανία** καὶ προχωροῦν πρὸς τὴν Εὐρώπη.

‘Ο Σουλτάνος **Βαγιαζήτ**, φθάνει ὡς τὴν **Οὐγγαρία**, ἀφοῦ ὁ πατέρας του ὁ **Μουράτ** ἐνίκησε τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Βουλγάρους σὲ μιὰ μεγάλη μάχη, στὸ **Κοσσυφοπέδιο** στὰ 1389.

‘Ο Βαγιαζήτ, ἔχει φθάσει ἔξω ἀπ' τὴν **Βιέννη**.

Ἐρωτήσεις.—1. Πῶς πρωτοπαρουσιάσθηκαν οἱ **Τοῦρκοι**; 2. Πῶς ἐδημιουργήθηκε ὁ κλάδος τῶν Ὀθωμανῶν **Τούρκων**; 3. Πῶς τοὺς ἔγνώρισαν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ **Βυζαντῖοι**; 4. Πῶς ἀπλώθηκε καὶ μεγάλωσε τὸ Ὀθωμανικὸ **Κράτος**; Σὲ ποία κατάστασι βρισκόταν τότε τὸ **Βυζάντιο**; 6. Πῶς προχωρησαν οἱ **Τοῦρκοι** πρὸς τὸ **Βυζάντιο** καὶ ὥστερα πρὸς τὴν **Εὐρώπη**; 7. Ποιοὶ ἦσαν οἱ σπουδαίοτεροι ἀρχηγοὶ τους σ' αὐτὸν τὸ διάστημα; 8. Ποία σπουδαία μάχη κέρδισαν στὴν **Βαλκανικὴ** καὶ πότε;

Ο Ταμερλάνος.—‘Ο Βαγιαζήτ, ἀπ' τὴν Οὐγγαρία γύρισε πάλι πρὸς τὴν **Ασία**. Ἐσκέψθη πὼς δὲν ἔπειρε νὰ προχωρήσῃ ἄλλο, χωρὶς νὰ ἔχῃ πάρη τὴν Κωνσταντινούπολι διαλύοντας ἔτσι τὸ **Βυζαντινὸ Κράτος** ποὺ βρισκόταν στὶς πλάτες του. Γύρισε λοιπὸν πάλι, γιὰ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα αὐτό.

‘Η Πόλις ἀναστατώθηκε. ‘Ο Βαγιαζήτ, δὲν ἦταν ἔνας ἀπλὸς ἔχθρος, ἦταν ἔνας κίνδυνος θανάσιμος.

‘Απρόοπτα δμως ἐντελῶς, ἡ τύχη αὐτὴ τῆς Πόλης ἄλλαξε. ‘Ο Βαγιαζήτ δὲν ἐποιούρκησε τὴν Πόλι γιατὶ ἔνας ξαφνικὸς κίνδυνος τοῦ παρουσιάσθηκε στὴ **Μικρασία**. Οἱ **Μογγόλοι**.

‘Υστερα ἀπ' τὸν γνωστὸ **Τζεγγίς - Χán**, ἔνας ἀπόγονός του ὁ φοβερὸς **Ταμερλάνος** εἶχε ἴδρυσει ξανὰ τὸ Κράτος τῶν Μογγόλων. Τὴν ἐποχὴ λοιπὸν αὐτὴ τὸ **Βυζάντιο**, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ Τουρκικὰ κρατίδια ποὺ τὰ εἶχε διαλύσει ὁ Βαγιαζήτ, ἐζήτησαν τὴ βοήθεια τῶν Μογγόλων κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν.

Κι ἔκεινοι, ἄλλο ποὺ δὲν ἤθελαν. Μὲ 800 χιλιάδες στρατὸ μπῆκαν

στὴ Μικρασία. Ἡταν τότε, ποὺ δὲ Βαγιαζήτ ἀναγκασμένος νὰ προστατεύσῃ ἀπ' αὐτοὺς τὸ Κράτος του, ἀφησε τὴν πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Στὴ Μικρασία δὲ Βαγιαζήτ μὲ 350 χιλιάδες στρατὸ συνάντησε ἔξω ἀπὸ τὴν **Ἀγκυρα** τοὺς Μογγόλους στὰ 1402. Οἱ Ὀθωμανοὶ πολέμησαν γενναῖα, ἀλλὰ συντρίψτηκαν. Ὁ Σουλτάνος Βαγιαζήτ, πιάστηκε αἰχμάλωτος καὶ πέθανε ὑστερα στὴν αἰχμαλωσία.

Καὶ ὁ Ταμερλάνος, ἔχυθηκε λεηλατῶντας μὲ τὰ στίφη του τὰ πάντα, ὥσπου ἔφθασε ὡς τὴ Σμύρνη. Ὅτερα, ἔσαναγύρισε στὴν πατρίδα του.

Οἱ Ὀθωμανοὶ εἶχαν ταπεινωθῆ φοβερὰ ἀπ' αὐτὴν τὴν καταστροφὴν καὶ ἔτσι, ἔδωκαν τὴν εὐκαιρία στὸ Βυζάντιο νὰ ἔσαναπάρη γιὰ λίγο ἐπάνω του.

Ο Αὐτοκράτορας **Μιχαὴλ** ἔδειξε μιὰ σημαντικὴ δραστηριότητα καὶ ἔσαναπήρε πάλι πολλὲς περιοχὲς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅπως λ.χ. τὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλες πόλεις. Οἱ Ὀθωμανοί, τὸ εἶχαν ρίξει στὰ τσακώματα.

Ἐνας Σουλτάνος τους ὅμως δὲ **Μουράτ** ὁ **Β'**, κατάφερε σύντομα (1421) νὰ τοὺς μονοιάσῃ καὶ νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπ' τὴν κατάπτωσι.

Ἐτσι, στὰ 1430 οἱ Τούρκοι ἔσαναπάρησαν τὴν Θεσσαλονίκη, τὴν ὁποία κι ἐλεηλάτησαν φοβερὰ κατασφάζοντας τοὺς κατοίκους της. Οἱ κίνδυνοι γιὰ τὸ Βυζάντιο ἔγιναν πάλι μεγάλοι.

Ο **Άνδρονικος Παλαιολόγος** ποὺ κυβερνοῦσε τότε, ἦταν φανερὸς πὼς δὲν μποροῦσε νὰ βαστάξῃ στὰ κτυπήματα τοῦ Μουράτ.

Ἡ στιγμὴ ἦταν κρίσιμη.

Ούνιάδης καὶ Σκεντέρημπεης. — Τὸ Βυζάντιον ὅμως, εἶχε μέρες ἀκόμη. Δὲν εἶχε φθάσει ἡ ὥρα του. Ἐτσι λοιπόν, μπῆκε στὴ μέση ἔνα ἀπόδοπτο.

Ἐνας γενναῖος στρατηγὸς τῶν Οὐγγρῶν δὲ **Ιωάννης Ούνιάδης**, βλέποντας τοὺς κινδύνους ποὺ ἡ πατρίδα του θὰ διέτρεχε ὅταν οἱ Τούρκοι παίρνοντας καὶ τὸ Βυζάντιο θὰ τραβοῦσαν πρὸς τὴν Εὐρώπη γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο τοῦ Βαγιαζήτ, ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ τὸ κακὸ ἐν δσφ ἦταν ἀκόμη καιρός. Ἀρχισε λοιπόν, ἐκεῖνος ἐπίθεσι κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν.

Ἐνίκησε τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ περιορίσουν τὰ σύνορά τους στὸν Αἴμο. Κι ἔξακολούθησε τοὺς ἀγῶνες ἔναντίον τους.

Καὶ ἔνας ἄλλος ἀκόμη ἀντίπαλος φανερώθηκε τότε στὸν Μουράτ,

δ Γεώργιος Καστριώτης ἢ Σκεντέρμπεης, δικαίος τοῦ Ἰωάννου Καστριώτη, ποὺ ἦταν Ἀλβανὸς ἡγεμόνας.

Ο Σκεντέρμπεης, ὅταν ἦταν μικρός, εἶχε μείνει στὴν αὐλὴ τοῦ Μουράτ καὶ εἶχε πολλὰ πράγματα διδαχθῆ. Ὅταν λοιπὸν μεγάλωσε, γύρισε στὴν Ἀλβανία κι ἐκήρυξε πόλεμο κατὰ τῶν Τούρκων.

Ο Μουράτ ἔκαμε τρεῖς ἐκστρατεῖες ἐναντίον τοῦ Σκεντέρμπεη, ἀλλὰ καὶ στὶς τρεῖς ἀπέτυχε. Σὲ μιὰν ἀπ' αὐτὲς στὰ 1450, ἔπαθε καταστροφή. Ἐγύρισε τότε στὴν Ἀδριανούπολι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο πέθανε.

Ο Σκεντέρμπεης, ἔξακολούθησε γιὰ καιρὸν τις ἐπιθέσεις του.

Ο Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος.— Εἴδαμε πιὸ πάνω, πῶς τὸ Δεσποτᾶτο τοῦ Μυστρᾶ εἶχε καταφέρει νὰ μὴν πέσῃ στὰ χέρια τῶν

Φράγκων. Ἄντιθετα μάλιστα, ἦταν μέσα στὴν Πελοπόννησο μιὰ νησίδα ἐλευθερίας ποὺ κατόπιν ἀπλώθηκε σ' ὅλη τὴν περιοχὴ τῶν Φράγκων.

Στὰ χρόνια αὐτὰ λοιπόν, τὸ Δεσποτᾶτο τὸ κυβερνοῦσαν οἱ Παλαιολόγοι, ἔνας κλάδος ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων.

Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Παλαιολόγους, δικαίος τοῦ Ἰωάννη τοῦ Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, ἀρχισε πόλεμο κατὰ τῶν Φράγκων καὶ σὲ μερικὰ χρόνια τοὺς ἔδιωξε ἀπὸ τὸν Μωραΐα.

Μονάχα ἡ Μεθώνη, ἡ Κορώνη καὶ τὸ Ναύπλιο, ἔμειναν σκλαβωμένα στοὺς Βενετούς.

Ο Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ ἔκαμε τὸ κατόρθωμα αὐτό, μπῆκε

ὕστερα στὴ Στερεάν Ἑλλάδα μὲ τὸν σκοπὸ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Σκεντέρμπεη γιὰ νὰ διώξουν ὀλότελα τοὺς Τούρκους.

Ο Μουράτ διμως, πρὸν πεθάνη ἀκόμη, ἐκτύπησε τὸν Παλαιολόγο

καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ περιορισθῇ κάτω ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸ καὶ νὰ κρατήσῃ τὸν Μωριά πληρώνοντας ἔνα φόρο στοὺς Τούρκους.

“Οταν ὁ Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννης Η' ὁ Παλαιολόγος στὰ 1499 πέθανε, δὲ λαὸς τῆς Πόλης ἀνεκήρυξε Αὐτοκράτορα τὸν Κωνσταντίνο Παλαιολόγο.

Στὰ 1449 λοιπόν, ὁ **Κωνσταντῖνος ΙΑ'** ὁ **Παλαιολόγος**, ἀφήνοντας τὸν Μυστρά του ἥλθε Αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Λίγο ἀργότερα στὸν Τουρκικὸ θρόνο ἀνέβηκε ὁ υἱὸς τοῦ Μουράτ, **Μωάμεθ ὁ Β'** ὁ **Πορθητής**.

Ἐρωτήσεις. — 1. Τί ἔξωσε τὴν Πόλιν ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ Βαγιαζήτ; 2. Ποιὸς ἦταν ὁ Ταμερλάνος; 3. Πῶς ἦλθαν οἱ Μογγόλοι στὴ Μικρασία καὶ τί ἔκαμαν; 4. Τί ἔγινε μετὰ τὴν ἀποχώρησί τους; 5. Ποία ἦταν ἡ κατάστασις τῶν Ὀθωμανῶν μετὰ τοὺς Μογγόλους; 6. Ποιὸς ἄλλαξε τὴν κατάστασί τους αὐτῇ; 7. Ποιὸς ἦταν ὁ Οδυριάδης καὶ ποιὸ τὸ ἔργο του; 8. Ποιὸς ἦταν ὁ Σκεντέρομπεης καὶ τί ἔκαμε; 9. Ποιὰ ἦσαν τὰ κατορθώματα τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου; 10. Πῶς καὶ πότε ὁ Κωνσταντῖνος γίνεται Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου; 11. Τί γίνονται οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἐπίθεσι τοῦ Σκεντέρομπεη;

Ἡ Πολιορκία τῆς Πόλης. — “Ο Μωάμεθ Β' (1451 - 1480), ἔνα δνειρό εἶχε. Νὰ πάρῃ τὴν Πόλιν. ”Ονειρο παλιὸ πολλῶν βαρβάρων λαῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων σχεδὸν τῶν προγόνων τοῦ Πορθητῆ.

“Ἄρχισε λοιπὸν νὰ μελετᾶ, πῶς νὰ ἐπιτύχῃ μιὰ τέτοια ἐπιχείρησι. Ἐτοίμασε στρατό, ἐτοίμασε στόλο, κατεσκεύασε πυροβόλα. Καὶ στὶς 5 Απριλίου 1453, ἐπλησίασε τὴν Πόλιν τῶν δνείρων του.

Τὴν ἔξωσε μὲ τὸν στρατὸ ἀπὸ ἔηρά, ἀπὸ τὴν Προποντίδα ὡς τὸν Κεράτιο, καὶ ἔβαλε τὸν στόλο του, πάνω ἀπὸ 400 πλοῖα, στὸ στόμιο τοῦ Κεράτου.

“Ο Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς φοβερὲς δυνάμεις τοῦ Μωάμεθ, δὲν εἶχε νὰ ἀντιτάξῃ παρὰ 9 χιλιάδες στρατὸ μονάχα καὶ τὰ ἀπόλεμα πλήθη τοῦ λαοῦ του. ”Ἐπεσκεύασε λοιπὸν τὰ τείχη του κι ἀποφάσισε ν' ἀντισταθῇ ὅπως - ὅπως.

Προσπάθησε νὰ ἔλθῃ σὲ συνεννόησι μὲ τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνες τῆς Δύσεως, ἀλλὰ στάθηκε ἀδύνατο.

“Ἀκόμα καὶ τ' ἀδέλφια του, ποὺ ἔμειναν δεσπότες στὸν Μωριά, δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν βοηθήσουν. ”Ο Τούρκος εἶχε φροντίσει νὰ τ' ἀπασχολήσῃ, στέλνοντας ἐναντίον τους Τουρκικὸ στρατό.

Μόνος λοιπὸν ὁ Παλαιολόγος, μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν μισθοφόρων του τὸν Ἰταλὸ **Ιουστινιάνη**. ”Ἐπιασε τὴν **Πύλη** τοῦ **Άγίου Ρωμανοῦ**, ἀφοῦ ἔβαλε τὸν στρατὸ στὰ τείχη, κι ἐπερίμενε.

Στις 18 Απριλίου, δι Μωάμεθ ἔκαμε τὴν πρώτη του ἔφοδο. Οἱ Ἑλλῆνες, τὸν ἐκτύπησαν. Ὅπεραρησε δίχως κανένα ἀποτέλεσμα. Τὸ πρᾶγμα ἦταν δύσκολο, ἐπειδὴ δὲν εἶχε μπάσει πλοῖα στὸν Κεράτιο. Μιὰ τεράστια ἄλυσίδα, ποὺ δὲν μποροῦσε γὰ κοπῆ μὲ τίποτα, εἶχε φράξει τὸ πέρασμα δεμένη ἀπὸ τὴν μιὰ ἡηρὰ στὴν ἄλλη.

Καὶ ὅμως, ἔπειτε νὰ πιασθῇ ὁ Κεράτιος Κόλπος, ἀλλοιῶς δὲν γινόταν τίποτα.

Ἄπὸ ἔνα μέρος λοιπὸν τοῦ Βοσπόρου, ἐτράβηξε τότε 70 πλοῖα στὴν ἡηρά. Τραβῶντας τα ἐπάνω στὸν δρόμο μὲ τοὺς στρατιῶτες του καὶ μὲ τὴ βοήθεια κάποιων ἔνων, Ἰταλῶν ἀπὸ τὴ Γένουα, μπόρεσε νὰ τὰ κουνιαλήσῃ καὶ νὰ τὰ φέξῃ στὸν Κεράτιο. Οἱ Ἑλληνες βρέθηκαν τότε δλότελα κλεισμένοι.

Η "Αλωσις".— Στις 16 Μαΐου, δι Μωάμεθ ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς πολιορκημένους νὰ τοῦ παραδώσουν μὲ συνθήκη τὴν Πόλι.

"Ο Κωνσταντῖνος ἤξερε φυσικά, πὼς ἦταν ἀνώφελο νὰ πῆ τὸ ὄχι. "Ηξερες δῆμος ἐπίσης, πὼς ἦταν ἀπόγονος μιᾶς Φυλῆς ποὺ σὲ τέτοιες ὕρες λέει πάντα, «Μολὼν λαβέ» κι ἂς γίνη δ, τι γίνει. Πῶς μποροῦσε αὐτὸς νὰ μὴ φανῆ ἀντάξιος τῶν Προγόνων του;

"Οχι! λοιπόν, ἀπάντησε δίχως δισταγμό. Θὰ πεθάνουμε δλοι, ὥς τὸν τελευταῖο, μὰ τὴν Πόλι δὲν θὰ τὴν παραδώσουμε.

"Ο ύπερήφανος Μωάμεθ ἔνιωσε ταπείνωσι. "Ωρίσθηκε κι ἔδωκε αὐστηρὴ διαταγὴ στοὺς πιστοὺς Μουσουλμάνους.

Οι χοιτζάδες του ἔκάλεσαν τοὺς Μωαμεθανοὺς καὶ τοὺς εἶπαν τὴ διαταγὴ. «Οποιος σκοτωθῇ, θὰ πάγ κατ' εὐθεῖαν στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Προφήτη. Καὶ ὅποιος ζήσῃ, θὰ φάη πιλάφι μὲ χρυσᾶ κουτάλια. "Η Πόλις πρέπει νὰ παρθῇ».

Ξημέρωνε 29 Μαΐου τοῦ 1453 ἡμέρα Τρίτη. Ἀπὸ τὶς 2 τὴ νύχτα, ἀρχισε ἡ ἔφοδος. Οἱ Τούρκοι πέφτουν σὰν λυσσασμένοι. Κτυποῦν καὶ κτυπιοῦνται. Οἱ Γενίτσαροι σκαρφαλώνουν στὰ τείχη. Τὰ κτυπήματα τῶν ἡρωϊκῶν πολιορκημένων, τοὺς γκρεμίζουν νεκρούς. Τὰ κουφάρια τῶν ἔχθρων στρώνονται ἀνάγυρα ἀπὸ τὴν Πόλι. Καὶ ἄλλοι, καὶ ἄλλοι.

"Ο Κωνσταντῖνος πολεμᾷ στὴν πρώτη γραμμή. "Ο λαὸς ἀγωνιᾶ, τρέχει στὶς ἐκκλησίες, προσεύχεται. Οἱ μαχηταὶ κτυποῦν ἀκατάπαυστα τὸν ἔχθρο...

Παπάδες, πάρτε τὰ ιερὰ καὶ σεῖς κεριά, σβηστῆτε γιατὶ εἰναι θέλημα Θεοῦ ή Πόλις νὰ τουρκέψῃ . . .

Μιὰ μικρὴ πύλη, ἡ Ξυλόποστα ὅπως τὴν ἔλεγαν, μένει γιὰ λίγο

ἀφύλακτη. Οἱ ἔχθροι τὴν σπάζουν. Μπαίνουν στὴν Πόλι. Μιὰ κραυγὴ ἀκούεται τότε: «Οἱ Τοῦρκοι, οἱ Τοῦρκοι». Ὁ Κωνσταντῖνος, πολεμᾶ σὰν ἥρωας. Σκοτώνει ἔχθρούς, μὰ στὸ τέλος πέφτει νεκρός. Ἡ Πόλις, ἔχει τουρκέψει.

Οἱ Τοῦρκοι εἶναι μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν Νίκη. Τὸ δὲνειρό, ἔχει γίνει πραγματικότητα. Πηδοῦν ἀπὸ χαρά. Κι ἀρχίζουν τὴ λεηλασία.

Σφάζουν, σκοτώνουν, ἀρτάζουν, καταστρέφουν. Οἱ πύλες τῆς Ἀγια - Σοφιᾶς σπάζονται μὲ τεσκούρια. «Οσοι βρίσκονται μέσα, περνοῦν ἀπὸ τὸ μαχαίρι τοῦ βάρβαρου.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτον καβάλλα στὸ ἄλογό του, μπῆκε στὴν Πόλι δ Μωάμεθ. Προχώρησε στὴν Ἀγια - Σοφιά, ποὺ τὴν ἔκαμαν ἀμέσως τζαμί, κι εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν τῶν Μουσουλμάνων γιὰ τὴ Νίκη.

Τὸ Βυζάντιο δὲν ὑπῆρχε πιά. Ἐπέρασε δριστικὰ στὴν Ἰστορία. Οἱ λαοὶ ἐθρήνησαν τὸν χαμό του. Καὶ πιὸ πολὺ βέβαια οἱ Ἑλλήνες.

Χίλια δλόκληρα χρόνια, ἡ Αὐτοκρατορία εἶχε κρατήσει μὲ τὴ δύναμι της μακριὰ τοὺς βάρβαρους. Χίλια δλόκληρα χρόνια, εἶχε τὴν πρωτοπορεία στὸν Πολιτισμό.

Καὶ ἔπεισε πιά, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς μεγάλης της προσπάθειας ἄλλα καὶ τῆς μεγάλης της δόξας.

Ἐρωτήσεις.— 1. Ποιὸς ἦταν ὁ κρυφὸς πόθος τοῦ Μωάμεθ; 2. Πῶς ἔβαλε σὲ πρᾶξι τὸ δὲνειρό του; 3. Πότε καὶ πῶς ἀρχισε ἡ πολιορκία τῆς Πόλης; 4. Τί δυνάμεις είχαν οἱ ἀντίπαλοι; 5. Πῶς ἐνικήθηκαν οἱ Τοῦρκοι; 6. Τί στάσι ἐτήρησε ὁ Κωνσταντῖνος στὶς προτάσεις τῶν Τούρκων γιὰ παράδοσι; 7. Πότε ἀρχισε ἡ ἐπίθεσις; 8. Πῶς μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι στὴν Πόλι; 9. Τί ἔκαμε καὶ τί ἔγινε ὁ Κωνσταντῖνος; 10. Τί ἔκαμαν οἱ Τοῦρκοι μόλις ἐπῆραν τὴν Πόλι; 11. Πῶς κρίνετε τὴν Ἀλωσι τῆς Πόλης;

“Υστερα ἀπὸ τὴν “Αλωσι.

...Κι ἵσαν δλα σιωπῆλα
γιατὶ τά σπιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά...

Τὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς βαρβαρότητας, ἔπεισε σιγὰ - σιγὰ σὸ δλην τὴν ἔνδοξη Αὐτοκρατορία. Τὸ πέσιμο τῆς Βασιλεύουσας, ἥταν ἔνα σύνθημα, ποὺ ἐδόθηκε στὶς ἀσιατικὲς σκοτεινὲς δυνάμεις, νὰ πνίξουν τὸν Ἑλληνοχριστιανικὸ Πολιτισμό.

Οἱ διάφορες ἐλεύθερες ὡς τότε περιοχές, ἔγυραν ἡ μιὰ ὕστερ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ κεφάλι τους καὶ μπῆκαν στὸν ζυγὸ τῆς Σκλαβιᾶς. Ἡ Θράκη

πρῶτα, δὲ Μωριὰς ἔπειτα, ή Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος, τὰ νησιά Εὔβοια, Χίος, Μυτιλήνη, Λῆμνος, Κύπρος καὶ Κρήτη πιὸ ἀργότερα.

“Η χώρα ποὺ ἥταν γεννήτρα τοῦ Πολιτισμοῦ, βογγοῦσε ἔπειτα ἀπὸ λίγο κάτω ἀπ’ τὴν πιὸ σκληρὴ ἀμάθεια.

Τὰ Γράμματα καὶ οἱ Τέχνες, ἔφυγαν κι αὐτὰ μαζὶ μὲ τὴν Ἐλευθερία, ποὺ δίχως αὐτὴ δὲν μποροῦν νῦν ἀναπνεύσουν.

Οἱ σοφοὶ τοῦ Βυζαντίου γλύστρησαν πρὸς τὴν Εὐρώπη, παιάνοντας δὲ καθένας μαζὶ του μονάχα μερικὰ ἀπ’ τὰ πολύτιμα Χειρόγραφά τους.

“Οἱ Ἑλληνισμός, ἔμεινε σὲ λίγο μόνος του νῦν ἀντιμετωπίση τὰ δόντια τοῦ ἀνήμερου θηρίου ποὺ λεγόταν Τουρκικὸς Σουλτανισμός.

“Η Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία δύμως σβήνοντας, ἐπῆρε μαζὶ τῆς καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἦσαν ἔνα πρὸς τὸν **Νέον Ἑλληνισμό**.

Αὐτός, ποὺ πρὸς ἀπὸ κάμποσους αἰδῆνες τώρα εἶχε ἀρχίσει νὰ χαράζῃ μέσα ἀπὸ τὴ δύσι τοῦ Βυζαντίου, ἐπῆρε μόνος του πιὰ τὴν εὐθύνη νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τὸν βάρβαρο κατακτητή. Κι αὐτός, τὴν ὁρα ποὺ ἡ Πόλις ἔπειτε στὰ χέρια τοῦ Προδητῆ γιατὶ ἥταν θέλημα Θεοῦ, αὐτὸς εἶναι ποὺ βροντοφώναξε :

... Σώπασε, Κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδαρύζης
πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς πάλι δικά μας θά ’ναι ...

Καὶ τὰ μύχια τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ἐδέχθησαν τὴν σφραγίδα τῆς Προσταγῆς αὐτῆς. Τῆς Προσταγῆς, ποὺ θὰ χρημάσῃ πιὰ τὰ βήματα τῶν ὑποδούλων. Καὶ τὸν χρυσὸ σ’ αὐτά, θὰ τὸν δώσῃ δὲ Νέος Ἑλληνισμός, καθὼς προχωρῶντας πρὸς τὰ πέρα θὰ ἀνδρώνεται δῆσο πάει καὶ πιὸ πολὺ.

“Ο Νέος Ἑλληνισμός, ποὺ εἶχε γεννηθῆ πολὺ πρὸν πεθάνη τὸ Βυζάντιο.

Ἐρωτήσεις.—1. Τί ἔγινε υστερα ἀπὸ τὴν Ἀλωσι τῆς Πόλης; 2. Τί ἔγιναν τὰ Γράμματα καὶ οἱ Τέχνες; 3. Ποιὸς ἐπῆρε στὰ χέρια του τὴν Ἀντίστασι κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ Δεσποτισμοῦ; 4. Ποία ἥταν ἡ ἐλπίδα τῶν ὑποδούλων; 5. Ἀπὸ πότε πρωτοφανερώνεται δὲ Νέος Ἑλληνισμός;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ'.—Η ΔΥΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

α'. **Τὰ Γράμματα.**—Ἀπὸ καιρὸ πολὺ πρὸν ἀπὸ τὴν Ἀλωσι, ἡ Δύσις εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀναζητῇ νέα στοιχεῖα πολιτισμοῦ. Εἶχε ἀπὸ καιρὸ ἔπειρασε τὸ στάδιο τῆς βαρβαρότητας καὶ εἶχε φθάσει στὴν περίοδο τῶν ἀναζητήσεων.

Φυσικὸν ἦταν βέβαια, στὰ ἐρωτηματικὰ τῆς ψυχῆς της νὰ δίνη κάποιες πρῶτες ἀπαντήσεις τὸ Βυζάντιο μὲ τὸν δικό του τὸν προχωρημένο Πολιτισμό. "Ομως, οἱ ἀπαντήσεις αὐτὲς δὲν ἴκανοποιοῦσαν ἀπόλυτα.

"Η Δύσις ἦταν ἔτοιμη νὰ κυνοφορήσῃ ἡ Ἰδια ἔναν νέο, δικόν της Πολιτισμό. Αὐτὸς δὲν Πολιτισμός, θὰ ἔπαιρνε φυσικά, στοιχεῖα παλαιότερα, μὰ θὰ ἦταν νέος, ἔχωριστός.

Καὶ πραγματικά, αὐτὸς ἔγινε γύρω στὰ χρόνια ποὺ πέφτει τὸ Βυζάντιο.

"Η περίοδος αὐτὴ ποὺ γεννάει τὸν καινούργιο, τὸν Εὐρωπαϊκὸ Πολιτισμό, λέγεται **"Αναγέννησις**.

Γιὰ νὰ ἀνοίξῃ τὸν δρόμο της ἡ νέα αὐτὴ περίοδος, μεγάλη βοήθεια ἔδωκαν καὶ οἱ Βυζαντινοί σοφοί. Αὐτοί, ποὺ μὲ τὰ Χειρόγραφα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κειμένων στὸ χέρι, κατέψυγαν ὑστερα ἀπὸ τὴν "Ἀλωσι στὴ Δύσι, καὶ γυρνῶντας στὶς διάφορες ἥγεμονικὲς αὖλες ἔδιδασκαν τὴν σοφία τῶν πατέρων τους.

"Ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι, δὲν Εὐρωπαϊκὸς αὐτὸς Πολιτισμός, θεμελιώθηκε πάνω στὸν Ἑλληνοχριστιανικὸ Πολιτισμό.

Σὲ σχολές ποὺ ἀνοίξαν στὰ διάφορα μέρη τῆς Δύσεως, οἱ σοφοὶ δάσκαλοι τοῦ Βυζαντίου ἔδιδαξαν στοὺς φιλομαθεῖς Εὐρωπαίους τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλη, τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς φήτορας.

β'. Οι Τέχνες.—"Ἄλλὰ καὶ στὶς Τέχνες, ποὺ θὰ ἔπιτυχουν τὶς μεγαλύτερές τους κατακτήσεις στὴν περίοδο τῆς Ἀναγέννησεως, τὸ Βυζάντιο ἔδωκε πολλὰ δικά του στοιχεῖα. Καὶ ἀπὸ παλιότερα, ἄλλὰ καὶ ὑστερα ἀπὸ τὴν "Ἀλωσι, μὲ τὴν φυγή.

Οἱ ρυθμοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχουν βέβαια ἀπόλυτη πρωτοτυπία καὶ εἶναι πραγματικὰ μοναδικοί. "Ἄλλα, κάτω καὶ ἀπὸ τὸ πιὸ σπουδαῖο ἔργο ἐνὸς **Μιχαὴλ Αγγέλου** ἢ ἐνὸς **Νεαρίντσι** ὑπάρχει πάντα καὶ κάποιο μικρὸ πετραδάκι, κάποια μικρὴ πινελλιά, ποὺ τὴν ἔχει στείλει τὸ ἀνύπαρκτο πιὰ Βυζάντιο.

γ'. Οι Ἐφευρέσεις.—"Η ἐποχὴ αὐτὴ φέρνει μιὰ πραγματικὴν ἀναγέννησι τοῦ βίου. Καὶ πολὺ συντελοῦν, σ' αὐτὴν οἱ **"Ἐφευρέσεις** καὶ οἱ **"Ανακαλύψεις**, ποὺ ἔγιναν τότε.

Οἱ τεχνικὲς κατακτήσεις μὲ τὶς Ἐφευρέσεις διεμόρφωσαν μιὰν ἐντελῶς νέα κατάστασι. Οἱ Ἐφευρέσεις αὐτές, ἥσαν ἡ **τυπογραφία**, ἡ **ναυτικὴ πυξίς** καὶ ἡ **πυρότιτις**.

"Η πρώτη, ἀνταποκρίθηκε ἀπόλυτα σὲ μιὰν ἀνάγκη ποὺ ἐδημιουργήθηκε στὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐξ αἰτίας τῆς φιλομαθείας ποὺ ἐπικρατοῦσε.

Τὸ ἀπλωμα τῆς σπουδῆς σὲ ὅσο γινόταν πιὸ πολλούς, εἶχε ἔπακόλουθο καὶ τὴ μεγαλύτερη ζήτησι τῶν ὁργάνων τῆς σπουδῆς, δηλ. τῶν βιβλίων. Τὰ Χειρόγραφα ὅμως ἦσαν σπάνια, καὶ ἡ ἀντιγραφή τούς δύσκολη. Πῶς θὰ γινόταν, νὰ μπορῇ τόσος κόσμος νὰ μελετᾶ; Στὸ ἐφώτημα αὐτὸ ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν ὁ Γερμανὸς **Ιωάννης Γουτεμπέργιος**.

Αὐτός, κατεσκεύασε ἔγινεν καὶ μετάλλινα γράμματα, ποὺ μποροῦσε νὰ τὰ τυπώνῃ κανεὶς ὅσες φορὲς ἥθελε στὸ χαρτί, τὰ τυπογραφικὰ **στοιχεῖα**.

Τὴν χρονιὰ λοιπὸν ποὺ ἔπεφτε ἡ Πόλις, στὴ Δύσι τυπωνόταν τὸ πρῶτο βιβλίο, ἡ **Ἄγια Γραφή**. Ἡ τυπογραφία ἄλλαξε κυριολεκτικὰ τὴ μορφὴ τῆς παιδείας.

Ἡ δεύτερη **Ἐφεύρεσις**, ἥταν ἡ ναυτικὴ πυξίς.

Ὡς τὴν **Ἐφεύρεσιν** αὐτήν, τὰ πλοῖα ταξίδευαν μόνο μὲ καλὸν καιρὸν καὶ χωρὶς νὰ ἔμαιαραίνονται ἀπὸ τὴ στεριὰ γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν στοὺς ὠκεανούς. Ἡ πυξίς, ποὺ ἐφεύρεθηκε ἀπὸ τὸν **Ιταλὸ Φλάβιο Τζόγια** στὸν IE' αἰῶνα, ἔλυσε τὸ πρόβλημα αὐτό.

Ἡ μαγνητικὴ βελόνη, τὸ σπουδαιὸν αὐτὸ ἐξάρτημα τῆς πυξίδος, δείχνοντας πάντα τὸν βορρά, ὅποια κίνησι κι ἀν κάμη τὸ πλοῖο, ἔξασφάλισε τὸν προσανατολισμὸ τῶν ναυτικῶν καὶ τοὺς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Ἀγνώστου. Οἱ ὠκεανοὶ ἔτσι, ἔδαμάσθηκαν. Ἡ μορφὴ τοῦ Κόσμου ἄλλαξε.

Ἡ τρίτη **Ἐφεύρεσις**, ἡ πυρίτις, δηλ. τὸ μπαρούτι δπως τὴ λέμε συνήθως, ἄλλαξε τὴν τεχνικὴ τοῦ πολέμου. **Ἐχρησιμοποιήθηκε** ἀπὸ τὸν Γερμανὸ καλόγερο **Βαρθολομαῖο Σβάδετς** γιὰ πρώτη φορά, καὶ διαδόθηκε πολὺ σύντομα.

Τὸ ὅπλο ὕστερα, ἔγινε ἡ αἰτία ν' ἄλλαξουν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὸ συνειδισμένο φεουδαρχικὸ τότε κοινωνικὸ σύστημα.

δ'. Οἱ Ἀνακαλύψεις.—**Ἡ πυξίς**, δπως εἴπαμε πιὸ πάνω, ἔδωκε φτερὰ στοὺς ναυτικούς.

Ἡ θάλασσα ὕστερα ἀπὸ λίγο, μόλις λύθηκε τὸ ζήτημα τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν πλοίων, ἔδαμάσθηκε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Τὰ μυστικά τῆς, ἀρχισαν πιὰ νὰ κατακτῶνται τὸ ἔνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Οἱ Ἰνδίες ποὺ είχαν τὰ πολύτιμα προϊόντα καὶ ἦσαν τόσο μακριὰ ἀπὸ τὸν τότε γνωστὸ Κόσμο, μποροῦσαν πιὰ νὰ ἔλθουν πιὸ κοντά. Μποροῦσαν νὰ τὶς συναντήσουν, ὅχι ταξιδεύοντας σὲ ἀτέλειωτες στεριὲς μέσα ἀπὸ χίλιους κινδύνους, ἀλλὰ πηγαίνοντας ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Καὶ πραγματικά, στὰ 1498 οἱ Πορτογάλλοι θαλασσοπόροι βγῆκαν στὶς Ἰνδίες.

Ἐνας ἄλλος μάλιστα σπουδαιὸς ναυτικός, ὁ **Χριστόφορος Κολόμβος**, ἐσκέφθη πὼς θὰ μποροῦσε νὰ πάη πιὸ σύντομα στὶς Ἰνδίες ταξιδεύοντας κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴ δύσι, μιὰ καὶ ἡ Γῆ εἶναι στρογγυλή.

“Ωργάνωσε λοιπὸν ἔναν στολίσκο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἰσπανίας, κι ἐτράβηξε γὺνα τὸν σκοπό του. Στὸ τέλος ἔφθασε σὲ κάποια ἔηρά. Ἐνόμισε πὼς ἥταν στὶς Ἰνδίες.

Εἶχε ὅμως, δίχως νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀνακαλύψει μιὰν ἀγνωστῇ ὅς τότε ἥπειρο, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ποὺ τὴν περιέγραψε πρῶτος, τὴν **Αμερικὴν**.

Ἐνας ἄλλος ναυτικὸς ὁ **Μαγνελᾶνος**, ἔκαμε τὸν γῆρο τῆς Γῆς.

“Ἡ ζωὴ ὑστερα ἀπ' τὶς κατακτήσεις αὐτὲς εἶχε δριστικὰ ἀλλάξει τελείως. Ἐνας καινούργιος Πολιτισμὸς εἶχε ἀναπτυχθῆ καὶ ἔνας καινούργιος Κόσμος ἐπλάθετο κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν Πολιτισμό.

“Ο Εὐρωπαϊκὸς Κόσμος.

Ἐρωτήσεις.— 1. Πῶς τὸ Βυζάντιο ἐβοήθησε τὴ Δύσι στὰ Γράμματα; 2. Πῶς τὴν ἐβοήθησε στὶς Τέχνες; 3. Τί ἦσαν καὶ ποιεῖσ οἱ Ἐφευρέσεις; 4. Ποιὸς καὶ πῶς ἐφεῦρε τὴν τυπογραφία; Τὴν ναυτικὴν πνεύδα; Τὴν πυρίτιδα; 5. Τί ἀποτελέσματα εἶχαν οἱ Ἐφευρέσεις αὐτές; 6. Τί ἦσαν καὶ πῶς ἔγιναν οἱ Ἀνακαλύψεις; 7. Τί ἀποτελέσματα εἶχαν; 8. Ποιοὶ ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι θαλασσοπόροι κατὰ τὶς Ἀνακαλύψεις;

ΠΙΝΑΞ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- 148 π. Χ. Κατάκτησις τῆς Ἐλλάδος ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους.
36 μ. Χ. Ὁ Παῦλος γίνεται Χριστιανός.
306 μ. Χ. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος γίνεται Αὐτοκράτορας.
325 μ. Χ. Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος στὴ Νίκαια.
326 μ. Χ. Ὁ Χριστιανισμὸς γίνεται ἐπίσημος Θρησκεία τοῦ Κράτους.
330 μ. Χ. Μαΐου 11 Ἔγκαίνια τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
337 μ. Χ. Μαΐου 21 Θάνατος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.
379 μ. Χ. Θεοδόσιος ὁ Μέγας.
381 Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος στὴν Κωνσταντινούπολι.
395 Θάνατος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (395 - 641)

- 395 Τὸ Ἀνατολικὸ Κράτος γίνεται ἀνεξάρτητον.
408 Ὡ Ἐλληνικὴ γίνεται ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ Κράτους.
527 - 565 Βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ.
537 Δεκέμβριον Ἔγκαίνια τῆς Ἀγια - Σοφιᾶς.
610 - 641 Βασιλεία τοῦ Ἡρακλείου.
622 Ὁ Μωάμεθ φεύγει στὴ Μεδίνα. Ἐγείρα.
626 Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Ἀβράροντας. Ἀκάθιστος Ὅμνος.
628 Ὁ Ἡράκλειος νικᾷ τελειωτικὰ τοὺς Πέρσες.
629 Σεπτεμβρίου 14 Ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.
630 Ὁ Μωάμεθ μπαίνει νικητὴς στὴ Μέκκα
632 Θάνατος τοῦ Μωάμεθ.
637 - 638 Ὁ Ὦμαρ κατακτᾷ τὰ Ἱεροσόλυμα.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (641 - 1204)

- 671 - 677 Πολιορκία τῆς Κων/πόλεως ἀπὸ τοὺς Ἀραβες.
 717 - 802 Δυναστεία τῶν Ἰσαύρων.
 715 Οἱ Ἀραβες πολιορκοῦν πάλιν τὴν Κων/πόλι.
 717 - 741 Ὁ Λέων δ Ἰσαυρος γίνεται Αὐτοκράτορας καὶ ἀρχηγὸς Δυναστείας.
 718 Αὐγούστου 15 Οἱ Ἀραβες λύουν τὴν πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
 726 Διάταγμα τοῦ Λέοντος κατὰ τῶν Εἰκόνων.
 842 - 867 Δημιουργία τοῦ Ἀκριτικοῦ Ἐπους. Φώτιος (857).
 843 Μαρτίου 11 Ἀναστήλωσις τῶν Εἰκόνων. Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.
 853 Ἐκχοιστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων.
 867 Ὁ Πατριάρχης Φώτιος καταγγέλλει τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὡς αἵρετικήν. Ἀρχὴ τοῦ Σχίσματος.
 867 - 1081 Μακεδονικὴ Δυναστεία.
 867 - 886 Βασίλειος Α' δ Μακεδών.
 904 Οἱ Σιριακηνοὶ κυριεύουν τὴ Θεσσαλονίκη.
 911 Συμφωνία Ρώσων - Βυζαντίου.
 913 Οἱ Βούλγαροι πλησιάζουν στὴν Πόλι. Συμεών.
 961 Μάρτιου Ἀπελευθέρωσις τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς.
 963 - 969 Νικηφόρος Φωκᾶς.
 969 - 976 Ιωάννης Τσιμισκῆς.
 971 Ὁ Τσιμισκῆς συντρίβει τοὺς Ρώσσους. Διάλυσις
 καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ Κράτους.
 976 - 1025 Βασίλειος Β' δ Βουλγαροκτόνος.
 985 Οἱ Βούλγαροι εἰσβάλλουν στὴ Θεσσαλία.
 1019 Καταστροφὴ τῶν Βουλγάρων.
 1025 - 1071 Χρόνια παρακμῆς.
 1054 Τὸ Σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας
 γίνεται ὁριστικόν. Μιχαὴλ Κηρουλάριος (1043 -
 1059).
 1071 Καταστρεπτικὴ ἥττα τοῦ Ρωμανοῦ Διογένους
 ὑπὸ τῶν Τούρκων στὸ Ματζικέρτ.
 1077 Κατάκτησις τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τοὺς Τούρκους.
 1081 - 1185 Δυναστεία τῶν Κομνηνῶν.
 1081 - 1118 Ἀλέξιος Α'.

1096	Πρώτη Σταυροφορία.
1099 Ἰούλιον	Οἱ Σταυροφόροι στὰ Ἱεροσόλυμα.
1143 - 1180	Μανουὴλ Κομνηνός.
1147	Δεύτερη Σταυροφορία.
1185 - 1195	Ἴσαάκιος Ἀγγελος.
1189	Τρίτη Σταυροφορία.
1203 Μάϊον	Συμφωνία τῆς Κέρκυρας.
1204 Ἀπριλίου 13	Τέταρτη Σταυροφορία. Ἀλωσις τῆς Κων/πόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (1204 - 1453).

1204 Μάϊον	Ἄνακήρυξις τοῦ Βαλδουΐνου ὡς Αὐτοκράτορος.
1261 Ἰουλίου 26	Ἀνάκτησις τῆς Κων/πόλεως. Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος.
1389	Μάχη Κοσσυφοπεδίου. Οἱ Τοῦρκοι πλησίον τῆς Βιέννης.
1402	Οἱ Μογγόλοι στὴ Μικρασία.
1430	Οἱ Τοῦρκοι κυριεύουν δριστικὰ τὴ Θεσ/νίκη.
1449	Ο Κωνσταντῖνος ΙΑ' ὁ Παλαιολόγος γίνεται Αὐτοκράτορας.
1450	Νίκη τοῦ Σκεντέρμπεη κατὰ τοῦ Μουράτ.
1451	Σουλτάνος τῶν Τούρκων ὁ Μωάμεθ Β' ὁ Πορθητής.
1453 Ἀπριλίου 5	Οἱ Τοῦρκοι πολιορκοῦν τὴν Κων/πολι.
1453 Μαΐου 29 Τρίτη	Ἀλωσις τῆς Κων/πόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

	Σελ.
1. Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΚΡΑΤΟΣ	3
2. Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	5
3. Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ	6

“Η θρησκεία τῶν Ρωμαίων - “Η Χριστιανικὴ Διδασκαλία -
“Εξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ - “Ο Ἀπόστολος Παῦλος - Σύγ-
κρουσις τῆς Ρώμης μὲ τὸν Χριστιανισμὸν - Οἱ διωγμοὶ τῶν
Χριστιανῶν - “Ο Μέγας Κωνσταντῖνος - “Ο Μ. Κωνσταντῖνος,
Αὐτοκράτορας - “Η Μονοχρωτορία τοῦ Κωνσταντίνου - Θρη-
σκευτικὲς ἔριδες. - “Η Νέα Πρωτεύουσα - Οἱ Διάδοχοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

	19
ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ	
Τέλος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους	

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.

	23
Ο ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛ. ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
“Η ἀρχὴ τῆς Μεταβολῆς - Οἱ Ἐξελίξεις - Οἱ Ἑλληνοχριστιανοὶ Σοφοί.	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'.

	28
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ (527 - 565)	
“Η Στάσις τοῦ Νίκα - Πολεμικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ - Εἰρη- νικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ - Μετὰ τὸν Ἰουστινιανό.	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'.

	38
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (610 - 641)	
Τὰ Περσικὰ - Οἱ Ἀβαροὶ πολιορκοῦν τὴν Πόλι - “Η καταστροφὴ τῶν Περσῶν.	

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'.

Ο ΜΩΑΜΕΘ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ	Σελ. 44
Τὸ Κράτος τῶν Ἀράβων - Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Μωάμεθ - Ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ - Ἡ ἔξαπλωσις τῶν Ἀράβων - Οἱ Ἀραβεῖς πολιορκοῦν τὴν Πόλιν.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'.	
ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'.	
Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΙΣΑΥΡΩΝ (717-802)	52
Οἱ διάδοχοι τοῦ Πωγωνάτου - Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος - Ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως - Εἰκονομαχία - Ἡ Ἀναστήλωσις τῶν Εἰκόνων.	
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΕΣ ΙΣΑΥΡΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	57
Φώτιος.	
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ (867-1081)	57
Βασίλειος Α' - Μετὰ τὸν Βασίλειο Α'- α) Τὰ Βουλγαρικά. β) Οἱ Ρῶσοι. γ) Οἱ Σαρακηνοὶ - Νικηφόρος Φωκᾶς - Ιωάννης Τσιμισκῆς - Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος - Οἱ Βούλγαροι.	
ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ (1025-1071)	70
Μετὰ τὸν Βασίλειο Β' - Τὸ Σχίσμα - Οἱ Τοῦρκοι - Ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους. 1071.	
Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ	76
Τὰ Γράμματα - Οἱ Τέχνες.	
ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΑΤΖΙΚΕΡΤ	78
*Ο Μιχαὴλ Δούκας - Ο Νικηφόρος Βοτανειάτης	
Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΚΟΜΝΗΝΩΝ (1081-1185)	79
*Αλέξιος Α' Κομνηνός.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'.	
ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ	81
Πρώτη Σταυροφορία - Δεύτερη Σταυροφορία - Τρίτη Σταυροφορία.	
ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (1204)	86
Τέταρτη Σταυροφορία - Ἡ Ἀλωσις τῆς Κωνστ/πόλεως (1204).	

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.

Σελ.

ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ	89
‘Η διανομή - Τὸ Πριγκιπάτο τοῦ Μωρέως - Οἱ Ἐλληνες κάτω ἀπὸ τοὺς Φράγκους - ‘Η Ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'.	
ΑΙΓ' ΤΗΝ ΑΝΑΚΤΗΣΙ ΩΣ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙ (1261 - 1453)	92
Οἱ Ὁθωμανοὶ Τοῦρκοι - Τὸ Ὁθωμανικὸν Κράτος - Ὁ Ταμερλά- νος - Οὐνιάδης καὶ Σκεντέρηπετς - Ὁ Κωνσταντίνος Παλαιο- λόγος - ‘Η Πολιορκία τῆς Πόλης - ‘Η Ἀλωσις - Ὅστερα ἀπὸ τὴν Ἀλωσι.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ'.	
Η ΔΥΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ	100
α) Τὰ Γράμματα - β) Οἱ Τέχνες - γ) Οἱ Ἐφευρέσεις - δ) Οἱ Ἀνα- καλύψεις.	
ΠΙΝΑΞ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ	105
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	109

ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΗΠΕΙ

302

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Αττικής περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Αττικής.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Βορείου Αιγαίου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Βορείου Αιγαίου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Βορείου Αιγαίου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Βορείου Αιγαίου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Βορείου Αιγαίου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Βορείου Αιγαίου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Επίκουρη διεύθυνση της Διοίκησης της Επιχείρησης ΗΠΕΙ στην περιφέρεια Αττικής και στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει την περιφερειακή ενότητα Βορείου Αιγαίου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

024000027957

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ/ΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Αριθ. Πρωτ. 51592

Αθήναι τη 15 Ιουνίου 1950

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ κ. κ.

Ι. ΔΡΙΒΑΝ - Γ. ΚΟΥΡΝΟΥΤΟΝ

Οδός Λομβάδου 81

ΕΝΤΑΥΘΑ

Ανακοινωμένεν ίμαν δτι διὰ τῆς ὑπὸ ἀριθ. 51584/1950
ἀποφάσεως τοῦ Ὑπενργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότη-
σιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμ-
βουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκοίθη ὅπως χρησιμοποιηθῇ
ώς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Ἰστορίας
διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου
τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ BYZANTINΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ βιβλίον ίμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον
ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφουμένος πρὸς τὰς
ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανο-
νισμὸν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ
Σχολείου.

Κοινοποίησις
Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ἐντολὴ Ὑπουργοῦ
Ο Διευθυντής
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ